PROBABILISMUS

METHODO MATHEMATICA

DEMONSTRATUS

AUCTORE PATRE

PITHANOPHILO.



LUGDUNI.

1747.

AD
LECTOREM.



Auſæ ſunt omnino duæ, quæ de Probabiliſmo me ad ſcribendum impulere. Altera Probabilioriſtarum perſuaſio eſt, qui de eo hoc tempore jam eſſe actum arbitrantur. Ex quo enim eorum Sententia, novis in dies fautoribus aucta, pugna ex adverſo aliquantum per hæc tempora remittente, magis invaleſcere viſa eſt, exiſtimant Probabilioriſmum jam obtinuiſſe, ac triumphaſſe, Probabiliſmum omnino vero, devictis, atque

profligatis ejus Assertoribus, corruisse. Quibus sane occurrendum est, ne falsa hac existimatione decepti, tanquam de parta victoria glorientur, neve saltem Probabilistæ de causa ipsa desperantes ab ea amplius retinenda, aut defendenda deterreantur. Qui novit quid respondeat, (*præclare S. Augustinus*) debet respondere vel propter alios, quibus desperatio suboritur, si propositam quæstionem solvi non posse crediderint.

De Serm. Domini in Monte Lib.2.cap. 20.

Altera porro causa, eaque profecto princeps maxima hujusce Controversiæ definiendæ utilitas est. Cum enim Quæstio hæc ingentem Theologiæ Moralis partem complectatur, ab eaque tanquam a capite solutio pendeat multarum peculiarium quæstionum, quæ de moribus agitantur; sitque præterea origo, & fons, unde Doctorum diffidentia, ipsiusque Scientiæ Moralis

in-

inconstantia, dubietas, incertitudo, periculum, atque ideo contemptus emanat; si ea certo expediri, ac prorsus terminari possit, sperandum est fore, ut ii in concordiam redacti unum dicant omnes, nec sint amplius inter illos de moribus schismata: ipsa vero Theologia Moralis, eliminata sententiarum diversitate, certa denique, constans, secura, honorabilis in lucem prodeat: quo nihil profecto Scientiæ ipsi præclarius, Ecclesiæ autem, cunctisque Fidelibus conducibilius esse potest.

His duabus præsertim rationibus compulsus sum, ut Controversiam tam amplam, tam necessariam, tam difficilem, tam famosam, tamque a sesqui sæculo, & amplius summa animi contentione ab innumeris doctissimis Viris agitatam rursus ex professo pertractarem. Cumque diu in illam diligentissime oculos intendissem,

peni-

penitiusque introspexissem, denique comperi, si ex immensa eorum farragine, quæ tum a Probabilioristis, tum a Probabilistis in hanc rem hactenus dicta sunt, & vero dici possunt, clara duntaxat, ac certa, atque ab utrisque concorditer admissa, rejectis dubiis, obscuris, confusis, ambiguis, incertis sumerentur, multaque alia supplerentur, quodque magnopere refert, methodo omnium maxime scientifica, hoc est mathematica (hæc enim solis licet rebus per se mathematicis propria, nihil attamen prohibet, quo minus etiam in aliis, præsertim difficilioribus, celebrioribus, atque implicatioribus cum laude adhiberi possit) tractarentur, eam tandem aliquando pro Probabilistis, nullo amplius relicto cuilibet ambigendi loco, finiri, atque terminari, verbo demonstrari posse. Hac opinione magis identidem confirmatus calamum

sum-

ſumpſi , ac manum tabulæ admovi , itaque multigenam quidem tantum certitudinem mutuatus a rebus ipſis , ordinem vero , ac methodum a Mathematicis , niſi me fallit animus , demonſtravi . An vere ſcopum tetigerim , quidve de meo præ aliis contulerim , & quam denique etiam arduum opus aſſumpſerim , periti , & æqui Lectores judicabunt .

Opus

Opus tribus Partibus continetur. Prima Ratione. Secunda veluti Traditione, ſeu potius Scholæ Auctoritate, ac Praxi. Tertia evidenti omnium Argumentorum ſolutione Probabiliſmum licitum demonſtrabit.

PRO-

PROBABILISMUS METHODO MATHEMATICA *DEMONSTRATUS.*

PARS PRIMA.



NOTA eſt MATHEMATICORUM METHODUS. Ea enim his veluti inſtrumentis perficitur, nempe Definitionibus, Axiomatis, Poſtulatis, Propoſitionibus, Corollariis, & Scholiis.

Definitio eſt alicujus explicatio. Cum explicatur quid ſignificat nomen aliquod, definitio nominis, cum vero quid ſit res ipſa, definitio rei dicitur. Nominum definitiones ſunt arbitrariæ, non minus tamen indubitatæ, quia non poteſt alicui prohiberi, quin affingat voci objectum, atque notionem, quam maluerit. Niſi tamen neceſſitas poſtulet, ſtandum eſt, ſive in communi uſu, ſive in Scientia aliqua vocibus, aut ab omnibus, aut a Scientiæ illius Profeſſoribus uſurpatis, neque peculiares iis ſigni-

ficationes affingendæ. Mathematicorum Definitiones vel omnino, vel quam maxime nominis sunt.

Axioma est sententia per se manifesta, seu propositio ita evidens per se, ut vel mediocriter attendenti, ex ipsa vocum perceptione, ejus statim veritas innotescat. Quoniam vero multiplex veritas est, ut infra apparebit, idcirco multiplex quoque Axioma esse potest. Nos in hoc Opere omnia Axiomata ad duplex veluti genus reducemus, & utrumque usurpabimus. Alterum illorum, quorum veritas vel leviter, uti diximus, expensis vocibus lucet illico per sese, cujusmodi illa: *Totum est majus sua parte: impossibile est idem esse, & non esse:* cæteraque Metaphysica, & Mathematica Axiomata. Alterum eorum, quorum veritas tametsi ex verbis ipsis non innotescat, a Doctis tamen, & Sapientibus statim sine dubitatione admittitur, cujusmodi sunt: *Spiritualia non sunt in loco circumscriptive: Virtus in medio consistit: In dubio practico de peccato tutior pars est eligenda*: aliæque permultæ in facultate qualibet certæ, exploratæque sententiæ. Priora Axiomata primi, posteriora secundi, doctrinæ causa, a nobis generis vocabuntur.

Postulatum est id, quod facile fieri posse est per se manifestum, seu quod assumitur tanquam factum, quia constat effici posse. Postulatis in hoc Opere locus proprie esse non potest, ut liquet. Quare illis Suppositiones, quæ Postulatis non multum absimiles sunt, quæque in omni re locum habere possunt, substituemus.

Porro hæc tria, nempe Definitiones, Axiomata, Postulata apud Mathematicos principiorum

rum rationem, ac vicem habent, quibus omnis eorum demonſtratio innititur. Nam his indemonſtratis, cætera omnia eorum ope demonſtrantur. Id quod etiam apud nos obſervabitur.

Propoſitio eſt alicujus enunciatio. Eſtque triplex, Theorema, Problema, Lemma.

Theorema eſt propoſitio demonſtrabilis, quæ in ſola ſiſtit contemplatione, nihilque faciendum proponit.

Problema eſt propoſitio aliquid faciendum proponens, quæ eſt demonſtrabilis, cum reſolutum eſt quod proponitur. Neque iſtud in præſenti Opere locum, ut patet, habere poteſt.

Lemma eſt propoſitio demonſtrabilis, quæ obiter præmittitur ad aliquod præcipuum, ac principale Theorema demonſtrandum, quæque ſupponitur; & ibi non poneretur, niſi ea opus eſſet ad cæteras propoſitiones demonſtrandas.

Corollarium eſt propoſitio, quæ ſequitur ex aliis, ſeu propoſitio exponens aliam veritatem ex alia veritate primo detecta ſponte, & neceſſario profluentem.

Scholium proprie eſt fuſior quædam animadverſio, qua aliquid ad rem pertinens uberius exponitur, & explicatur.

His igitur inſtrumentis res univerſa apud Mathematicos demonſtratur.

Demonſtratio vero eſt ratiocinatio, in qua ex principiis certis, & evidentibus aliquid certo concluditur. Duplex ſtatui poteſt, *negativa*, & *poſitiva*, & hæc itidem duplex, *rigoroſa*, & *minus rigoroſa*. *Poſitiva rigoroſa*, in qua principia ſunt cauſa, & origo rei, quæ detegitur. *Poſitiva minus rigoroſa*, ubi principia ſunt tantum ſigna, quibus veritas concluſa innote-

 ſcit.

ſcit. Prima in Scholis vocari ſolet: *Demonſtratio per cauſam: propter quid: a priori*. Secunda *ab effectu: quia: a poſteriori*. *Negativa*, quæ etiam *ex abſurdo*, *&* *ad impoſſibile* dici ſolet, eſt ratiocinatio, qua concluditur res aliqua ita ſe habere, propterea quod ſi aliter eſſet, aliqua alia certa veritas neceſſario corrueret.

Utraque demonſtratio æque certa eſt, ſed negativa imbecillior, & imperfectior poſitiva, quia in ea res non concluditur clare, & directe, ſed veluti oblique, & ſubobſcure. Hujuſmodi demonſtratione Geometria vetus abundat, quam tamen recentiores Mathematici repurgarunt, dum Elementis aptiori ordine concinnatis, per poſitivas demonſtrationes brevius, preſſius, & evidentius Geometrica demonſtrarunt. Cur autem etiam negativa certa ſit, ex Canone decimo Dialectico mox afferendo apparebit.

Solent autem Mathematici eamdem propoſitionem multimodis demonſtrare, non quidem ad neceſſitatem, cum una tantum demonſtratio ad intellectum convincendum, ideoque ad veritatem aſſequendam plane ſufficiat, ſed ad doctrinæ varietatem, & abundantiam. Quod in hoc Opere potiori ratione fiet, cum res hujuſmodi Mathematicæ minime ſint.

Atque his breviter de Methodo Mathematica ad imperitorum commoditatem delibatis, Controverſiam ipſam ingrediemur, ubi nonnullos Canones ad legitimam diſputandi rationem pertinentes, & quaſdam Præmonitiones pro majori eorum, quæ dicenda ſunt, intelligentia præmiſerimus.

CA-

CANONES DIALECTICI
RECTÆ DISPUTATIONIS.

I.

OMnis quæſtio certum aliquid ſupponit, & aliquid dubium quærit.

Hoc idem eſt, quod vulgo dici a Logicis ſolet. Unum ſupponere, & aliud quærere. Porro certum dicitur, quod vel hujuſmodi eſt ex natura rei, vel ſaltem ex Diſputantium ſuppoſitione. Qui enim via, ac ratione diſceptationem aliquam vult inſtituere, aliquid tanquam certum ſibi aſſumere neceſſe eſt; alioquin procederetur in infinitum, nihilque fixi, ac firmi conſtitui poſſet. Hinc in unaquaque Schola propria initio principia ſtatuuntur, iiſque ceu fundamentis præpoſitis, ac præſtitutis, cæteræ deinceps quæſtiones inædificantur.

I I.

Omnis quæſtio propriis debet principiis determinari.

Scilicet unaquæque pro rei, qua de agitur, natura. Quo circa quæſtio directa directis, reflexa reflexis principiis definienda eſt. Eſt autem quæſtio Directa, cujus objectum eſt res ipſa, de qua primo quæritur: Reflexa, cujus objectum eſt quæſtio ipſa directa. Ex. ca. Quæſtio. *An Eleemoſyna corporalis ſit meritoria*: Directa eſt. Iſta vero. *An ſpiritualis ſit magis meritoria corporali*: Reflexa eſt. Nam hæc reflectit ſupra primam. Ex quo liquet, in reflexa

quæstione supponi directam, ideoque supponi quidquid ad eam pertinet, atque in illa determinatum est. Omnis namque quæstio unum supponit, & aliud quærit. (*a*)

(a) *per Can. præced.*

I I I.

In quæstionibus de licito, & illicito ei potissimum incumbit probatio, qui stat pro illicito, seu qui negat operis permissionem, & asserit prohibitionem.

Non quod etiam qui asserit permissionem, licitam suam operationem probare non soleat, sed quod proprie id negantis munus sit. Rigorose enim nemo tenetur probare antecedentem permissionem actionis suæ, sed solum eam ab impedientibus defendere. Nam qui obligationem negat, veluti Rei, qui vero astruit, veluti Actoris, seu Accusatoris vicem gerit, in quem probandi onus jura omnia transfundere notum est.

I V.

Qui aliquid in alio aggreditur, & oppugnat, eum oportet id, juxta illius sensum, & mentem oppugnare.

Profecto etenim nemo in alio oppugnare vere potest, nisi quod ille defendit. Quapropter Aggressori omnibus suppositionibus, præscriptionibus, determinationibus, quibus Defensor suam sententiam tuetur, standum est, cum in una qualibet quæstione, quibusdam præsuppositis, aliud quæratur, ac defendatur. (*b*) Quod si Oppugnator his stare nolit, vel omnino a disputatione desistendum, vel aliter a capite quæstio ipsa instituenda est. Qui enim secus facit, rem nusquam existentem impugnat, & hostem haud ve-

(b) *per Can.* 1.

verum, sed phantasticum persequendo, Andabatarum more aerem verberat. Atque huc refertur illud fallaciæ genus, quod a Dialecticis *Ignoratio Elenchi* dicitur, nempe ignoratio ejus, quod in Adversario reprehendendum est. In quæstionibus de illicito qui affirmant, Aggressores, qui inficiantur, Defensores sunt. (*a*)

(a) *per Can.* 3.

V.

Disputanti cavendum supponere quod in quæstione est.

Hoc est alterum Sophismatis genus, quod *Petitio principii* in Scholis dicitur. Quod rectæ rationi adversari clarissimum est, cum in omni ratiocinatione id, quo quis probat, eo, quod probare contendit, notius, atque certius esse debeat. Principium autem petere dicimur, non tantum cum supponimus, quod manifesto quæstione continetur, (quis enim nisi prorsus ineptus argutator ita se gerere potest?) sed etiam cum supponimus, quod in quæstione ipsa quomodolibet involvitur. Quo omnia continentur, in quæ quæstio ipsa resolvi potest. Nam omnis quæstio de facie simplex, & una, plerumque multiplex est, atque ideo plures alias quæstiones in sinu complicatas habet, quæ nisi analytico artificio evolvantur, filum ipsum sæpe subtilissimum disputationis oculos fugit, proindeque omnino recidi non potest. Hoc vitio magna quæstionum pars maxime laborat, quæ si eo pacto tractarentur, statim constaret, eas vel de solo nomine esse, ac propterea in fumum abire, vel neminem habere dissentientem.

V I.

Contrariorum eadem eſt lex, ac diſciplina.

V I I.

Negatio, aut privatio *formaliter* in indiviſibili conſiſtit.

Additum eſt *formaliter*, quia *materialiter*, ut ajunt Scholæ, non conſiſtit in indiviſibili, ſed major, aut minor eſſe poteſt. Hoc modo, ut Scholaſticis exemplis utar ad explicationem, Lapis dici poteſt magis negatus ſcientia, quam Simia, quia ille tanquam res inanimis ab inſtructionis capacitate adhuc magis recedit, quam hæc, quæ eſt animata, & ſolers. Similiter magis privatus viſu dici poteſt qui naſcitur ſine oculis, aut oculis coopertis, quam qui oculos apertos, & apte diſpoſitos, ſed tamen cœcos habet, quia magis iſte, quam ille ad viſus habitudinem, cujus capax eſt, accedit, ut liquet. Cæterum negatio, vel privatio *formaliter*, ſeu ut purum, putumque rei defectum, ſive carentiam ſignificat, indiviſibilis eſt.

VIII.

Definitum, & Definitio convertuntur, idemque eſſentia ſunt.

I X.

Ex vero falſum legitima ratiocinatione ſequi non poteſt.

X.

Argumentatio *ab Abſurdo* certa, atque demonſtrativa eſt.

In-

Intelligitur Canon modo abſurdum neceſſaria, & evidenti conſecutione colligatur. Cujus ratio eſt, quia cum abſurdum ſit certo falſum, & falſum ex vero ſequi non poſſit, (*a*) conficitur, id quoque neceſſario falſum eſſe, ex quo abſurdum evidenti illatione deducitur. Quod tamen non abſolute, ſed comparate intelligendum eſt, ſcilicet pro natura certitudinis, qua abſurdum conſiſtit. Multiplex eſt enim veritas, ac certitudo, ut infra planum fiet. Unde argumentatio *ab Abſurdo* certa erit in genere ſuo.

(a) *per Can. praeced.*

X I.

Argumentatio *ad Hominem*, ut Schola loquitur, certa pariter, atque apodictica eſt.

Nempe ſaltem ex ſuppoſitione. Eſtque inter omnes validiſſima. Fit autem, cum ab hoſtibus propria arma e manibus extorquentur ipſiſque jugulantur, hoc eſt, cum propriis principiis convincuntur. Quo vincendi genere nullum validius, atque glorioſius eſſe poteſt.

XII.

Sive a poſitivo, ſive a comparativo ad poſitivum in diverſis, oppoſitiſque ſubjectis *ſimpliciter*, *&* *per ſe* non valet conſecutio.

1. Hoc eſt non valet ex. cauſa hæc illatio. *Opinio A eſt probabilis, tuta; probabilior, tutior. Igitur Opinio B contradictoria eſt probabilis, tuta.* Cujus ratio eſt, quia quamvis ex vi verborum id ſignificari, atque inferri videatur, tamen neque in rigore philoſophico, neque in grammaticali rigore ipſo verum omnino eſt. Non eſt verum in rigore philoſophico, quia fieri poteſt, ut una pars ſit probabilis, aut probabilior, quin

con-

contradictoria sit probabilis, quia fieri potest, quod pro una parte sint rationes graves, nulla vero ratio pro altera, vel si quidem adsit, ab alterius partis tamen rationibus enervetur, & elidatur ita, ut nihil ei roboris remaneat ad constituendam probabilitatem. Sic probabile, vel probabilius esse potest, hanc v. g. hostiam esse consecratam, non tamen hinc probabile oppositum, nempe non esse consecratam. Neque verum est in rigore ipso grammaticali, quia ne dum nomina positiva, sed etiam comparativa usurpari in sermone possunt, ac solent (sive id fiat proprie, sive figurate nihil attinet) relate ad diversa supposita cum exclusione positivi: cujus rei exempla etiam apud Latinos aureæ ætatis Scriptores inveniuntur. Vere enim dici potest. *Abel est sanctior Cain: Jacob lenior Esau:* etsi Cain non fuerit sanctus, sed malus, & Esau lenis, sed pilosus.

2. Dictum est *in diversis subjectis*, quia in eodem collectio legitima est. Recte etenim ratiocinamur hoc pacto. *Opinio A est probabilior, minus probabilis; tutior, minus tuta. Igitur Opinio A est probabilis, tuta. Homo est sanctior. Ergo est sanctus*: cum constet, augmentum, vel decrementum formæ, quod fit in subjecto, quodque comparativo nomine exprimitur, supponere formam ipsam jam in eodem subjecto prius positive existentem.

3. Porro additum est etiam *simpliciter, & per se* ad significandum, id verum esse præcisis, seu minime consideratis aliis circumstantiis. Nam si aut aliquod aliud verbum in antecedente adjiciatur, aut aliqua circumstantia accedat, unde ex positivo, vel comparativo positivum in altero

ro extremo deduci posse videatur, illatio legitima esse poterit. Sic si dicatur. *Opinio A est probabilis: vel est tantum probabilior: vel est probabilior: est tamen motivum grave, ac solidum etiam pro opinione opposita B*: recte inferri poterit. Igitur *Opinio B contradictoria est probabilis*. Hoc enim modo æquipollenter dicitur. *Opinio A est probabilis, aut probabilior: & opinio B opposita est probabilis*. Idem multo magis, vel saltem dicito, si, cum opiniones oppositæ scholastice a Doctoribus discutiuntur, simulque comparantur, vel expresse ab iisdem affirmatur, vel ex modo censendi, ac judicandi de ipsis, vel ex verbis relativis, quibus utuntur, vel ex natura materiæ, vel ex alio capite colligi potest, eas opiniones probabiles esse. Tunc enim a positivo, aut comparativo ad positivum etiam in separatis, oppositisque subjectis procul dubio tenet consecutio. Plura hujus doctrinæ exempla Parte secunda a nobis afferentur.

PRÆMONITIONES.

I.

NONNULLÆ definitiones ad ipsius quæstionis substantiam propius pertinentes potissimum ad Probabilistarum sensum formatæ sunt. Ad illos etenim, quippe Defensores, spectat veræ quæstionis intelligentiam determinare, ideoque omnia ad eam pertinentia supponere, atque præscribere, inter quæ præcipue sunt Definitiones; ad Probabilioristas vero, quippe Aggressores, his acquiescere, & stare, atque Adversarios juxta propriam illorum sententiam impugnare. (*a*)

(a) *per Can.* 4.

In

I I.

In Definitionibus rerum non ſemper utimur ſtricto, ac rigoroſo definiendi more, cum id neceſſe minime ſit, neque definitiones ſubtilius uſurpamus, ſed dumtaxat, ut ad rem præſentem opus eſt, id unum præcipue attendentes, ut veræ, ac certæ ſint.

I I I.

In Axiomatis ſecundi generis minus communibus, ac notis, in quibus lux major aliqua, aut firmitudo deſiderari poteſt, ea licet non neceſſaria, ad doctrinæ tamen cumulum, ac Lectorum eruditionem, completamque perſuaſionem, ex Principum Scholaſticorum auctoritate, quantum fieri poterit, adjicietur. Quod etiam in aliquibus peculiaribus Corollariis, & in Suppoſitionibus fiet, tametſi & illa ex evidente deductione, & iſtæ ex hypotheſi certæ ſint.

Jam vero Scholarum Principes ſunt præſertim D. Thomas, D. Bonaventura, Scotus, Ægidius Romanus, Henricus Gandavenſis, Joannes Bacchonus, Okamus, Suarius, Vaſquius. Sed hi duo omiſſi ſunt, quia conſtat Probabiliſtas eſſe. His Doctoribus adjecimus Albertum Magnum, Alexandrum Alenſem, S. Raymundum. Verum de his hic ſatis. Nam in ſecunda Parte brevis iſtorum hiſtoria ad Lectorum utilitatem, Operiſque illuſtrationem pertexetur, ſimulque declarabitur, quamobrem horum tantum veterum auctoritate potiſſimum uſi ſumus.

Ni-

I V.

Nihil non certum, & exploratum adhibebitur. Conſtat enim aliter demonſtrationem eſſe non poſſe. Porro cum certum dicimus, non de uno tantum certitudinis genere intellectum volumus, ſed de multiplici, ut patitur natura diverſarum rerum, quæ in hujus diſputationis cenſum neceſſario ingrediuntur, quemadmodum apparebit. Cui etiam certum ex ſuppoſitione, vel noſtra, vel Adverſariorum addendum eſt. Et intelligitur potiſſimum in iis, in quibus demonſtrationis fundamentum, ac robur continetur; nam in aliis, quæ ex abundanti afferuntur, nonnulla fortaſſe incerta eſſe nihil refert.

V.

In toto Opere omnes quidem Probabilioriſtarum reſponſiones, evaſiones, oppoſitiones præoccupatæ, & exploſæ ſunt, ut Lector animadvertet, non tamen omni modo, quo poteſt, & quo in vulgaribus Libris fieri ſolet (quid enim confert? cum præſertim multa inibi incerta ſint?) ſed tantum demonſtrative, idque ne a rigore Mathematico recedamus. Quod etiam in cauſa eſt, cur in confutandis multiplicibus Adverſariorum hallucinationibus neminem ſpeciatim indigitemus, aut exagitemus. Non enim cum aliquo res nobis peculiariter eſt, quippe non Critici, aut Scholaſtici, ſed Mathematici ſumus.

V I.

In hoc Opere multa fortaſſe a nobis dicta, aut ſæpius, quam oportebat, replicata ſunt, quæ propterea omnino omitti poterant. Sed hoc factum, tum

tum ad Doctrinæ Methodum, ampliòremque rei demonſtrationem, tum ne minus periti aliquid ad perfectam quæſtionis intelligentiam, ac ſolutionem deſiderare poſſent. Hæc omnia Doctiores poterunt præterire. Quod ſi vero contra aliquibus quippiam deſiderari videatur, id in altera Operis Editione apponi poterit.

CONTROVERSIÆ STATUS.

QUÆRITUR. An cum de ſola actionis bonitate, aut pravitate, ſeu de licito, vel illicito agitur, liceat inter duas opiniones in conſpectu poſitas, quarum altera legi, altera libertati faveat, & vel utraque ſit æque probabilis, vel favens libertati tantum probabilis, favens vero legi probabilior: an inquam liceat, ac ſine peccato eligi, & ad praxim deduci poſſit tum probabilis libertati favens, relicta æque probabili favente legi, tum etiam tantum probabilis favorabilis libertati, dimiſſa favorabili legi probabiliore.

Hic eſt verus, & genuinus quæſtionis ſenſus, quem hic in limine univerſe propoſuiſſe ſufficiat, ut iis, quæ dicenda ſunt, aditus aperiatur. Nam in calce primæ Partis iterum cum omnibus neceſſariis modificationibus, exceptionibus, limitationibus diverſimode proponetur, atque evolutis prius analytice omnibus aliis peculiaribus quæſtionibus, in quas reſolvi poteſt, ad purum, præciſumque contentionis filum revocabitur.

Itaque Probabiliſmus duas partes habet, ſeu duas Quæſtiones involvit.

Altera. An liceat ſequi opinionem probabilem libertati faventem in conflictu æque probabilis faventis legi, ſeu tutioris.

Al-

Altera. An liceat ſequi probabilem ſtantem pro libertate, etiam in conflictu probabilioris ſtantis pro lege, ſeu ſecurioris.

Qui utrumque affirmant licitum Probabiliſtæ, qui negant licitum Probabilioriſtæ vocantur. Quare iſti in hac lite Aggreſſores, & Oppugnatores, illi Defenſores ſunt. (*a*)

(a) *per Can.* 4.

Jam vero Argumenta Probabiliſtarum ex his univerſim locis eruuntur,

1 Ex Permiſſiva Eccleſiæ approbatione.

2 Ex Scholæ Doctrina, ac Praxi.

3 Ex Prudentia operationis.

4 Ex Operationis ſecuritate.

5 Ex Incertitudine Præcepti, quæ in rebus ad Probabiliſmum ſpectantibus continetur.

6 Ex Defectu in his rebus exiſtentiæ Legis obligantis.

7 Ex Defectu ſaltem ſufficientis promulgationis.

8 Ex Ignorantia invincibili.

9 Ex Poſſeſſione libertatis.

10 Ex Sufficientia moralis perſuaſionis.

11 Ex Submiſſione proprii Judicii alieno judicio.

12 Ex Paritate in ſpeculativis.

13 Ex Paritate in rebus Fidei.

14 Ex Defectu exiſtentiæ Præcepti ad Probabilioriſmum obligantis.

15 Ex Defectu ſaltem ſufficientis promulgationi ejuſdem Præcepti.

16 Ex Onere certæ probationis, ejuſque tamen defectu in Adverſariis.

17 Ex Abſurdis.

Hæc omnia negant, & contraria ſtatuunt Probabilioriſtæ, ac multis tum ab Auctoritate, tum

tum a Ratione Argumentis rem conficere nituntur, uti in tertia Parte apparebit, ubi universa, nullo dissimulato, brevissime demonstrative diluentur.

Atque hæc in vestibulo indicasse sit satis, (nam in quæstionis Analysi in fine, ut innuimus, reponenda, iterum exponentur) ne ea, quæ in Definitionibus, Axiomatis, & Suppositionibus fuse dicenda sunt, Lectoribus disparata, atque impertinentia videri possint, sicque tædio in legendo, atque impatientia afficiantur. Etenim ita admoniti eo respicere, atque collineare universa, & singula cognoscent, ut omnia laudatorum Argumentorum Capita, eorumque singula, istorum ope, ad justam demonstrationem promoveantur.

Eosdem porro Lectores omnes, sed præsertim Mathematicæ Methodi ignaros etiam, atque etiam precor, primum ne his Argumentis auditis, quibus Probabilistæ passim utuntur, quæstionem de Probabilismo, quo modo vulgo fieri solet, statim a me agitatam putent. Ita namque illam in hoc Opere transformatam invenient, ut vix ejus faciem agnoscant. Deinde ut pacato animo, atque ab omni partium studio prorsus vacuo attente, ac patienter legant. Tandem ut judicium sustineant, donec totum Opus a capite ad calcem, collatis inter se se omnibus, & quidem sæpius, evolvant. Nisi enim ita faciant, æquam procul dubio sententiam ferre non possunt.

DE-

DEFINITIONES.

I.

VERUM est id, quod est conforme rei, ut est in se.

II.

Falsum contra, quod est difforme rei, ut est in se, seu non conforme.

Unde falsitas in conformitatis negatione consistit.

SCHOLIUM.

1. VERITAS duplex assignatur, *Metaphysica*, & *Logica*.

Prima est rei conformitas cum suo Exemplari, quod nihil est aliud, quam Idea rei Archetypa, quæ extat in mente DEI. Itaque *Metaphysice*, ex. ca. verum aurum est, quod est hujusmodi in re ipsa, cujusmodi in suo Exemplari repræsentatur. Res omnes hoc pacto, & veræ, & æqualiter veræ sunt, cum unamquamque suo Exemplari æque perfecte congruere necesse sit.

2. *Veritas Logica* est conformitas actus mentis, seu cognitionis (nam alia *Veritas* signi, & propositionis hic ad rem non facit) cum objecto cognito. Itaque si actus conformatur objecto, ut in re existit, verus, secus falsus est. Et hæc dicitur veritas *objectiva*, de qua loquitur Philosophus 4. Metaphys. cap. 7. quando dicit, *verum esse, cum dicitur esse, quod est, vel non esse, quod non est*. Est & alia *Veritas*, quæ *tantum*

subjectiva, & *apparens* dici potest, & hæc sistit in conformitate actus mentis cum re, non quidem ut est in se, sed ut esse judicatur secundum motiva rationabilia. Prima continet certitudinem, secunda potius probabilitatem, de qua infra loco suo. Veritas, & certitudo rerum etiam *objectiva* sumpta *formaliter*, scilicet pro nuda conformitate actus mentis cum re, non in re ipsa, sed potius in mente est. Definitiones præfatæ non de *Metaphysica*, sed de *Logica Veritate*, ac *Falsitate objectiva* intelligendæ sunt.

Cor. Hinc veritas, & falsitas *formaliter* in indivisibili consistit. Nam falsitas in negatione consistit: (*a*) Negatio vero in indivisibili: (*b*) & Oppositorum eadem est Lex, ac Disciplina. (*c*) Quapropter *formaliter* aliquod non est magis, vel minus verum, aut falsum alio.

(a) *per Def.* 2.
(b) *per Can.* 7.
(c) *per Can.* 6.

SCHOLIUM.

ADDITUM est *formaliter*, quia *materialiter*, & *radicaliter*, ut Schola loquitur, aliquid alio magis, vel minus verum esse potest, quia veritas hoc modo sumpta, præter explicatam conformitatem, continet etiam quamdam exigentiam infallibilitatis, & immutabilitatis, ob quam res una alia verior esse potest. Ita magis verum est DEUM existere, quam Creaturam, magis veræ sunt Fidei veritates, quam Mathematicæ ipsæ. Cæterum veritas *formaliter* considerata, nempe pro sola illa actus conformitate, in indivisibili consistit.

III.

Evidens est, quod suammet claritate ita lucet per se se, ut aliter apparere, aut percipi non possit.

Cer-

I V.

Certum, quod aliter ſe habere non poteſt, cuique mens firmiter adhæret, eoque perfecte determinatur.

Omne evidens eſt verum, & certum, non vero viciſſim omne verum, aut certum eſt evidens, quia Fidei dogmata veriſſima, & certiſſima, ſed non evidentia ſunt. Item omne verum eſt certum, & viciſſim. Nam verum aliter ſe habere non poteſt, eique mens firmiter inhæret, & eo determinatur.

V.

Incertum, quod determinationem non cauſat, quodque aliter ſe habere poteſt, ſeu quod neque eſt certo verum, neque certo falſum.

Unde etiam incertitudo in negatione conſiſtit.

SCHOLIUM.

VERUM, *certum*, *evidens* quandoque pro eodem ſumuntur, quamquam inter ſe duplici diſcrimine diſcernantur. Nam primo ſe habent ut ſuperius, & inferius, quia omne evidens eſt verum, & certum; non viciſſim. (*a*) Deinde Verum ſtricte ſignificat conformitatem actus cum re: (*b*) Evidens rei claritudinem: (*c*) Certum mentis adhæſionem, atque determinationem. (*d*)

Porro *Veritas*, *Certitudo*, & *Evidentia objectiva* logice ſumpta multiplex eſt, nempe *Fidei*, *Theologica*, *Metaphyſica*, ſeu etiam *Mathematica*, *Phyſica*, & *Moralis*.

1. Certum *Divina Fide* eſt, quod a DEO eſt re-

(a) per Def. 4.
(b) per Def. 1.
(c) per Def. 3.
(d) per Def. 4.

revelatum, & ab Ecclesia ad credendum propositum. Hoc modo certa sunt omnia, quæ Divinis Litteris, ac Traditione clare continentur, & quæ expresse declarata sunt per Ecclesiam, itemque quæ ex Scriptura, vel Traditione, vel ex expresse declaratis per Ecclesiam evidenter deducuntur. Atque hoc est supremum certitudinis genus, quo majus excogitari nequit. Innititur enim Divinæ infallibili veritati, qua major esse non potest. Quod huic certitudini opponitur, proprie Hæreticum dicitur.

2. Certum *Theologice*, quod non est a DEO revelatum, nec ab Ecclesia definitum, sed partim ex revelatis, partim ex naturaliter certis, ac notis legitima consecutione deducitur. Hoc est proximum certitudinis genus ordinis supernaturalis. Quod opponitur isti certitudini, proprie dicitur Erroneum.

3. Certum *Metaphysice*, aut *Mathematice*, quod ita essentialiter se habet, ut aliter nullo modo, nullaque potestate, aut esse, aut concipi possit. Hujusmodi sunt omnia Metaphysica, & Mathematica Principia, omnesque Conclusiones ex illis necessario, ac evidenter deductæ. Ad hoc certitudinis genus reducuntur omnes Regulæ Logicales, omniaque alia cujuscumque Scientiæ Principia, quæ per Metaphysica, aut Mathematica Principia demonstrari possunt. Metaphysica enim præsertim est prima Scientia, seu Sapientia, ex qua certitudo in alias derivatur, cujusque ope certa earum Principia demonstrantur. Hæc est suprema certitudo ordinis naturalis.

4. Certum *Physice*, quod etsi non habeat essentia sua, ut aliter esse non possit, ideoque absolute aliter esse queat, secundum tamen ordina-

na-

natam poteſtatem aliter ſe habere non poteſt. Hoc modo certum eſt: *Solem cras oriturum: Eclypſim ſuo tempore futuram: Materiam ſine accidentibus non eſſe: Ignem comburere:* aliaque Phyſica ſexcenta, quæ ita eſſe debent juxta ſtatutas naturæ leges, ordinatumque curſum, quamquam abſoluta DEI poteſtate aliter contingere poſſit. Ad hanc certitudinem reducitur quidquid ſenſuum teſtimonio clare percipitur, quodque facto ipſo certum eſt. Quare quod Conſcientiam, & Mores ſpectat, certo illicitum erit quidquid ita diſtincte, & clare præceptum, aut prohibitum eſt, ut ignorari non poſſit. Quo certitudinis, & Evidentiæ genere certa ſunt Divina, aut Humana præcepta, Decalogi, Eccleſiæ, aliaque aut generalia, aut ſpecialia, quando ita proponuntur, ut eorum intelligentia, ac obligatio ignorari nequeat. Nam quod ſpectat rigoroſa præcepta Legis naturæ, ea potius ad Metaphyſicam certitudinem pertinere dicendum eſt, ut alias apparebit.

5. Certum *moraliter*, quod neque ſuapte natura, neque ordinario curſu habet, ut aliter eſſe non poſſit, atque ideo aliter eſſe poteſt, hoc tamen difficillime, & perraro contingit eſſe. Hæc certitudo duplex aſſignari poteſt, *perfecta*, & *imperfecta*.

Perfecta, quæ nullam obſcuritatem, aut dubium deliberatum etiam imprudens relinquit, cujuſmodi certe eſt hæc propoſitio: *Exiſtit Roma*. Hanc enim Urbem exiſtere ita *moraliter* certum eſt iis, qui eam nunquam viderunt, ut nullum omnino dubium relinquatur, idque ob univerſale, & conſtans hominum teſtimonium, & hiſtoriæ auctoritatem; quamquam ii abſolute & falli, & fallere poſſint.

Imperfecta, quæ poteſt relinquere aliquam obſcuritatem, & admittere dubium aliquod ſaltem imprudens, ut aliquando contingit in objectis Fidei, de quorum credibilitate *moraliter* tantum certi ſumus.

Ad hoc ſecundum genus moralis certitudinis reduci poteſt quidquid omnibus, vel fere omnibus in ſua facultate verum videtur. Difficillimum eſt enim, quamquam poſſibile, falli, ac decipi omnes. Item quod multis magnis rationibus innititur, licet earum nulla certa, & cogens ſit, ut contra nulla ſolida, ac gravis ratio inveniatur.

Certitudo moralis, præſertim *imperfecta*, eſſe poteſt tantum reſpectiva. Unde fit, ut aliquid ſit certum aqud multos, non apud omnes. Quamquam hæc comparativa certitudo, mera potius probabilitas, quam vera certitudo, rigoroſe dici debet.

6. Quod opponitur certitudini, aut Mathematicæ, aut Metaphyſicæ, aut Phyſicæ, aut Morali proprie error dicitur: licet error, & falſitas in omni re locum habeat. Itaque omne hæreticum, & erroneum eſt falſum, non viciſſim omne falſum eſt erroneum, aut hæreticum, neque omne erroneum hæreticum, modo ſuperius explicato. Nam error his omnibus latius patet. Atque error hujuſmodi, ut eſt in rebus, error *objectivus*, & *materialis* dici poteſt; ut autem eſt in mente *ſubjectivus*, & *formalis*. Error etenim hujuſmodi eſt aſſenſus mentis ſcienter approbantis falſum pro vero, vel verum pro falſo.

1. Cor. Hinc etiam incertitudo *formaliter* in indiviſibili conſiſtit, proindeque non datur aliquid

quid magis, vel minus incertum alio. Nam incertitudo in negatione consistit. (*a*) negatio vero in indivisibili. (*b*)

(a) *per præced.*
(b) *per Can. 7.*

SCHOLIUM.

DICTUM est *formaliter*, quia *materialiter* idem de incertitudine, atque de falsitate sentiendum est. Cum etenim hoc modo res queant esse aliæ aliis certiores (*c*), iis opposita erunt quoque magis, vel minus incertæ, quia Oppositorum eadem est disciplina (*d*) Verum *formaliter* in eodem genere una magis, aut minus incerta alia esse non potest. Ex. ca. Unum in genere certitudinis physicæ, aut moralis perfectæ, vel imperfectæ nequit esse magis, vel minus physice, aut moraliter incertum alio, sed omnia incerta in eodem genere *formaliter* æque incerta sunt.

(c) *per Schol. Cor. Def. 2.*
(d) *per Can. 6.*

2. Certum *moraliter* saltem *imperfecte* est quidquid omnes, vel fere omnes Theologi, Philosophi, Moralistæ &c. in sua facultate concorditer docent. Quod non ex sola auctoritatis consensione desumendum est, sed etiam ex ratione, & eo sensu, quo in Schol. def. 29. n. 1., & in Schol. Supp. 3. magis explicabitur. Nam omnes non nisi certis rationibus in aliquid conspirasse præsumuntur. Item loquendo de interpretatione alicujus Legis, vel mente Doctoris alicujus, quod ab omnibus magnis Interpretibus eodem modo intelligitur, & explicatur. Quod si contra in intellectu, vel explicatione Legis, aut Loci alicujus Interpretes etiam dissentiant inter se, illa Lex, vel Locus ille non certus, & clarus, sed obscurus, & ambiguus reputandus est.

3. Hinc

3. Hinc ea ſententia de moribus certa eſt, quæ vel manifeſtis Scripturis, vel Traditione, vel Eccleſiæ declaratione, ac definitione, vel evidenti ratione, vel concordi fere omnium Theologorum, aut Moraliſtarum, aut Canoniſtarum &c. ſenſu probatur, vel etiam ita multis gravibus momentis nititur, ut contra nulla magna ratio reperiatur: vel quæ ex aliquo iſtorum evidenter deducitur. Quæ autem alicui ex his fundamentis certitudinis certo opponitur, certo falſa, ideoque error eſt. Similiter id certo eſt illicitum, quod vel claro, & expreſſo præcepto his fundamentis contento prohibetur, vel præcepto ex iſtorum aliquo evidenter deducto. Quod ſi contingat ſecus, certo illicitum non eſt.

V I.

Dubium eſt ſuſpenſio intellectus circa utramque partem contradictionis.

Nempe cum Mens inter duo oppoſita ita fluctuat, ut in neutram partem determinet ſe, neutrique aſſentiat, vel diſſentiat.

Apud Veteres, dubium, & ambiguum aliter varie ſumtum eſt, & præcipue pro formidine, ut penes Doctores videre licet.

SCHOLIUM.

MULTIPLEX aſſignatur, *Speculativum*, *Practicum*, *Poſitivum*, *Negativum*, *Juris*, *Facti*.

Speculativum, quod verſatur circa rem ſecundum ſe tantum conſideratam, & omnibus exutam circumſtantiis, neque ad operationem refertur.

Pra-

Practicum, quod versatur circa rem affectam omnibus praxeos circumstantiis, seu exercendam hic, & nunc.

Positivum, quod inter æquales, vel inæquales rationes utriusque partis versatur.

Negativum, quod pro una parte sufficientem rationem non habet.

Juris, quod circa licitum, vel illicitum, vel etiam validum, aut invalidum operis occupatur.

Facti, quod circa aliquod contingens, num scilicet actum, vel non, hoc modo, vel alio sit &c.

Potissimum dubii *Juris Speculativi*, & *Practici* in hac quæstione habenda ratio est.

VII.

Opinativum, quod uni contradictionis parti adhærens cum formidine de opposita, determinate neque est verum, neque falsum, sed potest esse verum, vel falsum.

Formido autem est, ne opposita contradictionis pars re ipsa vera sit.

Cor. 1. Hinc omne *Opinativum* est incertum, quia hoc non est certo verum, aut falsum, sed potest esse verum, vel falsum: (*a*) & æqualiter incertum, quia incertitudo in indivisibili consistit. (*b*) Unde *Opinativi* objectum est contingens, ideoque potens aliter se habere; non quod re ipsa debeat esse tale, cum etiam de objecto necessario opinio dari possit, sed quod ut contingens Intellectui repræsentetur.

(a) *per Def.* 5.
(b) *per Cor.* 1. *ejusd.*

2. Adhæsio hæc *Opinativi* non est firma, & perfecta, sed infirma, & imperfecta, cum constet, mentem ei parti contradictionis firmiter, & perfecte adhærere non posse, cujus oppositam posse

posse esse veram putat. Vel etiam, quia id, cui Mens firmiter adhæret, certum est. (*a*)

(a) *per Def.* 4.

VIII.

Probabile, quod nititur fundamento solido, ac magno.

IX.

Probabilius, quod fundamento majore, ac solidiore.

X.

Probabilissimum, quod fundamento maximo. Nempe ut inter probabilia principem locum obtineat.

Atque hæc de natura, & divisione *probabilis*, hic ad Doctrinæ Methodum dixisse sufficiat. Nam eadem de re iterum infra redibit sermo, cum opinionum probabilitatem exacte describemus.

XI.

Improbabile, quod vel solum destituitur fundamento gravi, vel etiam contra se habet motivum certum.

Primum est *improbabile negativum*, secundum *positivum*, seu certo falsum, cum sit hujusmodi, quod alicui certo fundamento opponitur. (*b*)

(b) *per Schol.Def.* 5. *n.* 6.

SCHOLIUM.

NONNULLI Probabilioristarum definiunt *probabile*, quod sit *verosimile*: *minus appropinquans veritati*: *minus conforme Rationi rectæ*: *probabi-*

babilius autem *verosimilius: magis appropinquans veritati: magis rectæ Rationi conforme*. Immo dicunt, *probabile probabiliori* comparatum absolute rectæ Rationi conforme non esse. Addunt, hoc *probabile* idem illud esse, quod Academici defendebant, eoque omnia scelera sibi licita reputabant, quodque propterea in iis Augustinus Lib. 3. contra Academicos præsertim cap. 16. tam acriter insectatus est.

Sed quod primum attinet, si intelligatur de reali veritate, aperte falsum est. Cum etenim veritas in indivisibili consistat, (*a*) liquet, non posse aliquid re ipsa esse minus, aut magis simile veritati, eidemque minus, ac magis appropinquare. Idem de conformitate ad Rationem rectam dicendum est, cum etiam hæc conformitas major, aut minor esse non possit, quandoquidem etiam ista in indivisibili consistit. Difformitas enim consistit in negatione (*b*): negatio vero in indivisibili (*c*) & Contrariorum eadem est lex. (*d*)

(a) *per* Cor. *Def.* 2.

Illud vero, quod additur de *probabili* comparato, pariter falsum est, ut infra demonstrabitur. Itaque tota ista major, aut minor similitudo, vel propinquitas ad veritatem, aut conformitas ad Rationem rectam, non *absoluta*, *realis*, & *objectiva*, sed *apparens*, *subjectiva*, & *respectiva* est, locum tantum habens in mente opinantis.

(b) *per* *Def.* 2.
(c) *per* *Can.* 7.
(d) *per* *Can.* 6.

An denique *probabile* Academicorum idem fuerit ac nostrum, etsi manifeste falsum est, determinare nihil attinet. Nobis enim nunc est satis, illud niti fundamentis vere solidis, ac magnis, ut definitione constituimus: quibus utrum omnia scelera licere possint, nec ne, Lectores Opere decurrente cognoscent. Cæterum definiatur a Probabilioristis *probabile*, & *probabi-*

babilius, ac utrumque habeatur ut libet, per Nos licet. Tantum ut definitiones nostræ ab iis admittantur. Ad nos enim spectat definire, ad illos vero nostris definitionibus stare. (*a*)

(a) *per* Can. 4.

XII.

Licitum, quod nullo Præcepto prohibetur.

Hoc est, aut non prohibetur, ne fiat, aut non injungitur, ut fiat.

XIII.

Illicitum, quod aliquo Præcepto inhibetur.

Videlicet, aut prohibetur, ne fiat, & fit, aut jubetur, ut fiat, & non fit.

Licitum ut tale est bonum, sicuti illicitum ut tale est malum.

XIV.

Bonum morale, quod est conforme rectæ Rationi, quodque vel est a Virtute, vel aptum generare Virtutem.

XV.

Malum contra *morale*, quod est difforme, seu non conforme rectæ Rationi, aut Virtuti.

Unde malum in negatione conformitatis ad rectam Rationem consistit.

SCHOLIUM.

BONI hujus definitio ex Scoto, & Okamo sumpta est. Scotus enim in 4. dist. 14. quæ. 2. §. In ista quæ. docet; *quod bonitas actus moralis consistit in hoc, quod sit actus conformis recta*

rectæ rationi, & quod ſit a virtute, vel aptus generare virtutem.

Okamus vero in 3. Sent.. q. 13. lit. B docet: *quod actus rectus, & virtuoſus voluntatis neceſſario conformatur rationi rectæ; quodque ſine ratione recta hujuſmodi eſſe non poteſt; & quod talis actus conformatur actui prudentiæ; quodque ad rectitudinem actus voluntatis requiritur prudentia actualis inhærens actualiter illi, cujus eſt talis actus rectus.*

Jam vero dictum eſt *quod ſit a virtute, vel aptum generare virtutem* ad deſignandos actus morales a virtute tum elicitos, tum imperatos, ut inferius conſtabit.

Cor. 1. Hinc actus moraliter bonus, virtuoſus, prudens, conformis Rationi rectæ idem eſt, ſicuti idem eſt bonitas moralis, virtus, prudentia, Ratio recta; ideoque agit bene, virtuoſe, ſecundum rationem rectam, qui agit prudenter, & viciſſim. Quod magis alias patebit.

2. Hæc boni conformitas, & mali difformitas *formaliter* in indiviſibili conſiſtit., quia negatio, cujuſmodi eſt mali difformitas, in indiviſibili conſiſtit (*a*): & Oppoſitorum eadem eſt diſciplina (*b*). Quare unus actus moraliter bonus nequit eſſe magis, vel minus conformis virtuti, prudentiæ, Rationi rectæ alio. Etenim ſi eſſet minus conformis, foret non conformis, ſed difformis, hoc eſt non bonus, ſed malus.

(a) *per Can. 7.*
(b) *per Can. 6.*

X V I.

Melius, quod in eadem virtutis ſpecie magis ad illam accedit.

Scilicet quod intra limites virtutis ad ejus medium plus appropinquat. Quo ſenſu unus

actus

actus virtutis dicitur melior alio. Nam hoc loco *melius* ita sumitur.

Cor. 1. *Melius* non est conformius rationi rectæ, virtuti, prudentiæ, quam *bonum*, cum ista conformitas in indivisibili consistat (*a*). Unde si *bonum* esset minus conforme rationi rectæ, quam *melius*, esset absolute difforme, ideoque non *bonum*, sed *malum*. Quare *melius* in eadem indivisibili conformitate ad rationem rectam consistens cum *bono*, magis quam *bonum* ad virtutis medium appropinquat, ut Ax. 17. apparebit.

(a) *per Cor. præced.*

2. *Bonum*, & *melius* per se est licitum, cum constet, nullo præcepto per se prohiberi posse. Dicitur autem *per se*, quia aliunde fieri potest, ut prohibeatur. Sic *bonum*, & *licitum* est die Veneris Ova comedere, *melius*, & *licitum* Vovere: sed si quis voverit eo die comedere Pisces, aut Superior vovere prohibeat, neque Ovorum comestio, quæ est *bonum*, neque Voti emissio, quæ est *melius*, licita amplius, sed illicita, & mala est.

XVII.

Temerarium, quod nullo motivo magno, ac gravi nititur.

XVIII.

Prudens contra, quod motivo gravi, ac solido nititur.

XIX.

Prudentius, quod motivo majore, ac solidiore.

Pru-

X X.

Prudentissimum, quod motivo inter limites Prudentiæ maximo.

SCHOLIUM.

ADVERTAT Lector, nos hoc loco sumere *Prudens*, ac *Temerarium* tantum quod spectat ad rationem judicii de bonitate, vel malitia operationum, seu de licito, & illicito per investigationem rationum, quibus aliquid permissum, vel inhibitum judicatur. Quo modo sumitur *temerarium* a D. Antonio Par. 2. Sum. tit. 12. cap. 5. in materia Fidei, & Morum necessaria ad salutem, nempe cum asseritur tanquam certum, *quod non potest ratione, vel auctoritate probari efficaciter*. Non vero sumere quod spectat impetum passionis, vel contemptum regulæ dirigentis: quomodo sumitur *temerarium* a D. Thoma 2. 2. quæ. 53. art. 3. ad. 2.. Quod pertinet ad eas prudentiæ partes, quæ Consilium, & Judicium dicuntur, in quibus motiva de actionis honestate, vel pravitate inveniuntur, & expenduntur, ut magis infra constabit.

Cor. Hinc evidenter liquet, *temerarium*, seu *imprudens* hoc pacto sumptum esse idem, ac *improbabile*, *prudens* idem, ac *probabile*, *prudentius* idem, ac *probabilius*, *prudentissimum* idem, ac *probabilissimum*, seu hæc esse Synonyma: atque propterea judicare de licito, aut illicito, & agere *prudenter* qui *probabiliter*, *prudentius* qui *probabilius*, *prudentissime* qui *probabilissime*, *temere* vero, & *imprudenter* qui *improbabiliter* judicat, & operatur: quandoquidem

etiam

(a) *per Def.* 11. (b) *per Def.* 8. (c) *per Def.* 9. (d) *per Def.* 10.

etiam *improbabile* nullo gravi motivo (*a*), *probabile* gravi, & magno (*b*), *probabilius* majore (*c*), *probabilissimum* maximo fundamento nititur (*d*).

SCHOLIUM.

PROBABILIORISTÆ constanter negant, *probabile* esse idem, ac *prudens* cum *probabiliori* comparatur, ideoque judicare, & agere *prudenter*, qui in conflictu probabilioris opinionis stantis pro Lege secundum minus probabilem libertati faventem judicat, & operatur. Sed id ab iis nondum exigimus. Satis est nunc, ut admissis his definitionibus, ut debent (*e*), concedant, *probabile* absolute, & separatim acceptum esse idem, ac *prudens*. Quod si neque hoc dare velint, nos cum illis non magnopere contendemus. Nam quod nunc, ut ordo Doctrinæ postulat, definitionibus traditur, infra suis locis multipliciter demonstrabitur. Qua propter allatas definitiones nunc accipiant ut lubet. Alias hæc omnia invenient demonstrata.

(e) *per Can.* 4.

XXI.

Tutum, quod removet a periculo, *tutius* quod magis removet.

SCHOLIUM.

I.

CUM autem triplex periculum distingui possit, nempe errandi, peccandi, & damni incurrendi, hinc *tutum* triplex esse potest, *tu-*

tum

tum ab errore, *tutum a peccato*, & *tutum a damno*. Error vero, ſicut & peccatum poteſt conſiderari dupliciter, *materialiter*, & *formaliter*.

1. Error *materialis* dicitur, qui re vera opponitur certæ veritati, (*a*) tamen non cognoſcitur, nec cognoſci debet, aut poteſt. (a) *per Sch. Def. 5. n. 6.*

Peccatum *materiale* eſt actio, quæ aliquo præcepto vere prohibetur, ſeu opponitur certæ Legi, hoc tamen non cognoſcitur, nec cognoſci debet, aut poteſt. Quæ verba in his definitionibus addita ſunt ad excludendam ignorantiam vincibilem veritatis, & præcepti, in qua error, aut peccatum tantum *materiale* dari non poteſt.

2. Error *formalis* dicitur aſſenſus mentis ſcienter approbantis verum pro falſo, vel falſum pro vero (*b*). Quod etiam locum habet, cum id, quod eſt verum, ab errante tamen falſum reputatur. (b) *per idem.*

Peccatum *formale* eſt actio contra præceptum, quod vel vere exiſtit, ſimulque ſcitur exiſtere, vel debet, & poteſt ſciri exiſtere, vel exiſtere reputatur. His verbis continentur omnes caſus, quibus ex Conſcientia, vel recta, vel erronea, vincibili, aut invincibili, *formaliter* errari, & peccari poteſt, ut conſideranti liquet.

SCHOLIUM II.

SUNT ex Probabilioriſtis, qui præfatam peccati diſtinctionem rejiciunt, eamque a nobis ad quæſtionem involvendam excogitatam arbitrantur. Exiſtimant enim, actionem Legi vere exiſtenti oppoſitam peccatum *formale* eſſe, ut-

utcumque Legis illius existentia ignoretur, tamen ad culpam non imputari.

Sed primum ejus distinctionis vel ipse meminit D. Thomas Quodl. 3. art. 27., & usus est. Deinde hoc nihil refert, cum diffidentia hujusmodi non rei, sed puri nominis sit. Nam nec nos ipsi peccati *materialis* nomine aliud, quam culpam non imputabilem intelligimus. Ex quo patet, utri quæstionem ipsam involvere dicendi sint, an nos, qui ad eam solvendam utimur plana quadam rei distinctione, an illi, qui pura quadam nominali subtilitate.

XXII.

Tutum ab errore, & *a peccato*, quod removet a periculo erroris, & peccati, vel *materialis* simul, & *formalis* : vel solius *formalis*. *Tutum* primo modo, *tutum simpliciter* ; *tutum* vero secundo modo, *tutum secundum quid*, doctrinæ causa, possumus appellare.

XXIII.

Tutius ab errore, & *a peccato*, quod a periculo erroris, & peccati tam *formalis*, quam *materialis* magis removet.

XXIV.

Tutum a damno, quod a gravi malo incurrendo removet, *tutius*, quod magis removet.

Hæc ita subtiliter, & minute distinguere, ac definire placuit ad tollendas omnes ambiguitates.

SCHO-

SCHOLIUM.

PORRO hæc Doctrina exemplis magis explicabitur.

1. Quod in Speculativis est *certo* verum, & in Practicis favens libertati *certo* licitum, est *simpliciter tutum ab errore*, & *peccato*, & *tutum* etiam *a damno*, quia sentiendo, quod *certo* verum, & operando, quod *certo* licitum, nullum est periculum, aut *formaliter*, aut *materialiter* errandi, vel peccandi, vel grave aliquod malum per se incurrendi, ut liquet.

2. Quod vero est tantum *opinative* verum in Speculativis, vel favens libertati *opinative* tantum licitum in Practicis, si sit *tutum*, non potest esse *tutum* nisi *secundum quid;* quia cum *opinativa* sint incerta, (*a*) possunt esse a parte rei illicita, ac falsa; ideoque qui sentit, quod *opinative* solum est verum, vel facit, quod solum *opinative* est licitum, periculo se exponit *materialiter* peccandi, & errandi, aut etiam gravis mali incurrendi.

(a) *per Cor.* 1. *Def.* 7.

3. Quod autem in Speculativis favet certæ veritati jam notæ, *vel consonat communitati Magistrorum*, *& pietati*, *ac humilitati Sanctorum* (verba sunt D. Bonaventuræ in pr. dist. 26. art. 1. qu. 2.), videlicet quod pietatem fovet, ac pium est: in Practicis vero favet Legi, *tutius* est, sive sit in se verum, sive opinativum, sive etiam falsum; quia ita sentiendo, & operando, adhuc magis recedimus a periculo erroris, & peccati tum *formalis*, tum *materialis*, & damni alicujus incurrendi, ita ut impossibile sit, ut hoc modo vel *formaliter*, vel

materialiter erremus, aut peccemus, aut grave malum aliquod incurramus. Quoniam de peccato, & damno res facilis intellectu eſt, afferamus exemplum aliquod de errore in Speculativis, ut hæc Doctrina de eo, quod eſt *tutius* in iſtis, in quibus difficilius intelligitur, magis innoteſcat.

Docet Fides generalem Carnis reſurrectionem. Hæc veritas jam cognita & certa eſt. Inquiritur a Theologis, num aliqui ſint non morituri, ideoque non reſurrecturi. Nonnulli affirmant, nonnulli negant probabiliter, aut probabilius. Sententia negans, ſive ſtatuatur probabilis, ſive probabilior affirmante *tutior ab errore* eſt, & ita vocatur a D. Thoma, ut alibi apparebit; quia etſi reipſa falſa eſſet, eam tamen tenendo, nullum eſt periculum amittendæ illius certæ veritatis de univerſali reſurrectione, quinimmo per illam magis confirmatur, ac ſtabilitur: tenendo vero contrariam affirmantem, eſt periculum amittendæ hujuſce veritatis, ſi nempe ea forte reipſa falſa eſt. Simile de multis aliis eſto judicium.

4. *Tutius* ſemper, & quacumque comparatione eſt id, quod vergit in favorem certæ veritatis, Legis, & carentiæ cujuſque mali, quia ſi teneatur, aut fiat, impoſſibile eſt, ut adſit periculum aut *formale*, aut *materiale* veritatis amittendæ, vel violandæ Legis, vel mali alicujus incurrendi.

5. Quod ſi ex utraque parte ſit periculum peccati, id eſt *tutius*, quod removet a majori periculo *ſimpliciter*, vel a periculo majoris peccati. Exemplum ſit in Sacerdote invenienṫe Juvenem moribundum dubie diſpoſitum ad abſo-

absolutionem : quem si absolvat, forte Sacramentum irritum facit, si non absolvat, forte peccat contra charitatem, illum exponendo periculo æternæ damnationis. In hoc casu *tutius* est absolvere, ut cogitanti liquet.

6. *Minus* vero *tutum* in Practicis comparatum *tutiori* semper est id, quod libertati favet. Nam minus removet a periculo vel *materialiter* simul, & *formaliter*, vel saltem *materialiter* peccandi; quamquam possit esse in se *tutum*, *tutissimum*, ut patet in licito *opinative*, in quo periculum reperitur peccati saltem *materialis*, & potissimum in *certe* licito, in quo periculum nullum reperitur. (*a*) Aliquando vero *minus tutum* est idem ac *non tutum*, seu non licitum, ac deducibile ad praxim. Quod ex sermonis contextu, aliisque circumstantiis desumendum est. Nam alioqui nomen comparativum, si usurpetur de eodem subjecto, per se infert formam *positive* in ipso existentem (*b*): ideoque *minus tutum* per se infert securitatem.

(a) *per Schol. præsens num.* 1. & 2.

(b) *per Can.* 12. *num.* 2.

7. *Tutius* proprie se tenet ex parte rei, seu objecti, *tutum* vero ex parte subjecti, seu operantis, hoc est *tutius* desumitur ex parte materiæ, ex. ca. ex parte veritatis in Speculativis, vel ex parte Legis, seu Præcepti in Practicis; *tutum* vero a certitudine, vel opinione operantis. Nam sicut certitudo *formaliter* (*c*), ita & opinio, ac probabilitas utpote assensus mentis, sicuti Def. 25. 26. videbitur, multo magis non in re, sed potius, in mente est: & *tutum* est, quod vel *certo*, vel *opinative* verum, aut licitum est (*d*); *tutius* autem quod certæ veritati, aut legi favet. (*e*)

(c) *per Sch. Def.* 2. *num.* 2.

(d) *per Sch. præs. num.* 6.

(e) *per idem n.* 4.

8 *Tutius* non est idem, ac *certum*, vel *probabilissimum*, vel *probabilius*, vel *probabile* :

C 3 tum

tum quod illud ſe tenet ex parte objecti, hæc vero ex parte ſubjecti (*a*): tum quod *tutius* ſignificat majorem remotionem a periculo, iſta vero majorem, vel minorem mentis aſſenſionem, & adhæſionem, ut de *certitudine* jam patet ex Def. 4., & de *probabilitate* magis patebit Def. 26. 27. 28.: tum quod *tutius* poteſt eſſe etiam *falſum*, & *improbabile*. Plures enim opiniones tutiores ſunt improbabiles, ut illa, quæ requirit Contritionem perfectam ad juſtificationem in Sacramento Pœnitentiæ. Itaque *tutius*, ſeu favens Legi poteſt eſſe *certum*, *probabiliſſimum*, *probabilius*, *probabile*, & *improbabile*, ac *falſum*: Contra vero *certum*, *probabiliſſimum*, *probabilius*, *probabile* poteſt eſſe *minus tutum*, ſeu favens libertati, modo ſuperius explicato.

(a) *per idem num. præced.*

9. Quod eſt *bonum*, aut *melius* per ſe eſt *ſimpliciter tutum*, cum repugnet in eo peccatum vel *formale*, vel *materiale* eſſe poſſe. Immo *melius* comparate ad *bonum* in eadem ſpecie poteſt, & ſolet dici *tutius*: quia conſtat, operantem quod eſt *melius* in eadem virtute, magis adhuc recedere a traſgreſſione, quippe qui ad virtutem magis accedit. Quamquam in rigore id, non niſi improprie *tutius* dici poſſit, ut conſideranti patet.

Dictum eſt *per ſe*, quia aliunde fieri poteſt, ut *bonum*, aut *melius* non ſit licitum (*b*), ideoque neque *tutum*, ut ex n. ſequenti liquet.

(b) *per Cor.* 2. *Def.* 16.

10. Quod eſt *certo* falſum in Speculativis, aut *certo* illicitum in Practicis, nullo modo poteſt eſſe *tutum*, quia illud ſentiendo, aut faciendo, & *materialiter*, & *formaliter* erramus, ac peccamus. Quod autem eſt *opinative* falſum (ideoque & verum) vel illicitum, poteſt eſſe *tutum ſecundum quid*, quo modo ſupra n. 2. explicavimus.

Opi-

X X V.

Opinio eſt aſſenſus mentis ad unam partem contradictionis cum formidine de oppoſita.

Hoc eſt ne oppoſita forte ſit vera, ideoque ea, cui mens aſſentit, falſa.

Nomen Opinionis etiam aliis modis ſumitur tum apud S.S. Patres, tum etiam apud antiquos Scholaſticos, alioſque Doctores, nempe pro levi credulitate, pro apparenti perſuaſione &c.; ſed hoc loco a nobis ſumitur, ut definitum eſt.

Cor. 1. Hinc omnis Opinio eſt incerta, & æqualiter, quia hujuſmodi eſt omne Opinativum (*a*). (a) *per Cor.* 1. *Def.* 7.

2. Iſte aſſenſus non eſt firmus, & perfectus, ſed imperfectus, & imbecillis. Perſpicuum eſt enim, Intellectum perfecte aſſentire non poſſe ei parti, quam formidat eſſe falſam.

3. Opinio non eſt error, nec *materialis*, neque *formalis*. Non *materialis*, quia hujuſmodi eſt, quod eſt certo falſum (*b*): Opinio autem non eſt certo falſa, ſed incerta (*c*). Non *formalis*, quia iſte eſt aſſenſus mentis ſcienter approbantis verum pro falſo, vel falſum pro vero (*d*): Opinio autem aſſenſus uni parti tantum cum formidine de oppoſita. (b) *per Sch. Def.* 5. *num.* 6. (c) *per Cor.* 1. *hujus*.

Unde Alex. Alen. Par. pr. Sum. Theologicæ quæſt. 68. art. 2. ad. 2.. *Ubi eſt opinio non eſt error. Nam error* (nempe *formalis*) *ponit pertinaciam ſententiæ, cum falſum aſſeritur verum, & verum falſum*. (d) *per Sch. Def.* 5. *num.* 6.

4. Opinio non eſt dubium, neque cum illo coire poteſt, quia dubium proprie eſt ſuſpenſio aſſenſus (*e*). Dicitur *proprie*, quia ſi dubium (e) *per Def.* 6.

(a) *per eandem* sumatur pro formidine (*a*), jam ex definitione ipsa patet, Opinionem etiam dubium esse.

(b) *per Sch.Def.* 24. *n.* 2. 5. Opinio potest esse tuta *secundum quid*, quia *opinative* licita *tuta* hoc modo esse possunt (*b*).

XXVI.

Opinio probabilis est assensus nixus fundamento vere *absolute*, & *respective* gravi, solido, ac magno, quod Virum Sapientem, ac Prudentem ad talem assensum per se movere, atque determinare potest.

XXVII.

Opinio probabilior assensus nixus fundamento vel *absolute*, vel *respective* majore, graviore, ac solidiore, quod Virum Prudentem, ac Sapientem ad talem assensum magis per se movere, ac determinare potest.

XXVIII.

Opinio probabilissima assensus nixus fundamento maximo, quod Sapientem, ac Prudentem Virum ad talem assensum maxime per se movere, ac determinare potest.

SCHOLIUM.

ITAQUE *probabilissima* inter opiniones locum principem obtinet. Hæc a quibusdam dicitur *moraliter* certa; quod aliquo sensu verum esse potest. Cum enim supremum infimi attingat infimum supremi, quod est maximum in *probabilitate*, poterit esse infimum in *morali certitudine*. Sed, ut ut vocetur *Opinio probabilissima*, ad institutum nihil facit.

Opi-

XXIX.

Opinio æque probabilis, quæ æquali fundamento, atque oppoſita nititur.

SCHOLIUM.

1. Cum autem fundamentum ſit duplex, a ratione, & ab auctoritate, hinc Opinionis probabilitas dupliciter deſumitur, a ratione, & ab auctoritate. Primo modo ſumpta dicitur *intrinſeca*, ſecundo *extrinſeca*.

Itaque Opinio probabilis *intrinſece*, quæ fulcitur rationibus ſolidis, ac magnis: probabilior, quæ ſolidioribus, ac majoribus: æque probabilis, quæ æqualiter gravibus, ac magnis.

Probabilis *extrinſece*, quæ auctoritate magna: probabilior, quæ majore: æque probabilis, quæ æquali nititur. Utrumque fere ſemper conjungitur in Scientia Morali, quamvis in Praxi unius ſine alio ſæpe ratio habeatur, uti in Idiotis Doctores conſulentibus contingit. Etenim in Morali Scientia non inveniuntur rationes magnæ ſine Doctore magno, & viciſſim. *Intrinſeca extrinſeca* potior eſt, ut liquet, quia iſta illam ſupponit. Nam humana auctoritas ſine ratione univerſim aut nihil, aut modicum valet. Atque Doctores non niſi cum ratione aſſerere præſumuntur. Dicitur *univerſim*, quia in iis, in quibus res pendet ex ſolo teſtimonio hominum, vel judicio prudentum, ſola auctoritas, etiam ſine ratione, plurimum valere poteſt.

Sint opiniones A, & B contradictoriæ. Altera ſit D. Thomæ, D. Bonaventuræ altera, & ambæ ſimul æque gravibus rationibus nitantur. Hæ

erunt

erunt & *intrinsece*, & *extrinsece* æqualiter probabiles, cum auctoritas Doctoris utriusque æqualis supponatur. Quod si A addjiciantur aliæ rationes magnæ, vel auctoritas magna, v. g. S. Raymundi, S. Antonini, Scoti &c. A erit B, vel tantum *intrinsece*, vel tantum *extrinsece*, vel simul utroque modo probabilior. Porro cum hæc adjectio magis semper, ac magis, ut liquet, fieri possit, etiam probabilioritas ipsa major semper, ac major ad usque certitudinem esse potest.

2. Hæc porro Doctrina exemplo Physico magis adhuc declarari potest. Sint faces duæ æqualis molis, v. g. quattuor librarum, & itidem duæ magnitudinis inæqualis, v. g. altera quattuor, altera sex librarum. Illarum lumen æquale, istarum inæquale erit. Si tam primæ, quam secundæ in aliquo obscuro Cubiculo binæ, & binæ simul e regione ponantur, unius lumen alterius non obscurabit, aut absorbebit, sed utriusque in binis primis distincte æquale, in binis secundis inæquale esse percipietur. Quod si seorsum ponantur, ex primis utraque æqualiter, ex secundis altera quidem magis, altera vero minus, sed tamen sufficienter Cubiculum illuminabit. Ita se habent opiniones vel æqualiter, vel inæqualiter probabiles comparatæ. Etenim Opinio licet subobscurum, lumen tamen mentis est.

Advertat autem Lector, exemplum hujusmodi hic a me sumi, non ad probandum, sed ad illustrandum, quod tale est, ut aptius, opinor, excogitari non possit.

XXX.

Opinio probabilis speculative, quæ considerat actio-

actionis honestatem, vel malitiam in se non attentis omnibus Praxeos circumstantiis.

XXXI.

Opinio probabilis practice, quæ cunctas Praxis circumstantias expendit, & perspectas habet.

An vere detur Opinio de moribus probabilis tantum *speculative*, & non *practice*, determinare ad rem præsentem nihil attinet.

XXXII.

Opinio certo probabilis, de cujus probabilitate non dubitatur.

Hujusmodi sunt præsertim quæ ab Ecclesia tales declarantur, vel a Doctoribus eas ex professo examinantibus habentur, ut inferius apparebit.

Aliæ probabilitatis divisiones, quæ ab Auctoribus afferri solent, ad institutum inutiles sunt.

XXXIII.

Opinio improbabilis, quæ vel solum caret fundamento magno, vel simul etiam habet contra se motivum certum.

Prima dicitur *improbabilis negative*, secunda *positive*. Illa non est certo falsa, at vero ista, quia quod certitudini opponitur certo falsum est (*a*). (a) *per Schol. Def.* 5. *n.* 6.

SCHOLIUM I. ad Def. 26.

ANTIQUORUM nonnulli Opinionis probabilitatem ita definierunt, ut aliter ac nos intellexisse videantur. Etenim Albertus Magnus, qui quinque ab hinc sæculis, & amplius scripsit, ita in Sum. de Creaturis par. 2. tract. 1. de ho-

homine quæſt. 51. art. 1. ad quæſt. incidentem deſcribit. *Opinio eſt acceptio unius partis cum formidine alterius, ita tamen, quod ad illam, quam formidat, non habet rationem expreſſam; formidatur tamen propter debilitatem rationis alterius partis.* Hanc eandem definitionem ad verbum adoptavit etiam S. Antoninus par. 1. Sum. tit. 3. cap. 10. §. 9. De aliis autem quibuſdam Doctoribus, quomodo probabilitatem acceperint, apud Scriptores videre eſt; atque de Auguſtino ipſo jam ex Scholio Def. 15. liquet.

SCHOLIUM II. ad Def. 26., & 27.

QUONIAM Definitiones *probabilitatis*, & *probabilioritatis* principales in hac re ſunt, ab iiſque tanquam a fundamentis tota præſentis ædificii conſtructio pendet; idcirco exacte expendendæ, & dilucide explicandæ ſunt, ne qua obſcuritas, aut ambiguitas relinquatur, neve Probabilioriſtæ aliquid in illis reprehenſione dignum merito reperire poſſint. Actutum enim eorum nonnulli dicunt, in iis a nobis committi Circulum, cum aſſeritur motivum illud ſolidum, ac grave, quod Sapientem Virum ad aſſenſum movere poteſt, propterea quod ſapiens, & prudens dicitur, qui non levibus, ſed magnis motivis moveatur: atque ideo ſtatui motivi gravitatem per approbationem Sapientum, & Sapientum approbationem per motivi gravitatem. Addunt, a Probabiliſtis nomine Sapientis non ſignificari Doctores vere Magnos, ſed etiam Proletarios, quorum proinde auctoritate, aut ſapientia pondus probabilitatis opinionibus conferri non poteſt. Tandem dicunt, probabilitatem

tem probabilioritati comparatam, amittere vim movendi Sapientis animum ad assensum.

1. Quapropter quod Def. 26. attinet, dictum est primo *fundamento vere, absolute, & respective magno*. *Absolute*, ut significetur esse debere hujusmodi secundum se, & non tantum ex accidente, puta ex vehementi passione, ex pertinacia, ex inordinatione affectus, ex negligentia inquirendæ veritatis, ex inscitia, aut alio simili motivo. *Respective* ad significandum debere esse magnum, ac solidum etiam attentis oppositis, sive æqualibus, sive etiam majoribus motivis; ita ut ab his non elidatur, & enervetur, seu ejus magnitudo, ac soliditas non auferatur. Unde Probabilitas in conspectu Probabilioritatis non amittit vim movendi Sapientem ad assensum, sed utique movet, quamvis ista magis, illa minus.

2. Nomine Sapientis, & Prudentis non quicumque, sed Doctores scientia, ac probitate magni intelliguntur, v. g. S. Thomas, S. Bonav., S. Raymund., S. Antonin. (sunt ne isti Proletarii?) Scotus, Ægidius Romanus, cæterique Scholarum Principes, aliique innumeri, vel his similes, vel suppares (verbo a nobis ii intelliguntur, quos etiam Probabilioristæ intelligunt, vel intelligere debent) qui omnes sunt optime dispositi ad intelligendum, & judicandum, quique nisi post maturum examen, exactamque rei discussionem, suam assensionem opinionibus præbere non solent. His scilicet Doctoribus, & cum his conditionibus, motivum grave, magnum, solidum esse debet ad constituendam definitam probabilitatem.

3. Dictum est *quod potest movere per se Sapien-*

pien-

pientem, quibus verbis astruitur, motivum taliter solidum esse debere, ut suapte natura, ac vi aptum sit Viri jam Sapientis mentem permovere ad assensum, non quod VIR sit Sapiens, propterea quia movetur eo motivo. Hujusmodi fuerunt motiva, quæ in *Opinativis* impulerunt ad assensum animum S. Bonaventuræ, & S. Thomæ. Ex quo liquet, Circulum a Probabilioristis nobis exprobratum omnino evanescere.

4. Quod vero spectat Def. 27. dictum est: *absolute*, vel *respective*, quia Probabilioritas duplex est, *absoluta*, & *comparativa*. Prima quæ nititur motivo re ipsa majori, ac solidiori, quam opposita. Secunda quæ motivo hujusmodi tantum apparenti, seu juxta mentem opinantis. Illa *realis*, & *objectiva*, hæc *apparens*, & *subjectiva* vocari potest. Neutra determinatum quemdam, ac fixum per se probabilioritatis statum habet, sed utraque per gradus magis semper, ac magis ad usque certitudinem crescere potest, cum tum ratio, tum auctoritas major semper, ac major esse possit (*a*). Tam Probabilitas, quam Probabilioritas *absoluta* cognoscitur præsertim ex his duobus capitibus, nempe ex Ecclesiæ declaratione, & ex Doctorum consentione. Nam si Ecclesia declarat aliquam opinionem esse, vel probabilem, vel probabiliorem, aut Doctores eam ex professo examinantes affirment hujusmodi esse, *vere*, *realiter*, & *absolute* talis est, cum de hoc majus, & certius judicium haberi non possit.

(a) *per Sch.Def.* 29. *n.* 1.

Multæ opiniones sunt universim ab Ecclesia declaratæ, & approbatæ tanquam absolute, & vere probabiles, ut suo loco constabit, paucissimæ vero peculiariter veluti probabiliores. Inter

ter has duæ potissimum fuerunt speculativæ, altera de infusione Virtutum Theologicarum in Parvulis per Baptismum, altera de immediata conversione aquæ in Vinum in Calice, quarum alteram veluti probabiliorem (nunc id de fide est, ut ex Trid. sess. 6. cap. 7. liquet.) Clemens V., alteram Innocent. III., ut Docti norunt, declaravit. Quare probabilioritas universim non *realis*, *absoluta*, & *objectiva*, sed *apparens*, *subjectiva*, & *respectiva* est. Quamvis enim motiva graviora, ac solidiora præ oppositis vere in se esse possint, hic tamen excessus ob mentium diversitatem, variamque dispositionem vix cognoscitur. Quo fit, ut non solum diversi contradictoria habeant probabiliora, sed etiam unus, idemque nunc idem probabile, nunc probabilius putet.

Atque ita Definitiones nostræ his explicationibus a Probabilioristarum calumnia quodammodo vindicatæ nunc omnino sartæ tectæ sunt. Quamquam neque defensione opus erat. Primo enim hæ Definitiones potius nominis, quam rei sunt, ut acrius consideranti liquet: definitiones autem hujusmodi arbitrariæ sunt (*a*). Deinde cum Definitiones omnes maxime ab illis necessario admittendæ sunt, quo modo a nobis concipiuntur (*b*), tum hæ præsertim, a quibus verus quæstionis sensus pendet, quibusque illius cardo, ut Scholii initio diximus, continetur. Neque etenim Probabilistæ alium Probabilismum admittunt, aut defendunt, quam qui a nobis definitus est. Quod si diversam nihilominus ab exposita illius naturam, ac notionem statuentes, & Lectoribus, uti solent, obtrudentes, eum impugnare contra nos pergant, pergant porro.

(a) *per Method. Mathem.*
(b) *per Can.* 4.

Nos

Nos enim Definitionibus præfatis innixi, nihil cum illis rei in hoc certamine deinceps habentes, quieti sedebimus, eosque egregie Andabatas imitantes, cum joco, & risu spectabimus.

COROLLARIA 26., & 27. *Def.*

1. HINC assensus Opinionis tam probabilis, quam probabilioris non est firmus, & perfectus, sed imperfectus, & infirmus, quamvis istius major, illius minor, quia nullius Opinionis assensus perfectus est (*a*).

2. Tam Opinio probabilis, quam probabilior est incerta, & probabilior æqualiter incerta, ac probabilis, quia omnis Opinio hujusmodi est (*b*). Unde aliter definiri potest *Probabilitas*, quod sit fallibilis, & magna; *Probabilioritas* vero fallibilis, & major apparentia veritatis circa aliquod objectum.

(a) per Cor. 2. Def. 25.
(b) per Cor. 1. ejusd.

3. Nec probabilior, nec probabilis est error neque *materialis*, neque *formalis*: tum quia nulla Opinio est ullo modo error (*c*): tum quia sic non esset probabilis, sed improbabilis, aut *positive*, aut *negative* contra hypothesim: (*d*) tum denique quia hoc pacto animum sapientis ad assensum movere non posset, qui sane errore non permovetur. Unde neutra opponitur alicui principio certo, seu est certo falsa, & neutra approbat falsum pro vero, vel verum pro falso: cujusmodi error est (*e*).

4. Opinio probabilis in conflictu probabilioris non amittit suam probabilitatem: & quia ita non esset etiam *respective* probabilis contra hypothesim (*f*): & quia minus lumen in hypothesi a majore non obscuratur (*g*): & quia hoc mo-

(c) per Cor. 3. Def. 25.
(d) per Def. 33.
(e) per Sch. Def. 5. n. 6.
(f) per Schol. 2. Def. 26. 27. n. 1.
(g) per Sch. Def. 29. n. 2.

modo non esset incerta, sed certo, saltem *negative* improbabilis, & falsa (*a*). Ex quo primo liquet, quam egregie hallucinentur vel in ipso Disputationis limine Probabilioristæ, dum passim respondent, opinionem probabilem in probabilioris conspectu propriam amittere probabilitatem, quamquam id evidenter se deducere putent ex quodam textu S. Augustini contra Cresconium, quem nos Supp. 29., tanquam opportuniore loco, expendemus. Quæ hallucinatio hic primo leviter indicata, quippe gravissima, & essentialis, sæpius in decursu Operis a nobis illis identidem exprobrabitur.

(a) *per Def.* 33.

5. Probabilis opinio est per se rectæ Rationi conformis, & non difformis. Nam si foret difformis, non fulciretur motivo gravi, neque Sapientis animum ad assensum movere posset, cum repugnet esse rectæ Rationi difforme, quod fulcitur rationibus magnis, & Sapientem contra Rationem rectam consulto assentiri posse. Et est æqualiter conformis, ac opinio probabilior, quia hæc conformitas in indivisibili consistit (*b*) Quare vel neutra, vel utraque rectæ Rationi conformis est.

(b) *per Cor.* 2. *Def.* 15.

Atque ecce primum demonstratum, *probabile* esse conforme Rationi rectæ, & non difforme, sicuti in Scholio Def. 11. polliciti sumus.

6. Hinc opinio probabilis, non solum *absolute*, sed etiam *respective*, seu in conflictu probabilioris, est assensus prudens. Alioquin quomodo Sapientis, & Prudentis animum, etiam in eo conflictu, permovere, atque determinare, licet minus quidem; quam probabilior, poterit, ut Definitionibus constituimus? An enim erit Prudens, si temere, & imprudenter assentiatur?

Adde, quod hujusmodi assensus est per se conformis Rationi rectæ (*a*), ideoque actus virtuosus, bonus, rectus, prudens, cum hæc omnia idem sint (*b*). Quapropter si Opinio probabilis talis remanet, etiam in conspectu probabilioris (*c*), jam necessario erit vel in eo conspectu prudens.

Atque hinc primo evidenter patet, *probabile* esse idem, ac *prudens*, ac proinde *probabilius* idem, ac *prudentius*, quemadmodum in Scholio Def. 20. affirmavimus.

(a) *per* Cor. præc.
(b) *per* Cor. 1. Def. 15.
(c) *per* Cor. 4. huj.

7. Utraque opinio potest esse tuta: tum quod Opinativa hujusmodi esse possunt (*d*): tum quod utraque in comparatione ipsa est prudens, licet probabilior prudentior (*e*): *prudens* vero, quod est idem ac *bonum* (*f*), & *prudentius*, quod est idem, ac *melius* (*g*), per se est licitum, & tutum (*h*). Immo minus probabilis favens libertati in conspectu probabilioris faventis legi, quantum spectat ad naturam opinionis, potest esse æqualiter tuta, ac probabilior favens libertati in conflictu minus probabilis faventis legi, quia æqualiter Opinio est. Itaque utraque potest esse tuta *secundum quid*, quamquam probabilior, considerata ut aliquid *melius*, possit esse tutior minus probabili, modo supra in Scholio Def. 24. n. 9. explicato.

(d) *per* Schol. Def. 24. n. 2.
(e) *per* Cor. præc.
(f) *per* Cor. 1. Def. 15.
(g) *per* Def. 16.
(h) *per* Sch. Def. 24. n. 8.

SCHOLIUM.

PROBABILIORISTÆ negant, Opinionem minus probabilem pro libertate, in conflictu probabilioris pro lege, esse conformem Rationi rectæ, prudentem, & tutam, affirmant vero de probabiliore favente libertati, in conflictu minus probabilis faventis legi. Rationem assignant, quod

quod cum in obscuris, & incertis certitudo haberi non possit, prudenter, recte, & tute agit, qui operatur id, quod verius licitum putat, secus vero, qui agit, quod verius existimat illicitum, quia in primo casu facit quantum potest, secus autem in secundo.

1. Sed cum opinio minus probabilis sit æqualiter opinio, & incerta ac probabilior (*a*), simulque in eo conflictu sit rectæ Rationi conformis (*b*), & prudens (*c*), & *Opinativum* possit esse tutum (*d*), *Prudens* vero reapse sit tutum (*e*), quia bonum (*f*), ut ostendatur, eam non esse tutam in eodem conflictu, ostendi debet, adesse aliquod præceptum prohibens ejus electionem, seu injungens electionem probabilioris, cum quod est per se tutum, nonnisi hoc modo minime tutum evadere possit (*g*). Hoc autem præceptum neque esse, neque esse posse, suis locis demonstrabitur.

2. Quod vero præfatam Probabilioristarum rationem attinet, ea nihil est. Etenim ad Conscientiæ securitatem, & ut faciat quantum potest, vel tenetur quis investigare veritatem, & hac deficiente, vitare periculum utriusque peccati tum *formalis*, tum *materialis*, vel satis est vitare periculum peccati *formalis*. Si primum: igitur nec opinio probabilior favens libertati tuta est, quia cum neque in ea, post investigationem veritatis, habeatur certitudo de actionis honestate, illa semper incerta, & æqualiter incerta, ac opinio minus probabilis est (*h*), atque ideo exponit æqualiter operantem periculo peccati *materialis*. Unde operans, ut faciat quantum potest pro suæ Conscientiæ securitate, debet tutiorem partem eligere, seu partem minus pro-

(a) *per Cor.2.huj.*
(b) *per Cor.5.huj.*
(c) *per Cor.6.huj.*
(d) *per Schol.Def.* 24. *n.* 2.
(e) *per Schol.Def.* 24. *n.* 8.
(f) *per Cor.* 1. *Def.* 15.
(g) *per Schol.Def.* 24. *n.* 8.
(h) *per Cor.* 2. *hujus.*

probabilem legi faventem. Si ſecundum: igitur
etiam minus probabilis poteſt eſſe tuta, cum
utpote pariter incerta, & æqualiter, ac proba-
(a) *per* bilior (*a*), ſimulque etiam prudens(*b*), poſſit
idem operantem ſimiliter liberare a periculo peccati
(b) *per* *formalis*.
Cor. 6. Atque hæc, quæ de opinionis minus proba-
hujus. bilis conformitate ad rectam Rationem, pruden-
tia, ſecuritate, etiam in ipſo probabilioris con-
flictu, his tribuſ. 5. 6. 7. Corol. deduximus,
quamquam certiſſima, & evidentia ſunt, utpote
ex Definitione ipſa ſponte profecta, atque ideo
quæſtionem ipſam ſtatim dirimentia; tamen ne
Probabilioriſtæ a nobis vel in ipſo limine *peti
principium* cauſari poſſint, quomodolibet nunc
accipiant. Nam hæc omnia alias offendent
iterum multipliciter demonſtrata.

8. Denique diſcrimen opinionis probabilis a
probabiliori in minori, vel majori quadam In-
tellectus permotione, inclinatione, atque deter-
(c) *per* minatione ad aſſenſum, & in quadam minori,
Cor.2.huj. vel majori veritatis apparentia tantum conſiſtit,
(d) *per* quæ major, vel minor determinatio, ac appa-
Cor.5.huj. rentia ex minori, vel majori rationum ponde-
(e) *per* re, quibus opinio utraque continetur, procedit.
Cor.6.huj. Itaque cæteræ omnes proprietates, affectiones,
(f) *per* & attributa, excepta hac ſola majori veritatis
Def. 26. apparentia, ac mentis permotione, utrique opi-
27. nioni prorſus communia ſunt. Utraque enim
(g) *per* eſt incerta, & æqualiter (*c*): utraque rectæ
Cor.7.huj. Rationi conformis, & æqualiter (*d*): utraque
(h) *per* aſſenſus prudens(*e*): utraque Prudentis, ac Sa-
idem, & pientis animum ad aſſenſionem permovet (*f*):
Sch. Def. utraque eſſe poteſt æqualiter tuta *ſecundum*
25. *n.2.* *quid*(*g*): neutra eſt tuta *ſimpliciter*(*h*): neutra
eſt

eſt determinate vera, aut certa (*a*): neutra eſt error ſive *materialis*, ſive *formalis* (*b*): neutra firmum, & perfectum aſſenſum habet (*c*). Quare quidquid uni convenit, vel non convenit, atque de una affirmari, aut negari debet, vel poteſt, excepta ea ſola differentia, convenit, vel non convenit etiam alteri, ac de altera affirmari, vel negari etiam debet, aut poteſt.

(a) *per Cor.2.huj.*
(b) *per Cor.3.huj.*
(c) *per Cor.* 2. *Def.* 25.

Hæc omnia Corollaria diligenter a Lectoribus notari, atque alta mente repoſta teneri velim.

XXXIV.

Intellectus Speculativus eſt, qui conſiderat verum, vel falſum in ſe tantum.

XXXV.

Intellectus Practicus, qui conſiderat verum, vel falſum relate ad opus.

Cor. 1. Hinc objectum Intellectus tam *Speculativi* quam *Practici* eſt verum, ſed illius verum ut verum, iſtius verum ut licitum, ſeu bonum. Ille enim ſiſtit in pura contemplatione veritatis, iſte in contemplatione veritatis directæ ad honeſtatem operationis. Itaque ille rationes excogitat, & expendit, num aliquid ſit verum, vel falſum tantum, iſte num ſit verum, vel falſum, aliquid eſſe bonum, vel malum, licitum, vel illicitum. Quare error, ſeu falſum ut falſum pertinet ad conſiderationem Intellectus *Speculativi*; error vero, ſeu falſum ut malum, & illicitum ad conſiderationem Intellectus *Practici*, cum Oppoſitorum eadem ſit diſciplina (*d*). Cum autem verum ſit vel reale, vel apparens (*e*): & Opinativum probabile, vel pro-

(d) *per Can.* 6.
(e) *per Schol. Def.* 11.

babilius sit verum minus, vel magis apparens (*a*), hinc objectum Intellectus veluti duplex statui potest, nempe *verum reale*, & *verum apprehensum*, & *apparens*. Utroque etenim vero Intellectus, post lapsum ob sui debilitatem, & rerum obscuritatem, ac incertitudinem, suo modo perficitur. Unde non assentit aliquo modo, hoc est vel perfecte, vel imperfecte, nisi vero aut reali, aut apparenti, quia nequit determinari nisi ab objecto suo, ut melius Axiom. 9.10., eorumque Corollariis patebit.

(a) *per* Cor.8.*Def.* 26. 27.

2. Hinc *Speculativus* ad Scientias pure Theoricas pertinet, *Practicus* ad Artes, & Practicam, seu Moralem Scientiam. Hæc etenim, cum mores dirigat, ad eos ordinatur, ideoque propter operationem exercendam, vel non exercendam traditur.

XXXVI.

Actus directus, seu cognitio directa est, quæ immediate in suum objectum fertur.

XXXVII.

Actus reflexus, seu cognitio reflexa, cujus objectum est ipsa cognitio directa, seu quæ supra directam reflectit.

SCHOLIUM.

INTELLECTUS est maxime reflexivus. Potest enim supra res, atque suas cognitiones multipliciter reflectere, & ita suis reflexionibus multa certo cognoscere. Sic dum directa cognitione aliquid scit, vel opinatur, vel dubitat, reflexa certo scit, se scire, vel opinari, vel

vel dubitare. Unde Scotus in Reportatis Parisienſ. part. 1. quæſt. 2. Prolog. num. 7. dicit: *quod omnis ſciens, ſi reflectatur ſuper ſuum actum, ſcit ſe ſcire, immo & omnis credens, ſi reflectatur ſuper ſuum actum, ſcit ſe credere.*

Et Okamus in 2. quæſt. 21.: *quod quando homo habet opinionem de aliquo, poteſt certitudinaliter ſcire ſe opinari: & quod ſcire ſe opinari eſt actus reflexus, & opinari actus rectus . . . ., & quod ſi quis dubitaret Regem ſedere, poteſt ſcire, vel cognoſcere, ſe dubitare, & iſta certa cognitio eſt actus reflexus, & alius actus rectus.*

Et Bacchonus in Primo Diſt. 1. quæſt. 2. art. 2. §. 2. . . . . *cum enim quis conſiderat, ſe opinari per medium probabile, tunc aſſentitur aliquo modo ſaltem probabiliter, & tunc ſcit, ſe rationabiliter opinari.*

Quare actus directus reflexo perfectior quidem eſt, ſed non ſemper certior, quia directus ferri poteſt in objecta, quæ certa non ſunt, ut Opinabilia (*a*): actus vero reflexus, licet directo imperfectior, ſemper illo certior eſt, quia ejus objectum ſunt proprii, & intimi mentis actus, de quibus per conſcientiam certa eſt.

(a) *per Def.7.*

XXXVIII.

Syndereſis eſt habitus primorum Principiorum practicorum.

Hoc eſt habitus, quo Intellectus judicat generatim, & univerſe, quid ſit amplectendum, vel fugiendum.

XXXIX.

Conſcientia eſt habitus, ſeu dictamen Concluſionum peculiarium practicarum.

Videlicet Judicium, quo mens judicat hic, & nunc, quid sit bonum, vel malum, licitum, vel illicitum, ideoque amplectendum, vel respuendum.

SCHOLIUM.

ITAQUE *Synderesis* notitia universali Juris, sive naturaliter indita, sive per doctrinam aquisita, continetur: *Conscientia* vero notitia, qua idem Jus in particulari ad opus applicatur.

Potest autem hoc Judicium assignari duplex *directum*, & *reflexum*. *Directum*, quod immediate cadit supra objectum, de quo aliquid enunciatur: vel quod enunciat de rei veritate, ut est in se.

Reflexum, quod cadit supra directum ipsum, seu cujus objectum est Judicium *directum*, supra quod reflectit: vel quod enunciat de rei veritate, ut apparet in Intellectu.

Primum potest esse incertum, secundum vero certum. V. G. Hoc judicium: *Pingere in die Festo probabilius licitum est*: est incertum, utpote opinativum. Istuc autem: *Licitum est, quod probabilius est licitum:* est certum, & communiter admittitur. Cujusmodi exempla passim in Moralibus occurrunt. Sic certo pium est adorare Hostiam consecratam, quamvis sit incertum, consecratam esse: certo pium erogare eleemosynam pauperi obvianti, licet sit incertum, esse vere pauperem: certo pium quemlibet probum, & insontem habere, etsi sit incertum, esse talem: & alia sexcenta. Cujus ratio est, quia fieri potest, ut judicium *directum*

prin-

principiis tantum opinativis, *reflexum* vero certis nitatur.

X L.

Actus Virtutis *elicitus*, & *immediatus* est, qui immediate ab ejus habitu jam formato, & in anima existente procedit.

X L I.

Actus mediatus, seu *imperatus*, qui ab habitu immediate non procedit, sed a Virtute imperatur, aptusque est generare virtutem.

Hujusmodi est, qui fit a Voluntate ex objecto, & fine Virtutis, v. g. Temperantiæ, Fortitudinis &c..

SCHOLIUM.

Primus actus est semper verus, secundus potest esse falsus. Sic actus, quo Judex judicat v. g. reum Sortem, postquam reus probatus est, potest esse falsus, quia fieri potest, ut Sortes vere reus non sit, sicuti aliquando contingit; est tamen actus virtuosus, & prudens. Contra hic actus, quo dicimus. Judicandum est secundum allegata, & probata; est semper verus. Hic elicitur *immediate* a Prudentiæ Virtute, ille immediate ab habitu Opinionis, *mediate* vero, seu *imperative* a Prudentia *actuali*, hoc est a Regulis Prudentiæ, quibus homo in judicando secundum rectam Rationem ita se gerere debet. Ex quo liquet, incerta posse esse prudentia, prudentissima.

Igno-

XLII.

Ignorantia est pura, ac simplex nescientia veri, vel falsi.

Ignorantia non est idem, ac error, neque *materialis*, neque *formalis*. Nam *formalis* est falsum scienter, *materialis* nescienter, seu in se
(a) *per Sch. Def. 5. n. 6.* pro vero approbatum (*a*). Unde apparet, in quo error ab ignorantia discernatur, quid addat iste super illam, & quomodo illa sine isto esse possit.

Cor. Hinc tam in Opinione minus probabili, quam probabiliori ignorantia continetur, quia
(b) *per Cor. 2. Def. 26. 27.* cum utraque æqualiter incerta sit (*b*), veritas, aut falsitas in illis ita latet, ut certo sciri non possit.

XLIII.

Ignorantia vincibilis est nescientia ejus, quod quis scire potest, & debet.

XLIV.

Ignorantia invincibilis nescientia ejus, quod quis vel non tenetur scire, vel si tenetur, nullo modo scire potest.

Utraque solet dividi in varias species, quæ ad rem non faciunt. Hoc loco potissimum Ignorantiæ Juris ratio habenda est, quæ nescientia Legum necessariarum continetur.

SCHOLIUM.

Dictum est in prima Definitione: *scire potest, ac debet*; in secunda vero: *scire non tenetur, vel si tenetur, scire non potest*, quia ut Igno-

Ignorantia sit *vincibilis* duo requiruntur, nempe sciendi possibilitas, & sciendi obligatio, ut autem sit *invincibilis* alterutrum sufficit, scilicet vel defectus obligationis sciendi, vel sciendi impossibilitas.

1. Porro hæc sciendi impossibilitas dupliciter contingere potest, vel ex parte Operantis, vel ex parte rei. Primo modo habetur, cum quis aliquam actionem ita existimat licitam, ut de illius malitia nulla ei occurrat, nedum gravis ratio, sed ne quidem ulla formido, aut suspicio, aut dubietas, aut simplex cogitatio. Secundo modo, cum ei obversatur quidem vel gravis ratio, vel saltem timor, dubium, scrupulus, suspicio, simplex apprehensio de malitia actionis illius, facta tamen diligenti veritatis perquisitione, atque investigatione, ad certam malitiæ cognitionem pervenire nequit. Unde D. Thom. 1. 2. q. 76. a. 2. ait, invincibilem Ignorantiam eam esse, *quæ studio superari non potest*. Cum in primo casu malitia actionis sit omnino imprævisa, in secundo vero aliquo modo prævisa, ut liquet; ideo Ignorantia *invincibilis* esse potest vel *prævisa*, vel *imprævisa*.

2. Ignorantia orta ex impossibilitate sciendi utroque modo dicitur *invincibilis physice*, cum constet esse absolute impossibile, ut quis perveniat ad veritatem ejus, de quo nullam præcedentem habet vel simplicem cogitationem; aut cujus veritas absolute reperiri non potest. Ignorantia vero orta ex defectu obligationis sciendi, dici potest *invincibilis moraliter*, quatenus non tenetur quis illam profecto vincere, si vincendi non habeat obligationem.

3. Jam vero Ignorantia *invincibilis* de im-

pro-

probitate alicujus actionis tripliciter in universum vinci potest. 1. per certam scientiam improbitatis illius, si ea haberi potest. Quod contingit, cum vere adest prohibitio illius operationis, quæ tamen ab Operante ignoratur. Sic qui ex ignorantia certæ malitiæ ex. ca. de Fornicatione suspicatur, vel dubitat &c., fornicationem esse malam, potest hanc ignorantiam vincere per certam notitiam veritatis, consulendo Libros, vel Doctores, aut Pastores, a quibus hauriet certam pravitatem operationis illius. 2. Per electionem opinionis (an minus probabilis, an probabilioris, nunc nihil attinet, cum id modo solum in exemplum sumatur) de honestate, seu bonitate actionis illius. Quod contingit, cum de ejus malitia, vel bonitate sunt contrariæ opiniones, (æqualiter, vel inæqualiter probabiles, nunc non refert), propterea quia ejus certa prohibitio non reperitur. Hoc pacto qui ex ignorantia suspicatur &c. v. g., Electuarii sumptionem in die jejunii esse illicitam, postquam de hoc diligenter inquirendo, cognovit esse contrarias opiniones, potest hanc ignorantiam vincere eligendo opinionem (an probabilem, an probabiliorem, nunc ad rem non est) quæ eam sumptionem statuit licitam. 3. Per reductionem ad dubium practicum, in quo pars tutior eligenda est, ut in Axiomatis apparebit. Ita in exemplo allato, qui suspicatur &c. ex ignorantia, illicitam Electuarii sumptionem, potest eam ignorantiam vincere constituendo se in dubio practico, ideoque per electionem partis tutioris ab ea sumptione abstinere.

4. Quando Ignorantia *invincibilis* est *imprævisa* Operans neque potest, neque obligatur eam

vi n-

vincere ullo ex tribus modis aſſignatis, cum id ſit ei omnino impoſſibile, ut patet. Quando vero eſt *prævisa* poteſt, & debet eam vincere aliquo ex illis modis. Et quidem poteſt, & tenetur in primis diligenter inquirere veritatem modo ſuperius explicato. Quod ſi certo comperiat malitiam actionis per exiſtentiam certi præcepti eam prohibentis, debet, ut conſtat, ab ea abſtinere. Si vero non inveniat quidem certam malitiam defectu certæ legis eam ſtatuentis, inveniat tamen rationes graves de pravitate illius, nullas vero, vel tantum leves de ejus bonitate, debet itidem ab ea abſtinere. Cum enim nullum, vel leve habeat fundamentum de licito, magnum vero, ac ſolidum de illicito uſu actionis illius, ea actio illi certo illicita eſt (*a*). Si denique inveniat rationes graves pro utraque parte, ſeu contrarias opiniones (æqualiter, vel inæqualiter probabiles, modo nihil intereſt) debet vel formare ſibi Conſcientiam de honeſtate operationis per electionem opinionis (probabilis, vel probabilioris, nunc ad inſtitutum non facit) eam honeſtatem ſtatuentis: vel in hoc opinionum conflictu, debet ſe reducere ad dubium practicum, atque ita, partem tutiorem eligendo, ab ea actione pariter abſtinere. Itaque Ignorantia malitiæ *prævisæ* in Opinativis, & incertis vinci ſemper debet uno ex his duobus modis, nempe vel per electionem opinionis de honeſtate operationis, vel per electionem partis tutioris in dubio practico; & qui aliter facit, certo ſemper peccat.

(a) *per Cor.* 3. *Def.* 5.

5. Ex quo liquet, ad incurrendam malitiam alicujus actionis, ideoque ad culpam contrahendam non oportere, ut ea probetur certis argu-

men-

mentis, ſed ſatis eſſe, ut probetur gravibus rationibus, immo etiam levibus, aut nullis, immo ut habeatur ſolum formido, aut ſuſpicio, aut dubium, aut ſcrupulus, aut ſimplex aliqua cogitatio de ea; dummodo per inquiſitionem veritatis non perveniatur ad certam notitiam de bonitate actionis illius, vel ſaltem etiam per contrarias graves rationes probetur honeſtas ipſius. Etenim cum adſunt rationes magnæ de operationis bonitate, ut ea operatio oſtendatur mala, & criminoſa, requiruntur certa omnino argumenta, ut alias apparebit.

X L V.

Lex, vel *Præceptum* eſt voluntas Legislatoris de eo, quod vult, vel non vult fieri, verbis manifeſtata.

SCHOLIUM I.

LEx, & Præceptum aliquibus accidentariis differentiis diſtinguuntur. Sed hic Lex, & Præceptum pro eodem ſumitur. Nam ſumitur tantum, ut ſignificat id, quod a Legislatore injungitur, & obſervandum eſt.

1. Porro Lex multiplex eſt, nempe *Naturalis*, *Divina*, *&* *Humana*.

Naturalis, quæ congenito nobis naturæ, ſeu Rationis lumine continetur.

Divina, quæ a DEO lata eſt, cujuſmodi Lex vetus lata per Moſen, nova, ſeu Evangelica per CHRISTUM.

Humana, quæ a Superioribus ſive Eccleſiaſticis, ſive Sæcularibus fertur.

2. Rur-

2. Rursus Præceptum multifariam accipi potest, & primo, sicuti de peccato in Scholio Def. 21. diximus, præceptum aliud est *materiale*, aliud *formale*.

Materiale voco, quod revera existit, & latum est, sed existere ignoratur. Quod sive contingat defectu promulgationis, sive obligationis, vel impotentiæ ad cognoscendum, sive alia quadam ratione perinde est.

Formale voco, quod vere existit, simulque existere cognoscitur, vel debet cognosci: vel quod, licet vere non existat, ab homine tamen existere reputatur. Quibus ultimis verbis significatur existentia præcepti tantum in mente hominis ex erronea conscientia obligantis.

Primum *Reale*, *objectivum*, & *in se existens*; secundum *apparens*, *subjectivum*, & *in nobis* solum *existens* dici potest.

3. Ne hanc pariter distinctionem Probabilioristæ carpere possint, ea juxta Doctrinam Scholii 2. Def. 21. intelligitur. Nempe nomine Legis, seu Præcepti *materialis*, illa Lex intelligitur, quæ vere existit, sed ejus tamen transgressio nobis ad formalem culpam non imputatur, quacumque id tandem ratione contingat, ut ibidem admonuimus.

4. Item Præceptum est vel *actuale*, & *explicitum*, vel *implicitum*, & *virtuale*.

Explicitum voco, quod expressis, & formalibus verbis continetur. Hujusmodi sunt, quæ vel formula aliqua Legis comprehenduntur, ut in Decalogo, in Doctrina Christiana; vel quæ sparsim in Scripturis, in Conciliis, in Jure Canonico, aut Civili, in Constitutionibus, aut Edictis &c. clare, & *expresse* traduntur: ut

Di-

Diligite inimicos vestros &c. *Nisi quis renatus fuerit* &c.

Implicitum, seu *virtuale* voco, quod virtute in alio continetur, quodque propterea per ratiocinationem ex illo deduci potest. Hujus generis sunt, quæ ex locis quibusdam obscurioribus Scripturæ, Conciliorum, Juris Canonici &c. colligi possunt. Hæc *virtualia per se* Doctrinæ gratia appello. Item quæ ex ipsis *formalibus*, & *explicitis* præceptis deducuntur. Hæc appello *virtualia per accidens*. Quo pertinent omnes illi casus, de quibus, utrum præcepto comprehendantur, seu utrum ad eos extendatur, rationabiliter dubitari potest. Cum enim Legislator, præsertim humanus, omnes casus, qui propemodum infiniti sunt, prævidere non possit, præceptum (nisi sit de aliqua singulari circumstantia, & uni tantum intimatum) in plures latum, verbis universalioribus conceptum tradit. Quo fit, ut quamvis videatur simplex, & unicum, sit tamen virtute multiplex, & contineat in se tot alia peculiaria, & nova præcepta, quot sunt casus, ad quos extendi potest. Quæ præcepta, & ab universali, ac principali præcepto, & inter se adeo distincta sunt, & novum onus imponunt, ut unum ab alio minime pendeat, sed separatim unum sine alio & esse, & impleri possit. Unde cum hi casus evolvuntur, & ab universali præcepto eruuntur, jam non amplius *præcepta virtualia*, & *implicita*, sed *actualia*, & *explicita* evadunt, ac sunt, non minus, quam principale, atque perinde est, ac si de novo distincte, & expresse a Legislatore traderentur. Exemplo hoc magis declarabitur.

CHRI-

CHRISTUS Fidelibus præcipit Sacramentalem peccatorum Confessionem. Hoc est *formale*, & *expressum* præceptum, quo antea non tenebantur. Cum autem sint peccata venialia, & mortalia; interna tantum, & simul externa, certa, & dubia; ad hæc variæ peccatorum circumstantiæ, nempe vel speciem mutantes, vel in eadem specie vel solum leviter, vel notabiliter aggravantes, & hæ pariter sint vel dubiæ, vel certæ &c. Rursus cum Confessio ipsa multimodis fieri possit, scilicet vel tantum generatim, vel speciatim, nempe explicando, vel peccatum in specie, vel etiam in individuo, vel omnia, vel solum pauca, vel solum externa, non interna &c.; idcirco quia hæc omnia *expresse* non præcipiuntur, rationabiliter dubitari potest, num universali Confessionis præcepto comprehendantur. Itaque dubitari potest 1. an sint etiam confitenda venialia. 2. an solum mortalia, eaque omnia. 3. an etiam solum interna: 4. an etiam dubia. 5. an circumstantiæ mutantes speciem. 6. an etiam notabiliter, vel leviter aggravantes. 7. an etiam dubiæ &c. Quæ omnia, si confitenda decernantur, jam constat, præceptum universale Confessionis non esse amplius unum, sed tot præcepta, quot sunt quæstiones præfatæ: quorum quodlibet diversum, ac distinctum ab alio est, novumque onus, & quidem gravius, ut liquet, inducit, ideoque seorsum sine aliis, & imponi, & impleri potest. 1. 2. 3., & 5. jam certa, & a Concilio Tridentino sess. 14. cap. 5. determinata; cætera, nempe. 4. 6., & 7. absolute incerta, & opinabilia sunt. Idem dicito de eadem Confessione quoad circumstantiam temporis &c., ac de materiis aliis quibuscumque.

5. Quoniam autem unum ex alio deduci potest vel *certo*, & *evidenter*, seu *scientifice*, vel *obscure*, & *incerto*, seu *opinative*, ideo

Praeceptum item duplex est, *clarum*, *certum*, *evidens*, vel *obscurum*, *dubium*, *incertum*.

Primum voco, quod adeo clare latum est, ut de ejus existentia, promulgatione, intelligentia, obligatione dubietas rationabilis oriri non possit.

Secundum voco, de cujus existentia, promulgatione, sensu, obligatione, rationabile dubium oriri potest.

Primi generis sunt omnia praecepta *expressa*, & *formalia*, nec non omnia *virtualia* tum *per se*, tum *per accidens* evidenter deducta.

Secundi generis omnia *virtualia*, quae tantum *opinative* colliguntur. Nam Opinativa dubia, obscura, incerta semper sunt. (*a*).

(a) *per Cor.* 1. *Def.* 7.

SCHOLIUM II.

PROBABILISTAE alias plures Legis divisiones, seu potius denominationes excogitant & usurpant. Distinguunt enim: *Legem aeternam in DEO*, *seu in se*, *& in nobis*: *in actu primo*, *seu signato*; *& in actu secundo*, *seu exercito*: *antecedentem*, *& consequentem*: *universalem*, *& particularem*: *per se*, *& per accidens*: *directam*, *& reflexam*: *objectivam*, *& subjectivam*: *materialem*, *& formalem*: quae superius jam explicata est. Probabilioristae vero has primum divisiones, seu nomenclaturas irridere, tum rejicere, multa denique immania absurda ex earum positione elicere solent, ut in eorum Operibus videre est.

Sed

Sed immerito, & extra chorum, si quidem in re inter utrosque consensus est. Quid enim prohibet excogitare technicas voces ad explicandas, cum opus est, mentis Ideas, si in Ideis ipsis conveniamus? Sciant ergo Probabilioristæ, omnibus hisce vocibus non aliam rem esse subjectam, quam dari posse Legem, sive naturalem, sive divinam, sive humanam vere existentem, ac etiam sufficienter promulgatam, quæ tamen aliquando non habeat veram vim obligandi ad culpam formalem, seu cujus transgressio non imputetur Operanti ad peccatum formale, quocumque tandem modo, & quacumque id ratione contingat, etenim perinde est. Hoc unum intendunt Probabilistæ per eas voces, hoc unum cupiunt significatum, & in hoc sensu his vocibus in Probabilismi explicatione, atque defensione utuntur. Neque enim abnuunt, regulam morum ab æterna Lege, ac veritate, seu DEI voluntate, quæ certa, & infallibilis est, quæque omnem rectitudinem ab ea dimanantem antecedit, non a nostra opinione, aut voluntate desumendam esse, non abnuunt, operationem quamlibet huic Legi difformem esse in se malam, & criminosam, sed affirmant, eam nihilo secius peccatum formale non esse, seu ad culpam formalem non imputari. Idem autem ipsissimum re, licet non verbis, sentire, & affirmare etiam Probabilioristas, jam peritis constat, & suis locis apparebit. Quare nisi nugari velint, nihil est in his vocibus, aut divisionibus, earumque usurpatione, quod carpere, multo minus quod ex iis contra systema Probabilisticum elicere merito possint.

XLVI.

Promulgatio Legis est publicatio, seu denunciatio, per quam ejus existentia, & obligatio innotescere possit.

SCHOLIUM.

DUplex assignari potest, *authentica*, seu *publica*, & *non authentica*, seu *privata*.

1. *Authenticam* voco externam denunciationem, quæ aliquo authentico Instrumento fit. Quod dupliciter contingit, nempe *scriptura*, & *voce*. Utrumque autem multimodis fieri potest. Nam Lex Divina vetus per Moysen, nova vero per CHRISTUM, per Apostolos, per Pastores, per authenticam Scripturarum Canonicarum propositionem, ac propagationem promulgata est. Lex vero Humana Canonica per Concilia, per Jus Canonicum, per Pontificum Constitutiones, per Pastorum Decreta: Civilis autem per Principum Edicta, per Juris Civilis Corpus, per authenticos approbatos, atque propositos Libros, per Præcones, &c. promulgatur.

Non authenticam voco internam denunciationem, quæ fit per privatum discursum, per quem notitia de Legis existentia, atque obligatione propriæ cujusque Conscientiæ applicatur.

Cum autem hæc ratiocinatio esse possit vel certa, & evidens, vel incerta, & obscura (*a*); idcirco hæc *non authentica* promulgatio duplex statui potest, nempe *certa*, & *evidens*, ac *dubia*, & *incerta*.

(a) *per Schol.* 1. *præced. n.* 5.

2. Primam voco applicationem Legis quæ certa,

ta, & evidenti; secundam, quæ tantum opinativa collectione deducitur.

In *Lege divina*, & *Humana* promulgatio *authentica* diversa ab ejus institutione, seu existentia est. Nam Lex utraque prius instituitur, postea promulgatur, ut patet de Lege veteri, quæ prius a DEO cum Moyse, & de nova; quæ prius a CHRISTO instituta, postea Populo promulgata est: & de Legibus Humanis tum Canonicis, tum Civilibus, quæ prius instituuntur, postea promulgantur. Immo in *Lege Humana* quandoque Legis institutio sine promulgatione est, uti contingit in Curiis sive Ecclesiasticis, sive Sæcularibus, ubi Leges aliquæ aliquando instituuntur, quæ tamen ob causam aliquam post minime promulgantur.

3. In *Lege* vero *naturæ* existentia Legis diversa a promulgatione non est. Nam cum hæc congenito lumine contineatur (*a*), non indiget, ut per promulgationem innotescat, quoniam ipsa existentia innotescentia est. Unde D. Thomas 1. 2., & 2. 2. quæ. 90. de Legibus art. 4. ad 1.. *Ad primum ergo*, inquit, *dicendum*, *quod promulgatio Legis naturæ est ex hoc ipso*, *quod DEUS eam mentibus hominum inseruit naturaliter cognoscendam*.

(a) *per Schol.* 1. *præced. n.* 1.

4. Hinc promulgatio *authentica* locum tantum habet in *Lege Divina*, & *Humana*, non in *Lege naturæ*, & solum in præceptis *formalibus*, ac *explicitis*. Utraque vero *non authentica* etiam in *Lege naturæ*; & in solis, ac omnibus cujusque Legis præceptis *virtualibus*, & *implicitis*. Cum namque in unaquaque Lege dari possint casus, de quibus, an Lege comprehendantur, rationabiliter dubitari potest (*b*): ea notitia, per

(b) *per idem n.*4.

quam cognoscuntur hi casus in Lege, ejusque obligatione sive *certo*, sive *opinative* contineri, promulgatio quædam de illius existentia, ac obligatione, seu nova etiam quædam (si ita dicere mavis) alterius præcepti existentia est. Quapropter in his præceptis *virtualibus* in omni Lege existentia præcepti, & promulgatio, seu eorum notitia pro eodem sumi potest. In qua tamen re illud advertendum est, quod mens his casibus assentiri non tenetur, & voluntas Legis existentiam, & promulgationem, ideoque obligationem admittere, nisi postquam cognovit vel evidentem, vel opinativam connexionem illorum ad Legem, hoc est nisi postquam cognovit vel *certo*, vel *opinative* in ea Lege contineri. Quod affirmat D. Thomas par. 1. quæ. 82. art. 2., ubi docet, quod *intellectus naturaliter ex necessitate inhæret primis principiis, & conclusionibus inde demonstratis, non ante, sed solum postquam cognoscit necessariam connexionem istarum ad principia*. Itaque notitia præceptorum *formalium* semper clara, & certa, quia *authentica*; notitia vero præceptorum *virtualium* quandoque certa, & evidens, quandoque obscura, & incerta, quia *non authentica* est.

5. Ad vim Legis non est necesse, ut singulis subditis, seu privatis *authentice* promulgetur, sed sufficit, ut hoc modo promulgetur Communitati. Et tunc non solum *illi, coram quibus promulgatur, sed etiam illi, coram quibus Lex non promulgatur*, obligantur ad Legem observandam, ut docet D. Thomas 1. 2. quæst. 90. art. 4. ad. 2.. Non quod sine sufficienti Legis notitia obligari possint, sed *in quantum in eorum notitiam devenit per alios, vel devenire potest.*

pro-

promulgatione facta. Unde obligantur omnes, qui vincibiliter Legem ignorant, videlicet ii, qui *vel noluerunt*, *vel neglexerunt facere*, *quod in iis erat ad sciendum*, ut explicat hic Commentator: non vero qui ignorant invincibiliter, seu qui scire voluerunt, sed non potuerunt, ii nempe, ad quos Legis notitia, promulgatione facta, per alios non devenit, vel devenire non potuit. Itaque ii invincibiliter ignorantes Legem, a culpa formali immunes sunt, ut omnes admittunt. An autem ita res se habeat, quia in hoc casu respectu horum Lex dici debeat vere, & proprie non existens, aut promulgata; vel quia, licet sit existens, aut promulgata, tamen non obliget, vel quia si obligat, ejus tamen transgressio ob invincibilem ignorantiam ad culpam non imputetur; vel id ratione quacumque alia dicatur contingere, ad puram quæstionem nominis pertinet, nam re perinde est. Etenim utcumque sit, sufficit, ut qui invincibiliter ignorat Legem, nedum existentem, verum etiam promulgatam, immunis a culpa formali sit. Neque enim aliud communiter intelligitur. Ex quo statim liquet, verum esse, & communiter usurpatum, quod de multiplici Legis denominatione, aut divisione in Scholio 2. præcedenti tradidimus.

XLVII.

Virtus moralis est habitus electivus in mediocritate consistens, determinata ratione quoad nos, ut Sapiens determinabit.

SCHOLIUM.

HÆc Definitio est D. Thomæ 2. 2. quæ. 47. art. 5. & 7.; & traditur a Philos. 2. Ethic. cap. *6.*, ac ab omnibus jam admittitur, quamquam alii aliter quodammodo definire videntur. Scotus enim brevius ita definit. *Virtus* est habitus electivus secundum rectam Rationem.

1. Porro principales, seu Cardinales Virtutes quattuor sunt jam notæ, Prudentia, Justitia, Temperantia, Fortitudo, quarum quælibet plures Species habet. Earum actus sunt vel *eliciti*,
(a) *per* & *immediati*, vel *imperati*, & *mediati* (*a*).
*Def.*40. Primi semper veri, & certi sunt, minime se-
41. cundi (*b*).
(b) *per* 2. In qualibet Virtute, ejusque Specie quat-
Schol.ea- tuor gradus inveniuntur, ut docet Philos. 3.,
rund. & 7. Ethic. 1. gradum vocat *Perseverantiam* : 2. *Continentiam* : 3. *Temperantiam* : 4. *Heroicam*. Unde in Virtute quacumque, ejusque Specie potest quis, etiam excepta Heroica, recte, rectius, rectissime, seu bene, melius, optime agere, ut in Axiom. etiam magis innotescet.

Cor. 1. Hinc Virtus Moralis, & recta Ratio idem est, quia definitio, ac definitum conver-
(c) *per* tuntur, idemque essentialiter sunt (*c*). Nisi
Can. 8. quod recta Ratio quid superius est, habetque rationem generis, & ipsam Virtutis in primo gradu generationem præcedit, cum Virtus ex
(d) *per* actibus *imperatis* generetur (*d*); & actus vir-
*Def.*41. tuosus, non nisi ad conformitatem rectæ Ratio-
(e) *per* nis esse possit. (*e*)
Sch.Def. 2. Virtus in medio consistit, & hoc medium
15. determinari debet per Rationem rectam, idque

ut

ut Sapienti videbitur. Quapropter quod Sapienti rectum, & bonum videtur, rectum est, & quod rectum est, Sapienti rectum videri debet. Sed de hoc melius Axiom. 16.

Atque etiam ex hoc loco patet, probabilem opinionem esse conformem Rationi rectæ, seu Virtuti, quia Viro Sapienti, & Prudenti probari potest (*a*); ipsi autem non posset placere, si rectæ Rationi conformis non esset. (*b*)

(a) *per Def.26.*

(b) *per Cor. 5. ejusd.*

XLVIII.

Prudentia est habitus cum recta Ratione factivus, seu recta Ratio agendorum.

SCHOLIUM.

HOc est vis recte judicandi de bonitate, vel malitia actuum humanorum, de mediis ad eam bonitatem assequendam, vel pravitatem fugiendam, de recto agibilium fine, & de mediis utilibus ad eum consequendum.

1. Est Virtus Cardinalis, immo Regula, & Forma omnium moralium Virtutum; & habet actus sive *elicitos*, sive *imperatos* (*c*). Primi semper veri sunt, non secundi (*d*).

(c) *per Def.* 40. 41.

2. Porro tria sunt Prudentiæ munera, quæ Scholastici Actus solent appellare, nempe *Consilium*, *Judicium*, *Præceptum*, seu *Consiliari*, *Judicare*, *Præcipere*. *Consilium* est inquisitio de agibilibus, an sint bona, vel mala, licita, vel illicita, utilia, vel noxia &c., ideoque facienda, vel omittenda. Itaque *Consilium* rationes agibilium excogitat, & invenit.

(d) *per Sch. earund.*

Judicium est Intellectus Sententia, qua post consultationem positive judicat, agibilia esse bona,

bona, vel mala, licita, vel illicita, nociva, vel conducibilia &c.

Præceptum est applicatio Consiliatorum, & Judicatorum ad operandum. Primi duo actus proprie ad Intellectum *Practicum* pertinent, tertius potius ad Voluntatem. Hinc Prudentia, utpote residens in Intellectu *Practico*, rigorose est Virtus partim intellectualis, partim moralis, seu media inter utramque, quamquam communiter dicitur intellectualis. Id quod acute observavit Ægidius Quod. 2. Disput. de Potentiis Animæ quæst. 19.

3. Jam vero Partes potentiales Prudentiæ tres assignari solent, videlicet *Eubulia*, *Synesis*, & *Gnome*: quæ dici possunt quædam Virtutes adjunctæ, quia ordinantur ad aliquos secundarios Prudentiæ Actus, seu Materias.

Eubulia ad *Consilium* spectat, bonam enim consultationem significat: *Synesis* autem, & *Gnome* ad *Judicium*. Hæ duæ tantum differunt secundum diversas regulas, quibus judicatur. Nam *Synesis* est judicativa de agendis, juxta communem Legem; *Gnome* autem juxta rationem naturalem in iis, in quibus deficit communis Lex: hoc est *Synesis* judicat secundum principia, & regulas communes, *Gnome* vero secundum principia altiora, & nobiliora.

Cor. 1. Hinc Prudentia, & recta Ratio sunt idem: tum quod definitio, & definitum idem essentialiter sunt (*a*): tum quod Prudentia est Virtus (*b*): & Virtus ac ratio Recta sunt idem (*c*). Immo recta Ratio Prudentiam præcedit in primo gradu, quia Virtutem præcedit (*d*).

(a) *per Can.* 8.
(b) *per Sch. præsens n.* 1.
(c) *per Cor.* 1. *præced.*
(d) *per idem.*

2. Prudentia est non de rebus certis, sed de incer-

incertis, & contingentibus, quia agibilia non certa, sed contingentia sunt. Unde residet in Parte Topica, & Opinativa mentis, non in Scientifica, quandoquidem Opinativa incerta sunt (*a*). Philos. hoc affirmat 6. Ethic. cap. 5., & D. Thomas 1. 2., & 2. 2. quæst. 57. art. 4. ad 2. *Utrumque enim*, inquit, (nempe Prudentia, & Ars) est *in Opinativa Parte animæ, & circa contingens aliter se habere.*

(a) *per Cor.* 1. *Def.* 7.

SCHOLIUM.

HOc autem intelligitur de Prudentia *actuali*, & quoad actus *imperatos*, qui falsi esse possunt (*b*), non vero de Prudentia *habituali*, & quoad actus *elicitos*. Nam cum hi actus semper veri, & certi sint (*c*), Prudentiam quoad istos actus, non in Opinativa, sed in Scientifica potius animæ Parte residere dicendum est. Utrique tamen actus prudentes sunt (*d*).

(b) *per Sch. Def.* 40. 41.
(c) *per idem.*
(d) *per idem.*

Ex quo iterum liquet, etiam probabilem opinionem esse actum imperatum a Prudentia *actuali*, ideoque prudentem, quandoquidem etiam ipsa opinio probabilis in eadem animæ Parte residet, in qua Prudentia *actualis*. Unde etiam hinc patet, *Probabile* esse idem ac *Prudens*, sicuti in Corollario Def. 20. indicavimus.

XLIX.

Approbatio Ecclesiæ circa aliquam Doctrinam est admissio, ac receptio illius, seu testimonium de ejus veritate, bonitate, securitate &c.

L.

Improbatio est rejectio illius, seu testimonium de

de ejus falsitate, pravitate, periculo, pernicie &c.

SCHOLIUM.

POTEST autem approbatio statui triplex, *Definitiva*, *Electiva*, *Permissiva*.

1. *Definitivam* voco, qua aliqua Doctrina *positive* approbatur tanquam absolute immunis ab omni prorsus errore, tum ex iis, quos nunc Ecclesiæ constat errores esse, tum ex iis, quos in posterum per novas Definitiones errores esse constare potest.

2. *Electivam* voco, qua Doctrina aliqua *positive* approbatur tanquam absolute immunis ab omni errore ex iis tantum, quos nunc Ecclesiæ constat errores esse, minime vero ex iis, quos in posterum novæ Definitionis ope errores esse constare potest.

3. *Permissivam* voco, qua Ecclesia mere *negative* se habet circa eam Doctrinam, ita ut nec *positive* constet in ea esse errorem, nec *positive* constet non esse errorem. Etenim si eam proprio judicio discutiat, constetque *positive* inesse errorem, illam *positive* reprobat; si vero *positive* constet non inesse errorem, non tamen semper illam *positive* probat. Itaque permittendo *negative* se habet, & neque probat, neque improbat.

4. Rursus alia est approbatio *generalis*, *indefinita*, *confusa*, alia *determinata*, & *specialis*. Hanc voco, qua v. g. aliqua propositio specialiter approbatur. Illam voco, qua v. g. Liber aliquis, quo multæ propositiones continentur, approbatur, ita tamen, ut nulla propositio in particulari aliqua Censura approbetur.

5. Præ-

5. Præterea alia dici poteſt *formalis*, & *explicita*; alia *virtualis*, & *implicita*.

Formalem voco, qua approbatur id, quod ex vi verborum primo ſignificatur, ſeu quo obvius propoſitionis ſenſus continetur. Quod ſive fieri contingat in terminis *formalibus*, ſive *æquipollentibus* perinde eſt.

Virtualem voco, qua approbatur quidquid in ea propoſitione virtute comprehenditur; hoc eſt quidquid exinde neceſſaria conſecutione deduci poteſt. Hoc pacto cum Eccleſia approbat v. g. Librum aliquem Canonicum, approbat generali approbatione non ſolum omnia, quæ in eo expreſſe continentur, verum etiam omnia, quæ ex iis evidenter deducuntur. Quæ propterea ab ea definiri poſſunt, & identidem definiuntur.

AXIOMATA PRIMI GENERIS.

I.

CONTRADICTORIA de eodem, ſecundum idem, reſpectu ejuſdem, non poſſunt eſſe ſimul vera, aut certa, aut evidentia.

I I.

Contradictoria de eodem, ſecundum idem, reſpectu ejuſdem, non poſſunt ſimul eſſe probabiliora.

I I I.

Contradictoria de eodem, ſecundum idem, reſpectu ejuſdem, poſſunt ſimul eſſe, & æqualiter, & inæqualiter probabilia.

Con-

IV.

Contradictoria de eodem, secundum idem, respectu ejusdem, possunt esse simul tuta.

V.

Tuta absolute, & per se sunt licita, & vicissim.

SCHOLIUM.

DICITUR autem *absolute & per se*, quia aliunde fieri potest, ut quod est tutum non liceat ob peculiare aliquod impedimentum Operantis, v. g. ob Votum, Juramentum, Contractum, Dubium practicum, Superioris præceptum, Legem aliquam peculiarem, & hujusmodi. Quo pacto ei, qui vovit, ex. ca. Sabbatum transigere Pane, & Aqua, non licet ea die comedere Ova, aut Pisces, quos comedere *per se* licet, & est tutum.

Cor. Hinc liquet impossibile esse, ut reperiatur Lex universalis *absolute*, & *per se* vetans eorum praxim, quæ sunt tuta. Etenim licitum est, quod nullo præcepto prohibetur (*a*). Unde hoc modo tutum esset simul licitum, & non licitum, ideoque duo Contradictoria simul forent vera, quod fieri nequit. (*b*)

(a) *per Def.*12.
(b) *per Ax.* 1.

AXIO-

AXIOMATA SECUNDI GENERIS.

V I.

PROXIMUM Conscientiæ Judicium de honestate operationis debet esse certum.

Nempe saltem *moraliter*.

Cor. Hinc ultimum Conscientiæ Dictamen non potest esse opinativum, cum hoc sit semper incertum (*a*): ideoque nequit esse probabile, vel etiam probabilius, aut probabilissimum, quia hæc omnia opinativa sunt (*b*). Quare si in casu alicujus opinionis faventis libertati probabilioris, vel probabilissimæ (has enim licite sequi posse apud Probabilistas, & Probabilioristas certum est) adest Conscientiæ certitudo, ea non a Dictamine *directo*, sed a *reflexo* desumenda est. Itaque hoc Judicium *directum: Pingere in die festo probabilius, vel probabilissime licitum est:* est incertum, unde Conscientiam de honestate hujus operationis certam, ac securam reddere non potest. Hoc autem *reflexum: Est licitum quod probabilius, vel probabilissime licitum est:* est certum, atque ideo proxime Conscientiam certam, & securam reddit de bonitate operationis. Illud ad Prudentiam *actualem* pertinet, & potest esse falsum: Istud ad *habitualem*: etsi utrumque sit prudens (*c*). Immo Judicium *reflexum* supponit *directum*, & idcirco illud est verum, & certum, quia hoc est prudens. Nam ideo est certo licitum quod *probabilius*, aut *probabilissime* tale est, quia certo licitum est, quod est *prudens*, *prudens* autem certo est, quod *probabilius*, aut *probabilissimum* est.

(a) *per Cor.* 1. *Def.* 7.
(b) *per Def.* 26. 27. 28.
(c) *per Sch. Def.* 40. 41.

Ex

Ex quo liquet, Probabiliorismum ipsum *reflexo* Dictamine contineri, atque propterea nonnisi per varias mentis reflexiones tractari, ac determinari posse: quod tamen Probabilioristæ in nobis, si Superis placet, improbare solent.

SCHOLIUM.

VIDEBITUR fortasse Probabilioristarum nonnullis hoc Axioma non certum, sed incertum esse. Sunt enim ex iis, qui putant, ad Conscientiæ securitatem non requiri *proximi* Dictaminis certitudinem, sed sufficere etiam probabilioritatem.

Sed primo in hoc Axiomate nullius demonstrationis fundamentum, ac robur consistit, quemadmodum Opere procedente apparebit; unde potius ad Doctrinæ methodum, atque abundantiam, quam ad necessitatem positum est. In hujusmodi autem aliquid incerti esse nihil refert. (*a*)

(a) *per Præmon.* 4.

Deinde quod Probabilioristæ hoc tanquam certum admittant, sua magis interest, quam nostra. Nam sive Judicium ultimum Conscientiæ certum, sive probabilius esse debeat, sive *directum*, sive *reflexum*, jam inter nos, & illos convenit, quod est probabilius, licite, ac tuta Conscientia sequi posse. Cæterum si velint secus, nos libenter accipimus, & gratias habemus. Cum enim *probabilius* sit æqualiter incertum, ac *minus probabile* (*b*), si illud statuatur sufficiens, hoc non obstante, pro ultimo Conscientiæ dictamine ad ejusdem securitatem, nihil erit reliquum, quam quod etiam istud pariter sufficiens statui possit.

(b) *per Cor.* 2. *Def.* 26. 27.

Qua-

Quapropter ut illud accipiant quomodo libet, per nos illis integrum eſt.

VII.

In dubio practico de peccato, dubitatione manente, ſemper tutior pars eſt eligenda.

Nempe ea pars, quæ Legi favet, ſi quidem operandum eſt.

D. Thomas in 4. Diſt. 21. quæſt. 2. art. 3. ad 3. *Quando aliquis dubitat de aliquo peccato, an ſit mortale, tenetur illud confiteri, dubitatione manente, quia qui aliquid committit, vel omittit, in quo dubitat, eſſe mortale peccatum, peccat mortaliter diſcrimini ſe committens.*

D. Bonaventura in 4. Diſput. 17. Par. 3. art. 2. quæ. 1. ad 4. ...... *ſicuti ſi Conſcientia alicujus probabiliter dictat de aliquo, utrum ſit mortale, tenetur amplius illud non facere, manente dubitatione, ſed amota tali Conſcientia, non tenetur.*

SCHOLIUM.

PORRO dictum eſt, *dubitatione manente*, quia dubium multimodis amoveri poteſt. Unde eo amoto, tutiorem partem ex capite dubii eligere non tenemur.

Jam vero mens multis de cauſis dubitare poteſt, nempe ob inſcitiam, ob puſillanimitatem, potiſſimum ob rationum ex utraque parte æqualitatem, & univerſim propter rerum incertitudinem. Quo fit, ut ſæpe dubitemus de honeſtate operationis, non ſolum poſiti inter opiniones æque probabiles, ſed etiam inter probabilem, & probabiliorem, immo aliquando, non obſtante morali certitudine, ut contingit in rebus

Fidei, aliisque hoc modo certis, idque ob quamdam speculativam, licet imprudentem, formidinem, cujus certitudo moralis præsertim (a) per imperfecta immunis non est (a). Item dubitemus de ipsius opinionis probabilitate. Sunt enim complures opiniones mere dubie probabiles, seu de quarum probabilitate merito a Doctoribus dubitatur. Quapropter ex quacumque causa dubitemus, quamdiu vero dubio quocumque dubitamus, & instat operatio, semper tutior pars eligenda est.

(a) per Sch.Def. 5.n. 5.

VIII.

Non est per se obligatio sequendi *meliora*, aut *tutiora*, sed satis est amplecti *bona*, seu *licita*, aut *tuta*.

Itaque meliora, ac tutiora *per se* sunt in consilio, non in præcepto.

SCHOLIUM.

TUTIORISTÆ sunt, qui defendunt in opinativis, & incertis sequenda esse tutiora, quos tam Probabilioristæ, quam Probabilistæ communi certamine adoriuntur. Ubi etiam advertendum est, illos iisdem omnibus argumentis uti adversus Probabilioristas, quibus isti contra Probabilistas utuntur, ut appareat, vel neutrum, vel utrumque systema iisdem armis æqualiter profligari posse.

Additum est vero in Axiomate *per se*, quia *per accidens* obligatio esse potest, puta Juramento, Voto, Contractu &c. (*b*)

(b) per Sch.Ax. 5.

Cor. Hinc non potest esse per se obligatio sequendi opinionem probabiliorem pro Lege in con-

conflictu minus probabilis pro libertate, neque ex parte ipsius Legis, quia hoc est tutius (*a*), neque ex parte ipsius probabilioritatis, quia etiam hoc, vel est tutius (*b*), vel *melius*, quia *prudentius* (*c*). Quare si adest obligatio, aliunde desumenda est.

(a) *per Sch.Def.* 24. *n.*7. (b) *per idem n.*9. (c) *per Cor.Def.* 20., *&* *Cor.* 6. *Def.*26. 27., *&* *Cor.* 2. *Def.*48.

SCHOLIUM.

PROBABILIORISTÆ existimant esse imprudens eligere *bonum* in comparatione *melioris* freti authoritate D. Thomæ 2. 2. quæ. 53. art. 5., ubi ait: quod *desistere a meliori pertinet ad imprudentiam*. Cui addi potest Henricus Quodl. 1. quæst. 6., ubi proposita in terminis quæstione: *An propositis majori*, & *minori bono possit voluntas eligere minus:* manifeste resolvit, si virtuose eligere debeat, debere præferre, & eligere illud, quod per rationis Judicium *melius* judicatum est.

Sed Divus Thomas in eo art. de inconstantia persistendi in bono proposito concepto, ac præfinito loquitur, ut ex art. Corpore, & vel ipsa quæstionis propositione liquet. Quæstio enim hujusmodi est. *Utrum inconstantia sit vitium sub imprudentia contentum*. Porro locus integer indicatus talis est. *Sed contra est, quod ad Prudentiam pertinet præferre majus bonum minus bono: ergo desistere a meliori pertinet ad imprudentiam. Sed hoc est inconstantia: ergo inconstantia pertinet ad imprudentiam*. Sensus igitur genuinus hujusce textus est, desistere a bono proposito concepto esse inconstantis, hoc est imprudentis, quia hoc fieri non potest, nisi inordinate, ut in Corpore dicitur. Ait enim: *Non enim aliquis recedit a priori bono proposito,*

 nisi

nisi propter aliquid, quod sibi inordinate placet: sed iste recessus non consummatur, nisi per defectum rationis, quæ fallitur in hoc, quod repudiat id, quod recte acceptaverat.

Ad Henricum vero quod attinet, ille intelligitur, cum *bonum* ex quodam contemptu *melioris* eligitur, cumque utrumque eadem facilitate, cæteris paribus, eligi potest, uti clarius se explicat ipsemet quæ. 32., quæ est hujusmodi. *Utrum in æquali facilitate exequendi utrumque, teneatur homo semper ad melius faciendum.* Concludit enim. *Idcirco dico absolute, quod quilibet, cæteris paribus, semper tenetur agere, & eligere melius.* Vide, si lubet.

Atque hoc sensu omnes hujuscemodi authoritates universim veræ sunt. Profecto enim ad aliquam mentis deordinationem, ideoque ad imprudentiam pertinet contemnere *meliora*, eaque sine gravi ratione repudiare. Quod in re nostra minime locum habet, ut liquet. Alioqui obligaremur semper ad tutiora, meliora, optima, & ideo etiam ad Consilia Evangelica &c. Quod sensui communi, atque Catholicæ Doctrinæ adversatur, neque ab Henrico, Doctore alioqui nimis universim vere scrupuloso, aut ab ipsis Probabilioristis, in multis cæteroqui non nimium scrupulosis, opinor, admittitur, quia aperte falsum est.

I X.

Intellectus est potentia naturalis, & necessaria, cujus objectum est verum.

Nempe vel principaliter *reale*, vel etiam secundario *apparens* (*a*).

(a) *per Cor.* 1. *Def.* 35.

Vo-

X.

Voluntas eſt potentia libera, ac domina ſui, aliarumque Potentiarum, cujus objectum eſt bonum.

Scilicet vel *reale*, & *verum*, vel *apparens*. Illud eſt primarium, iſtud ſecundarium.

SCHOLIUM.

JAM vero dominium, quod habet Voluntas in alias Potentias, non eſt ſolum aut politicum, aut deſpoticum, ſed partim politicum, partim deſpoticum, hoc eſt partim in bonum Potentiarum, partim in bonum ſui, etiam cum damno Potentiarum, quibus uti poteſt, etiam in earum diſpendium. Sic poteſt imperare Oculo, ut aſpiciat intenſam lucem, qua læditur, & Intellectui, ut determinet ſe ad hæreſim, ad judicium temerarium, licet contrarium magis appareat.

2. Intelligitur autem Axioma de Potentiis internis & externis, quas notum eſt Voluntatis imperio ſubjacere, inter quas præcipuum locum tenet Intellectus, qui ei ad directionem potiſſimum datus eſt. Nam Potentia *Nutritiva*, *Internomotiva*, *Imaginativa*, *Phantaſia* ei non ſubjacent, ut patet.

3. Poteſt autem Voluntas dominari præſertim Intellectui *directe*, & *indirecte*. *Directe*, cum immediate facit, ut Intellectus in actum prorumpat, vel non prorumpat: *Indirecte* cum facit, ut aliquid exequatur, unde fit, ut in actum prorumpat, vel non prorumpat. Exemplo res plana fiet. Sit v. g. Sortes graviter in-

fensus Sticho, qui potiatur fama de peritia litterarum, poteſt Sortes ex imperio hujus voluntatis infenſæ male temere, ſeu ſine ulla gravi ratione judicare de Stichi peritia, ſeu judicare eſſe illitteratum. Quod ſi etiam aliquod fundamentum grave habeat de Stichi peritia, poteſt nihilominus conſimile judicium facere, vel divertendo Intellectum a conſideratione iſtius fundamenti, vel minus conſiderando vim illius &c. 1. modo dicitur Voluntas imperare *directe* : 2. *indirecte*.

COROLLARIA.
9. & 10. Ax.

1. HINC Intellectus neceſſario movetur, atque determinatur ad aſſenſum juxta naturam, ſeu vim, & efficaciam motivi, unde movetur, veluti ad inſtar Speculi, quod ſecundum naturam luminis magis, aut minus illuminatur.

2. Hinc nativo pondere ſemper, & *per ſe* fertur in Verum *reale*, quia hoc eſt naturale, & principale ejus objectum, a quo nullo modo diverti poteſt, non autem in Verum *apparens*, quia ab hoc aliquo modo diverti poteſt, ut inferius patebit, & eſt ſolum ſecundarium ejus objectum, atque *ex accidenti*, non *per ſe*. Ac propterea neceſſario aſſentit Vero, & diſſentit Falſo, ita ut Falſo nullo modo poſſit unquam aſſentiri, vel Vero diſſentiri, cum hoc ſit ejus objectum, & Oppoſitorum eadem ſit diſciplina (*a*). Unde quandocumque, & quomodocumque aſſentiat, ſemper aſſentit ſub ratione veri alicujus.

(a) *per Can. 6.*

3. Ne-

3. Necessario, & absolute non cogitur, nisi a Vero, & Evidenti. Cum autem Verum, & Evidens sit multiplex (*a*), idcirco diversimode eum cogi necesse est.

(a) *per Sch.Def.* 5.

4. Hinc absolute, & necessario non cogitur, nisi a Vero, & Evidenti *metaphysico*, aut *mathematico*, ideoque ab hujusmodi Principiis, & a Conclusionibus exinde evidenter demonstratis. Etenim Verum hujusmodi in naturalibus est supremum, quod aliter esse, aut concipi nullo modo potest (*b*).

(b) *per idem n.* 3.

5. Cogitur etiam, licet non eodem prorsus modo, a Vero, & Evidenti *physico*, hoc est a Principiis *physicis*, & Conclusionibus inde necessario demonstratis: quia hoc Verum ex suppositione naturæ ordinario modo operantis, aliter esse nequit, quamquam absolute esse possit (*c*). Hoc pacto Intellectus firmiter assentit huic veritati, quod Sol cras tantum mansurus est supra Orizontem, quanta est declinatio Circuli ab Æquatore, quem peraget: tamen DEI jussu aliter fieri potest, ut Josue tempore contigit. Item suo modo cogitur a Vero *morali perfecto*, quia etiam hoc suo modo aliter esse non potest (*d*).

(c) *per idem n.* 4.

(d) *per idem n.* 5.

6. Non cogitur a Vero, & Certo de *Fide*, aut *Theologice*, quia etsi Fidei veritates certissimæ sint, sunt attamen inevidentes (*e*): res vero *theologice* certæ, nonnisi supposita Fide, veræ sunt (*f*).

(e) *per Def.* 4.

(f) *per Sch.Def.* 5. *n.* 2.

7. Non cogitur a Vero, & Evideuti *morali imperfecto*, quia hoc postremum in ordine certitudinis est, & multo magis, quam Verum alterius generis, aliter esse potest (*g*). Quo fit, ut hujusmodi Vero præsertim non sine formi-

(g) *per idem n.* 5

dine aliqua saltem speculativa, licet imprudenti, assentiamus (*a*).

(a) *per idem n. eod.*

8. Intellectus necessario quidem æqualiter movetur, ac determinatur ab æqualibus Opinativis, minus vero a minus, magis a magis Opinativis, cum juxta vim, & efficaciam motivi necessario moveatur (*b*): tamen absolute, & omnino ab Opinativis quibuscumque, neque cogitur, neque perfecte determinatur, quia Opinativa quæcumque nullo modo vera, aut certa, aut evidentia, sed absolute incerta, & æqualiter incerta sunt (*c*). Unde necessario æqualiter movetur, & determinatur ab opinionibus oppositis æqualiter probabilibus, ita ut inter illas suspensus *per se* necessario manere debeat; magis vero necessario movetur, ac determinatur ab opinione probabiliori, minus ab opinione minus probabili probabiliori comparata: tamen ad assensum absolute, & *per se* non cogitur aut perfecte determinatur, neque in primo, neque in secundo casu, neque *simpliciter*, neque in *suppositione*, seu neque in *sensu composito*, neque in *sensu diviso*, ut Scholæ loquuntur: quia tam æqualiter, quam inæqualiter probabilia, non vera, aut certa, aut ullo modo evidentia, sed omnino incerta, & æqualiter incerta sunt (*d*).

(b) *per Cor.* 1. *hujus.*

(c) *per Cor.* 1. *Def.* 7.

(d) *per Cor.* 2. *Def.*26. 27.

SCHOLIUM.

DICTUM est *neque in sensu composito*, *neque in sensu diviso* ad significandum, Intellectum a probabilibus quibuscumque quocumque modo inter sese comparatis, non cogi omnino, vel ad manendum in suspensione assen-

fenſus in æque probabilibus, vel ad aſſentiendum probabiliori præ minus probabili invicem comparatis, neque *ſimpliciter*, neque in *ſuppoſitione*, quod etiam habeat opinari: itaque non cogi, quin poſſit ſive diviſim, ſive coniunctim ad alterutram partem, ſive in æqualiter, ſive in inæqualiter probabilibus determinari. Id ut fieri poſſit, præſertim ex Suppoſ. 19. re ipſa innoteſcet: & quomodo fiat, mox ex afferendis Corollariis patebit.

9. Hinc Voluntas poteſt dominio ſuo movere Intellectum, eique imperare, non ſolum in practicis, ſed etiam in ſpeculativis, ut docet etiam D. Thomas in 2. Sent. Diſt. 38. art. 3. ad 4.: non tamen in actibus omnibus, & eodem modo. Et quidem ad primos actus intelligendi eum movere non poteſt, quia utpote Potentia naturalis, & neceſſaria, vel congenito, vel adſcititio lumine ad intelligendum neceſſario movetur: ad reliquos omnes actus movere poteſt.

10. Quod actus exercitium pertinet, poteſt in omnibus efficere, ut Intellectus reflectat ſuper ſuos actus, ſuper actus etiam ſuimmetipſius (nempe Voluntatis) aliarumque Potentiarum: eſt enim maxime reflexivus (*a*). Ut aliquid conſideret, vel non conſideret: ut magis, vel minus: ut unum magis, quam aliud: ut proprium judicium retineat, deponat, aut ſuſpendat: ut excogitet rationes pro una parte magis, quam pro alia, & hujuſmodi.

(a) *per Schol. Def.* 37.

11. Non poteſt imperare Intellectui, neque ut aſſentiat Falſo, neque ut diſſentiat reali Vero, quia hujuſmodi Verum eſt naturale ejus objectum, ad quod innato pondere fertur,

(a) *per Cor.* 2. *huj.*
(b) *per Can.* 6.
(c) *per Cor.* 4. 5. *hujus.*
(d) *per Cor.* 6. 7. 8. *hujus.*

tur, (*a*) & Contrariorum est eadem Lex : (*b*)
12. Non potest imperare dissensum Vero *metaphysico*, ac *mathematico*, neque *physico* in suppositione naturæ ordinario modo operantis, neque Vero *Morali perfecto* quia primo Vero absolute, & simpliciter, secundo Vero absolute ex suppositione, tertio Vero suo modo cogitur, ac determinatur (*c*). Itaque huic triplici Vero Intellectus ita necessario, quamvis diverso modo, assentit, ut non subsit dominio Voluntatis.

13. Potest *physice* imperare assensum, vel dissensum in rebus certis *de Fide*, & *Theologice*; multo magis in certis tantum *moraliter imperfecte*; & maxime in quibuscumque *Opinativis*. Nam neque a Vero *de Fide*, & *Theologice*; neque a Vero *moraliter imperfecte*; neque ab *Opinativis* quibuslibet absolute cogitur, atque determinatur, licet ab his magis, vel minus, vel æque necessario moveatur (*d*). Quare Voluntas *physice* facere potest, ut Intellectus res Fidei credat, vel non credat; multa admittat, vel neget, non obstante morali certitudine *imperfecta*; ut assentiat alterutri ex duabus opinionibus æqualiter probabilibus, vel opinioni tantum probabili, aut probabiliori invicem comparatis; ut nulli ex his assentiat, sed omnibus dissentiat, aut in omnibus saltem assensum suspendat. Quæ omnia experientia patent. Constat enim, Intellectum ex imperio Voluntatis posse prorumpere in hæresim, vel temerarium judicium, non obstante prædicta morali certitudine, vel probabilitate, aut probabilioritate, atque ideo certo morali, & probabilibus, vel probabilioribus dissentire.

14. Hinc

14. Hinc in rebus certis *de Fide*, *Theologice*, *moraliter imperfecte*, & *Opinativis* Voluntas efficere potest, ut Intellectus minus, vel magis assentiatur, minus, aut magis adhæreat, quam pondus rationum mereatur.

1. Quod quidem, quantum ad res Fidei spectat, constat ex Propositione 19. damnata ab Innoc. XI, quæ hujusmodi est. *Voluntas non potest facere, ut assensus Fidei sit magis firmus, quam mereatur pondus rationum ad assensum impellentium*. Atque inde est, ut rebus Fidei, tametsi obscuris, & inevidentibus, firmissime tamen, & immobiliter assentiamus, iisque tenacius adhæreamus, quam evidentibus ipsis metaphysicis, ac mathematicis veritatibus. Hoc enim oritur ex pia affectione Voluntatis, ex gratiæ auxilio causata. De rebus certis *Theologice* ferme eadem ratio est, quia hæ supposita Fide certæ sunt. (*a*) (a) *per Sch. Def. 5. n. 2.*

2. Quantum vero res alias *moraliter imperfecte* certas, & opinativas attinet, patet experientia. Nam sæpe experimur iis nos assentire, & magis adhærere, quam eæ mereantur, ut liquet potissimum exemplo eorum, qui alicui Scholæ addicti sunt, qui suis sententiis, ut summum probabilibus, assentiuntur veluti probabilioribus, ac etiam veluti certis, iisque adeo tenaciter adhærent, ut quidvis potius, quam ab iis se divelli patiantur. Quæ adhæsio, & firmitudo non in Intellectum ipsum, aut motiva, quibus movetur ad assentiendum, cum juxta naturam motivi tantum moveatur (*b*), sed in Voluntatem refundenda est, quæ in eas sententias aliqua affectione ducitur. Unde in iis omnibus, in quibus Intellectus absolute non cogitur mo- (b) *per Cor. 1. huj.*

dis

dis superius explicatis, potest Voluntas ipsum *physice* determinare ad quamcumque partem maluerit ob aliquam rationem, seu causam, etiam se tenentem ex parte tantum suimmetipsius, non vero ex parte Intellectus.

3. Itaque quod probabilitatem præsertim spectat, Voluntas *physice* efficere potest, ut Intellectus magis adhæreat, assentiatque opinioni minus probabili, quam probabiliori eidem comparatæ: ut rationes illius magis consideret, quam istius: ut rationes excogitet, quibus illa probabilior reddatur, ac videatur, quam ista: ut opinetur, vel probabiliter, vel probabilius, vel nullo modo opinetur, seu ab opinando desistat: ut deponat judicium de probabilioritate. Idemque multo magis potest in æquali opinionum probabilitate: quia potest alterutram eligere: magis considerare unam, quam alteram: magis uni, quam alteri adhærere: vividius rationes unius, & solutiones rationum alterius considerare, sicque animum attentius ad partem eamdem applicare; quo casu non reddit unam partem ex æque probabilibus probabiliorem altera per inventionem rationum efficaciorum, sed tantum uni parti mentem vivacius applicat: relinquere Intellectum in dubio, vel dubium tollere per assensum partis alterutrius. In summa potest Voluntas *physice* eligere in opinionibus, vel æqualiter, vel inæqualiter probabilibus inter se comparatis partem, quam maluerit, ideoque efficere, ut mens in ea comparatione, cui libet, assentiat. Quorum omnium una ratio est, quia licet Intellectus suapte natura ab Opinativis, vel æque, vel magis, vel minus necessario moveatur, ac determinetur, absolute tamen,

men, & *simpliciter* non cogitur, neque determinatur. Unde in his omnibus *simpliciter* subjicitur physico dominio Voluntatis.

15. Hinc Voluntas in his Opinativis poterit, non solum *physice*, sed etiam *moraliter*, seu virtuose Intellectum ad quamlibet partem determinare, si id possit efficere prudenter, nam hæc idem sunt (*a*); vel saltem licite, seu sine crimine, si nullum extet præceptum ei vetans hanc liberam determinationem. Quod enim nullo præcepto prohibetur, licitum est (*b*). Quare hoc pacto poterit, nedum *physice*, sed etiam *moraliter*, hoc est virtuose, vel saltem licite eligere opinionem probabilem pro libertate in conflictu, vel æque probabilis, vel etiam probabilioris pro Lege, si hoc prudenter facere possit, vel si nulla extet Lex ei prohibens hanc electionem.

(a) *per* *Cor.* 1. *Def.* 15.
(b) *per* *Def.* 12.

SCHOLIUM.

1. PROBABILIORISTÆ acerrime defendunt, Voluntatem hoc prudenter, vel licite facere non posse, proindeque si fiat, ejus electionem esse imprudentem, & criminosam. Nonnulli vero etiam ex Probabilistis id concedunt in quæstionibus facti, negant autem in quæstionibus juris. Exemplum facti est de æqualibus Testibus v. g. testantibus contrarium in omnibus circumstantiis, vel de majoribus testibus magis testantibus factum ex una parte. In quo casu, ajunt, non posse mentem ex imperio Voluntatis prudenter assentire alterutri parti in primo exemplo, sed necessario manere debere in dubio; neque assentire prudenter parti

ti minus testatæ in secundo exemplo, sed debere necessario oppositæ parti majori testimonio fultæ assentiri.

Sed in quæstionibus facti sit sane, ut istis Probabilistis placet. Nam Probabilismus, de quo sermo est, non facti, sed Juris quæstionibus, ut ex ipsa Controversiæ propositione patet, continetur.

2. Ut autem ostendant Probabilioristæ, in æque probabilibus, etiam ad Juris quæstiones pertinentibus, dubium inde necessario ortum prudenter deponi; in probabilibus vero inæqualiter ad partem minus probabilem Intellectum determinari non posse, obvio Trutinæ (vel etiam Horologii, & Hominis in utramque partem impulsi) exemplo, ob æquale utrinque pondus immotæ, ob inæquale vero ad partem alteram necessario declinantis utuntur, quam admittunt, posse quidem a Voluntate, v. g. digito in partem quamlibet determinari, sed pro sola libidine tamen, & imprudenter. Afferunt etiam in hujus rei patrocinium D. Thomam. Is enim 7. Ethic. cap. 2. affirmat, dubium minime solvi, nisi inventione veritatis. Ait namque. *Hæc est enim vera solutio dubii, cum invenitur, quid sit verum* (addunt quidam in applicatione hujus loci, *vel verosimilius*) *circa id, quod dubitatur*.

3. Sed quod Voluntas possit, & dubium hujusmodi prudenter, ac licite deponere, & in quibuslibet Opinativis ad partem quamlibet se determinare, suis locis demonstrabitur. Nunc Trutinæ (sicut & Hominis, & Horologii) exemplum ex æquo sollicitat etiam Probabilioristas, si omnino urgendum est. Hinc enim legitime etiam consequitur, Voluntatem opinionem, nec æque, nec minus probabilem Legi faven-

tem,

tem, nec *moraliter*, nec *physice* eligere posse, sed semper vel in suspensione necessario remanere, vel cogi ad partem probabiliorem faventem libertati, ut speculanti liquet. Cæterum latissimum Trutinam inter, & Intellectum, ac Voluntatem discrimen esse quis non videt? Itaque nequit Voluntas Bilancem in hypothesi in quamlibet partem rationabiliter inclinare, quia ibi, sicuti & in aliis exemplis, operatio fit tantum per modum naturæ, non autem electionis; & quia ibi nihil invenit, unde hoc prudenter efficere possit. Quæ etiam, ne id in quæstionibus facti supra commemoratis fieri queat, ratio est. At in nostra hypothesi multas rationes habet, quibus hanc electionem prudenter facere potest, ut infra apparebit. Ut mirum sit, Bilancis exemplum, quo conficitur nihil, adhuc tamen in medium, non solum ab Adversariis afferri, sed etiam vehementer inculcari posse.

4. Quod autem D. Thomam attinet, primo aliud est dubii solutio, aliud depositio. Hoc nos affirmamus, illud S. Doctor. Præterea hoc pariter a Probabilioristis solvendum est. Cum etenim inter opiniones æque probabiles dubium necessario oriatur (*a*), inter vero inæqualiter oriri soleat, & possit (*b*), & veritas in istis nunquam inveniatur (*c*) si dubium sola inventione veritatis deponendum est, jam Voluntas fere nunquam posset opinionem aliquam eligere, sed semper in suspensione necessario remaneret. Quod & Doctorum sensui, & Praxi contrarium est, ut in præallegata Suppositione 19. videbitur.

(a) *per Cor.8.huj.*
(b) *per Sch.Ax. 7.*
(c) *per hypoth. & Cor. 2. Def. 26. 27.*

Quid igitur vult eo loci D. Thomas? nempe dubii

dubii veram, perfectam, completam, ultimatam resolutionem, quæ quidem rei discussione peragitur, non nisi veritatis inventione reperiri. Locus enim integer est hujusmodi. *Epilogando*, inquit, *concludit* (nempe Aristoteles) *quod tales quidem dubitationes accidunt circa prius proposita. Et quasdam harum dubitationum oportet interimere, quasi falsum intendentes, & quasdam relinquere, quasi concludentes verum. Hæc est enim vera &c.* Cui loco lucem affert alter, qui in 3. Sent. Dist. 17. quæst. 1. art. 4. habetur. Ibi enim ait. *Dubitatio dupliciter dicitur. Primo enim, & principaliter designat motum rationis super utraque parte contradictionis cum formidine determinandi alterum. Secundo ..... Primo autem modo prædicta dubitatio contingit ex defectu medii sufficientis ad veritatem inveniendam, & ideo contingit ex defectu scientiæ.* Sicut ergo dubitatio veritatis absentia per se oritur, ita ejusdem præsentia resolvitur.

Quod tandem illud *vel verosimilius* pertinet, nihil mireris, Lector, quia a Probabilioristis, ut Sententiam suam ibi manifestam invenirent, ubi ejus ne quidem vola, aut vestigium reperitur, pro consueta sua liberalitate additum est.

16. Hinc denique sequitur, omnia superius explicata fieri ab Intellectu ex Voluntatis imperio actibus non primis, sed secundis, non *directis*, sed *reflexis*; quia ad primos actus Voluntas illum movere non potest (*a*). Itaque imperat illa Intellectui, ut supra suos actus reflectat, sicque multarum reflexionum ope ea omnia operetur, quæ hactenus deduximus. Unde etiam ex hinc patet, quæstionem de Probabilismo esse maxime subtilem, & retrusam, atque mul-

(a) *per Cor. 9. huj.*

multiplicibus reflexionibus subjectam, ideoque non nisi per varios mentis reflexus, quod tamen in nobis passim improbare, aut irridere Probabilioristæ solent, extricari posse.

SCHOLIUM I.

HÆc omnia Corollaria certissima sunt, utpote evidenter ex his Axiomatis deducta, quæ tamen possemus etiam pluribus, ex singulis Scholarum Principibus, testimoniis apertissimis confirmare. Sed non est opus. Tantum aliquot loca ex D. Thoma afferamus, cujus in hanc rem sexcenta sunt, ut appareat, Voluntatem in Opinativis quibuslibet posse Intellectum ad partem quamlibet rationabiliter determinare, potissimum ob aliquam causam se tenentem dumtaxat ex parte sui, non vero ex parte Intellectus.

Itaque 2. 2. q. 1. a. 4. ait. *Assentit Intellectus alicui dupliciter, uno modo, quia ad hoc movetur ab ipso objecto, quod est per se ipsum cognitum, sicut patet in primis principiis, quorum est intellectus; vel est per aliud cognitum, sicut patet de conclusionibus, quarum est scientia. Alio modo intellectus assentit alicui, non quia sufficienter moveatur ab objecto proprio* (nota bene) *sed per quamdam electionem voluntarie declinans in unam partem magis, quam in aliam; & si quidem hæc sit cum dubitatione, & formidine alterius partis, erit opinio; si autem sit cum certitudine absque tali formidine, erit fides.*

Neque huic loco contradicit alter, qui habetur Q. 14. de veritate a. 3. ad 5., ubi S. Doctor oppositum manifeste affirmare videtur. Ait enim, quod *in scientia, & opinione non est ali-*

qua inclinatio ex voluntate, sed ex ratione tantum. Nam hoc intelligi commode potest *quoad specificationem*, ut Schola loquitur, *non quoad exercitium*, sicuti Joan. a S. Thoma magnus Thomista 2. 2. q. 1. disp. 3. a. 2. n. 3. observavit.

Lib. 3. Ethic. Lect. 18. ante medium. *Quia operabilia*, inquit, *sunt contingentia, non cogitur ratio ad assentiendum huic, vel illi, sicut accidit in demonstrativis, sed in potestate habet homo, ut assentiatur uni, vel alteri parti contradictionis* (nota bene) *sicut accidit in omnibus opinativis, in quibus plurima attenduntur, secundum quorum quodlibet potest judicari bonum*.

Pr. 2., & 2. 2., quæst. 17. art. 6., qui est. *Utrum actus rationis imperetur*. Ubi postquam distinxit duplicem modum, quo hic actus considerari potest, nempe *quantum ad exercitium, & quantum ad objectum*, itemque duplicem actum rationis, nempe *apprehensionem*, & *assensum*; & affirmavit, quoad *apprehensionem* actum hujusmodi non esse in potestate nostra, neque imperari posse, de *assensione* vero ita subdit. *Si igitur fuerint talia apprehensa, quibus naturaliter Intellectus assentit, sicut prima principia, assensus talium, vel dissensus non est in potestate nostra ..... Sunt autem quædam apprehensa, quæ non adeo convincunt Intellectum, quin possit assentire, vel dissentire, vel saltem assensum, vel dissensum suspendere propter aliquam causam*, (nota bene) *& in talibus assensus ipse, vel dissensus in potestate nostra est, & sub imperio cadit*.

In quæst. disput. quæst. 14. de Fide. *Intellectus determinatur per voluntatem, quæ eligit assentire uni parti determinate, & præcise propter aliquid, quod est sufficiens ad movendam voluntatem*,

tem, non autem ad movendum Intellectum, utpote quod videtur bonum, vel conveniens huic parti assentire. Et ista est dispositio credentis, ut cum aliquis credit dictis alicujus hominis, quia videtur decens, vel utile. Et sic etiam movemur ad credendum, in quantum nobis repromittitur, si crediderimus, præmium æternum. Et hoc præmio movetur Voluntas ad assentiendum his, quæ dicuntur, quamvis Intellectus non moveatur per aliquid intellectum.

Nec refert, quod hoc loco D. Thomas loquatur de Fide, non de Opinione, quia cum Intellectus neque a rebus Fidei, neque ab Opinativis absolute cogatur ad assensum (*a*), immo cogatur magis ab illis, quam ab istis, quandoquidem illæ *morali* certitudine credibiles sunt (*b*) legitime conficitur, illud, quod est sufficiens ad movendam Voluntatem, ut assensum imperet in rebus *Fidei*, sufficere etiam ad eam movendam, ut assensum imperet in Opinativis, immo in his multo magis. Unde quod est Voluntati *utile*, *bonum*, *decens*, *conveniens*, commodum, ad utrumque assensum simili modo imperandum, illam æqualiter movere potest.

(a) *per Cor. 6. 8. huj.*
(b) *per Sch. Def. 5. n. 5.*

2. Ex his clarissimis D. Thomæ testimoniis evidentissime liquet, esse falsum, quod nihilominus Probabilioristæ ad ea respondere solent. Reponunt enim, posse quidem Voluntatem in Opinativis determinare Intellectum ad assensum unius, vel alterius partis contradictionis, hoc est vel probabilioris, vel etiam minus probabilis in conflictu illius, sed *indirecte*, & *in sensu diviso*, minime vero *directe*, & *in sensu composito*; videlicet posse ei imperare, ut partem, quæ in eo conflictu sibi apparet minus proba-

bilis, per inventionem majoris fundamenti, reddat probabiliorem oppoſita, & hoc modo illi aſſentiatur: verbo poſſe imperare, ut uni, vel alteri poſſit quidem aſſentiri, ſed alterutri tamen ſemper ſub ratione probabilioris.

Hoc autem eſſe falſiſſimum, & ad eludendam adeo claram tanti Doctoris doctrinam dumtaxat excogitatum, vel ex ſola forma loquendi primo liquet. Cum enim loquitur de demonſtrativis, dicit *huic*, *vel illi*, cum autem de opinativis, dicit *uni*, *vel alteri*. Quibus diverſis locutionis formulis vim ineſſe ſignificandi, quod contendimus, etiam Pueri Grammatici vident.

Deinde nihil hoc pacto intereſſet quoad aſſenſum inter demonſtrativa, & opinativa, quia Intellectus in utriſque ſemper neceſſario cogeretur ad aſſenſum unius determinatæ partis præ alia, nempe in demonſtrativis partis demonſtratæ, in opinativis vero partis probabilioris. Ait autem D. Thomas, quod *in demonſtrativis cogitur ratio ad aſſentiendum huic*, *vel illi* (videlicet ſub disjunctione ei parti, quæ demonſtrata eſt); *in omnibus* autem *opinativis*, quod *habet homo in poteſtate*, *ut aſſentiatur uni*, *vel alteri parti* (nempe ſub conjunctione, non uni determinate, ſed alterutri); *&* quod *in talibus aſſenſus ipſe*, *vel diſſenſus in poteſtate noſtra eſt*, *& ſub imperio cadit*.

Præterea ait, Voluntatem ~~in~~ opinativis poſſe aſſenſum hujuſmodi imperare *propter aliquam cauſam*, hoc eſt *propter aliquid ſufficiens ad movendam Voluntatem*, *non autem ad movendum Intellectum*; videlicet, *quia videtur bonum*, *conveniens*, *decens*, *utile*; *& quamvis Intellectus non moveatur per aliquid intellectum*; & *non quia ſufficienter*

ter moveatur ab objecto proprio, sed per quamdam electionem voluntarie declinans in unam partem magis, quam in aliam. Nunc si in Opinativis Intellectus semper determinaretur ad assensum unius partis præ alia ob solam causam probabilioritatis, determinaretur semper *per aliquid intellectum*; & *per aliquid sufficiens* ad movendum Intellectum ipsum, non Voluntatem; & *quia sufficienter* moveretur *ab objecto proprio*, cum probabilioritas se teneat ex parte Intellectus, utpote assensus illius (*a*), non Voluntatis: non vero determinaretur *per quamdam electionem voluntarie declinans in unam partem magis, quam in aliam*: & *bonum*, *conveniens*, *decens*, *utile* non esset causa movens Voluntatem, sed Intellectum contra id, quod affirmat D. Thomas.

(a) *per Def.* 27.

Tandem hac ratione Voluntas ipsa semper subjiceretur Intellectui, non Intellectus Voluntati, & nunquam assensus, vel dissensus proprie sub potestate nostra esset, ac sub imperio caderet, cum tam in Demonstrativis, quam in Opinativis (nihil autem est inter hæc medium, cui mens assentiri possit) semper uni determinatæ parti necessario teneretur assentire.

Cæterum hoc de *physica*, ac *morali* potestate Voluntatis in Intellectum quoad assensum, in Supp. 19. iterum magis etiam demonstrabitur.

3. Ut causas hujus liberæ determinationis resumamus, eæ in universum duæ sunt, quarum altera ad Intellectum, altera ad Voluntatem pertinet.

Et quidem cur Voluntas possit eum *physice* determinare, una causa est, quia ille ab Opinativis quibuscumque absolute non cogitur, quamquam vel æque, vel magis, vel minus movetur, ac determinatur. Cur autem possit

moraliter, seu prudenter, causa ex parte Intellectus est, quia cuicumque parti assentiatur, semper rationabiliter assentitur, propterea quod assentitur ob rationes adeo solidas, & graves, ut possint illum ad assensum determinare; præsertim quia apte solvendo omnes rationes alterius partis, quod ad veram probabilitatem requiri in Cor. supp. 29. notabitur, easque propterea veluti in nihilum redigendo, liber, & expeditus omnino manet ad assentiendum alteri parti: ex parte vero Voluntatis, causa est, quia *bonum*, *conveniens*, *utile*, *decens*, verbo commodum illi est uni parti, incommodum vero alteri parti assentire. Hoc autem commodum, vel incommodum respectu Voluntatis ad electionem, vicem, & pondus novæ rationis, & quidem magnæ habet. Quis enim non videat, me subiturum incommodum gravissimum, si v. g. reddam mille aureos, sequendo opinionem probabiliorem imponentem hoc onus mihi, quod non subibo, sequendo minus probabilem ab hoc onere me eximentem? Unde cum Voluntas opinionem minus probabilem eligit in conflictu probabilioris, prudenter operari potest, quia non sine ratione, aut cum levi, sed cum magna, & quidem multiplici operatur.

Atque hæ duæ causæ generales sunt. Peculiares pro Voluntate esse possunt: ut servet suæ Conscientiæ libertatem: ut ostendat suave esse Legis Christianæ Jugum: quia utilius est saluti Proximi sequi opiniones benignas: quia benigna opinio est propria v. g. suæ Scholæ: quia facilior ad captum, & exercitium: quia a Superiori, vel a Viris Doctis suadetur: ne sibi, aut aliis inferat gravem molestiam, aut notabile in-

incommodum, ut exemplo ostendimus: & aliæ multæ hujusmodi, quæ in illis generalibus verbis *bonum*, *conveniens*, *decens*, *utile*, a D. Thoma usurpatis continentur.

SCHOLIUM II.

PLERIQUE, quod spectat libertatem assensus, vel dissensus in rebus Intellectum non convincentibus, existimant, illum non solum a Voluntate, sed etiam a semetipso ad quamlibet contradictionis partem determinari posse. Itaque posse & credere, & opinari ad libitum ex utraque parte sine imperio Voluntatis. Hoc autem putant fieri ope, & vi habitus intellectualis, seu ipsius luminis naturalis, vi habitus scientialis, & etiam habitus universalis, qui phantasmate continetur. Quod fortasse a vero non abludit. Sed quoniam hoc certum non est, & a pluribus negatur, idcirco relictum est. Satis est, posse in hujusmodi pro libito *physice* a Voluntate determinari. Hoc ab omnibus admittitur, & omnino certum est.

AXIOMA XI.

INTELLECTUS Speculativus, & Practicus eadem omnino Potentia in re est, sola ratione diversa.

SCHOLIUM.

HÆc autem diversitas objecto, fine, ac denominatione continetur. Etenim Speculativi objectum est Verum ut verum, Pra-

ctici vero Verum ut licitum, seu bonum. Finis primi est pura, putaque speculatio veritatis, secundi speculatio veritatis ordinatæ ad opus (*a*): ob idque alter speculativus, alter practicus nuncupatur. Unde illud tritum Proverbium ab omnibus tum Philosophis, tum Theologis post Aristotelem admissum: *Intellectus Speculativus extensione fit Practicus*: Nempe sola extensione ad opus, ad quod refertur.

(a) *per Def.* 35. *ejusque* 1. *Cor.*

Cor. Hinc omnia essentialia attributa, proprietates, & munera Speculativi etiam Practici communia sunt, & quidquid alteri convenit, alteri quoque necesse est convenire. Quocirca quidquid, & quomodo aut Ratio, aut Voluntas in Speculativum per se poterit, id etiam, eodemque modo poterit & in Practicum.

Dicitur *per se*, quia aliunde fieri potest, ut quod Intellectui tantum veritatem speculanti convenit, eidem speculanti veritatem relate ad opus convenire non possit, puta si Juramento, Voto, Contractu &c. prohiberetur. (*b*)

(b) *per Schol. Ax.* 5.

X I I.

In moralibus non requiritur Certitudo demonstrativa, sed sufficit quæcumque ostensio persuasiva.

Alb. Mag. lib. 1. Ethic. Tract. 4. cap. 1. 2. 3. ait: *quod in moralibus oportet grosse, & figuraliter veritatem ostendere, non demonstrativa necessitate, sed quacumque ostensione persuasiva*.

D. Thomas in 3. Sent. Dist. 35. quæst. 3. art. 3. ad 2. quæstiunculam; *quod prudentia non certitudinaliter, sed magis æstimative de agendis judicium habet*.

Et 2. 2. q. 60. ar. 3. ad 1. *In humanis actibus invenitur*

nitur aliqua certitudo, non quidem ſicut in demonſtrativis, ſed ſecundum quod convenit tali materiæ.

Ægidius in 2. Sent. Par. 2. Diſt. 39. quæſt. 3. art. 2. . . . . *& ideo Philoſ.* 1. *Ethic. dicit: quod de talibus* (nempe agibilibus) *oportet groſſe, & figuraliter veritatem oſtendere.*

Scotus in 4. Diſt. 27. qu. 2. §. *Solutio iſtius; quod in actibus humanis non requiritur certitudo demonſtrativa, ſed ſufficit probabilis, & ut in pluribus.*

SCHOLIUM.

INTELLIGITUR autem Axioma, ſicut & allata teſtimonia de Certitudine dictaminis directi, non reflexi, & de Prudentia actuali, ejuſque actibus imperatis, non de Prudentia habituali, ejuſque actibus elicitis; quia & judicium reflexum certum ſaltem moraliter eſt (*a*): & actus Prudentiæ eliciti ſemper veri, & certi ſunt (*b*). Itaque pro dictamine directo, & pro actibus Prudentiæ imperatis, quæcumque oſtenſio perſuaſiva ſatis eſt: Pro reflexo, & actibus elicitis requiritur ſaltem moralis certitudo.

Cor. Hinc in moralibus ſufficere poterit tum probabilioritas, tum probabilitas ei comparata, quia utraque eſt *oſtenſio aliqua perſuaſiva* (*c*); *quia utraque groſſe, & figuraliter veritas oſtenditur* (*d*); quia per utramque *æſtimative de agendis*, & *ut in pluribus* judicamus. (*e*)

(a) *per Cor. Ax.* 6.
(b) *per Sch. Def.* 48. *n.* 5.
(c) *per Def.* 26. 27.
(d) *per Cor.* 1. *Def.* 36. 37.
(e) *per Cor.* 2. *Def.* 48.

XIII.

Ubi non cogit evidentia veritatis, proprium judicium alieno ſubmittere, non ſolum per ſe licitum, ac laudabile, ſed etiam valde laudabile eſt.

Hoc

Hoc docent omnes Magistri Spirituales, estque indicium magnæ virtutis, & humilitatis. Quis enim dubitet, te posse laudabiliter proprium judicium submittere judicio v.g. S. Augustini, aut S. Thomæ? Præsertim quod philautia, seu amor proprius excœcat mentem, ut persuadeat homini, judicium proprium præferendum esse alieno; & quod inter Viros prudentes vituperatur ille, qui nimium tenax est judicii proprii, quod solet esse indicium superbiæ.

SCHOLIUM.

DICTUM est, *ubi non cogit evidentia veritatis*, quia ubi hæc adest, Intellectus aliter sentire, ne quidem ex imperio Voluntatis, pro suo modo non potest (*a*): & si quidem posset, non prudentis id, sed imprudentis, & stulti Hominis esset. Additum est *per se*, quia aliunde contingere potest, ne laudabiliter proprium judicium alieno subjiciatur, v.g. Juramento, Voto, Contractu &c. Hoc pacto, qui voveret v.g. aliquam sententiam, licet non certam, & evidentem alicujus Doctoris, ex. ca. S. Thomæ tenere, deberet ei assentire, neque sententiæ contrariæ proprium posset judicium submittere.

(*a*) *per Cor.* 11. 12. *Ax.* 9. 10.

Cor. Hinc in omnibus opinabilibus potes judicium proprium alieno submittere, cum in istis non cogat evidentia veritatis (*b*): ideoque potes laudabiliter relinquere proprium judicium probabilius, te accommodando alieno minus probabili, cum utrumque sit opinativum, & æqualiter (*c*). Præsertim quia utcumque aliqua opinio certo tibi probabilior videatur, falli

(b) *per Cor.* 8. *eorund.*

(c) *per Def.* 26. 27.

falli tamen in hoc facillime possis, quia probabilioritas non *realis*, *absoluta*, & *objectiva*, sed *apparens*, *subjectiva*, & *respectiva* est (*a*): ideoque etiam opposita, quæ tibi videtur minus probabilis, aliis probabilior *respective* est, ut Supp. 10. apparebit, imo & *absolute* esse potest (*b*). Porro dictum est, *potes*, non quod etiam non possis sequi judicium tuum, quod censes probabilius, sed quod potes sequi etiam alienum, quamquam tibi minus probabile, quia hoc non solum licitum, & sine crimine, verum etiam laudabile est.

(a) *per Sch.2.earund.n.4.*

(b) *per Sch.Def. 29. n. 1.*

XIV.

Ignorantia *invincibilis* excusat a peccato formali.

Nempe ubi datur. Hic namque nihil refert determinare, ubi dari possit.

Hoc autem constat vel ex secunda propositione damnata ab Alex. VIII, quæ est. *Tametsi datur ignorantia invincibilis juris naturæ, hæc in statu naturæ lapsæ operantem ex ipsa non excusat a peccato formali.*

SCHOLIUM.

JAM vero Axioma intelligitur 1. de Ignorantia *invincibili* tam *physice*, quam *moraliter*. Nam ignorantia non est culpabilis, si non potest homo *physice* illam vincere; neque potest esse culpabilis, si non habet obligationem illam vincendi. Est enim certissimum, excusari hominem a peccato, tam per defectum obligationis, quam per defectum physicæ possibilitatis.

Intelligitur 2., etiam de Ignorantia *prævisa*,

dum-

dummodo vinci non possit, aut debeat per certam scientiam veritatis, neque sit obligatio eam vincendi per reductionem ad dubium practicum, sed vinci possit per electionem opinionis (*a*). Etenim sicut ea verba *scire non potest* in definitione *invincibilis* Ignorantiæ intelliguntur de impossibilitate habendi scientiam, vel resolvendi ignorantiam in dubium practicum, quod contingit potissimum, cum ignorantia est invincibilis *physice*, & *impravisa*: ita illa, *vel scire non tenetur*, intelliguntur de defectu obligationis, vel ad habendam scientiam, vel ad resolvendam ignorantiam in simile dubium practicum; quod contingit, cum ignorantia *prævisa* est. Nam alterutrum ad Ignorantiam *invincibilem* satis est, nempe vel defectus obligationis sciendi, vel sciendi impossibilitas (*b*).

(a) *per Sch.Def.* 44. *n.* 3.

(b) *per idem n.* 5.

Cæterum Ignorantiam *invincibilem*, tametsi *prævisam*, re vera excusare a culpa formali suis locis adhuc magis data opera demonstrabitur.

X V.

Quilibet tenetur sub culpa scire necessaria ad salutem pro statu, & conditione sua.

SCHOLIUM.

HÆc autem & ad Fidem, & ad Mores pertinent, & par utriusque obligatio est. Nisi quod nobilior est respectus, & necessitas major veritatis speculativæ revelatæ v. g. de Trinitate, de Incarnatione, quam veritatis practicæ, v. g. de usura, de fornicatione &c., & periculosius in rebus fidei, præsertim capitalibus,

bus, quam in rebus morum erratur, ut liquet, & quia in fide fundamentum salutis continetur, & quia fides sola nititur DEI veritate & infallibilitate; mores autem etiam conscientia, atque persuasione operantis.

Et quidem, quod attinet Fidem, omnes tenentur scire Mysteria Fidei, & Articulos, qui saltem Symbolo continentur; quod vero Mores, præter universalia naturæ præcepta, quæ congenita sunt (*a*), tenentur scire præcepta Sacramentorum necessariorum, præcepta Decalogi, & communia Ecclesiæ; singuli vero præcepta peculiaria status sui; Pastores autem, & Doctores, quibus docere alios incumbit, multo sane plura.

(a) *per Sch.* 1. *Def.* 45. *n.* 1.

Cor. 1. Hinc de hujusmodi vel *absolute*, vel *respective* necessariis non datur ordinarie ignorantia *invincibilis* excusans a peccato formali; cum hæc sit tantum de iis, quæ quis scire non tenetur, aut non potest (*b*). Additum est *ordinarie*, quia contingere potest, ut quis, quod scire obligatur, scire non possit, quo casu non peccabit. Cæterum Fideles ordinarie non excusantur, quia scire possunt, ut supponitur.

(b) *per Def.*44.

2. Hinc non excusatur a culpa, qui sequitur opinionem alicujus, etsi celebris, ac famosi Magistri, contrariam iis, quæ scire tenetur, & potest, sive ad Fidem pertineant, sive ad Mores & sunt vel manifesta in Scriptura, vel publice tenentur secundum Ecclesiæ auctoritatem, ut docet etiam. D. Thom. Quodl. 3. a. 10., ut si quis edoceretur, v. g. Purgatorium non esse, fornicationem non fore peccatum, non esse communicandum in Paschate &c. Hæ enim, non opiniones, sed errores, & hæreses sunt.

Vir-

XVI.

Virtus in medio consistit.

SCHOLIUM.

INtelligitur de actibus virtuosis tum *elicitis*, tum *imperatis*, qui ut tales sint, debent in medio consistere.

1. Est autem *medium* duplex, *Rei*, & *Rationis*. 1., quod in rebus ipsis reperitur, ideoque sine rationis ope determinari potest, 2. quod in rebus non invenitur, sed pendet a judicio rectæ Rationis, cujus auxilio reperitur, & præscribitur.

2. Sola Justitia commutativa habet *medium Rei*, quia circa res exteriores occupatur; Justitia vero distributiva, cæteræque Virtutes Cardinales cum suis Partibus, & Speciebus, tam quæ moderantur passiones, ideoque proprie vocantur morales, ut *Temperantia*, & *Fortitudo*, tam præsertim intellectuales, ut *Prudentia*, & *Justitia* ipsa potissimum distributiva habent *medium Rationis*, seu *medium*, quod a Ratione determinatur, & præscribitur. Non enim actus aliquis potest esse temperans, fortis, prudens, nisi fiat quomodo secundum rectam rationem fieri debet.

3. *Medium* Prudentiæ est recta Ratio, Prudentia vero *medium* cæterarum Virtutum, quia hæc est earum forma, & Regula (*a*): unde ad eam spectat medium cæteris determinare, ac præscribere; immo spectat ad Rationem rectam ipsam, quia Prudentia, & recta Ratio idem essentialiter sunt (*b*). Quare Scotus in 4. Dist inct.

(a) *per Sch.Def.* 48. *n.*1.
(b) *per Cor.* 1. *ejusd.*

ftinct. 14. quæst. 2. ff. *In ista Quæstione*, dicit; quod actus conformis rectæ Rationi est medium actus virtutis.

Et D. Thomas 1. 2., & 2. 2. quæst. 66. art. 3. ad 3. *Est autem finis uniuscujusque virtutis moralis attingere medium in propria materia: quod quidem medium determinatur secundum rectam Rationem Prudentiæ in 2., & 5. Ethicorum cap. 8., & ultimo.*

Et quæst. 64. art. 3. ait *quod ...... idem medium, quod est virtutis moralis, etiam est ipsius Prudentiæ, scilicet rectitudo Rationis, sed Prudentiæ quidem est istud medium, ut regulantis, & mensurantis, virtutis autem moralis, ut regulatæ, & mensuratæ.*

Alb. Mag. Sum. Theol. Par. 1. Tract. 16. quæst. 103. Memb. 5. *Omnis virtus medium est, sed moralis duarum malitiarum medium est, intellectualis vero Ratio recta.* Et Memb. 2. ait ex Aristotele 7. Ethic., *quod in omnibus virtutibus intellectualibus, cujusmodi est Prudentia, medium est Ratio recta.*

Et in 3. Sent. dist. 9. art. 2. *Secundum Philosophum non omnes virtutes habent unius Rationis medium, sed habent quoddam medium, quod est recta Ratio, sicut illæ, quæ sunt in Ratione, ut Prudentia, & Justitia cum suis Partibus.*

Et dist 33. art. 1. *Intellectualis autem Virtus, ut ipse dixit* (nempe Aristoteles), *non habet medium hoc modo, sed inest ei Ratio recta per medium, sicut Prudentia cum suis, quæ sunt secundum eum Phronesis, Scientia, & Intelligentia, & hujusmodi.*

Et Lib. 6. Ethic. Tract. 1. cap. 1.. *Patet igitur, quod omnis medii inventio a Ratione est, & o-*

& omnis medii determinatio est ex principiis Rationis, & sic omne medium in eo, quod medium, in Ratione est.

Cor. 1. Hinc actus Prudentiæ sive *eliciti*, sive *imperati* in quacumque ejus Parte in *medio* consistunt, ideoque ut ejus *Consilium* v.g., & *Judicium* sit prudens, debet in *medio*, secundum quod a recta Ratione præscribitur, consistere.

2. Etiam recta Ratio in *medio* consistit, hoc est actus Rationis rectæ in *medio* consistere debent, quia hæc est, quæ *medium* regulat Prudentiæ(*a*), & cum ista idem essentialiter est(*b*).

3. Hinc Opinio probabilis est actus Prudentiæ, quia est actus rectæ Rationi conformis(*c*), & hujusmodi actus ex Scoto supra est *medium* actus Virtutis (*d*), hoc est Prudentiæ (*e*).

(a) *per Schol. huj.n.3.*
(b) *per Cor.* 1. *Def.* 48.
(c) *per Cor.* 5. *Def.*26. 27.
(d) *per Sch.huj. num.* 3.
(e) *per Sch.Def.* 48. *n.*1.

XVII.

Medium Rationis non est indivisibile.

D. Thomas in 4. sent. dist. 15. quæst. 3. art. 1. ad 2. quæstiunculam ad. 1.. *Tamen sciendum, quod medium virtutis non consistit in indivisibili, sed habet aliquam latitudinem, in qua virtus salvatur, quamvis termini illius latitudinis non possint sermone determinari; & ideo qui dimittit, quo licite potest uti, non oportet, quod statim a medio virtutis discedat.*

Et dist. 46. quæst. 1. art. 2. ad. 4. quæstiunculam. *Sed tamen, quia in nobis non requiritur ad virtutem, ut semper medium attingamus, sed sufficit quandoque juxta medium esse propter difficultatem inventionis medii, ut dicitur 2. Ethic. Inde est, quod apud nos unus justius alio agere dicitur, secundum quod magis, vel minus accedit ad medium, non perveniente utroque ad ipsum.*

Et

Et in Quæſt. diſput. quæſt. unica de Virtutibus art. 11. ad 16. *Sufficit enim ad virtutem, quod appropinquet ad medium, ut dicitur. 2. Ethic., & propter hoc unus actus virtuoſior altero dicitur.*

Et 1. 2., & 2. 2. quæſt. 66. art. 1.. *Si vero conſideratur virtus ex parte ſubjecti participantis, ſic contingit virtutem eſſe majorem, vel minorem, ſive ſecundum diverſa tempora in eodem, ſive in diverſis hominibus; quia ad attingendum medium virtutis, quod eſt ſecundum Rationem rectam, unus eſt melius diſpoſitus, quam alius, vel propter majorem aſſuetudinem, vel propter meliorem diſpoſitionem naturæ, vel propter perſpicacius judicium, aut etiam propter majus gratiæ donum .... & in hoc deficiebant Stoici æſtimantes, nullum eſſe virtuoſum dicendum, niſi qui fuerit ſumme diſpoſitus ad virtutem. Non enim exigitur ad rationem virtutis, quod attingat rectæ Rationis medium in indiviſibili* (nota bene, Rationem rectam non eſſe indiviſibilem) *ſicut Stoici putabant, ſed ſufficit prope medium eſſe, ut in 2. Ethic. dicitur. Idem etiam indiviſibile ſignum unus propinquius, & promptius attingit, quam alius, ſicut etiam patet in ſagittatoribus trahentibus ad certum ſignum .....* (aptius exemplum a D. Thoma afferri non poterat). Et ad 2. dicit. *Ad ſecundum dicendum, quod illud ultimum, quod pertinet ad virtutem, poteſt habere rationem magis, vel minus boni ſecundum prædictos modos, cum non ſit ultimum indiviſibile, ut dictum eſt.*

Scotus in 3. diſt. 34. quæſt. unica Arg. 2. contra Henr. *Præterea*, inquit, *circa terribilia convenit, virtutem humanam recte tenere medium:*

igitur rectius, & rectissime, quantum possibile est tali naturæ &c. Et in responſ. ad Argum. ad 2. ait, quod *circa multa contingit errare, & vitiose agere, sed circa tantum unum* (nempe in ſpecie, & in individuo) *scilicet perfecte circumstantionatum contingit recte agere, rectius, & rectissime*. Hoc eſt circa aliquod in *medio* Virtutis conſiſtens, quia recta, ſeu virtuoſa actio non niſi in *medio* conſiſtere poteſt (*a*).

(a) *per præced.*

Alb. Mag. loco ſuperius laudato, poſt ea verba, quæ attulimus, ſtatim ſubdit. *In prudentialibus autem per se patet. Prudentialia enim omnia consiliativa sunt, consiliativa vero omnia per intensionem, & remissionem ad medium veniunt*.

Et in 4. diſt. 33. art. 18. *Ad illud dicendum*, (loquitur *de Gula*) *quod propter hoc, quod latet medium, sufficit esse prope medium, quantumcumque aliquo modo disceditur a medio, sed quando perfecte disceditur ab ipso in contrarium*. Hic deeſt aliquid, quod tamen a Lectoribus, ut ſenſus conſtet, facile ſuppleri poteſt, ut conſideranti patet.

Et in 1. diſt. 23. art. 2. ait: *quod Cardinales dicuntur rectæ ex actu, vel appropinquatione ad medium &c.*

Ægidius in 1. diſt. 17. Par. 2. quæſt. 2. ad 2. docet: *quod unus est virtuosior alio, & una virtus major alia, ideoque actus unus melior alio*.

Et in 2. Par. 2. diſt. 21. quæſt. 1. art. 4., poſtquam docuit, vitium in extremo verſari, ſubdit. *Quantum ergo esse debeat ista declinatio a medio, vel ad alterum extremum, non potest secundum quantitatis æqualitatem sumi, sed secundum æqualitatem rationis, ut illud, quod sapiens judi-*

judicabit in hac parte, sit pro regula, & pro æqualitate .... & quia est valde difficile, & forte impossibile tenere punctualiter medium .... melius est declinare ad illud vitium, quod virtuti minus opponitur &c. Punctuale igitur, & indivisibile *medium* non est.

SCHOLIUM.

PRo complemento hujus Doctrinæ de *medii* divisibilitate, advertat Lector, non idcirco, quod *Rationis medium* statutum est divisibile, inferri propterea oportere, *Rei medium* semper indivisibile esse. Nam hoc falsum est. Justitia enim ipsa commutativa, quæ sola hujusmodi *medium* habet (*a*), non semper illud attingit indivisibiliter, ut patet exemplo triplicis pretii, summi nempe, medii, & infimi, quod in certis mercibus locum habet, quorum quolibet servatur justitia ad æqualitatem. Itaque *medium* ipsum *Rei* aliquando *indivisibile*, aliquando *divisibile* est. *Indivisibile*, cum ex rei ipsius natura indivisibiliter notum est, & determinate assignari potest. Sic qui v. g. mutuatur, vel paciscitur pro opere dare centum, tenetur accipere a mutuatario, vel operario tribuere centum, non plus, minusve. *Divisibile* vero, cum non est notum indivisibiliter, neque determinate assignari potest, ut superiori pretii triplicis exemplo liquet. *Medium* autem *Rationis* semper *divisibile* est.

(a) *per Sch. Ax. præced. n.* 2.

Cor. 1. Hinc *medium* Prudentiæ non est indivisibile, quandoquidem est *Rationis* (*b*): atque ideo continget prudenter, prudentius, & prudentissime agere in omnibus suis Partibus, ut in

(b) *per idem n. eod.*

Consiliativa, seu *Eubulia*, & *Judicativa*, seu *Synesi*, & *Gnome*.

2. Etiam *recta Ratio* non consistit in indivisibili, sicuti quarto loco supra allegato supponit D. Thomas, ubi Lectorem admonuimus. Unde non contingit tantum uno modo bene, & virtuose agere in unaquaque Virtute secundum rationem rectam, sed pluribus modis, videlicet magis, & minus agere juxta rationem rectam. Nam ad eam spectat *medium* Virtutis determinare, & præscribere, ipsaque *medium* virtutis est (*a*). Hinc actus virtutis in eadem specie, & individuo perfecte circumstantionatus potest esse rectus, rectior, rectissimus, ut ajebat Scotus.

(a) *per Sch.Ax. præced. n.* 2.

3. Illud est *medium* secundum rationem rectam, quod Sapiens hujusmodi esse judicabit, ut supra dicit Ægid., & ex definitione virtutis patet (*b*). Quam explicans D. Thomas 2. Ethicæ Lect. 7. quoad ea verba *determinata ratione, prout Sapiens determinabit*, subdit; *& ad hoc* inquit, *explicandum subdit* (nempe Aristoteles), *ut utique Sapiens determinabit*, &c., *scilicet medium*. Qui enim secundum rationem rectam judicat, profecto Sapiens est, neque Sapiens esse potest, nisi judicet juxta rectam rationem.

(b) *per Def.* 47.

4. Hinc in Parte Prudentiæ *Consiliativa*, & *Judicativa* erit prudenter agere *Consiliari*, & *Judicare* esse agendum ex rationibus magnis, prudentius ex majoribus, prudentissime ex maximis. Cum enim Prudentia *actualis* sit in parte animæ non scientifica, sed opinativa, in qua certitudo non reperitur (*c*): & præter rationes certas, necessarias, & cogentes, quibus certitudo in

(c) *per Sch.Cor.* 2.*Def.*48. *& Cor.*2. *ejusd.*

in suo genere continetur (*a*), non dentur nisi (a) *per*
rationes aut magnæ, aut majores, aut maximæ; *Sch.Def.*
conficitur, non posse esse in Parte *Consiliativa*, 5.
& *Judicativa* prudentem, prudentiorem, prudentissimam operationem, nisi quæ magnis, majoribus, maximis rationibus continetur.

5. Hinc igitur *probabile* esse idem, ac *prudens*, *probabilius*, ac *prudentius*, *probabilissimum*, ac *prudentissimum*: atque ideo probabiliter agere, esse agere quidem minus, sed tamen secundum Rationem rectam, probabilius magis, probabilissime maxime agere secundum Rationem rectam; cum *probabile* rationibus magnis, *probabilius* majoribus, *probabilissimum* maximis contineatur (*b*): & *prudens* nonnisi secundum Ratio- (b) *per*
nem rectam esse possit (*c*), quæ in indivisibili *Def.26.*
non consistit (*d*). 27. 28.

Atque ecce iterum demonstratum Cor. Def. 18. (c) *per*
19. 20., ut in Scholio earumdem promisimus. *Cor.* 1.

6. Hinc probabile est absolute conforme rectæ *Def.* 48.
Rationi, immo æque conforme, ac probabilius. (d) *per*
Est conforme, tum quod illud est hujusmodi, *Cor.2.huj.*
quod tale esse Sapiens judicabit (*e*): *Probabile* (e) *per*
autem est, quod Sapientem ad assensum indu- *Cor.3.huj.*
cere potest (*f*): tum quod *probabile* est idem, (f) *per*
ac *prudens* (*g*): *Prudens* autem non nisi confor- *Def.26.*
me Rationi rectæ esse potest (*h*). Jam vero (g) *per*
est etiam æqualiter conforme, ac probabilius, *Cor.præc.*
quia conformitas hæc in indivisibili consistit (*i*). (h) *per*
Cor. 1.

SCHOLIUM. *Def.* 48.

(i) *per*
EX hoc patet, quantum a veritate distent *Cor.* 2.
Probabilioristæ, dum asserunt, probabile, *Def.* 15.
vel non esse absolute conforme Rationi rectæ,

vel minus conforme, quam probabilius. Etenim si non esset conforme, esset difforme, proindeque non prudens, & rectum, sed imprudens, ac malum, cum difformitas in negatione
(a) *per* conformitatis (*a*), malum vero in conformita-
Def. 2. tis, seu rectitudinis negatione consistat (*b*).
(b) *per* Et si esset minus conforme, conformitas in in-
*Def.*15. divisibili non consisteret. Aliud est (notet bene Lector) actus magis, vel minus, seu major, aut minor secundum Rationem rectam, aliud actus magis, vel minus conformis Rationi rectæ. Illud esse potest, quia *Ratio recta* non
(c) *per* consistit in indivisibili (*c*), istuc non potest,
Cor. 2. quia conformitas in indivisibili consistit (*d*).
hujus. Cæterum si Probabilioristæ hoc magis, vel mi-
(d) *per* nus conforme intelligant non *realiter*, sed *ap-*
Cor. 2. *parenter*, ultro, quod cupiunt, concedemus, ut
*Def.*15. in Scholio Def. 11. tetigimus. Id enim nihil obest. Tantum, ut minus conforme hoc sensu, seu probabile sit prudens, magis conforme, seu probabilius prudentius, ut superiori Cor. 5. deduximus. Hoc contenti sumus.

7. Hic tandem liquet, posse Voluntatem prudenter imperare Intellectui, ut assentiat in *sensu composito* Opinioni probabili faventi Libertati in conflictu oppositæ faventis Legi, sive æque probabilis, sive probabilioris, eamque in hoc conflictu prudenter eligere, etiam ablata alia quacumque causa ex parte Voluntatis ipsius; quia illa Opinio etiam in hoc conflictu, seu in *sensu composito* actus Prudentiæ, Virtutis, & rectæ Rationis est: quod Cor. 15. Ax. 9. 10. indicavimus.

SCHO-

SCHOLIUM.

EX 4. loco D. Thomæ evidenter colligitur, Probabilioristas in quæstione præsenti egregie Stoicos imitari. Hi enim putabant, non esse actum virtutis, nisi qui attingeret Rationis rectæ summum, seu ejus *medium* in indivisibili; ideoque Rationem rectam, Prudentiam, Virtutem consistere in indivisibili. Idem prorsus affirmant Probabilioristæ. Etenim cum ad Prudentiam spectet videre, ac judicare de licito, vel illicito, bono, vel malo(*a*); & in hac quæstione de Probabilismo, hoc est de Opinativo, in quo Prudentia *actualis* dumtaxat locum habere potest(*b*), non habeantur nisi rationes magnæ, aut majores, quibus licitum, aut illicitum judicatur(*c*), nihilque certi ullo certitudinis genere constitui possit(*d*): affirmare, non esse prudens Consilium, & Judicium, quod probabili Opinione continetur, sed solum, quod probabiliore, atque ideo eam Opinionem in noto conflictu prudenter eligi non posse, est idem, ac affirmare, actum prudentem, nonnisi in *indivisibili* positum esse, proindeque de medio tollere Prudentiæ, Virtutis, rectæ Rationis a Philosopho, a D. Thoma, cæterisque tum Philosophis, tum Theologis omnibus assertam divisibilitatem. Nam iterum dico. In re, de qua quæritur, nonnisi duo actus, seu gradus Prudentiæ, Virtutis, rectæ Rationis esse possunt, nempe Judicium nixum rationibus magnis, & nixum majoribus ex parte Intellectus, & hinc consequens electio alterutrius ex parte Voluntatis. Etenim,

(a) *per Sch.Def.* 48. *n.*1.
(b) *per Sch.Cor.* 2. *ejusd.*
(c) *per hyp. & per Def.* 26. 27.
(d) *per Cor.* 2. *earund,*

& nulla vel *moralis* hic certitudo reperitur, ſed omnia incerta æqualiter ſunt, & nonniſi in his incertis Prudentia *actualis* eſſe poteſt. Nunc ſi in hoc conflictu ſit ſemper obligatio eligendi Judicium probabilius, hoc eſt, quod majoribus rationibus continetur, & hoc duntaxat ſit prudens, virtuoſum, rectum, bonum, Judicium vero probabile, ſeu quod continetur rationibus magnis, imprudens, improbum, malum, jam in tota Prudentiæ *actualis Conſiliantis*, & *Judicantis*; ſeu in tota Rationis rectæ, & Virtutis Ditione non dabitur, niſi unus gradus virtutis, & conſequenter nec actus unus, nec homo unus virtuoſior, prudentior, melior alio: quod eſt ipſiſſimum, quod Stoici affirmabant, & in quo cum iiſdem Probabilioriſtæ egregie a D. Thoma, & a tota Philoſophorum, ac Theologorum Schola demonſtrative confutantur.

XVIII.

Lex, ſeu Præceptum eſt *Regula*, & *Menſura* externa, Conſcientia vero interna moralis operationis.

Scilicet per Legem quid ſit faciendum, vel fugiendum innoteſcit, per Conſcientiam id actualiter homini applicatur.

D. Thomas 1. 2., & 2. 2. quæſt. 90. de Legibus art. 1. *Dicendum, quod Lex quædam Regula eſt, & menſura actuum, ſecundum quam inducitur aliquis ad agendum, vel ab agendo retrahitur.*

Cor. 1. Hinc Præceptum debet eſſe clarum, determinatum, certum, non obſcurum, incertum. Alioquin quomodo Regula, & Menſura erit,

erit, atque Conscientiam regulare poterit? Unde Philos. 10. Metaph. docet, *Mensuram debere esse certissimam*: & ex illo Ægidius in 1. Sent. P. 2. Dist. 8. qu. 1. ar. 1. ait, *quod mensura debet esse quid certum*. Hinc illud C. *Erit autem* 4. Dist. ex observatione Isidori. *Erit autem lex . . . . manifesta quoque, ne aliquid per obscuritatem in captionem contineat*. Et illud C. fin. de Constit. *Constitutio Sedis Apostolicæ nihil debet obscurum, vel ambiguum continere*. Et Glos. v. *ambiguum*. *Lex nullam obscuritatem continere debet, ne per obscuram constitutionem in laqueum incidamus, nemini enim debemus laqueum injicere* 27. qu. 1. de Viduis, *nec debet nos inducere per legem obscuram, vel dubiam ad id, a quo nos cohibere debet*. Qua de re videri possunt etiam Glos. C. un. de post. Prælat. in *6*. v. *De cætero*, Imola, & Abbas C. fin. de Constit. n. 2., & alii Canonistæ in hunc locum.

Quod autem dicit Aristoteles, *Mensuram debere esse certissimam*, id non intelligitur semper in genere summo, ex. gr. mathematico, metaphysico &c. sed in genere suo, nempe pro natura rei. Quapropter D. Thomas 1., 2. & 2. 2. qu. 91. art. 3. *Utrum sit aliqua Lex humana*: ad tertiam rationem, qua ex Philos. mox allegato objiciebatur, ex humana ratione nullam Legem procedere posse, quia Lex, utpote actuum Mensura, & Regula debet esse certissima, humana autem ratio incerta est, ita respondet. *Ad tertium dicendum, quod ratio practica est circa operabilia, quæ sunt singularia, & contingentia, non autem circa necessaria, sicuti ratio speculativa; & ideo Leges humanæ non pos-*

possunt habere illam infallibilitatem, quam habent demonstrativæ Conclusiones Scientiarum. Nec oportet, quod omnis Mensura sit omnimodo infallibilis, & certa, (nota bene) *sed secundum quod est possibile in genere suo*. Hoc est certa non demonstrative; sed practice, hoc est hoc loco *moraliter*, ut fert ipsa agibilium natura. Idem docet 2. 2. qu. 60. art. 3. ad 1., quem locum attuli supra Ax. 12.

Cor. 2. Hinc sufficit, Præceptum esse certum *moraliter*. Nam in practicis major certitudo
(a) *per* sæpe non datur. (*a*)
Sch.Def. 3. Hinc Præceptum probabile, aut probabi-
5. *n.* 6. lius, seu quod probabiliter, aut etiam probabilius astruitur, non erit Regula, & Mensura certa moralium operationum, quia hujusmodi nec *moraliter* certum, sed dubium, & incertum
(b) *per* æqualiter est (*b*); ideoque non poterit certo
Cor. 2. Conscientiam regulare, & obligare.
*Def.*26. 4. Hinc liquet in Probabilitate, ac Probabilio-
27. ritate dari Ignorantiam *invincibilem physice* præcepti certo regulantis, & obligantis, quia in his certitudo Legis, nequidem *moraliter*, haberi potest.

X I X.

In Lege Divina, & Humana ad Conscientiæ obligationem requiritur existentia Legis, ejusque *authentica* promulgatio.

Etenim sine existentia esse non potest, & sine
(c) *per* promulgatione nequit certo innotescere, & pri-
Sch.Def. mum sine secundo esse potest (*c*). Intelligitur
46. *n.*2. autem Axioma de præceptis *formalibus*, & *expli-*
(d) *per* *citis*, quia hæc sola *authentice* promulgari pos-
*idem n.*4. sunt. (*d*)

Di-

Dictum est autem *in Lege Divina*, *& Humana*, quia in Lege naturali existentia ipsa etiam promulgatio est, unde promulgatione hujusmodi *authentica* non eget (*a*).

Cor. Hinc existentia præcepti, & promulgatio, ut Conscientiam obliget, clara, & certa esse debet. Nam, & Lex Regula, ac Mensura est (*b*), quæ certa esse debet (*c*): & quod est *authenticum*, clarum, & certum est (*d*).

(a) *per idem n.* 3.

(b) *per Ax.præced.*

(c) *per Cor.* 1. *ejusd.*

(d) *per Sch.Def.* 46. *n.*1.

X X.

Lex naturæ *proprie*, *& stricte* nonnisi moralibus principiis, & conclusionibus inde necessario, & evidenter deductis continetur.

Scotus in 4. par. 2. dist. 17. quæst. unica, §. *In ista quæstione*, docet, *quod illud est verum de jure naturali*, *cujus veritas est nota in terminis*, *& tale est principium in lege naturæ*, *sicut & in speculabilibus notum est ex terminis*, *sive quod sequitur evidenter ex tali vero sic noto*, *cujusmodi est conclusio practica demonstrata*. *Et stricte loquendo nihil aliud est de lege naturæ*, *nisi principium*, *vel conclusio demonstrata*.

Idem repetit dist. 26. quæ. unica, §. *Ad solut. quæst.* Et dist. 33. quæst. 1. §. *De secundo articulo*.

Idem innuit etiam D. Thomas 1. 2., & 2. 2. quæst. 94. art. 4. 5.. Et quæst. 100. art. 1., & 3.: quamvis ejus verba non afferantur, quia non ita formalia, ac præcisa, sicuti Scoti, sunt. Consule sis.

SCHOLIUM.

DICTUM est *stricte*, *& proprie*, quia latius alia etiam de Lege naturæ esse possunt. Quæ

Quæ autem ſint, idem Scotus aperte docet locis laudatis. Nam ſtatim ſubdit. *Sic tamen extendendo, quandoque dicitur illud eſſe de Lege naturæ, quod eſt verum practicum conſonum principiis, & concluſionibus Legis naturæ, in tantum, quod ſtatim notum eſt omnibus, illud convenire tali Legi*. Hæc vero conſona in Report. Pariſ. par. 2. diſt. 17. quæſt. unica, §. *Circa ſolutionem*, affirmat eſſe duplicis generis. Primi ea, quæ multum ſunt conſona illis principiis, nempe illa, quæ ab omnibus ſunt viſa multum rationabilia, & bona, & ab omnibus juſte ſervanda. Hujuſmodi ſunt præcepta Decalogi, vel alia ſimilia. Secundi illa, quæ ſunt quidem iis principiis conſona, ſed ita, ut eorum oppoſita ſint eis ita conſona, ſicut illa.

Itaque ut Doctrinam Scoti in ſummam redigamus, Lex naturæ dupliciter ſumi poteſt, nempe *ſtricte*, & *ſimpliciter* (nam & hac voce Scotus utitur), & *late*, *ac extenſive*. Primo modo comprehendit tantum practica principia, & concluſiones demonſtratas (intellige ſive proximas, ſive remotas: nam perinde eſt, modo demonſtrentur). Secundo comprehendit communiter evidenter conſona illis principiis, atque concluſionibus: & peculiariter conſona. Nos Doctrinæ cauſa priora conſona, *abſolute conſona*, ſecunda *reſpective conſona*, poſſumus appellare.

In Axiomate idcirco poſita eſt Lex naturæ tantum primi generis, quia id ab omnibus admittitur, & certum eſt. Cæterum liberaliter nunc damus, non ſolum practica principia, & concluſiones demonſtratas, ſed etiam iis conſona, & *abſolute*, & *reſpective* ad Legem naturæ pertinere.

Cor.

Cor. 1. Hinc Lex *ſtricte*, & *late* primo modo eſt nota, & communis omnibus, uniformis apud omnes, & in omni ſtatu, & invariabilis, ſaltem ut in pluribus. Quod additur, ut caſus aliquis excipiatur, in quo fortaſſe aliqua Natio contra hanc Legem aliquid facit, uti loco primo ſupra laudato exemplificat D. Thomas de Germanis, qui olim latrocinium licitum reputabant. Sed addit, hoc oriri ex depravatione rationis, orta ex paſſione, ſeu mala conſuetudine, ſeu ex mala habitudine naturæ. Cæterum communiter hujuſmodi Lex naturæ nota omnibus, apud omnes uniformis, & invariabilis eſt. Nam nonniſi hujuſmodi eſſe poſſunt, quæ vel ex terminis nota ſunt, ut principia, vel evidenter eruuntur, ut concluſiones demonſtratæ, vel communiter evidenter his ſunt conſona, ut ex Scoto dictum eſt.

Hoc aſſeruit D. Thomas locis allegatis, præſertim quæſtione illa 94. art. 5., ubi agit de Legis naturalis immutabilitate.

Henricus Quodl. 12. quæſt. 13. *Dico, quod illud, quod ſecundum rectam rationem debet fieri, apud omnes æqualiter debet fieri, & ab omnibus rectam rationem habentibus debet judicari debere fieri; nec in hoc diverſificari judicia Philoſophorum, & Catholicorum . . . . . . Sicut enim quod verum eſt apud quoſdam, verum eſt apud omnes, neque eſt aliquid verum ſecundum Philoſophiam veram, quod non ſit verum ſecundum Theologiam, nec e converſo; ſic eſt de eo, quod rectum eſt, aut faciendum ſecundum rectam rationem.*

Bachonus in 4. diſt. 25. quæſt. 8. art. 2. *Nam optima Legum intelligentia eſt, cum Leges intelliguntur, prout Lex naturæ dictat. Nam illa ſemper*

per dictat, quod æquum est, & naturale apud omnes, & est commune omni nationi, & quod ubique instinctu naturæ, non institutione, aut humana ratione primatum tenet inter omnia jura, semperque immutabilis permanet &c.

2. Hinc quod multæ Nationes, compluresque Sapientes, potissimum post exactissimum examen, acutissimamque discussionem existimant non esse de Lege naturæ, ad eam Legem profecto non pertinet.

Okamus in 1. dist. 30. quæst. 1. Litt. D, ait: *quod illud non est per se notum, quod multi subtiles, & exercitati hoc negant.*

3. Quæ tantum *opinative* ex practicis Principiis colliguntur, vel consona iis, eorumque Conclusionibus demonstratis existimantur, non sunt de Lege naturæ, neque *stricte*, neque *late* primo modo, seu *absolute consona*. Etenim Opinativa omnia incerta, & æqualiter sunt. (*a*)

(a) *per Cor.* 1. *Def.* 7.

4. Hinc opposita esse possunt de Lege naturæ *late* secundo modo. Unde hoc pacto aliquid esse poterit de hac Lege, quod affirmatur hujusmodi esse a pluribus Sapientibus; simulque etiam aliud huic contrarium, quod ab aliis Sapientibus affirmatur ad eamdem Legem pertinere.

5. Ad Legem naturæ non spectant Conclusiones ipsæ practicæ demonstratæ, antequam demonstrentur, seu antequam clare cognoscatur, ex Principiis evidenter deduci; hoc est ante Legis *non authenticam* promulgationem, quia hæc etiam in Lege naturæ locum habet. (*b*)

(b) *per Sch.Def.* 46. *n.*4.

6. Hinc denique liquet, non dari Ignorantiam *physice invincibilem* Legis naturæ in Principiis, & *absolute consonis*, at vero in Conclusionibus ex utrisque deductis, si, & donec eviden-

denter demonstrari non possit, illas ex ipsis deduci; quia de primis, utpote jam evidentibus, nescientia dari nequit, bene vero de secundis, antequam evidenter deducantur. Unde dari potest Lex naturæ etiam *stricte* revera existens *in se*, seu *materialiter*, quæ tamen non existat *in nobis*, & *formaliter*, seu non obliget ad culpam formalem, ut Scholio 2. Def. 45. innuimus. Nam hujusmodi sunt Conclusiones practicæ demonstratæ, si, & antequam demonstrari nequeant (*a*). Quod multo magis verum est si tantum *opinative* deducantur; quia hæ nequidem ad Legem naturæ pertinent (*b*).

(a) *per idem n. eod.*

(b) *per Cor. 3. hujus.*

XXI.

Lex opponitur Libertati, Libertas Legi.

SCHOLIUM.

INTELLIGITUR de Libertate non *physica*, sed *morali*. Itaque Lex ligat hominem, aufertque illi *moralem* libertatem, ne ad libitum licite utatur operatione sua: Libertas vero eum veluti solvit. Quare Lex, & Libertas se habent ad instar Oppositorum, ad instar Aggressoris, & Defensoris, ad instar Actoris, & Rei. Nam Lex veluti aggreditur, & accusat Libertatem, Libertas vero veluti defendit se.

XXII.

Libertas humana Legis Divinæ, & Humanæ existentiam, ac promulgationem; minime vero Legis naturalis *stricte* sumptæ existentiam; bene vero promulgationem ex parte præcedit.

SCHO-

SCHOLIUM.

UT hoc Axioma melius intelligatur explicandum est.

Primo igitur dictum est *Legis Divinæ*, *&* *Humanæ*. Ubi *Lex Divina* non sumitur pro æterna DEI voluntate, aut veritate, ut omnis honestatis Regula est, undeque omnes aliæ Leges emanant. Nam constat, Legem Divinam hoc modo acceptam humanam Libertatem præcedere. Sed sumitur pro ipsa Legis institutione, quæ homini proponenda est. Sumitur quo modo accipitur v. g. Lex Mosis, aut CHRISTI, quando de facto instituta est: quam Legem, antequam institueretur, Libertas humana proculdubio præcedebat. Idem intellige de Lege humana.

Secundo dictum est *existentiam*, *ac promulgationem*, quæ verba intelliguntur, ubi existentia diversa a promulgatione est: & de promulgatione *authentica*, ut in præceptis *formalibus*, & *explicitis* contingit. Item intelliguntur etiam de *non authentica*, ut accidit in præceptis *virtualibus*, & *implicitis*, si statuatur in his hanc promulgationem *non authenticam* diversum aliquid ab illorum existentia esse (*a*).

Dictum est tertio *Legis naturæ strictè sumptæ existentiam*. Quia cum hujusmodi Lex practicis tantum principiis, & conclusionibus demonstratis contineatur (*b*), quæ congenito naturæ lumine consistunt (*c*), cum ipsa Libertate humana coexistit.

Tandem dictum est: *bene vero promulgationem ex parte*. Quo conclusiones tantum demonstratæ significantur, earumque promulgatio *non authentica*.

(a) *per* *Sch. Def.* 46. *n.* 4.
(b) *per* *Ax.* 20.
(c) *per* *Sch.* 1. *Def.* 45. *n.* 1.

tica. Cum etenim hæ ad Legem naturæ *formaliter* non pertineant, antequam evidens earum ex principiis deductio cognoscatur, & ista deductio promulgatio quædam *non authentica* sit (*a*), libertas humana priusquam eas cognoscat, illas præcedit. Id quod æquali, immo potiori jure verum est, si hujusmodi *non authentica* promulgatio pro existentia ipsa sumatur (*b*), ut liquet.

(a) *per Sch. Def.* 46. *n*.4.

(b) *per idem*.

Itaque in præceptis *formalibus* Legis Divinæ, & Humanæ Libertas humana eorum existentiam, ac promulgationem præcedit: in præceptis *formalibus* Legis naturæ non præcedit. In præceptis *virtualibus* Legis tum Divinæ, tum Humanæ, tum Naturalis, vel etiam ipsam existentiam, vel saltem *non authenticam* promulgationem præcedit, modo explicato.

Cor. Hinc priusquam Lex Divina, & Humana existat, ac *authentice* in præceptis *formalibus*, *non authentice* vero in *virtualibus*; Lex autem Naturæ in conclusionibus demonstratis, aut existat, aut *non authentice* promulgetur, Libertas Humana in certa possessione est, seu homo liber certo est ab omni obligatione, ita ut sibi liceat actio sua. Nam ad obligationem requiritur Legis existentia, ac promulgatio (*c*): & Lex hominis aufert *moralem* Libertatem (*d*). Quare antequam Lex existat, aut promulgetur, homo liber certo erit. Quod multo magis verum est, loquendo de Lege Naturæ, si conclusiones tantum *opinative* promulgentur, hoc est ex principiis solum *opinative* deducantur, cum istæ non sint de Lege Naturæ, neque *stricte*, *neque late* (*e*): unde obligare non poterunt Libertatem, quæ propterea in certa possessione remanebit.

(c) *per Ax.* 19.

(d) *per Ax.* 21.

(e) *per Cor.* 5. *Ax.* 20.

SCHOLIUM I.

PROBABILIORISTÆ passim negant, Legem, ejusque promulgationem consequentem humanæ libertati esse; proindeque hanc fore in certa possessione; atque hoc fundamento multa contra Probabilistarum sententiam moliuntur.

Sed hoc ex sinistra *Legis*, *existentiæ*, ac *promulgationis* acceptione, verbo ex idearum involutione, confusione, æquivocatione oriri manifestum est. Nam quæ hoc modo deduximus, & explicavimus adeo clara, & vera sunt, ut a nemine negari possint.

SCHOLIUM II.

QUÆ de Naturæ Lege in Scholio Axiom. 20. diximus, ea etiam in præsenti locum habent. Itaque si ad Legem Naturæ *late*, & *extensive* pertinent *consona* non tantum *absolute*, sed etiam *respective*, quemadmodum ibidem liberaliter dedi, de his simili modo hoc loco ratiocinandum est. Atque ideo si utraque *consona* statuantur in lumine ipso Naturæ congenita, ea Libertas humana non præcedit, nisi quoad Conclusiones demonstratas, eo modo, quo in Cor. hujusce explicatum est: bene vero præcedit, si statuantur secus, ut consideranti patet. Quamquam de *consonis respective* diversa sane ratio est, cum constet, Libertatem humanam certo certius præcedere eam Naturæ Legem, quæ *consonis* oppositis (*a*); ideoque non necessariis, sed indifferentibus continetur.

(a) *per* Cor. 4. *Ax.* 20.

Quæ

XXIII.

Quæ de moribus, ſive *definitiva*, ſive *electiva* approbatione *expreſſe*, & *formaliter* approbat Eccleſia, ea per ſe tuta, & licita ſunt.

XXIV.

Quæ de moribus utcumque damnat Eccleſia, ea illicita ſunt.

SCHOLIUM.

DICTUM eſt *utcumque*, ut abſtrahamus nunc a qualitate Cenſuræ, qua ſententiæ afficiuntur, v. g. cum damnantur tanquam hæreticæ, falſæ, ſcandaloſæ, & hujuſmodi, uti damnare poteſt, & ſolet Eccleſia.

Porro nihil damnare ſolet, niſi per principia certa, quibus repugnat, uti liquet in tot propoſitionibus confixis. Nullam etenim reperire eſt, quæ alicui principio certo in ſuo genere non opponatur.

XXV.

Eccleſia certum, & cognitum errorem, neque *definitiva* neque *electiva* approbatione approbare poteſt.

Cum enim ſit infallibilis, & columna, ac firmamentum veritatis, falſitatem nullo modo adoptare, aut propinare Fidelibus poteſt. Hoc autem faceret approbando errorem alterutra hujuſmodi approbatione.

XXVI.

Eccleſia incertum, & incognitum errorem

 mi-

minime *definitiva*, bene vero *electiva* approbatione approbare potest.

Nimirum nequit *definitive* approbare, quod absolute falsum esse potest, quia hoc pacto non foret infallibilis: potest autem *elective*, quia cum hoc modo eligendo, quod certo falsum non agnoscit, nihil proprie definiat, neque fallitur ipsa, nec alios fallit. Multa reipsa Ecclesiam hujusmodi approbatione approbasse in Supp. 21. 22. &c. apparebit.

Cor. 1. Hinc *electiva* approbatione approbare potest non solum certo Verum, sed etiam Opinativum, nempe probabilissimum, probabilius, probabile, quia nihil horum est certo falsum, sed tantum potest esse falsum (*a*). Quare si quippiam approbat hujusmodi approbatione, conficitur evidenter, illud non posse esse manifeste falsum, sed esse debere, aut verum, aut opinativum; hoc est vel probabilissimum, vel probabilius, vel ut minimum probabile.

(a) *per Def.* 7.

2. Si eadem *electiva* approbatione approbet aliquid favorabile libertati, tanquam in praxi tutum, fit primo, illud non posse esse manifeste falsum, sed aut verum, aut probabilissimum, aut probabilius, aut saltem probabile; cum præter falsum, quod in favorem libertatis tutum esse nequit (*b*), non detur aliud quidpiam, quod tutum esse possit. Deinde fit, illud esse per se licitum, tum quod quæ approbat Ecclesia (*c*), tum quod tuta per se licita sunt (*d*).

(b) *per Sch.Def.* 24.*n*.10.
(c) *per Ax.* 23.
(d) *per Ax.* 5.

XXVII.

Ecclesia approbando aliquid *expresse*, & *forma-*

maliter, sive *definitiva*, sive *electiva* approbatione, eadem approbat etiam *virtualiter*, & *implicite* quidquid in eo virtute continetur.

Scilicet quod ex eo necessaria, & evidenti collectione deducitur. Hæc est enim natura *implicitæ*, & *virtualis* approbationis (*a*).

Cor. Hinc etiam quæ de moribus alterutro modo approbat Ecclesia *implicite*, & *virtualiter*, per se pariter licita sunt, cum sint hujusmodi, quæ approbat *formaliter*, & *expresse* (*b*).

(a) *per Sch.Def.* 50. *n*.5.

(b) *per Ax*. 23.

SUPPOSITIONES.

QUÆ sequuntur voco Suppositiones, non quod saltem aliqua non egeant demonstratione, aut probari non possint, sed quod tanquam certa, vel ex ipsa quæstionis natura, vel ex conventione, vel aliunde sumenda sint a nobis, & Adversariis. Quoniam vero earum certitudo Mathematica non est, ideo Suppositiones magis singulares, & peregrinas leviter probabimus, aut illustrabimus, quemadmodum & in Axiomatis fecimus.

I.

Quæstio de Probabilismo, & Probabiliorismo reflexa est.

Nam inquiritur. An liceat Probabilitas favens libertati æquali probabilitati, vel probabilioritati faventi Legi comparata.

Hæc autem reflexa est, quia supra probabilitatem ipsam reflectit. (*c*)

Cor. Hinc reflexis principiis potissimum tractanda, atque definienda est, cum omnis quæstio propriis debeat principiis determinari (*d*),

(c) *per Can*. 2.

(d) *per eund.*

Et sane tum a nobis, tum a Probabilioristis ita pertractatur, nec aliter potest, ut quæstionis argumenta consideranti liquet. Ex quo patet, quam immerito ii improbare in nobis soleant plures reflexiones Intellectus, quarum in hac quæstione usus est, cum sine istis neque a nobis, neque ab illis apte determinari possit.

I I.

In quæstionibus moralibus de licito, vel illicito nihil aliud inquiritur, quam obligatio, vel non obligatio præcepti.

Hoc est ejus existentia, vel non existentia, & sufficiens, vel non sufficiens promulgatio. Etenim licitum est, quod nullo (*a*); illicitum, quod aliquo præcepto prohibetur (*b*): & ad Conscientiæ obligationem requiritur Legis existentia, & promulgatio (*c*).

(a) *per Def.* 12.
(b) *per Def.* 13.
(c) *per Ax.* 19.

I I I.

Contra certitudinem non datur probabilitas, neque contra probabilitatem certitudo.

S C H O L I U M.

INTELLIGITUR Suppositio in *sensu composito*, & quamdiu permanet probabilitas, & certitudo: & potissimum de certitudine orta ex principio sive intrinseco, sive extrinseco, quando id constat, ut contingit in certitudine *Metaphysica*, *Mathematica*, *Physica*, *Fidei*, *Theologica*, & *Morali perfecta;* minime vero de certitudine orta tantum ex principio extrinseco, v. g. ex Sapientum existimatione; vel etiam de certitudine orta ex principio intrinseco, tum nem-

nempe, cum ex una parte adſunt multæ rationes magnæ, licet nulla earum cogens ſit, ex alia vero parte nulla gravis ratio reperitur; quæ ad *moralem imperfectam* pertinet (*a*). Etenim contra primam dari nequit probabilitas, bene vero contra ſecundam, utroque modo, quia fieri poteſt, quod contra exiſtimationem Sapientum, vel contra rationes magnas unius partis ab aliis Sapientibus inveniantur aliquæ rationes probabiles pro altera parte, quæ eo ipſo rem deturbent ab eo gradu certitudinis, in quo habebatur. Similiter fieri poteſt, ut contra rationes probabiles detegatur, aut accedat aliquod principium certum, v. g. Eccleſiæ declaratio, novum præceptum &c., quo eæ deſtruantur, atque ideo probabilitas auferatur. Itaque in *ſenſu compoſito*, ut ajunt Scholæ, contra certitudinem quamvis nullo modo datur probabilitas, neque contra probabilitatem certitudo, ex. ca. ſi datur præceptum certum, pars oppoſita non eſt probabilis, & ſi ex una parte datur probabilitas, ex alia non datur præcepti certitudo, quia unum alterum tollit, at dari poteſt in *ſenſu diviſo*, modo & caſu explicato.

(a) *per Sch. Def.* 5. *n.* 6.

Cor. Hinc probabilitas nonniſi argumentis certis deſtrui poteſt, certitudo vero etiam argumentis probabilibus; unde qui vult impugnare probabilitatem, (intellige *poſitive*), debet principia certa adhibere: (nam *negative* ſufficit oſtendere, deſtitui eam fundamento gravi): qui vero certitudinem, ſatis eſt, ut afferat principia tantum probabilia. Ex quo rurſus liquet, probabilitatem per probabilioritatem non elidi, ac enervari, ut Probabilioriſtæ putant.

I V.

Quæstio de Probabilismo, & Probabiliorismo locum habet tantum in Topicis, & Opinativis, in quibus nulla certitudo reperitur, & quamdiu non reperitur.

Hoc est nulla certitudo etiam *moralis* vel *imperfecta*. Nam si contra aliqua adsit certitudo, jam de hac quæstione actum est, cum adversus certitudinem quamcumque non detur
(a) *per* vera, & realis probabilitas (*a*).
Supp. Cor. 1. Hinc evidenter etiam ex hoc liquet,
præced. præclare hallucinari Probabilioristas, dum affirmant, probabiliorem opinionem in conflictu minus probabilis habendam tanquam veram, & certam. In quo, & se non intelligere quæstionem ipsam ostendunt, & peccare contra diale-
(b) *per* cticas regulas (*b*), nec non contra communem
Can. 1. de quæstionis ipsius natura Suppositionem. Nam si ex una parte sit certitudo, ex alia vera pro-
(c) *per* babilitas non est (*c*): atque ideo nulla amplius
Supp. quæstio est.
præced. 2. Hinc in quæstionibus, in quibus versatur Probabilismus, & Probabiliorismus nullum *expressum*, & *formale* præceptum reperitur, sicuti neque *virtuale*, & *implicitum* evidenti, & necessaria consecutione deductum: verbo nullum adest clarum, & certum præceptum, nempe quoad eos casus probabiliter, & probabilius controversos. Si enim hoc adesset, operatio con-
(d) *per* traria esset certo illicita (*d*); proindeque nul-
Def. 13. la probabilitas de ejus honestate esse posset,
(e) *per* cum hæc non detur contra certitudinem (*e*):
Supp. unde quæstio locum amplius non haberet.
præced. Itaque Controversia versatur in præceptis tantum

tum

tum *virtualibus* opinativis, hoc est in rebus incertis, ac difficilibus, &, uti dici solet, in apicibus Juris.

3. Hinc tam in Probabilismo, quam in Probabiliorismo favente libertati datur incertitudo præcepti obligantis, & consequenter incertitudo ejus existentiæ, aut sufficientis promulgationis, quia præcepti obligatio ejus existentia, ac promulgatione continetur (*a*). Et ideo etiam ejus ignorantia *invincibilis physice*, sed *prævisa*. *Physice*, quia præceptum certo non invenitur, neque in hypothesi absolute inveniri potest. *Prævisa*, quia malitia operationis utrinque timetur, licet magis, & minus, nempe hinc probabilius, illinc probabiliter.

(a) *per Ax.* 19.

4. Hinc cum præcepta *virtualia per accidens* supponant Legem jam existentem, & *authentice* promulgatam (*b*), tam in Probabilismo, quam in Probabiliorismo hujusmodi, loquendo de iisdem præceptis, supponitur Lex reipsa existens, & *authentice* promulgata. V. G. in quæstione de circumstantiis notabiliter aggravantibus, supponitur existens, & *authentice* promulgatum universale præceptum Confessionis. Quapropter in quæstione hujusmodi datur incertitudo præcepti obligantis ad confitendas eas circumstantias, ejusque ignorantia invincibilis *physice*, & *prævisa*, non obstante existentia, ac *authentica* promulgatione Legis de Confessione.

(b) *per Sch. Def.* 46. *n.*4.

5. Hinc denique patet, quid intelligant Probabilistæ, cum asserunt in Probabilismo, Legem vel non existere, vel non esse sufficienter promulgatam, & hoc argumento ad licitum ejus usum demonstrandum utuntur. Nam loquendo de præceptis *virtualibus per se*, intelligunt de

exi-

existentia, & promulgatione utcumque, quia hujusmodi præcepta clare neque existunt, neque promulgantur: loquendo vero de *virtualibus per accidens*, intelligunt de existentia, ac promulgatione quoad eos casus. Itaque intelligunt, Legem, quamvis universim existat, & sufficienter sit promulgata, tamen peculiariter non esse pro iis casibus. Quod si in illis existentia, & promulgatio pro eodem sumatur, multo magis Probabilistarum assertio vera est, ut consideranti patet. Atque inde est, quod quocumque modo istorum notitia sumatur, affirmant, quoad hos casus Legem esse *materialem*, *consequentem*, *per accidens* &c. (*a*); ideoque ad culpam non obligare, seu ejus transgressionem non imputari ad peccatum formale. Idem autem ipsum affirmare etiam Probabilioristas mox apparebit.

(a) *per Sch.* 2. *Def.* 45.

V.

Certo sequi potest probabilitas absoluta, vel probabilioritas favens libertati in conflictu minoris probabilitatis faventis Legi.

V I.

In Probabiliorismo favente libertati Ignorantia omnino invincibilis excusans a peccato *formali* continetur.

SCHOLIUM.

HOc est invincibilis tum *physice*, tum *moraliter*.

Physice, quia asolute vinci nequit per inventionem certi præcepti, quod, non obstante quacum-

eumque inquisitione, absolute inveniri non potest. (*a*) (a) *per Supp.*4.

Moraliter, quia non est obligatio eam vincendi per reductionem ad dubium practicum, ideoque per electionem opinionis minus probabilis tutioris, sed vincitur sine culpa per electionem opinionis pro libertate probabilioris.

COROLLARIA 5. & 6. Supposit.

1. HINC sive Probabilitas absoluta, sive Probabilioritas hujusmodi est tuta, quia quod non est tutum in moribus faventibus libertati sequi non potest (*b*). (b) *per Sch.Def.* 24. *n.*10.

2. Securitas in opinione probabiliore hujusmodi non oritur ex parte favoris Legis, quia illa pro libertate contra Legem est.

3. Probabilioritas hujuscemodi non est tuta *simpliciter*, sed tantum *secundum quid*, quia Opinativa nonnisi hoc modo tuta esse possunt (*c*): & ideo securitas tantum *secundum quid* in incertis, & opinativis sufficit ad Conscientiæ securitatem. (c) *per idem n.*2.

4. Etiam minor probabilitas favens libertati probabilioritati hujusmodi comparata poterit esse tuta *secundum quid*, hoc est æqualiter tuta, ac ipsa probabilioritas, quia est opinativa æqualiter, ac illa (*d*). (d) *per Cor.* 2. *Def.*26. 27.

5. Hinc dari potest ignorantia, & *physice*, & *moraliter* invincibilis excusans a peccato *formali*, licet *prævisa*. Nam quæ Probabiliorismo favente libertati continetur, hujusmodi est (*e*). (e) *per Cor.* 3. *Supp.*4.

6. Hinc in hoc Probabiliorismo datur ignorantia invincibilis omnino excusans a peccato for-

formali, loquendo de præceptis *virtualibus per accidens*, non obſtante exiſtentia, & *authentica* promulgatione Legis, v. g. in quæſtione de circumſtantiis notabiliter aggravantibus, non obſtante exiſtentia, ac *authentica* promulgatione Legis de Confeſſione. Etenim in his præceptis ſupponitur Lex extans, & *authentice* promulgata (*a*).

(a) *per Cor.* 4. *ejuſd.*

7. Hinc denique datur ſecuritas Conſcientiæ in operatione contraria Legi jam exiſtenti, atque *authentice* promulgatæ, quandoquidem Probabilioriſmus hujuſcemodi tutus eſt. Quod quo ſenſu ſit juxta Probabilioriſtas intelligendum, ex ſequenti Scholio patebit.

SCHOLIUM.

PROBABILIORISTÆ tenent, ſequentem probabiliora faventia libertati idcirco eſſe tutum in Conſcientia, & immunem a peccato *formali*, quia prudenter operatur, & ignorat invincibiliter actionis pravitatem; operari vero prudenter, & ignorare invincibiliter actionis malitiam, non quia Lex non ſit in ſe exiſtens, aut non ſufficienter promulgata; vel quia actio illa non ſit vere in ſe, & coram DEO mala, ſi forte opinio probabilior ſit falſa; ſed quia facit quantum poteſt, eo quod cum, poſt poſſibilem de operationis pravitate inquiſitionem, nequeat invenire veritatem, facit quod verius, ac rationabilius licitum putat: ſecus vero ſequentem minus probabilia. Itaque ſecuritas Probabilioriſmi libertati faventis oritur ex prudentia operationis, & ex ignorantia invincibili, quæ duo efficiunt, ut illum ſequenti tranſgreſ-

ſio

fio Legis, si forte adest a parte rei, ad culpam *formalem* non imputetur.

1. Sed hæc esse falsa, vel recidere in eorum caput, manifestum est. Etenim quod operationis prudentiam spectat, primo cum Probabilioritas non sit *realis*, *absoluta*, & *objectiva*, sed *subjectiva* tantum, *apparens*, & *respectiva*, (*a*) an erit prudentis in incertis committere salutem animæ in manu consilii sui, & relinquere securitatem, quæ in certa observatione Legis continetur?

(a) *per Schol.* 2. *Def.* 26. 27. *n.* 4.

2. Præterea vel est imprudentia se sponte committere periculo violandæ Legis, si forte adest, vel non. Si primum: igitur imprudenter agunt etiam Probabilioristæ, eligendo opinionem probabiliorem libertati faventem, quia hac probabilioritate non obstante, ab hoc periculo non eximuntur, cum hæc non efficiat, quin ea opinio sit absolute incerta, ideoque possit esse falsa. Et profecto Tutioristæ negant, in his casibus ita se gerere, prudentis hominis esse. Si secundum: igitur neque Probabilistæ agunt imprudenter, dum per electionem opinionis minus probabilis eidem se æqualiter periculo committunt.

3. Tandem cum etiam in Probabiliorismo supponatur Lex existens, & *authentice* promulgata (*b*): quomodo erit prudentia amplecti opinionem ei Legi obsistentem? an non est manifestum peccatum se opponere Legi existenti, ac promulgatæ (*c*)? immo quommodo probabilior ea opinio esse potest? Ex. ca. in quæstione de circumstantiis notabiliter aggravantibus: quomodo prudenter operabitur, qui eas non confiteatur, ductus opinione probabiliore, quod ad illas

(b) *per Cor.* 4. *Supp.* 4.

(c) *per Def.* 13. *&* *Ax.* 19.

illas non tenetur, ſi ſupponitur exiſtens, atque *authentice* promulgatum univerſale præceptum Confeſſionis? immo quomodo de hoc opinio probabilis, nedum probabilior, dari poteſt? Nam vel Lex hujuſmodi exiſtens, & promulgata extenditur etiam ad illas circumſtantias, vel non. Si primum: quomodo ergo illæ probabilius confitendæ non ſunt, ſi obligatio eas confitendi certa ſupponitur per Legis exiſtentiam, ac promulgationem? & quomodo iſtud *probabilius* dari poteſt? hoc enim pacto eſſet, & non eſſet obligatio eas aperiendi, quæ contradictoria ſunt. Si ſecundum: igitur prudenter agent etiam Probabiliſtæ, ſi eas non confiteantur, ducti opinione minus probabili, contra Legem jam exiſtentem, & promulgatam. Quare vel utrobique Lex non eſt exiſtens, & ſufficienter promulgata quoad eas circumſtantias, ideoque utrobique non obligat, & proinde utraque electio prudens eſt; vel ſi eſt exiſtens, & promulgata utrinque, ideoque utrinque obligat, utraque electio imprudens eſt.

4. Ad Ignorantiam porro *invincibilem* quod attinet, quoniam iſta eſt *prævifa* (*a*), & hæc uno ex his tribus modis vinci debeat, nempe vel per inquiſitionem veritatis, vel per reductionem ad dubium practicum, ideoque electionem partis tutioris, vel per electionem opinionis de honeſtate operationis (*b*): cumque primo modo vinci nequeat, eo quod veritas abſolute haberi non poteſt (*c*): ut electione partis minus probabilis faventis libertati ſine culpa vinci non poſſit, debet eſſe obligatio vincendi ignorantiam per electionem partis oppoſitæ faventis Legi, vel ut tutioris, vel ut probabilioris:

(a) *per Cor.* 3. *Supp.* 4.

(b) *per Sch. Def.* 44. *n.* 4.

(c) *per Supp.* 4.

quod

quod eſt idem ac dicere, obligatio eligendi *melius*, aut *tutius*. At hæc obligatio per ſe neque eſt, neque eſſe poteſt (*a*). (a) *per*

5. Deinde, ut poſſit hæc ignorantia ſine peccato vinci per electionem partis probabilioris faventis libertati, non debet eſſe obligatio vincendi per reductionem ad dubium practicum, ideoque per electionem partis tutioris. At hujuſmodi obligatio, vel utrinque eſt, vel utrinque non eſt. *Ax.* 8.

Nam primo. Quomodo non eſt obligatio, ſi Lex utrinque ſupponitur exiſtens, & promulgata (*b*)? Et quomodo eſt, ſi non ſupponitur, modo ſupra explicato? (b) *per* *Cor.* 4.

6. Deinde vel eſt culpa *formalis* ſe ſponte committere periculo violandæ Legis, ſi forte adeſt, quando hoc periculum facile vitari poteſt electione partis tutioris, vel non eſt culpa *formalis*. Si primum: igitur peccant *formaliter* etiam Probabilioriſtæ, ignorantiam vincendo per electionem partis probabilioris, cum hæc pariter non ſit immunis ab eo periculo; & ideo neque illorum ignorantia eſt omnino invincibilis, eos eximens a peccato *formali*. Si ſecundum: igitur neque Probabiliſtæ peccant *formaliter*, ignorantiam vincendo per electionem partis minus probabilis, quæ æqualiter continet id periculum, ac proinde etiam horum ignorantia eſt omnino invincibilis, eos pariter eximens a peccato *formali*. Quocirca vel utrique obligantur ſe reducere ad dubium practicum, & ita eligere partem tutiorem, vel neutri; & ſic utrique ſine peccato ſe poſſunt ad partem, vel minus probabilem, vel probabiliorem libertati faventem determinare. *Supp.* 4.

Ex

Ex quo patet evidenter, omnia utrinque communia esse; seu utrosque idem sentire circa Legis existentiam, ac promulgationem; neutram opinionem esse securam, vel utramque; denique vel neutros facere quantum possunt, vel utrosque quantum satis ad vitandum peccatum *formale*, ideoque ad Conscientiæ securitatem.

V I I.

Non est præceptum neque Naturale, neque Divinum, neque Humanum *formale*, & *explicitum* de sequendis æque probabilibus, vel probabilioribus faventibus Legi.

Hoc est cujusmodi illa sunt; *Non furaberis*: *Non dices falsum testimonium*: *Diligite inimicos vestros* &c.. Nam si adesset, Doctoribus omnibus esset notum, neque propterea amplius haberetur tam acris disputatio de eo.

Cor. Hinc si adest, non potest esse nisi *virtuale*, & *implicitum*, cujusmodi sunt quæ per collectionem deducuntur (*a*). Cumque quæ deducuntur, vel *evidenter*, vel *opinative* deduci possint, & quæ colliguntur evidenter, clara, & certa sint (*b*), atque ideo omnibus Doctoribus nota (*c*), sequitur, si adest, esse tantum vel certum *respective*, nempe apud multos, hoc est in hypothesi apud Probabilioristas, non apud omnes, cum certitudo *moralis* præsertim *imperfecta* possit esse solum respectiva (*d*): vel omnino opinativum. Quamquam *respective* certum non est in se, nisi purum putum opinativum (*e*). Et profecto res Probabilismi adhuc in opinione, & sub Judice posita est.

(a) *per Sch.Def.* 45.*n.*4.
(b) *per idem n.*5.
(c) *per Cor.* 1. *Ax.* 20.
(d) *per Sch.Def.* 5.*n.*6.
(e) *per idem.*

Si

V I I I.

Si adest præceptum de Probabiliorismo, illud ad Naturæ Legem potissimum pertinet.

S C H O L I U M.

CUm autem Lex Naturæ, & *Ratio* recta idem sit (*a*), Ratio vero recta idem ac Prudentia (*b*); si præceptum ad Legem Naturæ pertinet, ad Rationem rectam, seu Prudentiam pertinet.

1. Itaque quod Probabilioritatem spectat, si adest præceptum naturale eam sequendi, maxime in hoc consistit, quod Ratio recta, seu Prudentia dictat, ut sequamur in praxi id, quo rationabilius putamus nos obligari, etsi rationabiliter etiam putemus non obligari, seu ut sequamur Legem rationabilius obligantem, licet etiam rationabiliter non obligantem. Nam cum in Probabiliorismo favente Legi duo tantum inveniantur (*c*), unde obligatio eum sequendi oriri potest, nempe Legis favor, ubi securitas peccati tum *formalis*, tum *materialis* (*d*), & ipsa Probabilioritas, ubi securitas solum peccati *formalis* reperitur (*e*); & ad tutiora, seu Legis faventia *per se* non teneamur (*f*), atque etiam Probabilioritas favens libertati tuta sit (*g*); conficitur, si Lege Naturæ ad probabiliora tenemur, teneri idcirco, quod prudentia dictat, nos ad id, quo teneri probabilius existimamus, obligari. Itaque hoc uno sensu præceptum hujusmodi, si adest, ad Naturæ Legem pertinebit.

(a) *per Sch.* 1. *Def.* 45. *n.* 1. & *Cor.* 1. *Ax.* 20.
(b) *per Cor.* 1. *Def.* 48.
(c) *per hypoth.*
(d) *per Sch. Def.* 24. *n.* 4.
(e) *per Cor.* 2. *Sup.* 5. 6.
(f) *per Ax.* 8.
(g) *per Cor.* 1. *Supp.* 5. 6.

2. Quod vero spectat probabilitatem æqua-

lem, illud non nisi ad obligationem sequendi tutiora in dubio practico reduci potest, quam non nisi a recta Ratione proficisci perspicuum est. Nam hæc ipsa clare dictat, in practico dubio, in quo Intellectus necessario constituitur inter oppositas opiniones æque probabiles (*a*), tutiorem partem esse eligendum, ne animus discrimini peccandi se committat (*b*).

(a) *per* Cor. 8. *Ax*. 9. 10.

(b) *per* *Ax*. 7.

Quapropter si demonstretur, rectam Rationem, seu Prudentiam non obesse, quin in utroque casu opinio probabilis favens libertati licite eligi possit, jam corruet hujusmodi præceptum e Naturæ Lege mutuatum.

IX.

Multæ sententiæ probabiles evadunt probabiliores, & contra: quinimmo & probabiles, & probabiliores evadunt vel veræ, vel falsæ.

SCHOLIUM.

NEMPE detectis, vel adinventis majoribus, aut certis fundamentis, quibus earum probabilioritas, vel veritas, aut falsitas innotescit: quarum exempla obvia sunt. Hoc autem non intelligitur de mutatione vera, reali, & objectiva, quasi quæ opinio in se, & coram DEO est probabilis, aut probabilior, evadat in se, & coram DEO vel vera, vel falsa, cum hæc Metamorphosis, ut liquet, dari non possit, sed de putativa, & subjectiva. Itaque quod nunc Doctoribus habetur probabile, post fit ipsis probabilius, & contra; vel etiam verum, aut falsum, quando certa veritas, aut falsitas per certa principia iis innotescit.

Cor.

Cor. Hinc vel maxime liquet, majorem verosimilitudinem, appropinquationem ad veritatem, atque conformitatem ad rectam Rationem, quæ juxta Probabilioristas in opinione probabiliore præ minus probabili continetur, non posse esse realem, & objectivam, sed tantum subjectivam, & apparentem. Nam veritas realis, & recta Ratio in se mutari, aut omnino etiam deperdi non potest.

X.

Unaquæque Schola, & unusquisque Doctor in opinativis, sive speculativis, sive practicis defendit suas sententias de modo *probabilius*.

SCHOLIUM.

1. HOc constat ex Authorum usu, ac praxi, ut periti sciunt. Unde est, quod passim reperitur usurpata ea vox *probabilius est* æque apud illos, qui partem affirmantem, ac qui negantem defendunt. Et ubi non est, jam ex rei natura intelligitur. Quod si aliquando reflexe defendunt alicujus propositionis probabilitatem, vel absolutam, vel æqualem, vel majorem probabilitate sententiæ oppositæ, id quoque faciunt, vel de modo *certum*, vel de modo *probabilius*. Perinde enim tunc est, ac reflexe dicere: *certum*, vel *probabilius est*, hanc sententiam esse absolute probabilem, vel æque probabilem, vel probabiliorem opposita.

2. Intelligitur autem Suppositio, cum Authores mentem suam depromunt circa aliquam materiam; ac sententiam determinate edicunt, minime vero, cum circa illam problematici

ſunt. Nam in hoc caſu utramque partem defendunt, ac defendi poſſe permittunt; unde non aſſumunt onus alterutram determinate defendendi, ſicuti contingit, cum unam partem determinatam tuentur. Etenim qui aliquam ſententiam abſolute defendit veluti probabiliorem, aſſumit onus firmiter ſuſtinendi eam propoſitionem, & ideo tunc ſententiam mutare non poteſt.

3. Id vero oritur ex natura diſputationis, & Intellectus ipſius. Cum enim hujus objectum ſit verum, potiſſimum reale, (*a*), in diſputando illud quærit, & perſequitur quantum poteſt, cumque in opinativis certo cognoſci, ſeu inveniri non poſſit (*b*), ad illud nititur quantum poteſt, ideoque nititur *probabilius*, quia inter modos quærendi in opinabilibus veritatem major eſſe non poteſt.

(a) *per* Cor. 1. *Def.* 36.
(b) *per* *Supp.* 4.

4. An autem Doctores, & Magiſtri, ſicut intendunt, ac ſolent ſemper defendere, ac docere probabiliora, ita etiam ſub culpa teneantur, non adeo certum eſt. Nonnulli enim affirmant, nonnulli inficiantur. Et quidem quod univerſim non obligentur, patet. Conſtat enim eorum exemplo, & praxi ita ſolere defendere, ac tradere opiniones probabiliores, ut tamen paſſim affirment, etiam oppoſitas minus probabiles ſuſtineri poſſe, uti præſertim Suppoſitione 19. apparebit. Quamquam & iſtud *ſuſtineri poſſe* defendi ſoleat de modo *probabilius*, ſicuti ſupra tetigimus. Itaque Doctores, & Magiſtri generatim tenentur quidem, etiam in ſpeculativis indifferentibus, ſemper tradere ſententias aptiores, & ſecuriores ad explicandam, ac defendendam Doctrinam Fidei, ne periculo erroris expo-

ponatur, non vero probabiliores; ſpeciatim autem tum ſolum, cum vel Præcepto, Contractu, Conventione, Voto, Juramento, aut alio vinculo aſtringuntur, vel cum communicare volunt, quod apud ſe determinate defendunt. Nam cum definite teneant probabiliora, ea ipſa etiam aliis debere tradere, ne eorum opus menti difformetur, ideoque ſit mendax, perſpicuum eſt. Unde fit, ut Doctores, Lectores, Magiſtri, Conſultores cum propriam mentem ſuper re qualibet aperiunt, probabiliora ſemper, immo & ſecuriora ſæpiſſime amplectantur. Cæterum ſi Probabilioriſtæ velint, hos omnes in docendo, reſpondendo, conſulendo teneri ſemper ſub culpa quovis titulo ad probabiliora, vel tutiora, etiam iſtud libenter dabimus, nam nullo modo nobis infeſtum eſt.

Cor. 1. Hinc ex duabus opinionibus probabilibus contradictoriis quælibet eſt probabilior apud eos, qui illam defendunt.

2. Hinc in opinativis unuſquiſque impugnat contrariæ ſententiæ probabilioritatem, non vero probabilitatem, quia nemo impugnare poteſt in Adverſario, niſi quod ipſe defendit (*a*). Ex quo fit, ut Doctores in impugnandis aliorum ſententiis de rebus opinativis utantur his locutionibus: *hoc non videtur*: *non convincit*: *non cogit*: *ſine præjudicio*: *hoc melius*, *verius*, *rationabilius*, *convenientius*, *probabilius dicitur*: *&c*, ut exercitatis notum eſt. Quibus verbis nihil aliud ſignificare volunt, quam ſe oppoſitam ſententiam, ejuſque probabilitatem nolle improbare, rejicere, condemnare, ſed ſolum eam non eſſe probabiliorem oſtendere. Nam cum aliquid tanquam improbabile rejicere, ac reprobare volunt, his contra voci-

(a) *per Can.* 4.

bus utuntur; *sed hoc est falsum : est erroneum : est improbabile : repugnat scripturæ : definitioni Ecclesiæ : evidenti rationi : caret ratione, vel authoritate efficaci :* & hujusmodi, ut infra fusius dicetur. Quibus vocibus significantur principia certa, per quæ oppositum improbatur. Nam probabilitas, non nisi certis principiis, præcipue *positive*, destrui potest (*a*).

(a) *per Cor.Sup. 3.*

3. Atque etiam hinc liquet, opinionem probabilem opinioni probabiliori comparatam non evadere improbabilem, vel falsam, uti Probabilioristæ passim venditant. Etenim si hoc esset, primum nulla daretur unquam vera respectiva probabilitas, & probabilioritas, sed omnes sententiæ etiam in rebus topicis essent certæ contra hypothesim (*b*). Deinde Doctores oppositas sententias semper improbarent, & condemnarent tanquam improbabiles, & falsas; quod non faciunt (*c*).

(b) *per Supp.* 4.

(c) *per Cor. præced.*

4. Hinc iterum vel maxime liquet, (quod magnopere animadvertendum, & alta mente retinendum est) probabilioritatem non esse absolutam, & objectivam, sed subjectivam, & respectivam, cum fere semper ex duobus contradictoriis unum uni, alterum alii probabilius videatur.

X I.

Doctores etiam Sancti complures habent Sententias morales faventes libertati, ideoque minus tutas præ oppositis tutioribus faventibus Legi.

Hoc patet potissimum in D. Thoma, qui centenas de moribus opiniones libertati faventes contra Antiquos docuit, ac propugnavit.

Do-

X I I.

Doctores etiam Sancti in Topicis inter ſeſe diſſentiunt , atque multas ſententias contradictorias de moribus defendunt.

Hoc patet in S. S. Raymundo , Antonino, Bonaventura, ac Thoma, in quibus complures hujuſcemodi ſententiæ viciſſim reperiuntur, ut peritis notum eſt . Ne exempla præſertim pro imperitis deſint, ſatis eſt unum aut alterum inter multa, ex his duobus poſtremis Doctoribus, afferre.

Itaque D. Thom. tenet pro lege, eſſe ſimoniam dare pretium Sacerdoti nolenti ſine eo puerum in neceſſitate baptizare, ſive ad emendum Sacramentum, ſive etiam ad redimendam vexationem. In 4. Sent. Diſt. 5. q. 2. a. 1. ad 5. q. ad 2.

Item non dari actus indifferentes in individuo ,. ideoque ſaltem virtualem omnium operum relationem in DEUM eſſe præceptum affirmativum. In 2. Sent. Diſt. 40. q. 1. a. 5.

D. vero Bonav. tenet pro libertate his contradictoria , nempe non eſſe ſimoniam dare in caſu hujuſmodi pretium ad redimendam vexationem. In 4. Sent. Diſt. 5. a. 2. q. 1. ad *6.*

Item dari actus hujuſmodi indifferentes, ideoque talem operum omnium relationem eſſe in conſilio, non in præcepto. In 2. Diſt. 41. art. 1. qu. 3.

Contra vero D. Thom. tenet pro libertate, peccantem lethaliter ſive Laicum, ſive Religioſum non teneri per ſe ad confitendum ſtatim, data opportunitate. In 4. Diſt. 17. q. 3. a. 1. ad 4. q.

. Item confessionem informem, ex capite alicujus fictionis, non esse sub oligatione, fictione recedente, reiterandam. In 4. Dist. 17. q. 3. a. 4. ad 1. q.

D. vero Bonav. tenet pro lege his contradictoria, scilicet Laicum mortaliter peccantem teneri per se ad confitendum statim, habita commodiori oportunitate, Religiosum autem statim sine mora, data rationabili occasione. In 4. Dist. 17. p. 2. a. 1. q. 3.

. Item confessionem hujusmodi, ex quocumque fictionis capite, esse sub peccato iterandam. In 4. Dist. 17. dub. 4. Et Dist. 21. p. 2. a. 1. q. 1.

XIII.

Quod in moribus licite defendi, ac doceri potest, licite etiam per se potest ad praxim deduci.

Nam moralis Doctrina traditur propter operationem (*a*). Additum est *per se*, quia fieri potest, ut hoc prohibeatur Voto, Juramento, Contractu, dubio practico &c. (*b*)

(a) *per Cor.* 2. *Def.* 35.
(b) *per Sch. Ax.* 5.

XIV.

Probabilismus non est ab Ecclesia in terminis reprobatus, & condemnatus, neque vetitum, ut doceatur, ac defendatur.

1. Hæc enim condemnatio, & prohibitio nusquam comparet; cum præsertim, quod secundum spectat, Libri hac de re passim edantur, & ab Inquisitoribus approbentur, vel Romæ sub ipsos Pontificis oculos: quod si esset vetitum, fieri non posset; & a nemine defenderetur, ac doceretur. Quod vero primum attinet, sunt quidem damnatæ multæ propositiones ad Pro-

Probabilismi usum spectantes, ut omnibus notum est, sed in terminis nunquam damnatus est, licet semel, & iterum fuerit S. Sedi delatus, & accusatus, quemadmodum Moralistæ norunt.

2. Porro propositiones, quas damnat Ecclesia, sunt in se falsæ, tametsi antea probabiles a pluribus habeantur; quia nihil damnat, nisi per principia certa, quibus opponitur (a), hoc est nisi falsum (b). Cum autem quod habetur probabile, revera habeatur ut probabilius, tum quod probabilioritas est *subjectiva*, & *respectiva* (c), tum quod unusquisque suas sententias tanquam probabiliores habere solet (d); hinc propositiones, quas proscribit Ecclesia, apud Defensores suos antea habentur probabiliores. Quare si ex condemnatione propositionum ad Probabilismi usum attinentium, Probabilismum ipsum condemnare dicatur, Probabiliorismum potius subjectivum, ac respectivum condemnare dicenda est. Sed, ut diximus, & ut inferius magis apparebit, non Probabilismum, sed falsum damnat.

(a) *per Ax.* 24.
(b) *per Sch. Def.* 5. *n.* 6.
(c) *per Cor.* 4. *Supp.* 10.
(d) *per eand.*

Cor. Hinc licite in Scholis, & Libris a Doctoribus defendi, ac doceri potest. Licitum est enim, quod nullo præcepto prohibetur (e).

(e) *per Def.* 12.

X V.

Est aliquando obligatio sequendi probabiliora, & tutiora.

Hoc patet in Ministro Sacramentorum, & Medico, qui tenentur ad tutiora; & Judice, qui ad probabiliora. Quod etiam de cæteris Officialibus Reipublicæ, & Magistris ipsis, &c. verum est, si, & quando vel Contractu, vel Stipendio, vel Lege lata, vel Jura-

ramento adſtringuntur gerere Rempublicam modo meliore. Immo hoc etiam ad privatos quoſcumque pertinet, cum Voto, Præcepto, Juramento, &c. obligantur (*a*).

(a) *per Sch.Ax.* 5.

XVI.

Sive in Speculativis, ſive in Practicis, ſive ad Fidem, aut Mores ſpectantibus, ſive indifferentibus, quod eſt aperte falſum, ſeu error, licite teneri, defendi, ac doceri non poteſt.

D. Thomas in ſecundo Scripto in 4. Sentent. Lib. 2. Diſt. 22., quæſt. 2. art. 2.. *Error vero dicit aſſenſum rationis firmatum in aliquid falſum, qui ſi firmatus non fuerit, non dicitur error ſecundum quoſdam, ſed falſa opinio ..... ſed quia qualiſcumque applicatio rationis ad falſum habet rationem inconvenientis, & mali, & non ſolum defectus boni, ideo probabilius dicitur a quibuſdam, quod nec error, nec falſa opinio in ſtatu innocentiæ potuit eſſe.*

Et in Quæſt. Diſput. quæſt. 3. de Cauſa peccati art. 7. .... *Error autem eſt approbare falſa pro veris, unde addit actum quemdam ſuper ignorantiam. Poteſt enim eſſe ignorantia ſine hoc, quod aliquis de ignotis ſententiam ferat. Et tunc eſt ignorans, & non errans. Sed quando jam falſam ſententiam fert de his, quæ neſcit, dicitur errare, & quia peccatum in actu conſiſtit, error habet manifeſte rationem peccati. Non enim poteſt eſſe ſine præſumptione, quod aliquis de ignoratis ſententiam ferat, & maxime in quibus periculum exiſtit.*

Ægidius in 2. par. 2. Diſt. 22. quæſt. 2. art. 2. Concl. 2. *Error ergo ſemper eſt peccatum, nam nullo*

nullo modo possumus asserere falsa pro veris in quacumque materia.

Henricus Quodl. 12. quæst. 25. *Error autem omnis est, aut peccatum in errante, aut a proprio peccato errantis causatus.*

Et S. Cyprianus apud S. Antoninum Par. 1. Summæ Tit. 10. cap. 10. *Qui post veritatem manifestam perseverat prudens, & sciens, scilicet in errore de aliqua materia, jam non in venia ignorantiæ peccat. Præsumptione enim, atque obstinatione quadam nititur, cum a ratione superatur.*

X V I I.

In Practicis non solum errari potest sicut in Speculativis, sed etiam magis.

Ægidius in 2. Par. 2. Dist. 39. quæst. 3. art. 2. . . . . *Ideo omnibus modis, quibus possumus errare in speculabilibus, sic & in agibilibus; & adhuc magis, quia materia moralis, & agibilis, & conscientialis est minus certa, & magis variabilis, quam speculabilis. Et ideo vult Philosophus 5. Ethic., quod de talibus oportet grosse, & figuraliter veritatem ostendere.*

Cor. Hinc in practicis minor certitudo, seu persuasio sufficit ad Intellectum persuadendum de veritate honestæ operationis, quam in speculativis de rei veritate. Et magis proprie, & accomodate contingit *grosse, & figuraliter* veritatem ostendere, seu persuadere in illis, quam in istis.

XVIII.

Doctores non solum in Practicis, sed etiam in Speculativis sive iis, quæ possunt ad Fidem per-

pertinere, ſive indifferentibus, verbis *ſecurum*, & *ſecurius* uſi ſunt.

Quod practica ſpectat res notiſſima eſt; quod ſpeculativa non ita nota. Sunt tamen plura exempla penes Scholarum Principes D. Thom., D. Bonav., Ægidium, Bacchonum, nec non Alb. Magn., ac Alex. Alenſem. Ne tædio Lectores afficiantur, nonnullis tantum ex D. Thoma, & D. Bonav. contenti erunt.

D. Thom. in 2. Scripto ſuper 4. Sentent. in 4. Diſt. 5. quæſt. unica art. 3. afferens duas ſententias in quæſtione: *An poteſtas creandi Creaturis communicari poſſit*: de negante ait. *Sed prima opinio ſecurior eſt, & communius tenetur*.

Quodl. 9. art. 2.. *Reſpondeo dicendum, quod ſecundum opinionem ſecundam, quam in 3. diſt. 6. Magiſter ponit, quæ eſt communis opinio modernorum, & aliis multo verior, & ſecurior*. Eſt autem quæſtio: *An in Chriſto ſint plures hypoſtaſes:* quam patet ad Fidem poſſe propius pertinere. Concluſio eſt negativa.

In 4. Sent. diſt. 43. quæſt. 1. art. 4. ad 1. quæſtiunculam. *Tamen hæc eſt ſecurior, & communior opinio, quod omnes morientur, & ex mortuis reſurgent*. Ex verbis ipſis liquet, quænam ſit quæſtio, & quomodo ad Fidem ſpectare poſſit.

S. Bonavent. in 1. diſt. 26. art. 1. quæſt. 2. *Hanc autem poſitionem præferendam credo priori, tum quia ſecurior, tum quia etiam rationabilior*. Quæſtio eſt: *An quod in juſtificatione infunditur, ſit aliquid creatum, vel increatum*. Concluſio eſt affirmativa, nempe infundi utrumque, ſcilicet *Spiritum Sanctum, ejuſque gratiam*.

Et diſt. 42. qu. 3. art. 1. *Tanquam rationabilius, & ſe-*

& securius dicendum est cum Sanctis, quod DEUS de eo, quod fuit, non potest facere, quod non fuerit. Quæstio est: *An DEUS possit quæcumque agenti creato impossibilia sunt*. Conclusio est negativa.

Et in 4. Par. 1. dist. 12. art. 2. quæst. 1. *Hunc autem modum dicendi credo probabilem, & securum*. Quæstio est: *An accidentia Eucharistiæ converti possint in alimentum*. Conclusio est affirmativa.

X I X.

In Topicis speculativis, & practicis politicis opinio probabilis in conflictu vel æque probabilis, vel probabilioris etiam tutioris: verbo Probabilismus licite, & sine peccato teneri, & eligi potest.

Additum est *tutioris*, quia etiam in speculativis hujus rei, ac vocis usus reperitur (*a*). (a) *per Supp. præced.*

SCHOLIUM.

HÆc Suppositio jam certissima est, præsertim quod attinet speculativa, omniumque Doctorum calculo, atque usu comprobatur. Nam eorum Opera exemplis hujusmodi plena sunt, ubi Lectoribus optionem dant sequendi, & eligendi opinionem, quam maluerint, sive ex æqualiter, sive ex inæqualiter probabilibus inter se comparatis. Quamquam id sit supervacaneum, tamen ne exempla ad imperitorum instructionem etiam in hanc rem desint, aliquot ex D. Thoma, & D. Bonaventura afferenda sunt; potissimum quod inæqualiter probabilia spectat. Quod etenim æque probabilia pertinet, id etiam vel ex eo liquet, quod cum

in

in eo casu Doctores sint problematici, utramque partem defendunt, ideoque etiam posse sequi permittunt (*a*).

(a) *per* Sch.Sup. 10. n. 2.

1. D. Thomas in Quæst. disput. quæst. 3. de Creatione art. 18. in quæstione: *Utrum Angeli sint creati ante Mundum visibilem*: ponit duas opiniones cum suis rationibus, alteram Augustini asserentem simul cum Mundo corporeo, alteram Basilii &c., affirmantem ante mundum fuisse creatos. Post subdit. *Hæc autem opinio cum fuerit Magnorum Doctorum, scilicet Basilii, Gregor. Nazianz., & quorumdam aliorum, non est tanquam erronea reprobanda. Sed si diligenter consideretur alia opinio, quæ est Augustini, & aliorum Doctorum, quæ etiam modo communiter tenetur, rationabilior invenitur. Unde dicendum, quod Angeli simul cum Creatura corporali sunt creati*, (hanc sequitur de more tanquam probabiliorem) *tamen sine alterius sententiæ præjudicio*.

Idem repetit 1. Par. Summæ quæst. 61. art. 3. *Dicendum, quod circa hoc invenitur duplex Sanctorum Doctorum sententia; illa tamen probabilior videtur, quod Angeli simul cum Creatura corporali sunt creati . . . . . quamvis contrarium non sit reputandum erroneum, præcipue propter sententiam Gregorii Nazianzeni, cujus tanta est in Doctrina Christiana authoritas, ut nullus unquam ejus dictis calumniam inferre præsumpserit, sicut Athanasii documentis, ut Hieronymus dicit*.

Ut autem ostendat, non obstante Augustinianæ sententiæ probabilioritate, contrariam teneri posse, in responsione ad tertium argumentum aperte ait. *Si vero contrarium teneatur &c.*

In

In 2. Sent. dist. 4. quæst. 5. art. 3. *Utrum Angeli fuerint creati in gratia*: hæc habet. *Dicendum, quod circa hoc est duplex opinio. Quidam enim dicunt, quod Angeli non in gratia, sed in naturalibus tantum creati sunt: & hæc opinio est communior. Alii vero dicunt, Angelos in gratia creatos esse. Harum autem opinionum quæ vera sit, non potest efficaci ratione deprehendi..... tamen secundum convenientiam ad alia ejus opera potest una pars alia probabilius sustineri.* Hæc autem pars probabilior est opinio secunda, de qua ait. *Quæ opinio mihi magis placet absque alterius partis præjudicio, quia huic positioni, præcipue quantum ad gratiam Angelorum, plures Sanctorum authoritates consonare videntur.*

Ut autem indicet, oppositam nihilominus partem sustineri posse, in responsione ad quintum Argumentum ait. *Qui autem aliam opinionem sustinent, respondent ad authoritates &c.*

2. D. Bonavent. in 1. Dist. 7. art. 1. quæst. 1., quæ est: *An posse generare in divinis dicat quid, vel ad aliquid*: hoc est an sit aliquid absolutum, vel relativum? ponit tres sententias. De secunda, quæ est Magistri, & affirmat, generare esse aliquid absolutum simul, & relativum, ait. *Et ista positio satis est probabilis, & satis bene videtur sustineri posse.* De tertia vero, quæ asserit, generare esse aliquid tantum respectivum, dicit. *Et positio ista sine præjudicio videtur probabilior*: quam propterea de more sequitur. Subdit enim. *Hanc ergo positionem sustinendo &c.*

Ut autem ostendat, Magistri nihilo secius sententiam teneri posse, in respons. ad 4. argument. inquit. *Si quis autem vult sustinere posi-*

positionem Magistri , de facili potest ad omnes rationes in oppositum respondere.

Et in 4. Dist. 43. dub. 4. in quæst. *An electorum peccata in die judicii detegentur? Dicendum*, inquit, *quod quamvis fas sit utramque partem opinari, rationabilior tamen est, quod omnia electorum peccata omnibus justis tunc patebunt.* Et hanc amplectitur.

Innumera alia specialia exempla adhuc magis expressa, nihilque omnino ambiguitatis præseferentia, tum ex his duobus, tum ex aliis Scholarum Principibus afferri possunt; nam omnes his, ut diximus, pleni sunt. Sed hæc inter alia nunc potius attulimus, quia pro quibusdam Corollariis deducendis aptiora visa sunt, ut infra apparebit.

Porro dictum est *specialia*, & *nunc*, quia loca aliquot universalia, & præcisa, quibus astruitur, quamcumque opinionem probabilem etiam in conflictu generatim sequi posse, neque a Doctoribus improbari, in secunda parte afferentur.

3. Cur autem in Topicis speculativis neutri opinioni præjudicium inferri, & quælibet sive magis, sive minus probabilis licite ad libitum eligi possit, tres in universum rationes sunt. 1., quia in opinativis nihil ex parte qualibet certi reperitur. 2. quia quævis opinio magnis rationibus, atque Authoritatibus nititur. 3. hinc consequens, quia neutra opinio error est. Nam error non est, quod nulli principio certo opponitur (*a*), simulque magno fundamento fulcitur (*b*). Quod aliis quidem verbis, sed eodem sensu idem est, ac dicere, quia quælibet opinio, magis licet, aut minus, vere tamen, & absolute probabilis est, cum utrumque ad veram probabili-

(a) *per Sch.Def. 5. n.6.*
(b) *per Cor. 3. Def.26. 27.*

bilitatem requiratur (*a*). Has namque causas Doctores passim allegare solent. (a) *per Def.* 26. 27., & *Cor.* 3. *earund.*

4. Et quidem primam his, similibusque verbis. *Hoc non est usquequaque certum: super hoc non habetur certitudo, neque per authoritates, neque per cogentes: necessarias: demonstrativas: evidentes: efficaces rationes: quia neque ratio, neque authoritas, neque fides compellit: quia neque fide determinatur, neque ratione probatur: quia non est ab Ecclesia determinatum: quia veritas non est ita clara, & certa: quia Sancti in hoc nihil definierunt: quia hoc dicitur opinando, non asserendo*, &c.. Unde D. Thomas loco 3. supra allegato dixit. *Harum opinionum quæ vera sit, non potest efficaci ratione deprehendi*; & inde est, quod affirmat, quamlibet sustineri posse, etsi una probabilius sustineatur. Et Scotus in 3. Dist. 23. qu. unica. *In quæstione ista*, inquit, *primo dicam quod certum est . . . secundo dicam aliud, quod non est ita manifestum . . . . ., & eligetis partem, quam volueritis*: quæ verba repetit pluribus aliis in locis.

Et hæc quidem speciatim. Generatim vero in 4. dist. 1. quæst. 4., & 5. §. *Ultimo arguitur* ait. *Sicut sequenti rationem naturalem non sunt ponenda plura, nisi quæ ratio naturalis concludit; ita sequenti Fidem non sunt ponenda plura, quam veritas Fidei requirat*.

5. Secundam istis. *Hæc opinio Magnorum Doctorum est*: (uti supra dixit primo loco D. Thomas): *Hæc positio parvipendenda non est, Magnorum enim est: quoniam videtur Augustini authoritas satis probabilem facere: propter authoritatem Augustini: Magistri* &c.: *Ad hoc sunt rationes probabiles: ista positio satis est probabilis*:

 est

est bona: catholica: consona pietati, &c. Contrariis vero verbis, cum judicare volunt, opinionem non esse probabilem. *Quia hoc nulla ratione, aut authoritate nititur: probari potest: hæc positio non est opinio, nec rationabilis sententia, sed error: quia repugnat Sacræ Scripturæ: determinationi Ecclesiæ: evidenti rationi: contra hoc authoritates Sanctorum sunt expressæ: quia talis error nec fulcimentum habet ab authoritate, aut ab efficaci ratione: hæc non habet Magnum aliquem authorem, nec defensorem*, &c.

6. Tertiam denique istis. *Non est reputanda tanquam erronea: non est error: non est erroneum: non est præjudicandum: sine præjudicio:* qua præsertim ultima formula Doctores frequentissime utuntur. Unde Alb. Mag. in 4. dist. 12. art. 10. ait .... *sed tamen in rebus difficilibus nulli præjudicandum esse videtur, nisi soli errori, ubi ille apertus cognoscitur*.

7. In summa a Doctoribus non reprobatur, nisi error manifestus, cujusmodi est assertio, quæ nulla gravi ratione, aut authoritate nititur, simulque præsertim certo alicui principio opponitur; non autem reprobatur opinio quæcumque vere probabilis, sed defendi, teneri, atque eligi posse permittitur. Itaque cum Authores affirmant aliquid, non *asserendo*, sed *opinando*, vel *oppositum veluti errorem non reprobando*, partem, quam malueris, tenere integrum est.

8. *Opinando* vero affirmant, cum utuntur vocibus tum in 1. potissimum, tum in 3. Causa allegatis, vel præsertim sequentibus. *Nullam reprobo: si sustineatur opposita: qui vult oppositam sustinere: utraque sustineri potest: elige quam mavis*. Constat enim, his peculiaribus loquendi for-

formis ita clare, ac fortiter explicari electionis libertatem, ut clarius profecto, ac fortius explicari non possit. Item: *hoc videtur*: *non videtur*: *hoc non potest stare*: *videtur dubium*: *forte tenetur*: *forte aliter dici potest*: *vel dic*: *vel dici potest*; & hujuscemodi. Unde D. Thomas Par. 1. quæst. 100. art. 2. ad 2. in quæst. speculativa ait. *Ad secundum dicendum, quod Anselmus hoc non dixit asserendo, sed opinando. Quod patet ex ipso modo loquendi, cum dicit. Videtur quod, &c.*. Et quæst. 89. art. 8. *Sed Augustinus hoc dubitando dicit. Unde præmittit, ut volet accipiat quisquam, quod dicam*. Similia habet q. 90. a. 4.. Et in 2. Sent. dist. 4. q. 1. ff. *Sed hæc magis*.

9. Item *opinando*, non *asserendo* affirmant, cum etiam sine istiusmodi locutionibus, duas Sententias cum suis rationibus, atque reciprocis solutionibus afferunt, quia hoc pacto problematici sunt (*a*). (a) *per Sch. Sup.* 10. *n.* 2.

10. Item cum duas, vel plures, sive cum, sive etiam sine rationibus afferunt, sive magnos, & approbatos Doctores, præsertim nominatim allegando, sive non allegando, & nihil præterea de iis sententiis censendo, vel de suo apponendo, sed eas hoc modo relinquendo; vel in alterutram partem sive expresse, sive tacite tanquam vel probabilem, vel probabiliorem quomodolibet inclinando. Quæ omnia tum ex disputationis ipsius natura, tum ex usu Doctorum, ac praxi certissima sunt, ut omnibus experiri licet.

Itaque sive uno, sive alio modo Doctores Sententias tractent in rebus incertis, & opinativis, partem quamlibet teneri, & sequi posse permittunt, quamvis ipsi de more probabiliorem amplectantur.

11. Quod autem de Topicis speculativis diximus, etiam de practicis politicis intelligendum est. Nam utrobique æqua libertas, atque optio permittitur.

Quapropter D. Thomas Opusc. 20. de Regim. Principum lib. 4. in ea quæstione: *An Mulieres Bellis sint exponendæ:* postquam cap. 5. attulit rationes pro utraque parte, cap. 5. negantem amplectitur, atque ad contraria argumenta respondendo, hæc habet. *Sed quia motivum dictorum Philosophorum* (hi autem sunt Socrates, & Plato) *probabilitatem habuit, sicut in argumentis apparet, solvendæ sunt eorum rationes, & cum reverentia pertractandæ.*

Et cap. 7. in ea quæstione. *An Regimen unius debeat esse perpetuum:* ubi disputavit in utramque partem, negativam sequitur contra Philosophos præfatos, affirmatque, *eorum motivum videri consonum rationi.*

Quod si de politicis hoc admittere nolint Probabilioristæ, nihil interest. Nam de solis speculativis quod vel admittant, nobis etiam satis est.

COROLLARIA
19. Supp.

1. HINC in Topicis speculativis (idem intellige etiam in practicis politicis: nam etiam de his omnia sequentia Corollaria, utpote ex eadem Suppositione deducta, vera sunt) opinio probabilis in conflictu probabilioris non amittit suam probabilitatem. Alioquin Doctores non affirmarent eligi posse.

2. Hoc non oritur ratione materiæ; quasi sit pro-

proprium materiæ ſpeculativæ, atque politicæ, quod probabilitas per probabilioritatem non elidatur; ſed oritur ratione ipſius probabilitatis, ſeu ratione motivorum, quibus continetur, quæ a contrariis motivis majoribus non enervata apta permanent ad Intellectum rationabiliter permovendum. Materiæ quippe conditio ad hoc indifferenter ſe habet, cum mens non ab ea, ſed a ratione moveatur (*a*). (a) *per* Cor. 1. *Ax*.9.10.

Atque ex his duobus Corollariis iterum aperte liquet hallucinatio Probabilioriſtarum inculcantium, ſententiam minus probabilem in practicis amittere in conflictu probabilioris ſuam probabilitatem. Etenim ſive id exiſtiment oriri ratione probabilitatis ipſius, ſive ratione materiæ, patet magnopere decipi, quia utrumque in ſpeculativis falſum eſt, quibus moralia practica quoad hoc prorſus ſimilia ſunt (*b*). Ad hæc politica practica ſunt. (b) *per* Cor. *Ax*. 11.

3. In ſpeculativis Antiquorum probabilitas non eſt ſola probabilioritas, ſeu quæ potioribus argumentis mentem convincat, ſed eſt quæ magnis fundamentis, etiam in conflictu probabilioris, nititur: verbo eſt eadem, ac Recentiorum nunc eſt. Probabilioriſtæ hoc quoque affirmare ſolent, nempe Veterum probabilitatem in practicis fuiſſe ipſam probabilioritatem: in quo, ut in cæteris, falli hinc aperte liquet. Nam eadem eſt ratio de utriſque (*c*). (c) *per idem*.

4. In ſpeculativis Intellectus non fertur nativo pondere in probabilius, tanquam in eo quieſcere habeat. Etiam iſtud in practicis neceſſario fieri ajunt Probabilioriſtæ; unde ob id ſimiliter decipiuntur. Neque rationes opinionis probabilioris neceſſario cogunt Intellectum ad aſ-

ſentiendum abſolute huic parti præ oppoſita minus probabili, ita ut nullo modo poſſit ad illius aſſenſum determinari. Nam ſi ita foret, eidem in conflictu aſſentiri, eamque eligere non poſſet.

5. In ſpeculativis æque probabilibus Intellectus non remanet neceſſario ſimpliciter ſuſpenſus in dubio ſpeculativo, quin poſſit in alterutram contradictionis partem determinari. Alias non poſſet alterutram eligere, eique aſſentire, ſed ſemper in æquilibrio anceps, & ſine aſſenſu remaneret.

6. Hæc determinatio Intellectus ad partem probabilem in conflictu æque probabilis, vel probabilioris non fit a ſolo Intellectu, & actibus *directis*, ſed ab Intellectu cum imperio Voluntatis, & actibus *reflexis*. Etenim cum ad actus *directos* ſuapte natura neceſſario, & non libere moveatur (*a*); & a probabilioribus magis, quam a probabilibus neceſſario determinetur, inter vero æque probabilia ſuſpenſus maneat (*b*); ſequitur hanc determinationem ab eo fieri ex imperio Voluntatis eam opinionem eligentis. Quæ electio, an fiat uno, aut alio modo ex parte Intellectus, una, aut alia de cauſa ex parte Voluntatis ex iis, quas aſſignavimus Corollario. 14. Ax. 9. 10. n. 3., & Schol. 1. eorundem n. 3. nihil refert, quia perinde eſt.

(a) *per* Cor. 9. *Ax.* 9. 10.

(b) *per* Cor. 8. *eorund.*

7. Hæc electio in ſpeculativis non eſt temeraria, & imprudens, alioquin fieri licite non poſſet, neque a Doctoribus permitteretur. Unde patet, Voluntatem in ſpeculabilibus poſſe non ſolum *phyſice*, ſed etiam *moraliter*, ſeu virtuoſe, prudenter, vel ſaltem non imprudenter Intellectum ad quamlibet contradictionis partem

tem determinare. Prudens autem isthæc electio esse non potest, nisi quia est rationabilis; hujusmodi autem non est, nisi quia ex parte Intellectus adest judicium probabile, hoc est nixum rationibus magnis; ex parte vero Voluntatis causa aliqua gravis ex alias assignatis. Quamquam etiam primum sine secundo satis est. Voluntas enim prudenter eligere potest, quod ei tanquam rationabile ab Intellectu proponitur. Unde illa Doctorum locutio: *quia utraque opinio rationabilis; probabilis; bona; Catholica* &c., quibus nonnisi prudens electio significatur.

Atque etiam exhinc patet, *probabile* per se esse idem ac *prudens*, ideoque *probabilius* idem ac *prudentius*, ut in Schol. Cor. Def. 20. innuimus.

8. In speculativis a comparativo ad positivum, etiam in diversis subjectis, ex Doctorum mente, ac praxi valet consecutio. Ex. ca. valet: *hæc opinio est probabilior, & securior: ergo opposita est probabilis, & secura*. Dictum est autem *ex Doctorum mente, ac praxi*, quia *simpliciter*, & *per se* non valet (*a*). Itaque intelligitur, illationem præsertim valere, cum Authores quæstionem examinantes, atque pro utraque parte rationes, vel authoritates afferentes, *opinando*, non *asserendo* unam partem eligunt tanquam probabiliorem, utentes aliqua ex locutionibus in Scholio superiori commemoratis. Tunc enim ex his censendi formulis legitime deducitur, opinionem oppositam etiam probabilem, & securam esse, ideoque a Doctoribus non improbari, sed permitti, ut licite eligi possit.

(a) *per Can.* 12.

9. In speculativis licet opinari sive probabilius, sive tantum probabiliter usque ad certam

cognitionem, seu usque ad scientiam veritatis; ac proinde ut Intellectus teneatur alicui parti determinate assentire, requiritur veritas, seu certitudo. Hoc enim colligitur ex locutionibus supra in prima causa allegatis. Quare Alb. Mag. In 1. Sentent. Dist. 2. a. 6. *Errare*, inquit, *est errorem defendere*; *sed opinari contingit usque ad scientiam contradictorii sine periculo*. Hoc autem affirmat in quæstione: *An in materia Trinitatis periculosius erratur*: qua nihil in Theologia delicatius, ut liquet, esse potest. Itaque scientia, quæ in speculativis debet Intellectum ad unam potius, quam ad aliam partem cogere, atque determinare, non est scientia, aut certitudo improprie sumpta, hoc est major probabilitas, sed vera, & propria scientia, aut certitudo, pro rei tamen natura, qua de agitur; atque ideo cum hæc adest, aliter sentire integrum non est, cum vero abest, cui parti malueris, sive probabiliori, sive minus probabili assentire integrum est.

10. Hinc in speculativis, etiam ad Fidem pertinentibus, licet opinari sive probabilius, sive probabiliter usquequo constet esse de fide: quod etiam Scotus supra generatim laudatus indicavit: ac propterea non est obligatio credendi, nisi quod certo, & explorato de fide est. Id quod etiam liquet ex formulis Fidei, quæ ab Ecclesia ad profitendum aliquando proponuntur, in quibus non nisi certa Fidei dogmata continentur.

11. In speculativis non idcirco eligi potest opinio minus probabilis in conflictu, quod ea per inventionem majorum rationum de statu puræ probabilitatis extracta, probabilior opposi-

ta

ta fieri possit: verbo quod possit eligi non *simpliciter*, & *in sensu composito*, sed in hypothesi, & in *sensu diviso*, scilicet quod appareat probabilior. Nam primo id nunquam vel somniarunt Doctores in sexcentis locis, ubi hujusmodi libera electio permittitur. Tum ea permittitur, cum simul asseritur opposita pars probabilior, eaque propterea eligitur. Ait enim D. Thomas. *Una pars potest alia probabilius sustineri:* & porro ab eo probabilior sustinetur. Et D. Bonav. *Quamvis fas sit utramque partem opinari, tamen rationabilior est, &c.*. Et: *siquis vult sustinere* &c.: opposita autem simul probabiliora esse, aut apparere non possunt (*a*). Deinde quia eligi permittitur, quia *rationabilis; bona; catholica;* quamvis opposita rationabilior, melior affirmetur. Tandem quia a Doctoribus aperte dicitur, solum manifestum errorem eligi non posse, minus vero probabilem opinionem, etiam in conspectu probabilioris, manifestum errorem non esse. Quamquam si id etiam verum esset, nempe quod minus probabilis opinio in conflictu eligi possit, propterea quia probabilior fieri, & evadere potest, nihil obest, ut in calce subsequentis Corollarii apparebit.

(a) *per Ax.* 2.

12. Hinc in speculativis per eam locutionem: *sine præjudicio*: non significatur semper: *sine præjudicio sententiæ melioris:* (seu probabilioris, nam hac etiam expressione cum illo addito multoties Authores utuntur): quasi significetur, ideo non esse inferendum præjudicium sententiæ minus probabili in conflictu, quia fortasse in se, & absolute probabilior est, aut esse potest; sed significatur, ei non esse præjudi-

judi-

judicandum, qua probabilis est: hoc est non tantum in *sensu diviso*, verum etiam in *sensu composito*. Hæc enim vera Doctorum ea locutione utentium universim intentio est. Dicit enim D. Thomas: *sine alterius sententiæ præjudicio*: cum simul asserit de opposita: *rationabilior invenitur:* ac propterea addit: *Si contrarium teneatur*. Ad hæc dicat, ei non esse præjudicandum, quia *erronea* non est. Etenim si error, & non probabilis in eo conflictu haberetur, jam a Doctoribus positive reprobaretur. Quod generaliter Alb. Mag. asseruit, ut supra vidimus. Itaque ea frequens Doctorum formula: *sine præjudicio*: in *sensu composito* intelligenda est, ac proinde ex ea legitime colligi potest, opinionem minus probabilem in conflictu, vel æque probabilis, vel etiam probabilioris ab Authoribus non improbari, sed ejus electionem admitti tanquam licitam, modo adsint conditiones Corollario. 8. assignatæ.

Quamquam etiamsi significatio istius locutionis non esset hujusmodi, nihil refert. Nam sive non sit præjudicandum sententiæ minus probabili, quia vere probabilis est, sive quia probabilior fortasse in se est, aut per inventionem majorum rationum esse potest, ad institutum perinde est: neque Probabilistæ amplius requirunt. Cujuslibet enim opinionis proprium est, ut probabilior aut absolute evadere possit, aut saltem apparere (*a*), cum probabilioritas non *absoluta*, sed *respectiva* sit (*b*), & unusquisque suas sententias defendere soleat tanquam probabiliores (*c*). Satis est, ut qui unam opinionem sequitur, quia sibi probabilior est, oppositæ, quæ simul probabilior apparere sibi non po-

(a) *per Cor.* 1. *Supp.* 10.
(b) *per Cor.* 4. *ejusd.*
(c) *per eand.*

poteſt, propterea quod contradictoria nequeunt
eſſe ſimul probabiliora (*a*), præjudicare nolit. (a) *per*
13. In ſpeculativis voces illæ : *veroſimilius : Ax.* 2.
probabilius : propinquius veritati : rectæ Rationi
conformius : (ſi etiam hæc ultima locutio uſurpa-
ta inveniatur) non ſunt uſurpatæ a Doctoribus
de veritate reali, & objectiva, ſed ſolum de
veritate apparenti, & ſubjectiva ; vel ſi etiam
de veritate reali uſurpatæ ſunt, hoc nihil ob-
ſtat, quo minus id, quod eſt tantum *veroſimi-*
le : probabile : propinquum veritati : rectæ Rationi
conforme : in conflictu *vero ſimilioris*, &c. ſequi
poſſit. Etenim ſi *probabilius* in eo conflictu iis
fuiſſet idem, ac reale verum, non reliquiſſent
integrum, ut *minus probabile* eligi poſſet. Ve-
ritas enim realis indiviſibilis eſt (*b*) : & falſum (b) *per*
cognitum, cujuſmodi eſſet opinio minus proba- *Cor. Def.*
bilis in eo conflictu (*c*), licite ſequi non po- 2.
teſt (*d*). Unde etiam hinc liquet, probabilem (c) *per*
opinionem probabiliori comparatam eſſe rectæ *Sch. Def.*
Rationi conformem, non difformem, alioqui a 5. *n.* 6.
Sapientibus non daretur optio, ut ea eligi poſ- (d) *per*
ſet, ſed potius reprobaretur. *Supp.* 16.

14. In ſpeculativis, etiam ad fidem pertinen-
tibus, opinio probabilis in noto conflictu eſt
tuta a periculo *formalis* erroris, non etiam *ma-*
terialis ; & ideo licite poſſumus tenere, & ſe- (e) *per*
qui aliquid cum periculo erroris *materialis*. *Cor.* 2.
Nam cum ea opinio ſit incerta (*e*), poteſt eſſe *Def.* 26.
reipſa falſa : & ſi non eſſet tuta ab errore *for-* 27.
mali, ſequi non poſſet, cum nequeat defendi (f) *per*
error *formalis* (*f*). Immo eſt æqualiter tuta *Supp.* 16.
ab errore, atque opinio probabilior, licet hæc (g) *per*
aliunde, nempe ex parte materiæ, ſecurior ſuppo- *Cor.* 2.
natur, quia illa eſt æqualiter incerta, ac iſta (*g*), *Def.* 26.
ac 27.

ac proinde æqualiter poteſt eſſe falſa: & major ſecuritas ab errore ſe tenet ex parte materiæ, non opinionis (*a*).

15. Hinc in ſpeculativis aliquid licite teneri, & eligi poteſt cum periculo peccati *materialis*, non *formalis*. Etenim cum tenere errorem *formalem* ſit *formale* peccatum (*b*); opinio vero probabilis non ſit error *formalis* (*c*), ſed tamen eſſe poſſit, utpote incerta (*d*); conficitur, ſi ea in conflictu probabilis, vel probabilioris tutioris licite teneri poteſt, poſſe licite teneri aliquid cum periculo peccati *materialis*, non *formalis*, quandoquidem periculum erroris *materialis*, & peccati *materialis* in hypotheſi idem eſt, ſicuti periculum erroris *formalis*, & peccati *formalis*, quia error formalis peccatum eſt (*e*). Itaque in ſpeculativis, etiam ad fidem pertinentibus, non tenemur ſequi probabiliora, ac tutiora ad hoc, ut neque *materialiter* erremus, aut peccemus, ſed ſufficit ſequi probabilia, ac tuta, ad hoc ſaltem, ut non erremus, ſeu peccemus *formaliter*.

16. Hinc non eſt Lex per ſe ulla univerſalis, neque Naturalis, neque Divina, neque Humana obligans ad ſequenda in ſpeculativis, etiam ad fidem ſpectantibus, vel æque probabilia, vel probabiliora ſecuriora. Nam aliter non poſſent teneri tantum probabilia minus tuta iis comparata.

Dictum eſt *per ſe*, & *univerſalis*, quia fieri poteſt, ut peculiare aliquod præceptum reperiatur vetans electionem hujuſmodi minus probabilium (*f*).

17. Hinc denique in ſpeculativis, etiam ad fidem pertinentibus, datur ignorantia *invincibi-*

(a) *per* *Sch.Def.* 24. *n.7.*

(b) *per* *Sup.*16.

(c) *per* *Cor.* 3. *Def.*26. 27.

(d) *per* *Cor.* 2. *earund.*

(e) *per* *Supp.*16.

(f) *per* *Sch.Ax.* 13.

lis tum *physice*, tum *moraliter*, quia veritas neque sciri potest, neque est obligatio eam sciendi; ob idque ab errore *formali*, & a peccato *formali* probabilia sequentes excusantur. Nam si veritas certo a Doctoribus sciretur, aut facile disputando sciri posset, aut esset obligatio eam sciendi, contrarium teneri non posset; quia tunc foret, vel aperte falsum, vel falsum esse facile cognosci posset, & falsum sine culpa in qualibet materia (*a*), præsertim a Doctoribus rem ex professo discutientibus teneri non potest. (a) *per* *Supp.*16.

Hæc omnia Corollaria, licet vel superflua, vel parum ad rem esse videantur, acriter tamen Lector mente retineat. Nam quanta iis insit vis, & quisnam eorum sit futurus usus, suo loco apparebit.

X X.

Omnes cujusque Scholæ opiniones sunt in se, & absolute probabiles, non vero probabiliores.

Nam quod ad primum spectat, nituntur Doctore Magno, ac rationibus magnis: quo probabilitatis utriusque, nempe intrinsecæ simul & extrinsecæ natura, ac robur continetur (*b*). Immo multis Doctoribus nituntur. Sub unoquoque enim Principe complures militant, quos inter multi Sapientes sunt, ut Docti norunt. Quod præsertim verum est de Scholis D. Thomæ, & Scoti, quæ celebriores sunt. (b) *per* *Sch.Def.* 29. *n.*1.

Quod ad secundum, primum Probabilioritas non *absoluta*, sed *respectiva* est (*c*). Deinde inter has Scholas complures sententiæ contradictoriæ sunt (*d*): contradictoria autem probabiliora simul esse non possunt (*e*). (c) *per* *Cor.* 4. *Sup.*10. (d) *per* *Sup.*12. (e) *per* *Ax.* 2.

Cor. Hinc iterum liquet, probabilitatem, sive

ſive abſolutæ, ſive reſpectivæ probabilioritati collatam non amitti, ac evaneſcere. Nam hoc pacto ſententiæ contradictoriæ, quæ in Doctoribus reperiuntur, forent temerariæ, & improbabiles: ac propterea Schola quælibet poſſet alterius opiniones ſibi adverſantes, tanquam hujuſmodi rejicere, ac reprobare. Unaquæque etenim Schola ſuas ſententias defendit veluti pro-
(a) *per* babiliores (*a*): & nonnullæ ex contradictoriis
*Supp.*10. poſſunt eſſe reipſa abſolute probabiliores (*b*).
(b) *per* Quod ſi hoc aſſerere, & facere nefas eſt, con-
Sch.Def. ficitur, minorem probabilitatem per majorem
29.*n*.1. ſive abſolutam, ſive reſpectivam non enervari.

X X I.

Doctrina D. Thomæ, præſertim Theologica, eſt ab Eccleſia *electiva* approbatione, minime *definitiva*, aut mere *permiſſiva*, poſitive approbata.

X X I I.

Eſt approbata univerſim, & ſigillatim, ita ut quælibet D. Thomæ ſententia ſeorſum accepta ſit poſitive approbata, & nulla ſit, quæ non ſit poſitive approbata.

X X I I I.

Eſt approbata abſolute, & in ſe, non reſpective, ſeu ad mentem, ac judicium opinantis.

Primo enim hoc fieri non poteſt, ut conſideranti liquet. Deinde hæc foret approbatio inutilis, deriſoria, & ridicula.

X X I V.

Non eſt approbata univerſim, & ſigillatim velu-

veluti ſpeculative vera, ac certa, ita ut quælibet D. Thomæ ſententia ſit ſpeculative vera, & certa, & nulla ſit, quæ non ſit hoc modo vera, ac certa.

XXV.

Eſt approbata univerſe, & ſigillatim tanquam vera, & certa practice, ita ut quælibet D. Thomæ practica ſententia practice vera, & certa abſolute, & in ſe ſit, ſeu tuta, tutiſſima in praxi, & nulla ſit ſeorſim accepta, quæ non ſit tuta, tutiſſima abſolute, & in ſe.

XXVI.

Non eſt approbata generatim, & ſigillatim veluti probabilior, ita ut quælibet ejus ſententia peculiariter accepta ſit abſolute, & in ſe probabilior, ac de qualibet vere dici poſſit: hæc eſt abſolute, & in ſe probabilior.

XXVII.

Eſt approbata univerſim, & ſpeciatim tanquam probabilis, ita ut quælibet D. Thomæ ſententia ſeorſim accepta ſit in ſe, & abſolute probabilis, & nulla ſit, de qua vere dici non poſſit: hæc eſt in ſe, & abſolute probabilis.

XXVIII.

Etiam D. Bonav. Doctrina ab Eccleſia *electiva* approbatione æqualiter quoad ſubſtantiam, non vero quoad modum approbata eſt.

Hæ octo Suppoſitiones tum apud Probabiliſtas, tum apud Probabilioriſtas certæ ſunt. Vide ſis Piccinardum de approbatione Doctrinæ S. Thomæ, ex cujus Doctrina, quæ eſt Thomiſtarum,

rum, hoc eſt nunc Probabilioriſtarum communis, formatæ ſunt.

Monumenta autem hujuſce approbationis, præter alia, ſequentia ſunt.

1. Quod attinet ad D. Thomam. Joannes XXII. in Bulla Canonizationis: *Redemptionem miſit Dominus*: de ejus operibus dicit. *Non abſque ſpeciali Dei infuſione perfecit*.

Urbanus V. in Brevi ad Toloſanos: *Laudabilis DEUS*. *Volumus inſuper, & tenore præſentium vobis injungimus, ut dicti D. Thomæ Doctrinam tanquam benedictam*, (alii legunt *veridicam*) *& Catholicam ſectemini, eamque ſtudeatis totis viribus ampliare*.

Pius V. in Bulla erectionis Canonicatus S. Petri in Vaticano pro Præbenda Theologali: *In eminenti*. *Attendentes D. Thomæ ..... Doctrinam Theologicam ab Eccleſia Catholica receptam, aliis magis tutam, & ſecuram exiſtere &c.*

Et in Bulla: *Mirabilis DEUS*: eam vocat *certiſſimam Chriſtianæ Doctrinæ Regulam*.

Clemens VIII. in primo Brevi ad Deputatos Neapolitanos: *In quo nos*: D. Thomam appellat *Divinæ voluntatis Angelicum Interpretem*.

Et in ſecundo Brevi ad eoſdem: *Sicut Angeli:* de ejus Libris ait. Quod eos *ſine ullo prorſus errore conſcripſit*.

Paulus V. in Brevi: *Splendidiſſimi:* ait, *ejus Scriptorum Clypeo Eccleſiam hæreticorum Tela feliciter elidere*.

Alexander VII. in Brevi ad Doctores Lovanienſes: *Litteras:* eos exhortatur his verbis.... *de reliquo non dubitamus quin ..... ſanam, & incorruptam .... Doctrinam ſemper amplexuri, & adverſus ..... defenſuri ſitis; nec non*

præ-

præclarissimorum Ecclesiæ Catholicæ Doctorum Augustini, & Thomæ inconcussa, tutissimaque Dogmata sequi semper, ut asseritis, & impense revereri velitis, quorum profecto Sanctorum Virorum penes Catholicos universos ingenia, & omnem laudem supergressa nomina, novi præconii commendatione non egent.

Item Patribus Dominicanis anno 1655. in Capitulo congregatis significavit se cupere, ut a Theologis contra laxas opiniones tum præsertim emergentes remedium pararetur *per genuinam Doctrinam* (alii referunt *ex severiori, & tuta Doctrina*) D. Thomæ.

Ita testantur Vincent. Baron., & Gonet. in Procemio disput. de Probabilitate.

Idem fecisse etiam Clementem VIII. cum Patribus Societatis habetur, ut dicitur, in eorum Congregatione Generali quinta Decret. 56.

Denique Benedictus XIII. in Brevi: *Demissas preces*: 1724. superiores fere omnes approbationes, & elogia complexus, hæc de Doctrina S. Thomæ habet. *Quando quidem Omnipotentis DEI Providentia factum est, ut Angelici Doctoris vi, & veritate Doctrinæ, non solum innumeræ, quæ vel ipsius ætate, vel antea grassatæ sunt, sed multæ etiam, quæ deinceps exortæ sunt, hæreses confusæ, & convictæ dissiparentur .... Sanctorum Augustini, ac Thomæ inconcussa, tutissimaque Dogmata .... Pergite porro Doctoris vestri Opera Sole clariora, sine ullo prorsus errore conscripta, innoffenso pede decurrere, & per certissimam illam Christianæ Doctrinæ Regulam, Sacrosanctæ Religionis veritatem, incorruptæque Disciplinæ Sanctitatem tueri, ac vindicare.*

Vide si lubet has Bullas, & Brevia per extensum

ſum (excepto hoc ultimo) apud eumdem Piccinardum, aut Lucarinum, aut alios.

2. Quod vero ſpectat ad D. Bonaventuram. Sixtus IV. in Bulla Canonizationis vocat ejus ſcripta *Divina*, aitque ita ſcripſiſſe, *ut in eo Spiritus Sanctus locutus videatur*.

Sixtus vero V. in Bulla, qua ipſum Doctorem Eccleſiæ declaravit, repetit primum eadem verba, deinde proſequitur, dicens. *Doctrinam ipſius S. Bonaventuræ a ſupradictis prædeceſſoribus noſtris Clem. IV. Greg. X., & Sixto IV. laudatam, in Concilio Lugdunenſi maxime ſpectatam, in Florentino etiam ad res difficiles explicandas adhibitam, graviſſimorum Virorum authoritate teſtificatam, & commendatam, & eximio Doctore dignam, nos quoque in Domino laudamus, & commendamus, ac . . . ipſum S. Bonaventuram . . . inter præcipuos, & primarios, qui Theologicæ facultatis Magiſterio excelluerunt, habendum, & reverendum eſſe decernimus, & declaramus . . . . atque . . . Opera . . . omnia . . . ut aliorum Eccleſiæ Doctorum, qui eximii ſunt, non modo privatim, ſed publice in Gymnaſiis, Academiis, Scholis, Collegiis, Lectionibus, Diſputationibus, Interpretationibus, Concionibus, Sermonibus, omnibus aliis Eccleſiaſticis ſtudiis, Chriſtianiſque Exercitationibus, citari, proferri, atque, cum res poſtulaverit, adhiberi volumus, ac decernimus*.

Præterea in eadem Bulla proteſtatur, ſe Collegium inſtituiſſe, in quo *ex hujus præcipue eximii, devotique Doctoris Operibus, & Commentariis ſacra Theologia publice explicaretur*.

Hoc autem Collegium eſt Romæ in Conventu Sanctorum Apoſtolorum Patrum Conventualium.

Ut in ſummam horum duorum Doctorum

Elo-

Elogia, & approbationes colligantur.

Doctrina D. Thomæ *specialiter infusa, benedicta, veridica, catholica, ab Ecclesia recepta, aliis magis tuta, & secura, certissima Christianæ Doctrinæ Regula, inconcussa, tuta, tutissima, sine ullo prorsus errore est.*

Ad hæc magnum Ecclesiæ desiderium, & exhortatio, ut eam Doctrinam amplectamur, revereamur, sequamur, ad praxim reducamus.

Sancti vero Bonav. Doctrina *Divina*, ac veluti a Spiritu Sancto dictata, ab Ecclesia pluries *laudata, spectata, adhibita, digna eximio Doctore, & gravissimorum Virorum authoritate testificata, & commendata* est.

Insuper authoritative usurpari decernitur ab Ecclesia in omnibus sacris Exercitationibus: ac proponitur, ut explicetur, ac doceatur.

SCHOLIUM I.

IN hac Ecclesiæ approbatione duo præsertim, quod ad institutum spectat, peculiari animadversione digna sunt.

1. Primum, horum Doctorum Doctrinam fuisse approbatam, antequam Probabilismus nasceretur, aut saltem radices ageret, ut patet de Joanne XXII., Urbano V., Pio V., & Sixto IV., ac Sixto V.. Nam explicitus Probabilismus circa. 1577. ortus est.

2. Secundum, Doctrinam præsertim D. Thomæ, quæ sæpius, expressius, & solemnius approbata est, nunquam probabiliorem fuisse appellatam. Nullus enim Pontificum eam hoc nomine vocavit, nec illi quidem, qui in ipso Probabilismi vel jam nati, & undique gliscen-

tis, ut Clem. VIII., vel decrescentis, ut Benedict. XIII., tempore, sed etiam in ipso calore, ut Alex. VII., eam approbarunt; quo tempore maxime e re erat ita illam appellare. Et præsertim Alex. VII., qui multas opiniones de moribus laxas confixit, contraque alias plures tum emergentes remedium parari magnopere cupiebat ex Doctrina S. Thomæ. Quod optimo consilio factum Lector infra cognoscet. Itaque *specialiter infusam*, *benedictam*, *tutam*, *tutissimam*, *veridicam*, *Catholicam*, *ab Ecclesia receptam*, *aliis magis securam*, *inconcussam*, *certissimam Christianæ Doctrinæ Regulam*, *sine ullo prorsus errore conscriptam* legimus, *probabiliorem* non legimus.

3. Neque vero Lectorem movere debent hujusmodi tam speciales, tamque efficaces loquendi formulæ, quibus approbata est, quasi vero inde inferri oporteat, illam majori approbatione, quam in Suppositionibus asserui, fuisse approbatam.

Nam omnium illarum formularum sensus, & significatio aliud in summa non est, quam quod, si de morum Doctrina loquamur, sit certa, & vera practice, seu tuta, tutissima in praxi, atque sine ullo prorsus errore practico; si vero loquamur de Doctrina speculativa, quod sit vera, certa, & sine ullo prorsus errore ex iis, quos nunc constat Ecclesiæ errores esse, non vero ex iis, quos errores esse constare potest, cum hujusmodi sit natura electivæ approbationis (*a*). Quod quamquam ab aliquibus in dubium ponatur, qui existimant, aliquos speculativos errores, etiam ex nunc cognitis, in D. Thomæ Doctrina esse, nihil refert. Hoc loco enim ratio solum Doctrinæ moralis habetur: & quod de Doctrina speculativa dixi, sine difficulta-

(a) *per Sch. Def.* 50. *n.* 2.

te

te tam a nobis, quam a Probabilioriſtis veluti Suppoſitio admitti poteſt.

Illud igitur ſignificant potiſſimum hæ locutiones: *infuſa*, *veridica*, *catholica*, *recepta ab Eccleſia*, *inconcuſſa*, *ſine ullo prorſus errore conſcripta*, *certiſſima Chriſtianæ Doctrinæ Regula*: quibus abſoluta, & infallibilis veritas aſtrui videtur. Quamvis hæc præſertim ultima formula etiam alium ſenſum aptiorem habet, nempe quod ſit certiſſima Regula Chriſtianæ Doctrinæ, hoc eſt, non Fidei, ſed Doctrinæ ſcholaſtico, ac probativo modo procedentis. Quod veriſſimum eſt, & de D. Thomæ non ſolum, ſed etiam de D. Bonav. Theologia Sixtus V. in ſuperiori Bulla præfata aſſeruit. Quare D. Thomæ Doctrina quo modo tantum in Suppoſitionibus expreſſimus, non alio excellentiori, ab Eccleſia approbata eſt.

Conſule Piccinardum eumdem Opere laudato.

4. Sed quamquam hæ Suppoſitiones certæ ſint, & ab omnibus tum Probabilioriſtis, tum Probabiliſtis non ægre, ut dixi, admittantur, ad commoditatem tamen illorum, qui in his rebus parum verſati ſunt, & ad Doctrinæ complementum libet earum aliquas, quæ difficultatem præ cæteris ingerere videntur, breviter demonſtrare. Sunt autem. 21. 24. 26. 27.

Itaque quod ſpectat ad 21., D. Thomæ Doctrina tantum *elective* approbata eſt. Etenim ſi foret approbata *definitive*, ea eſſet Canonica, & infallibilis, omneſque ejus ſententiæ tam practicæ, quam ſpeculativæ eſſent definitæ, ac de Fide, quod conſtat eſſe non poſſe: tum quod omnes ſententiæ his contradictoriæ, quas defendunt alii Doctores (*a*), eſſent non ſolum fal-

(a) *per Supp.* 12.

falsæ, sed etiam hæreticæ; cum Contradictoria
simul vera (multo minus de Fide) esse non pos-
(a) *per* sint (*a*)! atque ideo essent falsæ, & hæreticæ
Ax. 1. etiam sententiæ his contradictoriæ D. Bona-
(b) *per* venturæ (*b*), quas tamen Ecclesia etiam ap-
*Sup.*12. probavit (*c*); unde, & falsum, & hæreticum
(c) *per* approbasset, quod esse non potest (*d*): tum de-
*Sup.*28. nique, quod nulla sententia D. Thomæ versa-
(d) *per* retur in materia Topica, & opinativa contra
Ax. 25. hypothesin (*e*).
26. 5. Quæ Doctrina etiam ad demonstrationem
(e) *per* Supp. 24. omnino facit, cum eadem absurda
Sup. 12. etiam sequantur, si ponatur Doctrina D. Tho-
mæ esse approbata præ aliis tanquam specula-
tive vera, & certa, ut consideranti patet.

6. Quod ad *26.*, non sunt approbatæ omnes sen-
tentiæ D. Thomæ universim, & sigillatim ve-
luti probabiliores. Primo enim nullus Pontifi-
cum hoc expressit, etiam cum id maxime de-
buisset, ut supra diximus. Deinde probabilio-
(f) *per* ritas non absoluta, sed respectiva est (*f*): Sen-
Cor. 4. tentiæ vero D. Thomæ absolute, & in se ap-
Sup. 10. probatæ sunt (*g*). Tum nulla sententia con-
(g) *per* tradictoria opinionibus ejus absolute probabilior
Sup. 23. fieri posset, ideoque sententiæ non immutaren-
(h) *per* tur (*h*), cum contradictoria, præsertim in se,
Supp. 9. & absolute, simul prababiliora esse non pos-
(i) *per* sint (*i*). Rursus aliquæ opiniones revera pro-
Ax. 2. babiliores sunt opinionibus aliquibus D. Tho-
mæ, ut docti sciunt. Tandem omnes teneren-
tur sequi sententias D. Thomæ; quod neque
Probabilioristæ admittunt, vel admittere pos-
sunt: & nullus Doctor posset defendere, &
multo magis practicare prudenter sententiam
aliquam practicam contradictoriam sententiis
D.

D. Thomæ tanquam probabiliorem, cum tamen omnes Doctores suas sententias veluti probabiliores tueantur (*a*). Fieret inquam primum, quia juxta Probabilioristas tenemur ad respectiva, & multo magis ad certo absoluta probabiliora; quod potiori jure verum erit, si hujusmodi sint declarata per Ecclesiæ judicium (*b*). Fieret secundum, quia post tale judicium nemo posset sine Ecclesiæ contemptu existimare propriam sententiam contradictoriam probabiliorem, cum contradictoria simul esse nequeant probabiliora (*c*).

(a) *per Sup.* 10.

(b) *per Sch.* 2. *Def.* 26. 27. *n.* 4.

(c) *per Ax.* 2.

Atque hinc liquet, cur Ecclesia Doctrinam D. Thomæ probabiliorem non dixerit, ut supra notavi.

7. Quod tandem ad 27., omnes Sententiæ D. Thomæ sunt approbatæ veluti in se, & absolute probabiles. Tum quod omnes opiniones cujusque Scholæ sunt in se probabiles (*d*). Tum quod præter certum, probabilissimum, probabilius, & probabile nihil aliud est, quod ab Ecclesia approbari possit (*e*); & tutum, cujusmodi D. Thomæ Doctrina approbata est (*f*), in moribus faventibus libertati, non nisi aut certum, aut probabilissimum, aut probabilius, aut ut minus probabile esse queat (*g*). Quare Doctrina D. Thomæ electiva, non definitiva approbatione, non tanquam certa, & vera speculative, aut tanquam probabilior, sed tantum ut probabilis universim, & sigillatim in se, & absolute approbata est. Quod erat demonstrandum.

(d) *per Sup.* 20.

(e) *per Cor.* 2. *Ax.* 25. 26.

(f) *per Sup.* 25.

(g) *per Cor.* 1., & 2. *Ax.* 25. 26.

SCHOLIUM II.
ad Supp. 26. 28.

1. THOMISTÆ apud eumdem Piccinardum Lib. 2. quæst. 2. art. 3., & quæst. 4. art. 3., cum videant ex una parte Sanctos Thomam, & Bonaventuram pares esse in Ecclesiæ existimatione, nempe ambos declaratos Sanctos, ambos Patres, & Doctores Ecclesiæ, ambos Primarios, & Præcipuos inter eos, qui Theologica facultate excelluerunt, amborum Doctrinam approbatam; ex alia vero tot, tamque peculiares pro D. Thoma approbationes; unanimi consensu arbitrantur inter utrumque Doctorem, interque utramque approbationem discrimen aliquod esse oportere.

Itaque quod ad personam attinet, statuunt D. Thomam esse declaratum, & approbatum, non solum inter Primarios, & Præcipuos Scholasticæ Theologiæ Magistros, verum etiam omnium Theologorum Principem: quod vero ad Doctrinam, affirmant utriusque Doctrinam esse quidem *quoad substantiam* (ita enim ipsi loquuntur) non autem *quoad modum* æqualiter approbatam; ideoque si non in substantia, saltem in modo inæqualitatem aliquam inter utramque esse ponendam. Hanc autem modi inæqualitatem explicant in eo sitam esse, quod S. Thomæ Doctrina est specialiter approbata de defectu erroris, de certitudine, & veritate, de peculiari infusione, de majori securitate, sensu supra explicato: Doctrina vero S. Bonav. solum approbata est generaliter, sine ulla speciali expressione, unde desumi possit gradus certitu-

titudinis, veritatis, ſecuritatis. Adduntque propterea, Doctrinam D. Thomæ eſſe approbatam, non tantum veluti abſolute probabilem, ſed etiam tanquam probabiliorem, non quidem in univerſum *determinate*, ac *definite*; ita ut quælibet ſententia ſit peculiariter, & definite veluti probabilior approbata, ſed in univerſum *indeterminate*, & *indefinite*, *ac plerumque* (hoc enim vocabulo utitur Piccinardus, aliis Joan. a S. Thoma, cæterique) ita ut majori ex parte ſint revera approbatæ tamquam probabiliores (ſic enim illud *plerumque* intelligo, & explico), certo tamen ſciri non poſſit, quæ ſint *determinate* probabiliores; idëoque ſit nulla, de qua certo affirmari poſſit. Hæc eſt approbata ut abſolute, & in ſe probabilior.

Hæc eſt concors, & unanimis de approbatione Doctrinæ S. Thomæ, præſertim comparata approbationi Doctrinæ S. Bonaventuræ, Thomiſtarum ſententia.

2. Nos per ea verba, *quoad ſubſtantiam*, putamus eſſe intelligendam omnimodam ſubſtantialem approbationis æqualitem, ſcilicet in infuſione, veritate, certitudine, ſecuritate; per ea vero, *quoad modum*, quandam accidentariam inæqualitatem, ſitam dumtaxat in ipſa forma commendationis, & approbationis, ideoque alteram ab altera in eo ſolo diſcriminari, quod D. Thomæ Doctrina expreſſiori, & ſpecialiori ſermonis forma, ſeu illuſtriori, ac ſolemniori, ut ita dicam, pompa approbata eſt, cætera utramque convenire. Quapropter utraque, vel tantum ut abſolute probabilis, vel etiam ut probabilior eodem modo, eodemque plane ſuperiori ſenſu approbata eſt. Id quod facile poteſt demonſtrari.

3. Et-

3. Etenim primo etiam Doctrina D. Bonav. *Divina* & fere a Spiritu Sancto dictata dici-
(a) *per* tur (*a*): quo immunitas ab errore, veritas,
Sch. 1. certitudo, securitas, licet non explicite, im-
*huj.n.*2. plicite tamen continetur.

4. Præterea est non mere *permissive* tantum,
(b) *per* sed *elective* etiam approbata (*b*): electiva au-
Sup. 28. tem approbatio hujusmodi est, qua immunitas
(c) *per* ab omni errore jam cognito significatur (*c*).
Sch.Def. Igitur est æqualiter immunis ab errore, ac Do-
50. *n.* 2. ctrina D. Thomæ.

5. Rursus decernitur, ut ea defendatur, publicetur, propagetur, & in omnibus Ecclesiasticis functionibus cum authoritate citetur, &
(d) *per* adhibeatur (*d*). Igitur secura est. Quis enim
Supp. sibi persuadeat, Pontifices propofituros in Ec-
28. *n.* 2. clesia ad docendum, arguendum, exhortandum Doctrinam, quæ secura non est? Quare hæc etiam tuta, ac illa S. Thomæ est, hoc est in praxi non minus securus est, qui amplectitur opinionem S. Thomæ, quam qui S. Bonaventuræ.

6. Præterea hæc est etiam in se, & absolute probabilis. Tum quia omnis cujusque Scho-
(e) *per* læ Doctrina absolute talis est (*e*). Tum quia
Sup. 20. quod approbatur ab Ecclesia, ut minimum pro-
(f) *per* babile est (*f*). Tum quia tutum debet esse
Cor. 1. saltem hujusmodi, cum falsum in favorem li-
Ax. 26. bertatis tutum esse non possit (*g*). Tum deni-
(g) *per* que, quia Doctrina ista nititur authoritate ma-
Sch.Def. gna, & rationibus magnis: quo universa, seu
24.*n.*10. tam intrinseca, quam extrinseca probabilitas
(h) *per* continetur (*h*). Neque vero quemquam esse
Sch.Def. puto, qui hoc inficiari velit, aut possit. Nam
29. *n.* 1. quis audeat asserere, etiam hujus tam eximii
Pa-

Patris, atque Ecclesiæ Doctoris Doctrinam non esse saltem probabilem?

7. Quod tandem spectat ad Probabilioritatem, qua S. Thomæ Doctrina præ ceteris, modo explicato, ut volunt Thomistæ, approbata est, non video, qui hoc intelligi, aut cum veritate stare, quidve ad peculiarem ejusdem commendationem, atque approbationem conferre possit. Si enim nunquam certo constare potest, quænam sententia speciatim accepta sit in se, & absolute probabilior, & ut talis ab Ecclesia approbata, quid interest? nam hoc pacto, non obstante adeo ingenti Ecclesiæ approbatione, nemo unquam securus est, se sequi; aut in speculatione, aut in praxi sententiam aliquam absolute probabiliorem D. Thomæ, ideoque in hoc Ecclesiæ approbatio sibi supervacanea est. Quare conficitur, vel D. Thomæ Doctrinam non esse tanquam probabiliorem, modo explicato, approbatam, sed solum veluti probabilem; vel etiam D. Bonavent. Doctrinam, utpote etiam *elective* approbatam, simili prorsus ratione veluti probabiliorem eodem modo approbatam esse. Quapropter in substantia utraque convenit quoad omnia, excepta accidentali approbationis forma; ipsaque approbationis substantia utrinque eodem prorsus modo intelligenda, & explicanda est. Q. e. d.

8. Dicet fortasse quispiam. Si ita est: quid igitur aliis præstat Doctrina D. Thomæ, & quamobrem ab Ecclesia tam frequenter, & tam solemniter approbata est?

Si de illa comparate ad D. Bonav. Doctrinam loquamur, jam diximus, in forma approbationis præstare, eique præ hac fuisse ab Eccle-

clesia adjectam majorem commendationis, & approbationis celebritatem. Si vero de aliorum Doctorum quorumcumque Doctrina non approbata sermo est, S. Thomæ, sicut etiam S. Bonav. Doctrina præstat in eo, quod Ecclesia suo judicio, ac authoritate certos nos facit, omnes istorum duorum sententias esse absolute probabiles, & in praxi tutas, seu omni cujuscumque erroris tum speculativi jam cogniti, tum practici suspicione carere. Quod de aliis Doctoribus non approbatis certo, ac authentico Ecclesiæ testimonio nondum exploratum est.

9. Atque hæc obiter dicta sint, ut Thomistarum sententiam de majori approbatione Doctrinæ D. Thomæ præ S. Bonav. Doctrina, non sine examine aliquo exciperemus. Cæterum quia non nisi omnino certa, & a Probabilioristis ipsis admissa in hoc Opere sumenda sunt (*a*), idcirco in Supp. 28. diximus, D. Bonav. Doctrinam esse æqualiter *quoad substantiam* approbatam. Porro hanc substantialis approbationis æqualitatem libenter accipimus in hoc solum esse positam, quod etiam ipsa sit in se absolute probabilis, & tuta (hoc enim contenti sumus): quod utrinque tanquam certum habendum est.

(a) *per Præm.4.*

Quod est autem ad Thomistarum sententiam, liberaliter iis damus, D. Thomam Theologorum omnium Principem esse: damus etiam, ejus Doctrinam præ Doctrina D. Bonav. etiam approbatam *indefinite*, *indeterminate*, *plerumque* veluti probabiliorem. Sat nobis est, ut dicebamus, etiam hanc saltem absolute probabilem, & in praxi tutam approbatam esse. Quod si hoc ipsum ægre ferant, & dare nolint, nihil refert. Nam neque istuc ab invitis extorquebimus.

Sit

Sit igitur sola Doctrina D. Thomæ, ut libet, nempe ut liberaliter dedi, approbata, Doctrina vero D. Bonaventuræ nullo modo approbata. Vel hoc unum nobis denique satis est.

Cor. Hinc evidenter liquet, posse licite, & sine peccato ab omnibus per se amplecti, & ad praxim deduci omnes sententias de moribus D. Bonav., & D. Thomæ. Tuta enim per se sunt licita (*a*), & quæ approbat *elective* Ecclesia licita sunt (*b*). Quod præsertim de sententiis D. Thomæ verum est, quem esse in moribus sequendum Pontifices supra tam clare, tamque cupide voluere. Quis enim audeat vel suspicari non posse licite ad praxim deduci, quod deduci Ecclesia tam ardenter cupit, hortatur, injungit.

(a) *per Ax.* 5.
(b) *per Ax.* 23.

Dictum est *per se*, quia fieri potest, ut aliqua Sententia D. Thomæ, aut D. Bonav. ad praxim deduci nequeat ob peculiare vinculum Juramenti, Voti, Contractus, Præcepti (*c*) &c.

(c) *per Sch. Ax.* 5.

SCHOLIUM.

QUAMQUAM est incredibile, post tot luculentas Ecclesiæ approbationes, atque declarationes, ea præsertim a me ratione deductas, reperiri quemquam adeo præfractæ frontis, ut ausit, ut dixi, affirmare, non posse ad praxim deduci sententias omnes faventes libertati D. Bonav., & D. Thomæ ab eo, qui oppositas faventes Legi putet vel æque probabiles, vel probabiliores; tamen ut omnes obstinatæ mentis nimio partium studio in transversum actæ conatus elidantur, simulque omnis elabendi aditus præcludatur, ac præsertim, ut tam

imma-

immanis assertionis hujus absurditas, ab imperitis potissimum, cognoscatur, libet in eorum utilitatem hoc Corollarium latius diducere, & explicare.

Esto igitur. Non possint semper, & ab omnibus *per se* practicari omnes sententiæ faventes libertati D. Bonav., & D. Thomæ, sed quæ solum, a quibus solum, tum solum, cum sunt vel absolute, vel respective probabiliores.

Igitur si de absoluta probabilioritate loquamur, nulla unquam ad praxim deduci potest. Nulla etenim sententia, vel ipsius D. Thomæ, est determinate, certo, absolute probabilior, & ut
(a) *per* hujusmodi ab Ecclesia approbata (*a*). Et uni-
Sch. 2. versim Doctrina aliqua ita approbari non potest,
Sup. 28. cum probabilioritas non sit objectiva, & abso-
n. 1. luta, sed subjectiva, ac respectiva (*b*).

(b) *per* Si vero de relativa, igitur Doctrina horum
Cor. 4. Sanctorum non est approbata ab Ecclesia abso-
Supp. 10. lute, & in se, sed ad judicium, & mentem
(c) *per* opinantis (*c*): atque ideo non D. Thomæ, &
Supp. 23. D. Bonav. Doctrinam, sed judicia, ac sententias opinantium Ecclesia approbaverit.

Igitur approbavit æqualiter, non solum horum Sanctorum Doctrinam, sed etiam cujusque alterius Scholæ, aut Doctoris, vel etiam privati cujuslibet, cum Schola quælibet, Doctor, aut privatus quilibet habeat sententias suas tan-
(d) *per* quam probabiliores (*d*): verbo Probabilioris-
Supp. 10. mum subjectivum approbavit.

Igitur erit tutum, tutissimum, quod fallaci cujusque judicio committitur, non quod certo Ecclesiæ judicio continetur: ac proinde quod privatus quilibet habet ut probabilius, ab Ecclesia condemnari non posset, quandoquidem damna-

mna-

mnari nequit, quod eſt tutum, tutiſſimum. Et immerito plures propoſitiones condemnaverit, utpote quæ a ſuis aſſertoribus veluti probabiliores habentur (*a*). (a) *per Sup.*10.

Igitur eadem Doctrina nunc eidem erit tuta, nunc non erit, cum opinanti idem nunc probabilius, nunc vero tantum probabile videri poſſit (*b*). (b) *per Sch.Def.* 26. 27. *n.*4.

Igitur Doctrina, præſertim D. Thomæ (nam idem etiam de dotibus, & Elogiis Doctrinæ D. Bonav. intelligendum eſt) erit *Catholica*, *benedicta*, *aliis ſecurior*, *tutiſſima*, *inconcuſſa*, *Chriſtianæ Doctrinæ Regula*, *ſine ullo prorſus errore*, nempe *quæ*, *cum*, *ſi*, & *quibus* probabilior videbitur, *quæ* vero, *cum*, *ſi*, & *quibus* vel æque, vel minus probabilis videbitur, erit ſecus.

Igitur conditionatæ, & ideo fruſtraneæ, ac ridiculæ Eccleſiæ exhortationes, injunctiones, & vota. Quare cum Pontifices dixerunt. *Volumus . . .*, & *injungimus . . . ut dicti D. Thomæ . . . Doctrinam . . . ſectemini*, *eamque ſtudeatis totis viribus ampliare*. Et. *Nec non S. Thomæ inconcuſſa*, *tutiſſimaque dogmata ſequi ſemper*, & *impenſe revereri velitis*. Et. *Pergite porro . . . .* &c. ita dixiſſe explicandi ſunt. Heus vos. *Sectemini*, *ampliate*, *ſequimini*, *reveremini* D. Thomæ Doctrinam, ſcilicet non omnem, aut ſemper, ſed ſolum eam, *quæ*, & *quando* vobis probabilior videtur; *quæ* vero, & *quando* probabilior non videtur, parvi facite, abjicite, derelinquite. O præclarum Doctrinæ Angelicæ Privilegium! O dignas Eccleſia exhortationes!

Igitur cum D. Thomæ Doctrinam approbavit, & ſequi hortata eſt, ac injunxit, vel præceptum univerſale ſequendi Probabiliorifmum igno-

ignoravit, ideoque ignoravit quod naturæ Lege notum eſt (*a*); vel ſi non ignoravit, omiſit hortari, & injungere id præceptum, cum nunquam dixerit eam Doctrinam probabiliorem (*b*); vel ſi illud præceptum injunxit, injunxit, ut omnes habeant cunctas D. Thomæ ſententias tanquam probabiliores: quod tamen nec fecit (*c*), nec porro fieri poteſt, quia Probabilioritas utpote ſubjectiva, & reſpectiva (*d*), pendet non e rei natura, ſed ex mente opinantis; vel denique hortata eſt ad peccatum, & peccatum injunxit, quia injunxit, ut univerſim, & ſemper reducamus ad praxim ſententias omnes, & ita etiam faventes libertati D. Thomæ, inter quas ſunt, *quæ*, & *aliquando* ſine læthali practicari non poſſunt, nempe *quæ* non videntur, & tum, *cum* non videntur nobis probabiliores.

(a) *per Supp.* 8.
(b) *per Schol.* 1. *Sup.* 28. *n.* 2.
(c) *per idem n.* 7.
(d) *per Cor.* 4. *Sup.* 10.

Num hæc conſecutionum monſtra legitima ſint, & neceſſario admittenda ab eo, qui affirmet, non poſſe ab omnibus, & ſemper per ſe practicari ſententias omnes faventes libertati D. Bonaventuræ, & D. Thomæ, Lector ipſe viderit.

X X I X.

Opinio probabilis in conflictu probabilioris non amittit ſuam probabilitatem.

Hæc eſt propria, ac principalis Suppoſitio Probabiliſtarum, ſupra quam totius vertitur cardo diſputationis. Nam cæteræ utriſque communes ſunt.

Cor. Hinc denique tanquam e proprio, ac nativo loco evidentiſſime liquet, turpius multo, quam credi poſſit, hallucinari Probabilioriſtas, cum Probabiliſtis contra illos diſputantibus

bus paſſim negant ſuppoſitum, videlicet negant, opinionem probabilem poſitam in probabilioris conſpectu probabilem remanere. Quos propterea toties in hoc Opere perſtrinxi, quia valde miror, quomodo id ab iis negari poſſit. Nonne enim quæſtio de Probabiliſmo reflexa eſt (*a*)? nonne reflexa quæſtio directam ſupponit (*b*)? Nonne in omni quæſtione unum ſupponitur, & aliud quæritur (*c*)? Nonne comparativum in eodem ſubjecto poſitivum ſupponit (*d*)? Quomodo ergo opinio, de qua quæritur, erit minus probabilis præ oppoſita magis probabili, ſi poſitive probabilis non eſt? Nonne tandem ad Probabiliſtas ſpectat quæſtionis ſtatum, ac ſenſum exponere, omniaque eo pertinentia ſupponere, ac determinare, ad Probabilioriſtas vero his omnibus acquieſcere, & ſtare (*e*)? Et expoſtulabunt nobiſcum, ſi illis exprobraverimus, neque quæſtionem ipſam intelligere, nedum apte tractare poſſe? Quis enim ferre queat Viros contra dialecticas Leges adeo turpiter peccantes, & de cauſæ nihilominus victoria palam non ſolum, ſi Superis placet, glorIantes, verum etiam Probabiliſtas tanquam Moralis corruptores, animarumque ſeductores conviciis, atque ſcommatibus traducentes? Nam ſi probabilis opinio in conflictu probabilioris amplius probabilis non eſt, neque quæſtio de Probabiliſmo amplius in mundo eſt. Tunc enim non erit iſta quæſtio: *an minus probabilis in conflictu probabilioris licite eligi poſſit*: Sed iſta: *an minus probabilis in eo conflictu remaneat probabilis*. Quæ quantum ab illa diverſa ſit, etiam lippis, atque tonſoribus liquet. Quæ profecto quæſtio, ſi ſtatim in limine determinata

(a) *per Supp.* 1.
(b) *per Can.* 2.
(c) *per Can.* 1.
(d) *per Can.* 12. *n.* 2.
(e) *per Can.* 4.

juxta Probabilioriſtarum ſententiam ſupponatur, nempe ſi ſupponatur, minus probabilem opinionem in probabilioris concurſu non eſſe amplius probabilem, jam manus illico dabunt Probabiliſtæ. Nunquam enim ſomniarunt, poſſe licite eligi opinionem non probabilem in conſpectu probabilioris; cum hoc ipſum etiam contradictionem includat, ut ex verbis ipſis patet.

At enim Auguſtinus contrarium aperte docet Lib. 3. contra Creſconium Grammaticum Donatiſtam cap. 73. 74. 75. 76. 77., & Lib. 4. cap. 55., ubi totus in eo eſt, ut oſtendat, non ex eo, quod aſſeritur aliquid *probabilius*, oppoſitum quoque debere eſſe *probabile*, legitime inferri poſſe. Vide integrum locum in calce Operis, ubi, ne nimia ejus prolixitate curſus hic ſermonis interrumpatur, cum aliis quibuſdam monumentis commodius poſitus eſt. Atque *iſte* locus is eſt a nobis Cor. 4. Def. 26. 27. ſpecialiter indigitatus, quem Probabilioriſtæ inſignem palmarem, decretorium, evidentem, ideoque inſolubilem putant.

Sed hunc nihilo ſecius locum non modo infirmiſſimum, verum etiam ad rem minime eſſe, multis liquet. Ut enim omittam, *probabile* hic fortaſſis in alieno ſenſu accipi ab Auguſtino, ut cap. 75. indicare videtur: primo nomen *probabilius* pro *probabiliter*, hoc eſt non pro comparativo, ſed pro poſitivo ipſo a S. Doctore ſumitur, ut cap. 74. ipſe fatetur. Quid igitur mirum, ſi affirmet, ex to *probabilius* ex una parte, *probabile* ex parte altera, recte inferri non poſſe? In hac etenim uſurpatione complexio ex uno extremo ad alterum oppoſitum illegitima eſt (*a*).

(a) *per Can.* 12. *n.* 1.

Præ-

Prærerea agit Auguſtinus de Hæreſi, & Schiſmate Donatiſtarum, & præcipue de cauſa Maximianenſium, uti ex toto Opere, ſed præſertim ex Lib. 1. cap. 4., ex Lib. 3. cap. 76., ex integro Lib. 4., & ex Lib. 2. Retract. cap. 26. conſtat: quæ omnia jam erant certa, comperta, publice conteſtata, finita. Unde nomen *probabilius* aut *probabiliter* in ſignificatione potius certitudinis, ac veritatis, quam ſtrictæ, & rigoroſæ probabilitatis hoc loco ſumitur, ſicut exigit rei natura, & ex laudato cap. 75. etiam colligi poteſt. Contra autem certitudinem probabilitas dari non poteſt (*a*). Quid hæc ad quæ- (a) *per*
ſtiones Probabiliſmo contentas, de quibus ſermo *Sch. Sup.*
eſt, obſcuras illas quidem, & omnino incer- 3.
tas (*b*) attinent? Lege diligenter omnia, & per- (b) *per*
pende. *Sup.* 4.

Deinde an hoc, etiam cum vel ex aperta Doctorum aſſeveratione, vel ex alio capite oppoſitum certo habetur, locum, aut vim habere poteſt? Nam *probabile* etſi *probabiliori* comparatum *probabile* tamen remanere, atque ex iſto illud legitime deduci poſſe, cum aliis multis locis, tum præſertim tota Supp. 19. evidentiſſime demonſtratur. Niſi ſi velimus, Doctores omnes, & potiſſimum Scholæ Principes, Auguſtino cætera addictos, eidem hac in re ad unum repugnare.

An denique etiam contra ipſius quæſtionis naturam, atque diſputantium ſuppoſitionem? Quippe iterum dico. Probabiliſtæ in hac quæſtione jam ſupponunt, minus probabilem opinionem probabiliori collatam vere probabilem remanere. Quod ſi ſtatuatur ſecus, profitentur ſe vel ſtatim ſubmittere faſces, vel nullam am-

plius cum Probabilioriſtis quæſtionem habere.

Ex quo poſtremo rurſus patet, cujuſmodi ſint vel eæ authoritates, ideoque argumenta, in quibus evidentiam Adverſarii conſtituunt, ac inſolubilitatem.

Apage igitur nugas. Minus igitur probabilis opinio, de qua famoſa quæſtio procedit, utcumque comparata ſemper vere, & abſolute probabilis eſt, idque tanquam certiſſimum ab utraque parte ſupponendum eſt, ſiquidem diſputatio non inepta, aut etiam nugatoria futura eſt. Ad hoc autem, ut vere ſit probabilis, quattuor conditiones requiruntur. Ut ejus motiva ſint magna: ut ab oppoſitis majoribus non elidantur, ac enerventur. Hoc enim contingere poteſt. Ut nullo certo principio opponatur: ut motiva oppoſitæ opinionis probabilioris apte ſolvantur. Quæ quattuor conditiones jam ſupponuntur locum habere in controverſa minori probabilitate.

PROPOSITIO I.

PROBABILITAS favens libertati, ſive abſoluta, ſive comparata, aut æquali probabilitati, aut probabilioritati, ſive abſolutæ, ſive reſpectivæ faventi Legi, tuta, tutiſſima: immo æqualiter, ac probabilitas pro Lege, & probabilioritas ipſa ſive abſoluta, ſive reſpectiva, ſive pro Lege, ſive pro Libertate, tuta, tutiſſima eſt.

SCHO-

SCHOLIUM.

INTELLIGITUR Propositio ita, ut sit æque tutus in Conscientia qui sequitur probabilem pro libertate, ac qui æque probabilem pro Lege, vel probabiliorem sive absolutam, sive respectivam, sive pro Libertate, sive pro Lege, nec ille isto minus tutus sit, quantum spectat ad rationem probabilitatis. Nam quod pertinet ad favorem Legis, jam patet, tutius semper agere, qui sequitur opinionem sive probabilem, sive utcumque probabiliorem Legi faventem.

Propositio quinque partes habet, quæ omnes ex approbatione Doctrinæ Sanctorum Thomæ, & Bonav. demonstrandæ sunt. Cum autem statui possint tres hypotheses circa hanc approbationem juxta ea, quæ supra docuimus, idcirco secundum omnes demonstrabuntur. Est autem prima, quod utraque Doctrina horum Doctorum sit æqualiter approbata, vel tantum ut absolute probabilis, vel etiam *plerumque* ut probabilior: 2. quod D. Bonaventuræ sit approbata dumtaxat veluti absolute probabilis, D. Thomæ vero etiam *plerumque* ut absolute probabilior. 3. etiam in hypothesi, quod sola D. Thomæ Doctrina sit approbata, & ut absolute probabilis, & etiam *plerumque* ut absolute probabilior.

Demonstratur 1., & 2. pars juxta priorem hypothesim in primo sensu.

Omnes Sententiæ D. Thomæ, & D. Bonav. (intellige nunc de practicis opinativis: nam solum de istis quæstio est) sunt absolute probabiles, & ut tales approbatæ (*a*): nulla est ap- (a) *per Sup.* 27. 28.

(a) *per* probata ut absolute probabilior (*a*): ergo omnes
1.hypoth. absolute æque probabiles (inspecta scilicet Ec-
in 1.sen- clesiæ approbatione). Multæ sunt contradicto-
su. riæ, hoc est aliæ faventes libertati, aliæ Le-
(b) *per* gi (*b*). Ergo multæ contradictoriæ sunt abso-
*Sup.*12. lute æque probabiles. Omnes sunt tutæ, tutissi-
(c) *per* mæ absolute, & in se, & ut tales approbatæ (*c*).
*Sup.*25. Igitur multæ contradictoriæ absolute æque pro-
28 babiles sunt per se tutæ, tutissimæ, & ita ap-
probatæ. Ergo probabilitas pro libertate, sive
absoluta, sive comparata æquali probabilitati
pro Lege tuta, tutissima est.

Demonst. 3., & 4. pars juxta eandem hypothesim in 2. sensu.

Omnes sunt approbatæ ut absolute probabi-
(d) *per* les (*d*): plures ex utraque parte ut absolute
Sup. 27. probabiliores (*e*): ita tamen ut certo sciri non
28. possit, quænam determinate sint approbatæ, ut
(e) *per* absolute probabiliores (*f*). Multæ sunt contra-
1.hypoth. dictoriæ, hoc est aliæ faventes Legi, aliæ Li-
in 2.sen- bertati (*g*). Igitur aliquæ ex utrinque appro-
su. batis tanquam absolute probabilioribus possunt
(f) *per* esse ex istis contradictoriis; cum nulla certo
*Schol.*2. assignari possit, veluti approbata tanquam pro-
*Sup.*26. babilior, ut diximus, & ideo quælibet ceu pro-
28. *n.*1. babilior sumi possit. In qua hypothesi illæ,
(g) *per* quæ statutis ex una parte tanquam absolute
Sup. 12. probabilioribus sunt ex altera parte contradi-
ctoriæ, nequeunt esse absolute probabiliores,
quia contradictoria absolute probabiliora simul
(h) *per* esse non possunt (*h*). Illæ igitur in hac hy-
Ax. 2. pothesi erunt tantum absolute probabiles. Om-
(i) *per* nes sunt tutæ, & ut tales approbatæ (*i*). Er-
*Sup.*25. go aliquæ tantum in se probabiles comparatæ
28. cum contradictoriis absolute probabilioribus sunt

tu-

tutæ. Ergo Probabilitas favens Libertati comparata Probabilioritati absolutæ faventi Legi tuta est.

Idem facilius demonstratur de Probabilioritate respectiva.

Etenim unusquisque Doctor habet suas sententias tanquam probabiliores (*a*). Ergo omnes sententiæ D. Thomæ, & D. Bonav. sunt singulis respective probabiliores. Multæ sunt contradictoriæ, hoc est aliæ faventes Legi, aliæ Libertati (*b*). Hæ utrinque contradictoriæ non possunt esse singulis simul probabiliores, quoniam contradictoria nequeunt esse simul probabiliora (*c*). Igitur hæ contradictoriæ sunt singulis tantum probabiles. Istæ contradictoriæ tantum minus probabiles sunt in se tutæ, quandoquidem omnes tutæ approbatæ sunt (*d*). Ergo Probabilitas pro Libertate comparata probabilioritati respectivæ pro Lege tuta est.

(a) *per Supp.* 10.
(b) *per Sup.* 12.
(c) *per Ax.* 2.
(d) *per Supp.* 25. 28.

Demonst. 5. pars juxta eandem hypothesim in utroque sensu.

Omnes sunt æqualiter tutæ, tutissimæ (*e*); (nempe attenta Ecclesiæ approbatione). Omnes sunt vel absolute probabiles juxta primum sensum, vel etiam plures utrinque absolute probabiliores juxta secundum. Omnes utrinque respective probabiliores (*f*). Multæ contradictoriæ, hoc est aliæ faventes Libertati, aliæ Legi (*g*). Igitur fieri potest, ut nonnullæ vel ex utrinque æque probabilibus, vel etiam ex utrinque probabilioribus sint ex his contradictoriis, cum certo nequeat sciri, quænam sint peculiariter absolute probabiliores (*h*); ideoque quælibet veluti aut tantum æque probabilis, aut etiam ut probabilior sumi possit. In qua

(e) *per easdem.*
(f) *per Supp.* 10.
(g) *per Sup.* 12.
(h) *per Schol.* 21. *Sup.* 26. 28. *n.* 1.

hypothesi illæ, quæ statutis ex una parte tanquam probabilibus sunt ex altera parte contradictoriæ, possunt esse vel æque probabiles, vel probabiliores, quia contradictoria, & æqualiter,
(a) *per* & inæqualiter probabilia esse possunt (*a*); illæ
Ax. 3. vero, quæ statutis tanquam probabilioribus, neque absolute, neque respective queunt esse probabiliores, quia contradictoria nec absolute,
(b) *per* nec respective possunt simul esse probabiliora (*b*).
Ax. 2. Istæ igitur ex altera parte contradictoriæ, erunt tantum absolute minus probabiles. Omnes, inquam, sunt æqualiter tutæ, tutissimæ, & ita approbatæ. Ergo contradictoriæ, sive probabiles æqualiter, sive inæqualiter, sive absolute, sive respective, tutæ æqualiter, tutissimæ sunt. Ergo Probabilitas favorabilis Libertati est æqualiter tuta tutissima, ac æqualis Probabilitas, vel Probabilioritas sive absoluta, sive respectiva favorabilis Legi; nec non Probabilioritas, sive absoluta, sive relativa favorabilis Libertati.

Hæc omnia eodem modo demonstrantur juxta secundam hypothesim, nempe si statuatur D. Bonaventuræ Doctrina approbata tantum ut absolute probabilis, D. vero Thomæ etiam *plerumque* ut absolute probabilior.

Cum enim in utroque sint sententiæ faventes
(c) *per* tum Legi, tum Libertati (*c*): & plures inter il-
Sup. 11. los contradictoriæ (*d*): atque ex his promiscue
(d) *per* omnibus ex parte D. Thomæ possint esse multæ,
Sup. 12. vel ex absolute tantum probabilibus, vel etiam ex absolute probabilioribus, quia certo sciri non
(e) *per* potest, quænam sint determinate absolute proba-
Schol. 2. biliores (*e*); ideoque quælibet vel ut tantum
Sup. 26. absolute probabilis, vel etiam ut absolute pro-
28. *n.* 8. babilior sumi possit: & omnes sint respective

pro-

probabiliores (*a*) : ex parte vero D. Bonavent. omnes tantum abſolute probabiles (*b*) . Cumque denique omnes ex utraque parte ſint æqualiter tutæ tutiſſimæ (*c*) ; ſi aliqua ſententia D. Bonav. favens Libertati comparetur cum oppoſita D. Thomæ favente Legi, evidenter ſequitur, 1. Probabilitatem abſolutam Libertati faventem eſſe tutam : 2. eſſe tutam, non ſolum comparatam æquali probabilitati, ſed etiam probabilioritati faventi Legi: 3. abſolutæ : 4. reſpectivæ : 5. tandem eſſe æqualiter tutam , ac æqualem probabilitatem faventem Legi, nec non probabilioritatem, ſive abſolutam, ſive reſpectivam favorabilem ſive Legi, ſive Libertati.

Demonſt. tota Propoſitio ſimul juxta 3. hypotheſ.

Omnes ſententiæ D. Thomæ ſunt æqualiter tutæ , tutiſſimæ (*d*) : Omnes ſunt abſolute probabiles (*e*) : Multæ abſolute probabiliores (*f*) : Plures faventes tum Legi , tum Libertati (*g*) . Ex his multæ eſſe poſſunt ex abſolute probabilioribus, cum ſciri nequeat, quænam ſint determinate abſolute probabiliores , ideoque quælibet ceu probabilior abſolute ſumi poſſit (*h*) . Omnes reſpective probabiliores (*i*). Igitur multæ abſolute tantum probabiles faventes Libertati ſunt tutæ, & æqualiter tutæ, ac abſolute probabiles , & probabiliores ſive abſolute, ſive reſpective favorabiles Legi , nec non probabiliores ſive abſolute, ſive reſpective favorabiles Libertati . Ergo 1. Probabilitas abſoluta pro Libertate eſt tuta: 2. æque tuta, ac æqualis probabilitas pro Lege , & Probabilioritas , ſive abſoluta, ſive reſpectiva , ſive pro Lege ; ſive pro Libertate. Sunt multæ aliis Doctoribus contradictoriæ (*k*) ; & fieri poteſt, ut nonnul-

læ

(a) *per Sup.* 10.
(b) *per hypoth.*
(c) *per Sup.* 25. 28.
(d) *per Sup.* 25.
(e) *per Sup.* 27.
(f) *per hypoth.*
(g) *per Sup.* 11.
(h) *per Sch.* 2. *Sup.* 26. 28. *n.* 1.
(i) *per Sup.* 10.
(k) *per Sup.* 12.

læ ex his contradictoriis sint ex faventibus Libertati, simulque ex tantum absolute probabilibus,
(a) *per* cum non omnes faveant Legi (*a*), neque sint
Sup. 11. absolute probabiliores (*b*); ideoque quælibet
(b) *per* ut solum absolute probabilis sumi possit, quia
Sch. 2. nescitur, quænam absolute probabilior determi-
Sup. 26. nate sit (*c*). In qua hypothesi contradictoriæ
28. *n.* 1. ex altera parte sunt necessario faventes Legi (*d*)
(c) *per* & vel æque probabiles, vel probabiliores sive
idem. absolute, sive saltem respective, quia unusquis-
(d) *per* que suas sententias defendit tanquam probabi-
Sup. 12. liores (*e*): & contradictoria sive æqualiter, sive
(e) *per* inæqualiter probabilia simul esse possunt (*f*).
Sup. 10. Sunt autem etiam illæ sententiæ D. Thomæ
(f) *per* faventes libertati, simulque tantum absolute
Ax. 3. probabiles comparatæ cum his oppositis faventibus Legi, sive æque probabilibus, sive probabilioribus, vel absolute, vel respective, tutæ, quandoquidem omnes, inquam, æqualiter tutæ
(g) *per* tutissimæ sunt (*g*). Ergo 3. est tuta probabi-
Sup. 25. litas favens Libertati comparata probabilitati faventi Legi; nec non probabilioritati faventi pariter Legi, 4. sive absolutæ, 5. sive respectivæ.

Et ut rem adeo subtilem, & implicatam clarius adhuc explicemus, & demonstremus, aliquod exemplum, potissimum juxta 3. hypothe-
(h) *per* sim, quæ ad rem strictior est, assumamus.
Sup. 11. Constat inter sententias de moribus D. Tho-
(i) *per* mæ plures esse faventes Legi, plures Liberta-
Sup. 12. ti (*h*): Multas aliis contradictorias (*i*); &
(k) *per* omnes absolute probabiles (*k*): & æqualiter
Sup. 27. tutas tutissimas (*l*). Ad hæc omnes respective
(l) *per* probabiliores (*m*). Ex his omnibus vel nulla est
Sup. 25. in se, & absolute probabilior juxta 1., vel plures
(m) *per* quidem absolute probabiliores juxta 2., & 3.
Sup. 10. hypo-

hypothesim; ita tamen, ut nesciatur, quænam sint determinate probabiliores (*a*). Sed nos liberaliter demus, omnes omnino esse certo absolute probabiliores præter duas, alteram faventem Legi, alteram Libertati, quæ sint tantum absolute probabiles: sitque hæc una favens libertati ea v. g., quæ negat obligationem confitendi circumstantias solum notabiliter aggravantes in eadem specie, quam liquet tenuisse D. Thomam. Quo posito, huic contradictoria favens Legi, seu asserens obligationem confitendi eas circumstantias necessario erit, vel æque probabilis, vel probabilior absolute, aut respective (*b*). Fac esse vel æque probabilem, vel probabiliorem, sive absolute, sive respective, ut lubet. Revera enim ista est, vel absolute probabilior, vel hujusmodi multo pluribus nunc videtur, ut notum est, qui propterea eam tuentur veluti probabiliorem. Nunc sic. Ista D. Thomæ sententia favet Libertati (*c*): ista est tantum absolute probabilis (*d*): ejus contradictoria favet Legi (*e*), & est vel æque probabilis, vel probabilior absolute, aut respective (*f*): ista cum hac contradictoria comparatur (*g*): ista est in se tuta tutissima (*h*): ista est æqualiter tuta, ac illa tantum absolute probabilis favens Legi, & reliquæ omnes D. Thomæ sententiæ faventes Libertati, & Legi sive absolute, sive respective probabiliores; quandoquidem omnes in se æqualiter tutæ tutissimæ approbatæ sunt (*i*). Ergo Probabilitas favens Libertati, sive absoluta, sive comparata, vel æquali probabilitati, vel probabilioritati, sive absolutæ, sive respectivæ faventi Legi tuta, tutissima est: immo æqualiter tuta, tutissima, ac

æqua-

(a) *per Sch.* 2. *Sup.*26. 28. *n.* 1.

(b) *per Ax.* 3.

(c) *per hypoth.*

(d) *per hypoth.*

(e) *per hypoth.*, & *Sup.*12.

(f) *per hypoth.*, & *Ax.*3.

(g) *per hypoth.*

(h) *per Sup.* 25.

(i) *per eandem.*

æqualis probabilitas favens Legi, nec non probabilioritas vel absoluta, vel respectiva favens, sive Legi, sive Libertati. Quod erat demonstrandum.

ALITER

In Topicis, & Opinativis ad Conscientiæ securitatem Probabilitas satis est (*a*), cum veritas, & certitudo haberi non possit (*b*). Probabilitas debet esse vera, realis, & positiva (*c*): Probabilioritas universe non est realis, objectiva, & positiva, sed tantum apparens, subjectiva, ac respectiva (*d*). Ergo dempto hoc excessu tantum apparenti, ac respectivo, remanet sola Probabilitas positiva, ideoque ea sola & in se, & utcumque comparata tuta, & æqualiter tuta est; quippe quæ in re, non multiplex, sed una fere semper, eademque est. Q. e. d.

(a) *per Cor.* 3. *Sup.* 5., & 6.
(b) *per Supp.* 4.
(c) *per Sch.* 2. *Def.* 26. 27. *n.* 1.
(d) *per Cor.* 4. *Sup.* 10.

ALITER

Prudens, & prudentius est tutum, & æqualiter, cum proprie & rigorose sit hujusmodi *bonum*, ac *melius* (*e*), & prudens sit idem ac *bonum* (*f*), ideoque prudentius idem ac *melius*. Probabilitas sive absoluta, sive quomodolibet comparata est *prudens*, Probabilioritas *prudentius* (*g*). Igitur est per se tuta, & æqualiter. Q. e. d.

(e) *per Sch. Def.* 24. *n.* 9.
(f) *per Cor.* 1. *Def.* 15.
(g) *per Cor.* 6. *Def.* 26. 27. & *Cor.* 5. *Ax.* 17.

SCHLIUM I.

DICTUM est de to *bonum*, & *melius*, quod *proprie*, & *rigorose* sitæ qualiter tutum, quia *melius* aliquo modo dici potest tutius to *bonum*, sicuti laudato Scholio Def. 24. n. 9. admonuimus. Ubi

Ubi etiam notandum est, cum dicimus *bonum* &. *melius* proprie æquali securitate contineri; id intelligi de securitate in genere suo, hoc est de securitate vel *simpliciter*, vel *secundum quid*. Quare *bonum* & *melius* certo est proprie, & rigorose æqualiter tutum *simpliciter*; *bonum*, & *melius* opinative, sicuti est probabile, & probabilius, est proprie æqualiter tutum *secundum quid*. Unde patet, quo sensu intelligenda sint ea verba Schol. ejusdem n. 9. *quod est bonum, aut melius est per se simpliciter tutum*. Nam non de *bonum* aut *melius* opinative, sed de *bonum*, & *melius* certe intelliguntur. Porro jam liquet ex re ipsa, totam Propositionem de æquali securitate *secundum quid* esse intelligendam.

Aliis etiam modis Propositio demonstrari potest, uti ea, quæ in toto Opere antecedenter diximus, expendenti, & conferenti liquet. Sed hæ demonstrationes etiam plusquam satis sunt.

SCHOLIUM II.

JAM vides, opinor, Lector, totam hujus Propositionis vim in hoc consistere, quod Probabilitas positiva sit in se tuta. Hinc enim consequitur, illam sive sit pro Lege, sive pro Libertate, sive uno, sive alio modo comparetur, semper hujusmodi esse. Unde tota Propositio sine tot ambagibus brevissime, & facillime demonstrari poterat ope trium tantum Suppositionum, nempe. 25. 27. 28. (vel etiam solum. 25. 27., loquendo de sola Doctrina D. Thomæ), quibus astruitur, omnes sententias D. Thomæ, & D. Bonav. absolute probabiles, & tutas tutissimas esse. Sed ut res tota veluti

sub

sub oculos poneretur, simulque omnes Probabilioristarum cavillationes, ac evasiones praecluderentur, libuit eam sub omnibus respectibus, quibus considerari potest, demonstrare. Hoc autem sine adminiculo aliorum principiorum, ideoque sine prolixitate, & obscuritate aliqua fieri non poterat, ut speculanti patet.

Cor. 1. Hinc evidenter liquet, nihil conferre ad Conscientiae securitatem, an major, minorve sit Probabilitas, cum utraque sit aequaliter tuta, tutissima.

2. Opinativa esse tuta, tutissima, quia Probabilitas quaecumque semper opinativa est (*a*).

3. Esse tutum in praxi tutissimum, quod exponit periculo materialis peccati; quia sententiae faventes Libertati Sancti Bonav., & S. Thomae, sive tantum probabiles, sive probabiliores, utpote incertae, & aequaliter (*b*), huic periculo exponunt.

4. Omnes sententias D. Thomae, & D. Bonav. universim esse tutas, tutissimas, qua probabiles, non qua probabiliores; ideoque qua probabiles tantum ab Ecclesia esse approbatas.

5. Omnes sententias de Moribus cujusque Scholae Classicae esse tutas, tutissimas, quia sunt probabiles (*c*). Et generatim esse hujusmodi opiniones cujusque Doctoris, quae vere, & absolute certo sunt probabiles.

6. Esse tutum tutissimum, quod est *verosimile*; *minus appropinquans veritati*; *minus Rationi rectae conforme*, *prae vero similiori*; *magis appropinquante veritati*; *magis rectae Rationi conformi*, si ex Probabilioristarum sententia probabile illo, probabilius isto modo definiatur. Et probabile non posse esse difforme Rationi rectae, quia cum hujusmodi sit malum (*d*), tutum esse non potest (*e*).

(a) *per Def.* 26. 27.

(b) *per Cor.* 2. *earumd.*

(c) *per Sup.* 20.

(d) *per Def.* 15.

(e) *per Sch. Def.* 24. *n.* 10.

7. Ecclesiam ipsam *virtualiter*, & *implicite* facto ipso approbasse *electiva* approbatione licitum usum Probabilismi. Etenim in approbatione Doctrinæ D. Thomæ, & D. Bonav., vel etiam solius D. Thomæ, juxta triplicem hypothesim a nobis statutam, & explicatam approbavit, & declaravit tutam, tutissimam Probabilitatem, sive positivam, sive quomodolibet comparatam; ad hæc illam ad praxim deduci se velle significavit, atque injunxit: quo Probabilismus evidenter ipsissimus continetur.

Sed quid sola *virtuali*, & *implicita* approbatione *electiva* opus est, cum etiam *electivam formalem*, & *expressam* habeamus? Nota est Epistola Encyclica summi Pontificis felicissime modo regnantis BENED. XIV. ad Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, & Ordinarios Italiæ occasione controversiæ: *an quidam contractus* (ad usuras pertinet) *validus judicari debeat:* 1. Novemb. an. 1745. emanata. In hac exponens Pontifex, quid in hujusmodi quæstionibus resolvendis *executioni*, priusquam resolvantur, *demandari* velit, ff. *secundo loco* hæc habet... *suis*, inquit, *privatis opinionibus ne nimis adhæreant*, *sed priusquam responsum reddant*, *plures Scriptores examinent*, *qui magis inter cæteros prædicentur*, *deinde eas partes suscipiant*, *quas tum ratione*, *tum auctoritate plane confirmatas intelligent*. (Mirum sane, ac valde mirum, quod Pontifex adeo doctus, atque controversiæ de Probabilismo hoc præsertim tempore non solum recrudescentis, verum etiam Probabiliorismi nimium se extollentis, ac pene triumphantis omnino conscius, oblata maxime omnium opportunitate, non dixerit, *eas partes suscipiant*,

quas

quas intelligent tutiores vel æque probabiles, vel utcumque probabiliores; aut etiam minus tutas, sed utcumque probabiliores: vel tutiores *tum ratione*, *tum auctoritate* vel æque, vel magis; seu etiam minus tutas, sed magis *confirmatas*; sed simpliciter dixerit, *plane confirmatas*). *Quod si*, pergit; *disputatio insurgat*, *dum contractus aliquis in examen adducitur*, *nullæ omnino contumeliæ iis configantur*, *qui contrariam sententiam sequuntur*, *neque illam gravibus censuris notandam asserant*, *si præsertim ratione*, ac *præstantium virorum testimoniis minime careat* &c.

Nunc iis verbis, *plures Scriptores examinent*, *qui magis inter cæteros prædicentur*: & *eas partes suscipiant*, *quas tum ratione*, *tum auctoritate plane confirmatas intelligent*: formalem, & expressam (non quidem in terminis, ut ajunt, formalibus, sed æquipollentibus) (*a*) Probabilismi ipsissimi nostri approbationem contineri perspicuum est, quandoquidem iis verbis Probabilismi non solum natura, ac definitio ipsa, verum etiam ejusdem cum Probabiliorismo comparatio approbata continetur. Quod tamen ut manifestius adhuc cognoscatur, exemplo aliquo explicandum est. Pro quo duo præmonenda sunt.

(a) *per Sch.Def. 50. n. 5.*

Alterum, adverbium *plane*, in quo vis tota hujusce loci consistit, triplicem apud Latinos, ut Lexicographi advertunt, significationem habere. Usurpatur enim vel pro *aperte*, *manifeste*; vel pro *certo*; vel pro *penitus*, *omnino*. Alterum, adverbium *omnino* primo non esse *comparativum*, sed *absolutum*, & *positivum*, ut liquet, ideoque pro adverbiis comparativis *æque*, *magis*, *minus* usurpari nullo modo posse: deinde nominibus *qualitatis*, aut similis rei, quæ in-

cre-

crementum, ac decrementum per se suscipere quomodolibet potest, applicatum, significare quidem formam in subjecto *totam*, sed non *totaliter*, ut Scholæ voce utar, ita nempe, ut vel in aliis subjectis æqualis, vel sive in aliis, sive in uno eodemque minor semper, aut major esse non possit. Sic v. g. *omnino dulce*, aut *sanctum*, primo non significat *comparative* vel *æque*, vel *magis*, vel *minus dulce*, aut *sanctum*, seu aliquem vel æqualem, vel majorem, vel minorem in subjecto gradum dulcedinis, aut sanctitudinis, sed solum *absolute*, & *positive dulce*, aut *sanctum*: deinde significat quidem dulcedinem, aut sanctitatem *totam* in subjecto, sed non *totaliter*, ita scilicet, ut vel æqualis in aliis subjectis, vel sive in aliis, sive in uno, eodemque dulcedo, aut sanctitas major, aut minor esse non possit. Unde *omnino dulce*, aut *sanctum* de omnibus tam æqualibus, quam quomodocumque inæqualibus *dulcibus*, aut *sanctis* invicem comparatis, sicuti de uno, eodemque in quolibet dulcedinis, aut sanctitudinis gradu *dulci*, aut *sancto* æque vere, & recte dici potest.

Quæ doctrina in re probabilitatis potiori adhuc ratione locum habet. Tum quod probabilioritas universe non *realis*, & *absoluta*, sed *apparens*, & *respectiva* est (*a*): tum quod nullum per se determinatum, ac fixum statum habet, sed major semper, ac major ad usque certitudinem esse potest (*b*). Itaque *omnino probabile*, multo magis primo non significat *comparative* vel *æque*, vel *magis*, vel *minus probabile*, seu aliquem relativum vel æqualem, vel majorem, vel minorem probabilitatis gradum, sed solum *absolute*, & *positive probabile*: tum significat quidem

(a) *per Sch.* 2. *Def.* 26. 27. *n.* 4.

(b) *per idem.*

probabilitatem *totam* in subjecto, sed non *totaliter*, ita nimirum, ut vel æqualis in aliis subjectis, vel sive in aliis, sive in uno, eodemque major, aut minor esse non possit. Quapropter *omnino probabile*, multo magis de omnibus tam æqualibus, quam quomodolibet inæqualibus probabilibus invicem comparatis, sicuti de uno, eodemque in quovis probabilitatis gradu *probabili*, æque vere, ac recte dici potest.

Sit igitur ex. e. Stesichoro Confessario proposita quæstio: *num pœna conventionalis sit justus titulus ab usuræ labe eximens mutuantem:* & ipse privatim justum, licitumque putet.

Sintque *plures Scriptores, qui magis inter cæteros prædicentur*, ut veteres v. g. D. Thom. Bonav. Raym. Antonin. Scotum nunc omittam, & pro nostri temporis, quo etiam loquitur Pontifex, more agam, Genettus, Natal. Alex., Gonet &c., Sanchez, Laym., Navar., Bonac. &c. Hi enim procul dubio tum a Probabilioristis, tum a Probabilistis promiscue *magis inter cæteros prædicantur*.

Sint itidem eorum sententiæ, præcipue circa
quæstionem, qua de loquimur, *tum ratione, tum*
auctoritate plane (hoc est *certo*; *aperte*; *omnino*,
(a) *per* seu *absolute*, & *positive* (*a*)) *confirmatæ*. Pro-
præm. fecto enim magnorum Doctorum opiniones hu-
hujus jusmodi sunt (*b*). Hæ erunt, & intrinsece,
(b) *per* & extrinsece *plane* (hoc est *certo*; *aperte*; *omni-*
Schol. 2. *no*, seu *absolute*, & *positive* (*c*) probabiles. Nam
Def. 26. esse *tum ratione, tum auctoritate plane* (hoc st
27. *n.* 2. *certo*; *manifeste*; *omnino*, seu *absolute*, & *positi-*
(c) *per* *ve*) *confirmatum*: & esse tum intrinsece, tum
præm. extrinsece *plane* (hoc est *certo*; *aperte*; *omnino*,
hujus. seu *absolute*, & *positive*) probabile idem est,

cum

cum ista sit definitio ipsa hujuscemodi probabilitatis (*a*); & definitio, ac definitum convertantur, idemque omnino essentialiter sint (*b*).

Ad hæc sint hi Doctores dissentientes in hac quæstione inter se se, hoc est alii quidem pro libertate eam pœnam justam, ac licitam, alii vero pro lege injustam, & illicitam faciant. Sane enim Doctores etiam magni contradictorias de moribus opiniones habent (*c*).

Sit denique sententia pro lege vel tantum *tum ratione*, *tum auctoritate* æque *confirmata*, hoc est & intrinsece, & extrinsece æque probabilis (*d*), ac opposita pro libertate; vel etiam sive respective, sive absolute magis *confirmata*, hoc est sive respective, uti apud singulos opiniones jam esse solent (*e*), sive etiam in se, & absolute probabilior (*f*).

His suppositis, quid Stesichoro, priusquam in hac quæstione *responsum reddat*, fieri, ut recte agat, *demandat* Pontifex? Primum *suæ privatæ opinioni ne nimis adhæreat*. Tum ut hos *plures Scriptores examinet*. Ut igitur Stesichorus summo Antistiti obsequatur, *privatæ opinioni suæ*, qua eam pœnam justam putat, *non nimis adhæret*, sed hos omnes *Scriptores* diligenter evolvens *examinat*. At cum inter se dissentientes inveniat (*g*), quid ei demandat? Num ut quænam *partes* sint *tum ratione*, *tum auctoritate* vel æque, vel magis *confirmatæ*, hoc est vel æque probabiles, vel probabiliores (*h*), *intelligat*? minime. Num ut in dubio remaneat, si ambas *partes tum ratione*, *tum auctoritate* æque *confirmatas*, hoc est æque probabiles (*i*) *intelliget*: vel dubium deponat *suscipiendo* tutiores, hoc est legi faventes? nequaquam. Num

(a) *per Sch.Def.* 29. *n.*1.

(b) *per Can.*8.

(c) *per Sup.*12.

(d) *per Sch.Def.* 29. *n.*1.

(e) *per Sup.*10.

(f) *per Sch.Def.* 29. *n.*1.

(g) *per hypoth.*

(h) *per Sch.Def.* 29. *n.*1.

(i) *per idem n. eod.*

ut ſaltem *ſuſcipiat* tutiores, *quas intelliget tum ratione*, *tum auctoritate* magis *confirmatas*, hoc eſt quomodolibet probabiliores (*a*)? multo minus. Num denique ut etiam minus tutas, ſeu faventes libertati, ſed *quas intelliget tum ratione*, *tum auctoritate* magis *confirmatas*, hoc eſt quomodocumque probabiliores (*b*)? ne id quidem. Horum etenim nihil *demandat*, imo diſtinguit, aſſerit, ac ne leviter quidem innuit Pontifex optimus maximus. Solum namque *demandat*, ac dicit, ut *ſuſcipiat eas partes*, *quas tum ratione*, *tum auctoritate intelliget plane* (hoc eſt *certo; aperte; omnino*, ſeu *abſolute*, & *poſitive confirmatas* (*c*). Tales igitur Steſichorus, & non alias vult *partes ſuſcipere*. Sed cum *partes* ambas, nempe tam tutiores, ſeu legi, quam minus tutas, ſeu libertati faventes *intelligat tum ratione*, *tum auctoritate plane* (hoc eſt *certo; manifeſte; omnino* (*d*)) *confirmatas* (*e*), hoc eſt *certo; aperte; omnino* tum intrinſece, tum extrinſece probabiles (*f*); & *omnino probabile* non ſignificet vel *æque*, vel *magis*, vel *minus probabile*, ſed ſolum *abſolute*, & *poſitive probabile*, ideoque de omnibus tam æqualiter, quam utcumque inæqualiter *probabilibus* invicem comparatis, atque de uno eodemque in quovis probabilitatis gradu *probabili*, æque vere, ac recte dici poſſit (*g*): quamquam tutiores *intelligat tum ratione*, *tum auctoritate* vel æque, vel magis *confirmatas* (*h*) hoc eſt vel æque, vel etiam magis tum intrinſece, tum extrinſece probabiles, ſeu probabiliores (*i*); pro approbatione tamen, exhortatione, injunctione, ac licentia ſibi a Pontifice facta minus tutas *ſuſcipit*; ideoque approbante, injungente, exhortante, & annuente Antiſtite maximo

(a) *per idem n. eod.*
(b) *per idem n. eod.*
(c) *per præm. hu.*
(d) *per eand.*
(e) *per hypoth.*
(f) *per Sch. Def.* 29. *n.* 1.
(g) *per præm. huj.*
(h) *per hypoth.*
(i) *per Sch. Def.* 29. *n.* 1.

mo opinionem probabilem *suscipit* minus tutam opinioni tutiori sive æque probabili, sive vel absolute, vel respective probabiliori comparatam.

Attente perpendat Lector totum hoc Corollarium, diligenter illud cum superiori Propositione conferendo, & obstupescet.

SCHOLIUM I.

ETIAM ex hoc Pontificis maximi Bened. XIV. loco plura in rem nostram colliguntur. 1. Probari ab illo Probabilismum potius certum, & absolutum, quam Probabiliorismum respectivum, atque ideo conscientiæ, ac morum securitatem magis in illo, quam in isto consistere posse. *Demandat* enim, ut aliorum (nempe præstantium Doctorum) potius opiniones & *ratione*, & *auctoritate plane confirmatas*, hoc est certo, & absolute tum intrinsece, tum extrinsece probabiles (*a*) amplectamur, quam *privatis* nostris *adhæreamus*, etsi videantur nobis probabiliores (*b*). Unde Probabiliorismus potius hujusmodi, quam verus Probabilismus in Scientia morali omnium laxitatum origo, & fons est. Ex eo etenim, quod Scriptores *privatis suis opinionibus nimis adhærent*, sententiæ laxæ, & improbabiles exoriuntur. 2. Recte, & secure agere, qui magnorum Doctorum opiniones sequuntur, hosque esse, qui sententiis conferre solent probabilitatem. 3. Ad licite, tuteque aliquam opinionem amplectendam non oportere, ut cognoscas, esse vel æque probabilem, vel probabiliorem opposita, sed esse satis, si cognoscas, fore certo, absolute, & positive probabilem. 4. Inter opiniones æque probabiles non

(a) *per Sch. Def.* 29. *n.* 1.

(b) *per Sup.* 10.

constitui necessario Intellectum in dubio practico; aut inter inæqualiter probabiles ad probabiliorem determinari, ita ut in partem quamlibet & *physice*, & *moraliter*, seu licite flecti non possit. 5. Certam probabilitatem esse tutam, tutissimam regulam morum. 6. Perperam agere, & committere in Pontificis voluntatem, qui contumeliis traducunt Scriptores alioqui magnos, sibi adversantes, eorumque sententias gravibus censuris inurunt; quod Probabilioristæ, moralis scilicet rigidæ, sine ulla tamen religione erga Probabilistas, eorumque opinationes passim facere solent. 7. Denique non posse improbari opiniones vere probabiles, seu quæ nituntur legitima ratione, ac auctoritate, sed ut summum quomodocumque improbabiles, seu quæ idoneis rationibus, ac auctoritatibus omnino destituuntur.

8. Hinc Probabilismus nequit esse *virtualiter* ab Ecclesia condemnatus, vel in Proœmio Decreti Alex. VII, vel in Propositionibus. 1. 2. 4., potissimum 3. Innocentii XI, ut Probabilioristæ contendunt, ac se demonstrare arbitrantur; quia contra nedum *virtualiter*, sed etiam *formaliter* approbatus est.

9. Hinc denique patet, *modum opinandi*, qui Alex. VII tempore irrepserat, *alienum ab Evangelica simplicitate*, *Sanctorumque Patrum Doctrina*, quique in præfatis, aliisque bene multis Propositionibus confixus est, non esse veram, realem, objectivam, positivam solidam probabilitatem, sed levem, subjectivam, & apparentem. Cumque probabilitas apparens, & subjectiva sit probabilioritas (*a*); si Ecclesia Probabilismum condemnavit, ut Adversarii volunt, res-

(a) *per Cor.* 4. *Sup.* 10.

respectivum potius Probabiliorismum condemnasse dicenda est. Damnavit enim eas Propositiones, quæ a suis Assertoribus probabiliores habebantur, cum unusquisque suas tueatur sententias veluti probabiliores (*a*). Ex quo etiam consequitur, veram, ac realem solidam probabilitatem, quam licitam astruunt Probabilistæ, probabilioritate ipsa subjectiva, & respectiva, quam tanti faciunt Probabilioristæ, & ad praxim innoxie deduci posse affirmant, tutiorem in moribus, ut etiam in superiori Scholio advertimus, viam esse, magisque ab ista, quam ab illa, laxitatis timeri posse.

(a) *per eand.*

SCHOLIUM II.
ad Cor. 7. *Proposit.* 1.

QUONIAM *hoc loco Lectorem ad stuporem commovi, volo, ut adhuc magis obstupescat. Ajo igitur, quod ad Ecclesiam spectat, illam non solum Probabilismum modo explicato approbasse, sed etiam, quod ad Thomistas, seu Dominicanos attinet, illos* 1. *teneri sub mortali amplecti, defendere, ac docere Probabilismum.* 2. *Probabilismum reipsa ad praxim deducere.* 3. *Sub mortali non posse sequi in praxi omnes sententias morales faventes Libertati D. Thomæ. Hæc tria paradoxica, sat scio, Lectoribus videbuntur, non minus quam quæ de Angulo semicirculi, & contingentiæ in Geometricis dicuntur, veteribus Geometris visa sunt. Sed esse tamen planas, & obvias, atque ex ipsamet Propositione prima sponte profluentes veritates, ex sequentibus demonstrationibus certissime cognoscerent.*

Hæ autem ope unius Lemmatis, & duarum Suppositionum absolventur.

LEMMA.

THOMISTÆ *sub mortali tenentur sequi, defendere, ac docere omnes sententias D. Thomæ. Nam ad id Juramento astringuntur. Hoc autem Juramentum solent emittere, cum post emensa studia veluti inaugurantur, atque ad Doctrinale aliquod munus apti, & idonei instituuntur, ac declarantur. Emittunt autem simul cum Professione Fidei, quæ ex forma, & jussu Pii IV. ab omnibus Magistris, Lectoribus &c. facienda est. Porro ipsa Juramenti formula hujusmodi est.* Item (*ajunt in calce*) juro me nunquam discessurum a Doctrina D. Thomæ. *Vel brevius.* Item juro in verba D. Thomæ.

SUPPOSITIO I.

HOc *Juramentum fertur in Sententias D. Thomæ consideratas, ut absolute, & in se, ac potissimum ut ab Ecclesia approbatas, minime vero consideratas respective, seu juxta mentem opinantis.*

SCHOLIUM.

NE *Lector in intelligentia hujusce Supp. hallucinetur, sensus illius est, Thomistas jurare defensionem Doctrinæ D. Thomæ juxta gradum certitudinis, & securitatis, quem habet in se, & præsertim in Ecclesiæ approbatione, minime vero juxta gradum, quem habet, vel habere*

po-

potest in eorum mente. Ille enim gradus utpote realis, ac objectivus certus, firmus, ac immobilis est, iste vero utpote subjectivus, & respectivus incertus (a), *varius, ac mutabilis esse potest. Fieri etenim potest, ut Sententiæ D. Thomæ Thomistis non solum vel tantum probabiles, vel probabiliores, vel etiam certæ, quinimo ut etiam aliquæ aliquibus improbabiles, ac falsæ; sed etiam eædem nunc probabiles, nunc probabiliores videantur* (b). *Tametsi cum eas exercite defendunt, defendant saltem de modo* probabilius, *propterea quia unusquisque suas opiniones hoc modo defendere solent* (c). *Quod a Lectoribus non confundi, sed exacte distingui velim. Nam aliud est jurare defendere aliquid, vel tanquam probabilius, vel quia est in se probabilius, aliud defendere, cum defenditur, veluti probabilius. Illud enim ex natura ipsius Juramenti, ac vi, istud ex natura disputationis, atque Intellectus ipsius repetendum est* (d). *Itaque Thomistæ etsi, ut cæteri, habeant suas sententias, seu D. Thomæ saltem ut probabiliores, non tamen eas jurant sub hoc certitudinis gradu, quem ii habent in mente, sed sub illo, quicumque sit, quem eæ habent in se.*

(a) *per* Cor. 4. *Sup.*10.

(b) *per* *Sch.* 2. *Def.*26. 27. *n.*4.

(c) *per* *Sup.*10.

(d) *per* *Schol.* *ejusd.*

Primo namque eorum Juramentum generale est, nihilque de probabilitate, probabilioritate, aut certitudine distinguit, ut ex allegatis formulis patet. Tum hoc Juramentum respectivum nihil peculiare ad Thomisticæ Doctrinæ commendationem conferret, ut consideranti liquet. Deinde esset incertum, inconstans, ac varium, cum hujusmodi sit subjectivus certitudinis gradus, uti diximus. Præterea esse posset vinculum iniquitatis, tum nempe, cum aliqua sententia D. Thomæ Thomistæ alicui improbabilis, & falsa videretur, cum falsum sine culpa

pa

(a) *per Sup.*16. *pa defendi non possit* (a). *Denique ita insinuant vel ipsæ Patrum Dominicanorum Constitutiones, Dist. 2. cap. 74. pag. 303., ubi Lectoribus injungitur, ut D. Thomæ Doctrinam sequantur. Injungitur etenim idcirco, quod ea sit* excellentissima, sana, admirabilis, firmissima, *ac* solidissima, *& ut talis* a Sede Apostolica *approbata, cujusmodi profecto esse non potest nisi in se, non in mente opinantis, ut toto Sch. Cor. Sch. 2. ad Sup. 26. 28. demonstravimus, præsertim n. 4. Ajunt namque.* Est enim excellentissima hæc Doctrina, sana præ cæteris, culta a Doctioribus Viris, Ordini Nostro utilis, salutaris universæ Ecclesiæ, & toti terrarum Orbi admirabilis, ac denique CHRISTI SALVATORIS Nostri judicio comprobata.

Et postea adhuc expressius. Cum præclarissima Doctoris Angelici S. Thomæ Aquinatis Doctrina in toto Orbe terrarum tanquam lux Solis eluceat, & ut firmissima, ac solidissima Doctrinarum omnium a Sede Apostolica, & a principalibus Ecclesiæ Doctoribus cum testimonio Episcopi, atque Universitatis Parisiensis honorifice approbata fuerit, & divinis laudibus ornata, imponimus, &c.

Ubi advertendum est, hæc dicta fuisse anno 1342. *in Capitulo apud Carcasonam celebrato, quo tempore nondum erant emanatæ omnes illæ speciales commendationes superius allegatæ. Quid vero de eadem Doctrina nunc dicendum est?*

SUPPOSITIO II.

THOMISTÆ *in praxi reipsa sequuntur sententias faventes libertati D. Thomæ tanquam*

tutas

tutas tutissimas absolute, & in se, ac præsertim ut tales ab Ecclesia approbatas, non vero ut tales in mente opinantis.

SCHOLIUM.

NON *affirmat Suppositio ad id teneri, cum possint ad libitum etiam oppositas aliorum sententias faventes legi practicare, sed solum affirmat, cum juxta libertatem operantur in iis, in quibus sunt opiniones huic faventes D. Thomæ, illos de facto dirigere suam conscientiam, & operari secundum eas opiniones. Nam cum Doctrina moralis doceatur, ac tradatur propter operationem* (a), *fit consequenter, ut eam in praxi sequaris, quam in speculatione sequeris. Quapropter si Thomistæ docent, ac tradunt tanquam propriam doctrinam D. Thomæ, imo ad id etiam Juramento constringuntur, eamdem etiam ad praxim deducunt: cum præsertim certi sint, se hac saniorem, ac securiorem practicare non posse.*

(a) *per* Cor. 2. *Def.* 35.

Porro intelligitur Suppositio eodem modo, ac præcedens. Nempe eos re ipsa in praxi sequi illas sententias juxta gradum firmitatis, securitatis, ac certitudinis, quem habent in se, seu quia solidæ, tutæ in se sunt, præscindendo a gradu, quem in eorum mente habent, vel habere possunt, seu quia sibi videntur certæ, probabiles, vel probabiliores; & etiam præscindendo ab eo, quod a se defendantur tanquam, ut minus, probabiliores. Quod ita enim habeantur, ac defendantur oritur ex natura disputationis, & Intellectus ipsius (b), *& etiam a Thomistis ipsis, sicut ab aliis, licite per se practicari possent, tametsi ut tales neque haberentur, neque defenderentur, quandoqui-*

(b) *per* *Sch. Sup.* 10. *n.* 3.

quidem licite per se ab omnibus practicari possunt (a).

(a) *per Cor. Sch. 2. Supp. 26. 28.*

PROPOSITIO I.

THOMISTÆ *sub mortali tenentur amplecti, defendere, ac docere Probabilismum.*

Demonstratur. Thomistæ sub læthali tenentur amplecti, defendere, ac docere omnes sententias morales faventes Libertati (de his enim quæstio intelligitur) D. Thomæ (b) *: & quidem absolute, & in se, ac præsertim ut ab Ecclesia approbatas* (c) *: Sunt omnes absolute, & in se probabiles, & ut tales approbatæ* (d) *: Non omnes universim, & sigillatim absolute, & in se probabiliores, ac veluti hujusmodi approbatæ* (e) *; sed ut summum approbatæ quidem generatim, sed* indefinite, & plerumque *ita, ut quænam determinate sint absolute, & in se probabiliores, sciri omnino non possit* (f). *Igitur sub mortali tenentur amplecti, & defendere nonnullas sententias faventes Libertati tantum probabiles. Hæ cum faventibus Legi, vel æque probabilibus, vel probabilioribus sive absolute, sive respective comparantur* (g). *Ergo tenentur defendere, amplecti, ac docere aliquas sententias faventes libertati tantum probabiles comparatas æque probabilibus, vel probabilioribus, sive absolute, sive respective faventibus Legi; ideoque Probabilismum. Q. e. d.*

(b) *per Lemma.*
(c) *per Supp.* 1. *Sch. huj.*
(d) *per Sup.* 27.
(e) *per Sup.* 26.
(f) *per Sch.* 2. *ad Sup.* 26. 28. *n.* 1.
(g) *per Prop.* 1. *Demons.* 5.

Recole exemplum opinionis de Circumstantiis notabiliter aggravantibus. Prop. 1. *Demonstrat.* 5., *quo res clare continetur.*

PRO-

PROPOSITIO II.

THOMISTÆ *reipsa Probabilismum in praxi sequuntur.*

Demonstratur. Thomistæ de facto sequuntur in praxi omnes sententias D. Thomæ faventes Libertati, & quidem ut absolute, & in se, & ut ab Ecclesia approbatas (a). *Inter has sunt aliquæ tantum asolute probabiles comparatæ oppositis faventibus Legi, sive æque probabilibus, sive probabilioribus, vel absolute, vel respective* (b). *Ergo de facto has in praxi sequuntur; proindeque sequuntur Probabilismum. Q. e. d.*

(a) *per Supp.* 2. *Sch.huj.*
(b) *per Prop.* 1. *Dem.* 5.

PROPOSITIO III.

THOMISTÆ *nequeunt sine mortali sequi in praxi omnes sententias D. Thomæ faventes Libertati.*

Demonstratur. Thomistæ non possunt deducere ad praxim sententias faventes Libertati tantum probabiles oppositis faventibus Legi, vel æque probabilibus, vel probabilioribus, sive absolute, sive respective comparatas, sunt enim Probabilioristæ (c). *Inter sententias faventes Libertati D. Thomæ sunt aliquæ absolute, & in se tantum probabiles hoc pacto comparatæ* (d), *easque eum in praxi sequuntur, sequuntur ut absolute, & in se* (e). *Igitur has sine læthali in praxi sequi non possunt. Q. e. d.*

Cor. 1. *Atque hinc sequitur, posse Thomistas, & non posse licite contradictoria, nempe practicare & non practicare sententias faventes libertati D. Thomæ. Possunt, quia quæ licite defendi, ac doceri in moribus per se possunt, possunt etiam per se*

(c) *per hypoth.*
(d) *per Prop.* 1. *Dem.* 5.
(e) *per Supp.* 2. *Sch.huj.*

(a) per Sup.13. (b) per Lemma. (c) per hypoth.

se licite practicari (a) : *Thomistæ vero non solum licite defendunt, ac docent sententias præfatas D. Thomæ, sed etiam ad id Juramento tenentur* (b). *Non possunt, quia præcepto obligantur ad æque probabilia, ac probabiliora faventia Legi, sive absolute sive respective, utpote Probabilioristæ* (c).

2. *Ecclesiam eos hortari ad id, & injungere quod sine peccato mortali facere non possunt. Hortatur enim, & injungit, ut sequantur omnes sententias D. Thomæ, inter quas aliquæ sunt, quas sine peccato sequi non possunt, nempe faventes libertati tantum probabiles, modo supra explicato comparatæ.*

Hæc immania absurda coguntur devorare, & concoquere Probabilioristæ.

3. *An rem magis acu tetigerit, & melius egerit Bartholomæus de Medina primus assertor, ac propugnator Probabilismi, aliique Thomistæ, qui per integrum ferme sæculum illum secuti sunt (nam per octoginta annos, & amplius omnes Doctores Thomistas, qui post Medinam hac de re scripserunt, Probabilismum tenuisse, omnibus nunc in comperto est) : an vero cæteri Thomistæ, qui post id tempus ab ejus instituto, ac sententia recesserunt.*

Cæterum hæc admirabilia, quæ toto hoc Scholio deduximus, nihil, si velit, moretur Lector, &, ut lubet, accipiat. Nam ea ad causam principem nihil attinent, ut liquet, & a nobis, non vere ad astruendum, & persuadendum, quamquam id verum est, sed solum ad vim approbationis doctrinæ D. Thomæ, nec non ad efficaciam demonstrationis ostendendam tradita sunt.

PRO-

PROPOSITIO II.

AD Conscientiæ obligationem requiritur in omni Lege certa Præcepti existentia, ac promulgatio.

SCHOLIUM.

QUod ad promulgationem spectat, intelligitur Propositio ubi, & eo modo, quo illa diversa ab existentia reperitur juxta ea, quæ docuimus in Scholio Def. 46. n. 3.

Quod vero ad Præceptum intelligitur de præceptis sive *formalibus*, sive *virtualibus*.

Item intelligitur primum de præcepto in se, & a parte rei, ut nempe est externa Regula Conscientiæ, deinde etiam ex parte operantis, & ut est interna Regula, & applicatio illius, cum iis tamen conditionibus, & ea ratione, quam explicuimus in Scholio Def. 44., præsertim n. 5.

Et quidem de Præceptis *formalibus* in Lege Divina, & Humana Propositio liquet ex Cor. Ax. 19.. Etenim in his existentia, & promulgatio *authentica* est.

De *formalibus* vero, ac *virtualibus* in Lege naturæ ex Ax. 20., ejusque Corollario primo. Nam cum in hac Lege existentia, & promulgatio idem sit (*a*); Et hæc Lex principiis practicis, atque *absolute consonis* ad hæc principia, & conclusiones exinde evidenter demonstratas tanquam præceptis *explicitis*, ac *formalibus*; Conclusionibus autem ipsis demonstratis tanquam præceptis *implicitis*, & *virtualibus* comprehenda-

(a) *per Sch. Def. 46. n. 3.*

da-

datur: quæ omnia evidentia, & certa sunt; perspicuum est, præceptorum tum *formalium*, tum *virtualium* in Lege naturæ existentiam, atque promulgationem certam esse.

Quare solum de *virtualibus* in Lege Divina, & Humana demonstranda est. Quod ex mox dictis facile, & breviter fieri potest.

Etenim in præceptis *formalibus* ad Conscientiæ obligationem requiritur certa existentia, ac promulgatio per primam partem. Ergo, & in *virtualibus*. Nam in utrisque par omnino conditio, & ratio est. *Virtuale* enim *formali* æquipollet, immo cum in lucem eruitur idem omnino, ac *formale* est, quia æqualiter ac illud obligat, & æqualiter novum onus, & quidem aliquando gravius inducit (*a*). Verbo, quoad obligationem nulla inter utrumque differentia est. Quapropter utriusque certa existentia, ac promulgatio requiritur. Q. e. d.

(a) *per Schol.* 1. *Def.*45. *n.*4.

SCHOLIUM.

PROBABILIORISTÆ respondere possunt, nimium ex hac demonstratione probari. Probatur enim, sicut præceptorum formalium promulgatio *authentica* est, ita præceptorum quoque virtualium *authenticam* ponendam esse: quod per Nos tamen falsum est (*b*)

(b) *per Sch.Def.* 46. *n.*4.

Sed demonstrationis vis non cadit etiam supra promulgationis *authenticitatem*, sed solum supra certitudinem. Unde sicuti certa est præceptorum formalium promulgatio, ita & virtualium esse debet, cum par utrorumque sit obligatio (*c*), licet non certa eodem modo. Eo prorsus pacto, quo Ax. 18. ex D. Thoma docuimus, Mensuram

(c) *per Schol.*1. *Def.*45. *n.*4.

ram debere esse quidem certam, non tamen *omni modo*, *sed secundum quod est possibile in genere suo*. Itaque utriusque præcepti tum formalis, tum virtualis promulgatio certa esse debet ob rationem similis obligationis allatam, sed non omni, eodemque modo: unde formalis quidem *authentica*, quia ibi ita rei natura patitur, virtualis autem *non authentica*, quia hic rei natura non patitur, est.

Cor. Hinc in quacumque Lege ad Conscientiæ obligationem non sufficit quantumvis probabilis vel probabilior præcepti existentia, aut promulgatio, quia hujusmodi nequidem certa moraliter (*a*), sed omnino incerta, & æqualiter incerta est (*b*).

(a) *per Supp.* 4.
(b) *per Cor.* 2. *Def.* 26. 27.

PROPOSITIO III.

LIBERTAS, ejusque certa possessio non tollitur per incertam possessionem præcepti; bene vero certa possessio præcepti per incertam possessionem libertatis.

SCHOLIUM.

SENSUS est, non tolli moralem hominis libertatem circa usum licitæ, ac permissæ alicujus operationis per quamcumque probabilitatem de pravitate operationis illius: tolli vero certam præcepti obligationem per quamcumque veram probabilitatem libertatis de licito usu operationis ipsius.

Intelligitur autem prima pars juxta eamdem doctrinam, & conditiones traditas in Scholio Def. 44. & secunda pars in hypothesi, in qua

contra Legis certitudinem probabilitas dari potest juxta doctrinam Scholii Suppositionis tertiæ. Et de præcepto tum formali, tum virtuali.

Demonstratur prima pars. Libertas, ejusque possessio non tollitur nisi per Legis existentiam,
(a) *per* atque sufficientem promulgationem (*a*): legis
Cor.Ax. existentia, & sufficiens promulgatio debet esse
22. certa (*b*). Ergo libertas, ejusque possessio non
(b) *per* tollitur per incertam præcepti possessionem.
præced. Demonstr. 2. pars. Certa præcepti possessio non nisi certa existentia, ac promulgatione con-
(c) *per* tinetur (*c*). At probabilitate libertatis tollitur
eamd. existentiæ, & promulgationis certitudo; quia contra probabilitatem certitudo esse, aut rema-
(d) *per* nere non potest (*d*). Ergo certa præcepti pos-
Schol. sessio per incertam libertatis possessionem tol-
*Supp.*3. litur. Q. e. d.

SCHOLIUM.

ATQUE hæc est differentia inter utrumque, & ratio cur primum fieri possit, secundum non possit. Nempe cum libertas præcepti existentiam, atque promulgationem suapte na-
(e) *per* tura præcedat (*e*), ea antequam præceptum
Ax. 22. existat, & sufficienter promulgetur, in certa
(f) *per* suæ operationis possessione est (*f*). Cumque
Cor.ejusd. lex, ut auferat libertatem, debeat esse certo
(g) *per* existens, ac promulgata (*g*), priusquam id cer-
Cor.Ax. to fiat, libertas semper in possessione rema-
19. nebit. Nunc cum contra certam legis existentiam, vel promulgationem accedit probabilitas,
(h) *per* aufertur existentiæ, vel promulgationis certitu-
Schol. do (*h*), ideoque aufertur ea conditio ex parte
*Supp.*3. Legis, quæ ad tollendam libertatem omnino

ne-

necessaria est. Unde libertas in sui possessione perseverat. Itaque contra libertatem dari non potest prævalens probabilitas, bene vero contra Legem, quia hoc non Legis, utpote posterioris, sed libertatis, utpote prioris, privilegium est.

PROPOSITIO IV.

UT Præceptum Conscientiam obliget debet esse certum.

Intelligitur Propositio eodem modo, quo Propositio secunda; hoc est secundum doctrinam, & cum iis conditionibus Scholii Def. 44., & de præcepto quocumque cujuslibet Legis.

Demonstratur multipliciter.

1. Lex, & præceptum est Regula externa, ac Mensura moralis obligationis (*a*): Regula, & mensura debet esse certa (*b*) (scilicet in genere suo, & saltem moraliter (*c*)); ergo præceptum ad obligationem Conscientiæ debet esse certum.

(a) *per Ax.* 18.
(b) *per Cor.* 1. *ejusd.*
(c) *per Cor.* 2. *Ax.* 18.

ALITER

2. Libertas non tollitur nisi per certum præceptum (*d*): præceptum tollit libertatem (*e*); ergo certum esse debet.

(d) *per Prop. præced.*
(e) *per Ax.* 21.

ALITER

3. Præceptum obligans non nisi ejus existentia, ac promulgatione continetur (*f*): existentia, ac promulgatio certa esse debet (*g*); ergo præceptum obligans debet esse certum.

(f) *per Ax.* 19.
(g) *per Prop.* 2.

ALITER

4. Probabilitas nonniſi certitudine auferri po-
(a) *per* teſt (*a*). In hypotheſi nempe Schol. Def. 44.
Sch.Sup. n. 3. eſt probabilitas contra præceptum. Ergo
3. non niſi præcepti certitudine tolli poteſt; ideo-
que ut in ea hypotheſi præceptum conſcientiam
obliget, debet eſſe certum.

ALITER

5. Intellectus ſpeculativus non cogitur veri-
tate aliqua ſpeculativa, niſi evidens, & certa
(b) *per* ſit (*b*); ergo neque Intellectus practicus veri-
Cor. 9. tate aliqua practica, ſeu obligatione, niſi pa-
*Sup.*19. riter certa ſit. Nam Intellectus ſpeculativus, &
(c) *per* practicus eadem omnino potentia eſt (*c*): & u-
Ax. 11. triuſque objectum idem verum ſola ratione di-
(d) *per* verſum (*d*): & quidquid uni competit, compe-
Cor. 1. tìt etiam alteri (*e*).
*Def.*35. Immo in practicis multo minus cogitur, cum
(e) *per* minor adhuc perſuaſio requiratur (*f*). Quapro-
Cor.Ax. pter adhuc minus Intellectus practicus poterit
11. obligari, niſi præcepti obligatio certa ſit.
(f) *per*
Cor.Sup.
17.

SCHOLIUM.

NE ullus ſit cavillationi locus, ſenſus hujus demonſtrationis eſt, quod ſicut poſſumus in ſpeculativis licite opinari uſque ad ſcientiam veritatis, neque tenemur unam potius, quam aliam partem neceſſario admittere; ita in practicis poſſumus licite opinari circa Conſcientiæ obligationem uſque ad ſcientiam illius; ideoque non tenemur admittere obligationem, niſi certa ſit.

Por-

Porro si quæ sunt, quæ pro disparitate a speculativis ad practica quomodolibet afferri possunt, ea omnia in Corollariis præsertim Supp. 19. præoccupata reperiuntur.

A L I T E R

6. Nihil tenemur credere, nisi sit certo de fide (*a*). Igitur nihil tenemur observare, nisi sit certo præceptum. Etenim obligatio de credendis, & agendis par est, immo eadem est, quia æquali præcepto tenemur credere quidquid de fide credendum proponitur, ac observare quidquid faciendum præcipitur. (*b*)

(a) *per Cor.*10. *Sup.*19.

(b) *per Sch.Ax.* 15.

SCHOLIUM.

SENSUS hujus demonstrationis est idem ac præcedentis, nempe quod sicut in rebus etiam ad fidem pertinentibus licet utrinque opinari usque dum aliquid sit ad credendum certo & clare propositum, ideoque quamquam id asseratur esse de fide, & utcumque probetur, tamen non teneor ei assentire, & credere, nisi constet esse de fide, seu non teneor cum, & donec incertum, & opinabile est: ita in rebus pertinentibus ad mores licet utrinque opinari, quousque præceptum clare, & certo propositum sit, ideoque etsi aliquid affirmetur præceptum, & quomodocumque probetur, tamen non teneor illud admittere, & adimplere, nisi constet esse præceptum, seu non teneor cum, & donec incertum, & opinabile est. Quod tamen juxta doctrinam, & conditiones Sch. Def. 44. n. *6*. : & Sch. Ax. 5. : & Sch. Supp. 3. intelligendum est. Cujus diversita-

sitatis ratio, & causa est, quod fides pendet ex sola veritate, & infallibilitate DEI revelantis, mores autem etiam ex conscientia, opinione, ac persuasione ipsius operantis. (*a*) Unde est, quod certitudo fidei, seu objectorum ejus est suprema, & infallibilis, ideoque major etiam metaphysica, ac mathematica ipsa certitudine, & evidentia, quamquam illa ob sui obscuritatem, & inevidentiam Intellectum omnino non cogat, sicut ista. Certitudo vero, & evidentia de veritate solius fidei nostræ, ideoque de credibilitate eorum, quæ fide continentur, est tantum moralis, & quidem non *perfecta*, cujusmodi est hujus propositionis: *existit Roma*: quæ adeo ad assensum cogit, ut nemini dubium relinquat, sed *imperfecta*. Consurgit enim ex quibusdam motivis, ut vocant, *Credibilitatis*, jam notis, quæ licet satis, ac superabundanter Viros prudentes, & cordatos persuadere valeant, ac certos, & securos reddere, non tamen omnes cogunt, sicut certitudo moralis perfecta supradicta, ut experientia liquet. Ex quo fit, quod tam de objectis ipsis fidei, quamvis in se certissimis, ac infallibilibus, quam de illorum credibilitate dubium quandoque, licet omnino imprudens, oriri soleat, ac possit. Oritur enim illinc ob inevidentiam, uti diximus, & obscuritatem, hinc ob moralem tantum *imperfectam* evidentiam, ac certitudinem. Quæ omnia etiam pluries alias, nempe Schol. Def. 5. n. 1. & 5.: & Cor. *6*. 7. 12. 13. Ax. 9. 10.: & Schol. Cor. 16. Ax. eorundem num. 1. jam a nobis tacta sunt.

(a) *per idem*.

Sicut igitur non tenemur credere, nisi quod est

est certo de fide; ita neque observare, nisi quod est certo præceptum.

Nam sicut mensura, & regula morum est lex divina(*a*); ita & mensura, ac regula fidei veritas, & revelatio divina(*b*): unde utraque & semper eadem est, & vel certa apud nos, vel incerta ex æquo est.

(a) *per Ax.* 18.
(b) *per Sch. Def.* 5. *n.* 1.

Et sicut, & quo modo illa obligat, ne aliquid efficiatur ipsi contrarium; ita, eodemque modo ista obligat, ne aliquid contrarium ipsi credatur, quandoquidem & fidei, & morum æqualis obligatio est (*c*).

(c) *per Sch. Ax.* 15.

Et sicut in opinativis morum adest periculum temere asserendi, & eligendi falsum practicum, seu aliquid falso licitum, ideoque efficiendi aliquid ei oppositum, quod DEUS præcepit; ita in opinativis fidei adest periculum asserendi, & eligendi falsum speculativum (v. g. de Incarnatione, de Trinitate &c.: nam de his speculativis comparate ad practica nunc intelligimus, cum alioqui etiam complura practica simul de fide sint) seu credendi aliquid ei oppositum, quod DEUS revelavit: quia in omnibus opinativis, utpote æqualiter incertis (*d*), periculum ex æquo hujusmodi reperitur. Quod sane periculum in utrisque facile ex æquo vitari potest vel per suspensionem, illinc operationis, hinc assensus, vel per electionem partis tutioris, nempe illinc partis legi, hinc partis certæ, & cognitæ veritati faventis (*e*).

(d) *per Cor.* 1. *Def.* 7.
(e) *per Sch. Def.* 24. *n.* 4.

Reliqua omnia utrisque communia, videlicet quod in utrisque veritas inveniri absolute non potest, atque ideo non est obligatio eam inveniendi, verbo quod in utrisque ignorantia

invincibilis continetur : quod in utriſque non eſt obligatio vitandi errorem, ſeu culpam materialem, ſed ſufficit vitare formalem, in quo ſufficiens conſcientiæ ſecuritas habetur : quod in utriſque dubium ex æquo oritur, & Intellectus ad unam partem, nempe ad probabiliorem neceſſario determinatur : quod tandem in utriſque poteſt Voluntas non ſolum *phyſice*, ſed etiam *moraliter*, ſeu prudenter, vel ſaltem licite dubium deponere, & Intellectum ad partem quamlibet determinare &c.; hæc, inquam, omnia vide deducta, inter ſe collata, & applicata, tum in Corollariis Supp. 19., tum aliis multis in locis: nam ea refricare ſuperfluum eſt.

Immo in opinativis morum, multo magis poteſt Voluntas licite, & prudenter dubium practicum deponere, & Intellectum ad partem quamcumque determinare, quam in opinativis fidei, quia multo plures, & graviores ratio-
(a) *per* nes, atque cauſas habere poteſt in illis (*a*),
Schol. 1. quam in iſtis.
Cor. 16. Quod ſi in dubio practico de peccato pars
Ax. 9. 10. tutior ex præcepto eligenda eſt (*b*) (quæ unica
n. 3. inter res fidei, & morum differentia eſſe poteſt)
(b) *per* non abſolute, ſed conditionate tantum, nempe
Ax. 7. dubitatione permanente, minime ea pruden-
(c) *per* ter depoſita, (prudenter autem deponi poteſt (*c*))
Cor. 7. eligenda eſt (*d*).
Ax. 17. In ſumma tam de credendis, quam de agen-
(d) *per* dis eadem omnino ratio eſt. Quocirca ſicut non
Ax. 7. teneris credere, niſi quod eſt certo de fide; ita nec adimplere, niſi quod eſt certo præceptum.

Quinimmo minus adhuc tenemur in moribus, quam in fide; tum quod fidei reſpectus no-

nobilior, quam morum, ac neceſſitas major eſt; tum quod res fidei rebus morum periculoſiores ſunt (*a*). Q. e. d.

(a) *per Sch. Ax.*

Cor. Hinc præceptum incertum, ſeu opinativum, ideoque probabile, vel probabilius conſcientiam non obligat; unde non obligat, ſi non certo, ſed tantum opinative quomodolibet eſt vel exiſtens, vel promulgatum, quia tam exiſtentia, quam promulgatio certa ad vim præcepti requiritur (*b*).

(b) *per Prop.* 2.

SCHOLIUM.

HÆc quarta Propoſitio ut purum Corollarium Propoſitionis ſecundæ ſub ea collocari poterat, quia cum præceptum ejus exiſtentia, ac promulgatione contineatur, ſi ad Conſcientiæ obligationem certa exiſtentia, & promulgatio requiritur, jam patet, certum præceptum requiri. Sed quia multimodis demonſtrari poterat, ut factum eſt, ſeorſim tanquam Propoſitio poſita eſt.

PROPOSITIO V.

IN Probabiliſmo defectus exiſtentiæ Legis, vel ſufficientis ejus promulgationis reperitur.

SCHOLIUM.

SEnsus eſt, in iis, in quibus verſatur Probabiliſmus, vel reipſa non exiſtere Legem obligantem, vel ſi exiſtit, ſaltem non eſſe ſufficienter promulgatam.

Intelligitur autem Propoſitio, ne æquivocatio-

tioni locus pateat, de exiſtentia, ac promulgatione quomodo explicuimus Cor. 5. Supp. 4.

Demonſtratur. Probabiliſmus eſt dumtaxat de præceptis *virtualibus*, & quidem opinativis (*a*). Horum, vel exiſtentia, vel promulgatio eſt incerta (*b*). Exiſtentia, & ſufficiens promulgatio Legis obligantis debet eſſe certa (*c*). In Probabiliſmo igitur defectus exiſtentiæ Legis obligantis, vel ejus ſufficientis promulgationis reperitur. Q. e. d.

(a) *per Cor.* 2. *Supp.* 4. (b) *per Cor.* 3. *ejuſd.* (c) *per Prop.* 2.

PROPOSITIO VI.

IN Probabiliſmo certa libertatis poſſeſſio continetur.

Intelligitur quo modo deduximus, & explicavimus in Cor. Ax. 22.

Demonſtratur. Ibi eſt certa poſſeſſio libertatis, ubi præcepti certitudo non invenitur, cum illa nonniſi per certum præceptum auferatur (*d*): in Probabiliſmo Præcepti certitudo non reperitur (*e*). In eo igitur certa poſſeſſio libertatis continetur. Q. e. d.

(d) *per Prop.* 3. (e) *per Supp.* 4.

ALITER

Ubi non adeſt exiſtentia certa Legis obligantis, ejuſque ſufficiens promulgatio, ibi certa poſſeſſio libertatis reperitur (*f*). In Probabiliſmo non eſt certa exiſtentia, vel ſaltem promulgatio ſufficiens Legis obligantis (*g*). Ergo in illo adeſt certa poſſeſſio libertatis. Q. e. d.

(f) *per Cor. Ax.* 19. (g) *per Sch. Sup.* 4.

SCHOLIUM.

PROBABILIORISTÆ tertiam, quintam, & ſextam Propoſitiones tantum abeſt, ut demon-

monſtrationes exiſtiment, quin potius puros paralogiſmos manifeſtam principii petitionem continentes putent. Ajunt enim, in Probabiliſmo jam ſupponi exiſtentem, ac ſufficienter promulgatam Legem obligantem; ideoque ablatam poſſeſſionem libertatis.

Sed hæc in vulgari methodo utcumque vera fortaſſis eſſe poſſint, in noſtra certe non poſſunt. Nam quomodo Legis *exiſtentia*, *promulgatio*, *libertatis poſſeſſio*, a nobis accipiatur, & ad uſum demonſtrationis adhibeatur, ex Schol. Def. 46., ex Supp. 4, Cor. 5., ex Ax. 22., ejuſque Schol. 1., aliiſque locis ſatis liquet. In qua quidem acceptione, etiam Probabilioriſtas nobiſcum convenire, atque propterea nihil eſſe æquivocationis, aut ſuppoſitionis, aut falſitatis, quod ab illis notari, minus contra nos objectari poſſit, ex ibidem dictis manifeſtum eſt.

PROPOSITIO VII.

NON eſt Præceptum per ſe, & univerſale vetans uſum opinionis probabilis faventis libertati in conflictu, vel æque probabilis, vel probabilioris faventis Legi; verbo vetans Probabiliſmum: neque eſſe poteſt.

SCHOLIUM.

DICTUM eſt *per ſe*, hoc eſt ex natura rei, & *univerſale*, quia *per accidens*, ſeu aliunde, & peculiare eſſe poteſt, ſcilicet Voto, Juramento, Contractu, Superioris juſſu, Dubio practico, Conſcientia erronea (quamquam hæc deponi & debet, & poteſt) quemadmodum Cor. 16. Supp. 19. de Probabiliſmo in ſpeculativis, de *tutis*

Schol.

Schol. Ax. 5., & de usu opinionum D. Bonav., & D. Thom. Cor. Supp. 28., ac de aliis rebus alibi admonuimus.

Demonstratur prima pars tripliciter.

1. Non est Præceptum hujusmodi in speculativis, & practicis politicis (*a*). Igitur nec in practicis moralibus. Est enim eadem omnino ratio in utrisque. Nam Intellectus speculativus, & practicus eadem omnino potentia est (*b*). Unde quidquid convenit *per se* uni, convenit etiam alteri; atque ideo quod Ratio *per se*, dictat, præscribit, exigit erga unum, etiam dictat, præscribit, *per se* exigit erga alterum (*c*).

(a) *per* Cor. 16. *Supp.* 19. (b) *per Ax.* 11. (c) *per Cor. ejusd.*

SCHOLIUM.

NE, Lector, hic a me tædio afficiaris applicando singula peculiariter singulis, Tu ipse perpende, & applica omnia Corollaria ejusdem Suppositionis 19. Nam in illis omnes excogitabiles Probabilioristarum responsiones, distinctiones, exceptiones, differentias, cavillationes, verbo evasiones, quibus Probabilismus astrui potest illicitus in practicis, non vero in speculativis, ex æquo præocupatas demonstrative, atque præclusas invenies.

Quinimmo si non adest præceptum hujusmodi in speculativis, multo major ratio est, cur esse non debeat in practicis. Nam ad habendam veritatem practicam, seu ad prudenter assentiendum, & operandum in practicis, minor persuasio requiritur, quam in speculativis (*d*). Quare si in his sufficit electio opinionis minus probabilis, & minus tutæ quomodolibet comparatæ, neque ultra præcipitur; multo magis suf-

(d) *per* Cor. Sup. 17.

sufficiet hæc electio in practicis, neque amplius injungetur.

A L I T E R

2. Si est præceptum, est vel Naturale vel Divinum, vel Humanum (*a*); & potissimum Naturale (*b*). Rursus, vel formale, & explicitum, vel virtuale, & implicitum. Denique vel certum, vel opinativum (*c*). Atqui nullum ex his est.

Et quidem primo generatim. Non extat neque Naturale, neque Divinum, neque Humanum formale, & explicitum (*d*): neque virtuale clarum, & certum (*e*); igitur, si extat, est opinativum. At hujusmodi verum præceptum non est, neque conscientiam obligare potest (*f*). Nullum igitur est.

Præterea speciatim. Non extat Naturale. Nam si extaret, ad Legem Naturæ vel *stricte*, vel *late* pertineret (*g*). At non primum. Quod enim *stricte* ad Legem Naturæ pertinet, practicis tantum principiis, & conclusionibus demonstratis continetur (*h*). Quod autem sit illicitus Probabilismi usus, hoc neque principium practicum, neque conclusio demonstrata est. Hoc enim omnibus esset notum, & apud omnes nationes commune (*i*); neque proinde a tot Sapientibus rem potissimum ex professo discutientibus, ignoraretur ad Legem Naturæ pertinere (*k*).

Non secundum. Quæ enim *late* ad Legem naturæ spectant sunt vel *absolute*, vel etiam *respective* consona practicis principiis, & conclusionibus demonstratis (*l*). Illicitus autem Probabilismi usus neque *absolute*, neque *respective* consonis continetur. Non primis; quia cum hæc æque, ac practica principia, & conclusiones

(a) *per Sch.Def.* 45. *n.*1.
(b) *per Sup.* 8.
(c) *per Sch.Def.* 45. *n.*4. & 5.
(d) *per Sup.* 7.
(e) *per Cor.ejusd.*
(f) *per Cor.prop.* 4.
(g) *per Sch.Ax.* 20.
(h) *per Ax.* 20. *ejusq.Sch.*
(i) *per Cor.* 1. *ejusd.*
(k) *per Cor.* 2. *ejusd.*
(l) *per Sch.ejusd.*

nes

nes demonſtratæ clara, & evidentia ſint (*a*), id omnibus pariter innoteſceret, & a Sapientibus præſertim ignorari non poſſet (*b*). Non ſecundis; quia cum hæc ad Naturæ Legem ita pertineant, ut etiam eorum oppoſita poſſint ad eamdem pariter Legem pertinere (*c*), poterit tam Probabilioriſmi, quam Probabiliſmi uſus ſecundum naturæ Legem licitus eſſe.

Non præceptum formale, aut virtuale certum, quia illud principiis, iſtud concluſionibus demonſtratis continetur (*d*); quæ omnia evidentia ſunt (*e*), atque ideo a nemine ignorarentur (*f*).

Non denique virtuale opinativum: tum quod hujuſmodi verum præceptum conſcientiam obligans non eſt (*g*): tum quod ad Legem naturæ non pertinet, quæ ſolum practicis principiis, concluſionibus demonſtratis, & ad hæc omnia *abſolute conſonis* continetur (*h*). Hæc autem non opinativa, & incerta, ſed certa, & evidentia ſunt (*i*), & a nemine propterea ignorantur (*k*).

Et ut penitius, ac ſpecialius rem demonſtremus. Si extat præceptum Legis Naturæ, hoc ad rectam Rationem, ſeu Prudentiam pertinet, & conſiſtit in eo, quod eſt contra Prudentiam, & Rationem rectam, eligere partem probabilem libertati faventem in noto conflictu, quia Prudentia ipſa, & Ratio recta dictat, in conflictu opinionum æqualiter probabilium, tanquam in dubio practico, partem tutiorem, ſeu Legi favorabilem eſſe ſequendam, ne peccandi periculo te committas; in concurſu vero inæqualiter probabilium partem, quæ veroſimilior, ac veritati propinquior apparet, tum quia

(a) *per Cor.* 1. *ejuſd.*
(b) *per Cor.* 2. *ejuſd.*
(c) *per Schol.& Cor.* 4. *ejuſd.*
(d) *per Sch.ejuſdem.*
(e) *per Cor.* 1. *ejuſd.*
(f) *per Cor.* 2. *ejuſd.*
(g) *per Cor.Propoſ.*4.
(h) *per Ax.* 20. *& per Sch. ejuſd.*
(i) *per Cor.* 1. *ejuſd.*
(k) *per Cor.* 2. *ejuſd.*

quia major certitudo haberi non potest (*a*), tum quia ab ea parte Intellectus magis determinatur (*b*). Itaque electionem partis probabilis faventis libertati ob has rationes esse difformem Rationi rectæ, & imprudentem. Atqui primum, quod Ratio recta, & Prudentia ita dictet, hoc non est neque practicum principium, neque conclusio demonstrata, neque aliquid his *absolute consonum*: alioquin omnibus innotesceret (*c*), & a Sapientibus præsertim non ignoraretur (*d*) Deinde Probabilismi electio non difformis rectæ Rationi, & imprudens, & exposita periculo peccandi formaliter, sed conformis, & prudens, & secura est; quia opinio probabilis favens libertati in utroque conflictu, & rectæ Rationi conformis (*e*), & prudens (*f*), & tuta, tutissima est (*g*). Tandem non obstante Probabilioritatis excessu, quo Intellectus magis ad unam partem deteminatur, prudenter, & licite ad oppositam a Voluntate determinari potest (*h*). Prohibitio igitur hujus electionis non potest ullo modo ad Legem Naturæ pertinere.

Atque vel ex hoc solo de Probabilioristarum causa actum est. Nam inter nos, & illos convenit, præceptum aliquod, si extat, de vitando Probabilismo, illud de Lege Naturæ esse, ut Sup. 8. determinatum est.

A L I T E R

3. In Probabiliorismo favente Legi duo tantum continentur, nempe tutius ex parte Legis, & probabilius ex parte opinionis (*i*). Probabilius autem est idem, ac prudentius (*k*), prudentius idem ac melius (*l*). Atqui non est præceptum universale, & per se sequendi tutius, aut melius (*m*). Ergo non est præceptum

se-

(a) *per hypoth.* & *per Sch. Cor. 7. Ax. 17.*
(b) *per Cor. 7. Ax. 9. 10.*
(c) *per Cor. 1. Ax. 20.*
(d) *per Cor. 2.*
(e) *per Cor. 5. Def. 26. 27.*
(f) *per Cor. 6. earumd.*
(g) *per Prop. 1.*
(h) *per Cor. 7. Sup. 19. & Prop. 9. infra afferend.*
(i) *per hypoth.*
(k) *per Cor. 5. Ax. 17.*
(l) *per Def. 16.*
(m) *per Ax. 8*

sequendi Probabiliorismum, seu vitandi Probabilismum.

Demonstr. 2. pars. Impossibile est, extare præceptum universale vetans usum illius, quod est tutum (*a*), quod prudens, ac bonum (*b*), injungens vero usum ejus, quod est tutius (*c*), quod prudentius, ac melius (*d*). Probabilismi usus est tutus (*e*), prudens, ac bonus (*f*); Probabiliorismi autem suo sensu tutior (*g*), prudentior, ac melior (*h*). Ergo præceptum universale injungens Probabiliorismum, & vetans Probabilismum esse non potest. Q. e. d.

(a) *per* *Cor.Ax.* 5. (b) *per* *Cor.* 2. *Def.*16. (c) *per* *Cor.Ax.* 8. (d) *per* *idem*. (e) *per* *Prop.*1. (f) *per* *Cor.* 6. *Def.*26. 27. (g) *per* *Sch.Def.* 24.*n.*9. (h) *per* *Cor.* 5. *Ax.* 17.

PROPOSITIO VIII.

SI extat præceptum, non est sufficienter promulgatum.

SCHOLIUM.

SENSUS est, quod si etiam reipsa esset præceptum hujusmodi, sive Naturale, sive Divinum, sive Humanum, non est tamen nobis ita intimatum, ut sufficienter innotescat, habeatque vim obligandi. Intelligitur autem Propositio de promulgatione sive authentica, sive non authentica ubi locum habet, & tunc cum promulgatio tanquam aliquid diversum ab existentia sumi potest.

Cum autem *authentica* non habeat locum nisi in Lege Divina, & Humana, atque in solis præceptis *formalibus*; *non authentica* vero etiam in Lege Naturæ, & in omnibus cujusque Legis præceptis *virtualibus* (*i*); idcirco de omnibus Propositio demonstranda est.

(i) *per* *Sch.Def.* 46.*n.*4.

Et

Et quidem de præceptis *formalibus* Divinæ, & Humanæ Legis patet ex Ax. 19., ejuſque Corollario. Nam cum in his promulgatio *authentica* ſit, ideoque clara, & manifeſta, ea ab omnibus cognoſceretur; unde a tot Sapientibus, qui præſertim ex profeſſo de ea inquirunt, ignorari non poſſet (*a*), quæ tamen hactenus ab iis ignoratur (*b*).

Demonſt. de *non authentica* in Lege Naturæ, & de præceptis *virtualibus*.

Præcepta hujuſmodi in hac Lege eſſe non poſſunt, niſi concluſiones practicæ, vel demonſtrative, vel opinative deductæ (*c*). Sed concluſiones demonſtratæ, primum antequam evidenter deducantur, ſeu antequam evidens earum connexio cum principiis cognoſcatur, promulgatæ non ſunt (*d*): deinde cum ſunt deductæ, jam claræ, & evidentes ſunt (*e*); atque ideo neceſſe eſt omnibus, & præſertim Sapientibus innoteſcere (*f*): quod tamen in hypotheſi non contingit, cum a pluribus Sapientibus ignorentur (*g*). Concluſiones vero opinative deductæ obſcuræ, & incertæ ſunt (*h*), ac proinde non ſufficienter promulgatæ, quia ſufficiens promulgatio certa, & clara eſſe debet (*i*). Immo neque de Lege Naturæ ſunt (*k*).

Demonſt. denique de *non authentica* in omnibus præceptis *virtualibus* Legis ſive Divinæ, ſive Humanæ.

Hujuſmodi præcepta in utraque Lege ſunt, quæ vel ſcientifice, vel opinative deducuntur (*l*). Neutra autem ſufficienter promulgantur. Non prima, quia ſi ſcientifice deducerentur, omnibus innoteſcerent (*m*), neque a pluribus Sapientibus ignorarentur (*n*): quod tamen in re præſenti con-

(a) *per Cor.* 1. *&* 2. *Ax.* 20.
(b) *per hypoth.*
(c) *per Sch. Def.* 45. *n.* 5.
(d) *per Sch. Def.* 46. *n.* 4.
(e) *per Ax.* 20.
(f) *per Cor.* 1. *ejuſd.*
(g) *per hypoth.*
(h) *per Sch. Def.* 45. *n.* 5.
(i) *per Prop.* 2.
(k) *per Cor.* 3. *Ax.* 20.
(l) *per Sch.* 45. *n.* 5.
(m) *per Cor.* 1. *Ax.* 20.
(n) *per Cor.* 2. *ejuſd.*

(a) *per* contingit (*a*). Non secunda, quia horum promul-
Sch.Def. gatio obscura, & incerta est (*b*): promulgatio
46.n.4. vero clara, & certa esse debet (*c*). Igitur si est
(b) *per* præceptum de vitando Probabilismo, sive Natu-
Prop. 2. rale, sive Divinum, sive Humanum, non est
(c) *per* tamen sufficienter promulgatum. Q. e. d.
hypoth.

PROPOSITIO IX.

IN practicis moralibus potest Voluntas Intellectum positum inter opiniones contradictorias, vel æqualiter, vel inæqualiter probabiles, ad partem libertati faventem, & prudenter, & licite determinare, eamque proinde sine temeritate, & crimine eligere.

SCHOLIUM.

DICTUM est *prudenter*, & *licite*, quia hæc duo idem non sunt. Tametsi enim quod est prudens sit licitum, & licitum aliquo modo
(d) *per* sit prudens, quia licitum ut tale est bonum (*d*);
Def. 13. tamen prudens plus importat, quam licitum. Prudens enim importat etiam rectitudinem o-
(e) *per* perationis (*e*), licitum vero operationis tan-
Def. 48. tum permissionem, seu carentiam peccati: quia
(f) *per* licitum est, quod nullo præcepto prohibetur (*f*)
Def. 12. atque ideo sine peccato fieri potest.

Affirmat igitur Propositio, 1. Voluntatem præfatam determinationem *prudenter*, deinde saltem *licite* facere posse.

Demonstratur dupliciter. 1. generatim.

1. Voluntas potest Intellectum *prudenter*, & *licite* hoc modo determinare in speculativis, etiam ad fidem pertinentibus, & practicis politi-

liticis (*a*). Ergo & in practicis moralibus. Eadem enim ratio est de utrisque, & quidquid Voluntas potest in Intellectum in speculativis, potest & in practicis (*b*).

Recole omnia Corollaria Supp. 19., eaque tu ipse ad rem applica. In illis enim quæcumque ab Adversariis pro disparitate rationabiliter afferri possunt, demonstrative soluta reperiuntur. Præcipua autem hæc tria sunt. 1. quod in moralibus practicis homo necessario constituitur in dubio practico, in quo ex præcepto tutior pars eligenda est. 2. quod in his adest periculum peccati, ideoque salutis, minime vero in speculativis. 3. quod in speculativis non tenemur inquirere veritatem, aut eam admittere, nisi manifesta sit, in moralibus autem tenemur eam investigare, & hujus defectu eam arripere, etiam in dubiis, seu arripere securitatem, ob periculum peccati, atque salutis præfatum.

(a) *per Cor.* 7. *Supp.*19.
(b) *per Cor. Ax.* 11.

Sed hæc tria tum Supp. eadem 19. per distincta Corollaria, tum pluribus aliis in locis multipliciter demonstrative soluta sunt. Tu inquam, Lector, recole, & applica: nam eadem repetere non vacat.

Quinimo potiori jure potest Voluntas id efficere in opinativis moralibus, quam in speculativis sive indifferentibus, sive pertinentibus ad fidem; tum quia universim in illis minor adhuc persuasio sufficit ad Intellectum determinandum, quam in istis (*c*): tum quia in opinativis, maxime circa operabilia .... *in potestate habet homo, quod assentiatur uni, vel alteri parti contradictionis* juxta D. Thomam (*d*): tum quia, præsertim quod ad res fidei pertinet, eæ practicis moralibus, & magis necessariæ,

(c) *per Cor. Sup.* 17.
(d) *per Schol.* 1. *Cor.*16. *Ax.*9. 10.

& nobiliores, & periculosiores sunt (*a*).

2. Specialiter quod Voluntas id possit *prudenter*, & quidem tam ex parte sui, quam ex parte Intellectus.

Determinatio ad assensum unius partis, & electio ejusdem est prudens, si & ille assensus sit certo prudens, & magnæ, ac graves causæ adsint hujus electionis (*b*). Atqui utrumque in hypothesi reperitur. Nam ex parte Intellectus, assensus illius partis prudens est, utpote nixus rationibus vere gravibus, & magnis, seu nixus opinione vere probabili, quæ conformis Rationi rectæ (*c*), quæ virtuosa, & prudens etiam in noto conflictu est (*d*). Idque ab Intellectu certissime cognoscitur (*e*). Ex parte vero Voluntatis adsunt, vel adesse possunt multæ causæ rationabiles, & magnæ (*f*). Ergo determinatio ad assensum partis probabilis faventis libertati in conflictu æque probabilis vel probabilioris faventis Legi, ejusque electio prudenter a Voluntate fieri potest.

Et quidem quod spectat ad electionem inter opiniones æqualiter probabiles, mirum est, quod quispiam vel dubitet, prudenter fieri non posse. Nam cum spectata rationabilitate, utraque opinio sit æqualiter prudens, nulla apparet ratio, cur Voluntas nequeat prudenter alterutram ad libitum eligere, ac Intellectum ad alterutrius assensum determinare. Sed tamen de electione in utroque conflictu Propositio æque demonstrata est.

Tandem quod possit saltem licite. Illud licite fieri potest, quod nullo præcepto prohibetur (*g*): determinatio ad partem probabilem faventem libertati in noto conflictu, ejusque electio, seu electio Probabilismi nullo præcepto pro-

(a) per *Sch. Ax.* 15.
(b) per *Sch.* 1. *Cor.* 16. *Ax.* 9. 10. *n.* 3. & *Cor.* 7. *Sup.* 19.
(c) per *Cor.* 6. *Ax.* 17.
(d) per *Cor.* 5. *ejusd.*
(e) per *Sch. Def.* 37.
(f) per *Schol.* 1. *Cor.* 16. *Ax.* 9. 10. *n.* 3.
(g) per *Def.* 12.

prohibetur (*a*): ergo Voluntas poteſt Intellectum ad eam partem ſaltem licite determinare, eamque eligere. Q. e. d.

(a) *per Prop.7.*

SCHOLIUM.

ADVERTAT Lector id, quod etiam in Cor. 7. Supp. 19. indicatum eſt, nempe ad prudentem determinationem, & electionem ex parte Voluntatis ſufficere etiam ſolum, quod aſſenſus Intellectus ſit certo prudens, etiam ſine ulla alia cauſa ex parte Voluntatis ipſius. Cum enim Voluntas dirigatur in ſuis operationibus ab Intellectu (*b*), perſpicuum eſt, eam ſine imprudentia illi imperare, ac facere poſſe, quod ab eodem ſibi oſtenditur eſſe certo rationabile, ac prudens. A nobis tamen utrumque conjunctum eſt, ut res validius, & undequaque demonſtraretur.

(b) *per Sch. Ax.* 10.

Cor. Hinc tanquam e proprio loco evidentiſſime patet, operari prudenter, vel ſaltem non imprudenter, ſeu licite, qui probabilem opinionem in hypotheſi amplexatur; ideoque legitimam demonſtrationem eſſe illam, qua Probabiliſtæ in aſſerendo licito Probabiliſmi uſu paſſim utuntur. Eſt autem hujuſmodi. Qui prudenter operatur non peccat: qui ſequitur opinionem probabilem libertati faventem in conflictu vel æque probabilis, vel probabilioris faventis legi prudenter operatur: non peccat igitur.

SCHOLIUM.

HANC nihilominus Probabilioristæ communiter asserere non verentur putidum paralogismum apertam, si Superis placet, principii petitionem continentem.

Sed hoc ex præpostera rei intelligentia procedere perspicuum est. Falluntur enim in eo, quod existimant, nos Prudentiæ rationem sumere ex approbatione Prudentum, & Prudentum approbationem ex natura ipsa Prudentiæ. Ad hæc Prudentis nomine quoscumque de trivio Magistellos, non Doctores summos, & approbatos a Nobis significari. Quæ cum omnia falsa sint, ut ex Schol. 2. Def. 26. 27., ex Ax. 16. 17., eorumque Corollariis, & Scholio, atque ex aliis bene multis locis liquet; etiam istuc ipsum, quod Probabilioristæ passim affirmant, falsum est.

PROPOSITIO X.

IN Probabilismo ignorantia invincibilis omnino excusans a peccato formali continetur.

SCHOLIUM.

HOc est ignorantia invincibilis tam *physice*, quam *moraliter* licet *prævisa*. Nam constat, in eo de pravitate operationis dari non solum suspicionem aliquam, timorem, simplicem apprehensionem, aut probabilem opinionem juxta ea, quæ docuimus in Schol. Def.

44.,

44., verum etiam opinionem probabiliorem: quo hujusmodi de actionis malitia prævisio continetur, ut major in hypothesi dari non possit.

Demonstr. In Probabiliorismo favente libertati ignorantia invincibilis *prævisa* omnino excusans a peccato formali continetur (*a*). Ergò & in Probabilismo. Cum enim omnia utrinque paria sint, excepto Probabilitatis excessu (*b*); si ignorantia hujusmodi in Probabiliorismo potius, quam in Probabilismo reperitur, necessario oriri debet ex solo hoc excessu. At ex hoc solo excessu vel non oritur, aut oriri potest; vel si oritur, non ita potius oritur, quin & in Probabilismo ex æquo inveniri possit (*c*). Igitur & in Probabilismo reperitur. Q. e. d.

(a) *per Sup.* 6.
(b) *per Cor.* 8. *Def.*26. 27.
(c) *per Sch.Sup.* 6. *n.* 5. & 6.

ALITER

Ea ignorantia, licet *prævisa*, & *physice*, & *moraliter* invincibilis est, cujus vincendæ possibilitas, & obligatio non est (*d*). Ignorantiæ autem, quæ Probabilismo continetur, vincendæ possibilitas, & obligatio non est. Cum enim ignorantia *prævisa* de actionis malitia tribus in universum modis vinci debeat, ac possit, nempe vel per certam scientiam de illius honestate, aut pravitate, vel per reductionem ad dubium practicum, ideoque per electionem partis tutioris, vel per electionem opinionis de operationis honestate (*e*): si est obligatio vincendi *prævisam* ignorantiam Probabilismi, erit obligatio illam vincendi aliquo ex his tribus modis. Cumque quod ad secundum modum spectat, dubium practicum potissime habeatur in conflictu æqualium opinionum, quamvis etiam in conflictu inæqualium haberi soleat, ac possit (*f*);

(d) *per Sch.Def.* 44. *n.*1. & 2.
(e) *per idem n.*3.
(f) *pe. Sch. Ax.* 7.

quod vero ad tertium modum, in caſu non ha-
(a) *per* beatur niſi opinio probabilis, & probabilior (*a*):
hypoth. ſi eſt obligatio vincendi ignorantiam ſecundo
modo, erit obligatio in utroque conflictu, vel
manendi in dubio practico, ſi jam adeſt, vel ad
illud ſe reducendi, ideoque eligendi in utroque
conflictu partem tutiorem, ſeu Legi faventem:
ſi vero vincendi tertio modo (ſuppoſita Proba-
bilioriſtarum hypotheſi, quod per electionem
opinionis minus probabilis faventis libertati li-
cite vinci non poſſit), erit obligatio eam vin-
cendi per electionem opinionis probabilioris.
Itaque, ut eam ignorantiam vincas, teneberis
vel reperire certam veritatem de actionis pravi-
tate, aut honeſtate; vel permanendo in dubio
practico, ſi in eo ades, vel te ad illud reducen-
do, eligere in utroque conflictu partem tutio-
rem; vel denique in ſecundo conflictu partem
probabiliorem. Atqui, ſuppoſita opinione proba-
bili de honeſtate operationis, non eſt obligatio
vincendi eam ignorantiam ullo ex his tribus
modis.

Non primo: quia certitudo de bonitate, aut
(b) *per* malitia actionis, etiam quacumque adhibita di-
Sch.Sup. ligentia, abſolute inveniri non poteſt, cum
4. Probabiliſmus ſolum in opinativis verſetur, &
(c) *per* incertis (*b*); & quia contra probabilitatem de
Sch.Sup. honeſtate certitudo de malitia in ſenſu compo-
3. ſito dari non poteſt (*c*): ejus autem, quod eſt
(d) *per* impoſſibile, obligatio non eſt (*d*).
Sch.Def. Non ſecundo, & tertio: tum quia in utro-
44. que conflictu poteſt Voluntas, & prudenter, &
(e) *per* licite dubium practicum in Intellectu ortum
Prop.præ- deponere, ſeque ad partem probabilem liberta-
ced. ti faventem determinare (*e*): tum quod nullum

de

de sequendis, vel æque probabilibus, vel probabilioribus tutioribus, verbo de sequendo Probabiliorismo præceptum est (*a*). Ergo non est possibilitas, aut, supposita probabilitate de actionis honestate, obligatio vincendi ignorantiam, quæ in Probabilismo continetur; atque ideo ea, licet *prævisa*, & *physice*, & *moraliter* invincibilis est. Q. e. d.

(a) *per Prop.* 7.

SCHOLIUM I.

PROBABILIORISTARUM nonnulli invincibilem ignorantiam Probabilismo minime contineri, a D. Thoma loco de *Errore* ex Quæst. Disput. Supp. 16. allegato, insolubili demonstratione ostensum putant.

Sed hunc textum, primum nequidem ad rem esse, tum omnino falsum, denique Probabiliorismum ipsum libertati faventem pariter evertere perspicuum est. Non est ad rem, quia ignorantia diversum aliquid ab errore est (*b*). Est falsus, quia opinio minus probabilis error neque formalis, neque materialis est (*c*). Accedit, quod ignorantia Probabilismi non solum defectu potentiæ inveniendi veritatem (*d*), sed etiam, & potissimum defectu obligationis eam vincendi invincibilis est (*e*). Tandem Probabiliorismum ipsum ex æquo subruit, quia utriusque opinionis tam minus probabilis, quam probabilioris libertati faventis attributa omnia, excepto uno probabilitatis excessu, paria sunt (*f*). Locum relege, & perpende. Ex quo liquet, num Probabilioristæ quæstionem intelligant, quam impugnant, quibus fundamentis eorum sententia innitatur, & quantum eorum demonstra-

(b) *per Def.* 42.
(c) *per Cor.* 3. *Def.* 26. 27.
(d) *per Supp.* 4. *ejusque Cor.* 3.
(e) *per id. Cor. & Prop. præced.*
(f) *per Cor.* 8. *Def.* 26. 27.

ſtrationibus, cujuſmodi uſus frequentiſſimus eſt, ſit inſolubilibus deferendum.

SCHOLIUM II.

Atque ex his omnibus, quæ hactenus dicta ſunt, ſatis patet, quomodo ſe habeat Intellectus conſtitutus inter contrarias opiniones probabiles, quæque ſint illius in opinando proprietates, & jura, quidve etiam in præſenti quæſtione ad ejus ſolutionem cognoſcat. Quæ doctrina ad calcem reſervata eſt, quippe quæ quemdam veluti doctrinæ totius epilogum continet.

1. Itaque ſicut cum Intellectus actu directo ſcit, aut dubitat, actu reflexo certo ſcit ſe ſcire, aut dubitare, ita cum directe opinatur, reflexe certo ſcit, ſe opinari, & quidem rationabiliter opinari (*a*), etiam ex parte opinionis minus probabilis in conſpectu probabilioris, cum illa etiam in iſtius conſpectu non deſinat eſſe probabilis (*b*).

2. Certo ſcit, quamlibet ex contradictoriis opinionibus ſive æqualiter, ſive inæqualiter probabilibus æque poſſe eſſe veram, vel falſam; ideoque neutram ſibi fore determinate veram, aut falſam, quamquam in conflictu neceſſe ſit, alteram in ſe eſſe veram, alteram falſam. Nam & omnis opinio eſt æqualiter incerta (*c*); & æqualiter contingit, quod opiniones probabiles evadant probabiliores, vel certæ, ac probabiliores tantum probabiles, vel falſæ (*d*); & idem homo eamdem opinionem nunc habet probabilem, nunc vero probabiliorem (*e*): & contradictoria ſimul vera eſſe non poſſunt. (*f*)

(a) per *Sch.Def.* 37.
(b) per *Cor.* 4. *Def.*26. 27.
(c) per *Cor.* 1. *Def.*25.
(d) per *Supp.* 9.
(e) per *Schol.*2. *Def.*26. 27.*n.*3.
(f) per *Ax.* 1

3. Pro-

3. Probabilioritatem non esse absolutam, realem, ac objectivam, sed respectivam, & subjectivam (*a*): & ideo quamvis aliqua opinio sibi certo videatur probabilior, tamen fieri posse, ut opposita, quæ sibi videtur minus probabilis, sit reipsa probabilior: & de facto ab aliis haberi tanquam probabiliorem (*b*). Quare de probabilioritate, utcumque certo sibi visa, nunquam tamen Intellectus omnino certus est, sed circa illam absolute semper falli potest.

4. Se non cogi absolute, & simpliciter ad assensum, nisi a vero, & evidenti (*c*): ab opinativis autem quibuscumque solum vel æqualiter, vel magis, vel minus moveri (*d*): se in his subjici tamen imperio Voluntatis (*e*): atque discrimen opinionis probabilioris a probabili in hujusmodi majori permotione dumtaxat situm esse (*f*). Unde nec ferri nativo pondere in probabilius, tanquam in naturale proprium, primarium, & rigorosum objectum, quia hujusmodi objectum est solum reale verum (*g*), quod aliter esse non potest (*h*), quodque propterea Intellectum ad assensum tantum cogit (*i*).

5. Inter opinativa nullam de veritate licitæ, vel illicitæ actionis certitudinem haberi posse (*k*), ideoque nullam certitudinem de existentia, aut promulgatione præcepti (*l*); atque consequenter se in invincibili ignoratione (*m*), & in libertatis possessione remanere (*n*).

6. Opinionem probabilem, etiam in conflictu, esse prudentem (*o*), rectæ Rationi conformem (*p*), securam (*q*). Et de Probabilismo sectando nullum omnino præceptum esse (*r*).

7. Ut

(a) *per Cor.* 4. *Sup.*10.
(b) *per Sup.*10.
(c) *per Cor.* 2. *Ax.*9.10.
(d) *per Cor.* 8. *eorumd.*
(e) *per Cor.*13. *eorumd.*
(f) *per Cor.*8.*Def.* 26. 27.
(g) *per Cor.* 2. *Ax.*9.10.
(h) *per Sch.Def.* 5.*n.*1.
(i) *per Cor.*3.*Ax.* 9. 10.
(k) *per Sup.* 4.
(l) *per Cor.ejusd.*
(m) *per Prop.* 10.
(n) *per Prop.*6.

(o) *per Cor.* 5. *Ax.* 17.
(p) *per Cor.* 6. *ejusd.*
(q) *per Prop.* 1.
(r) *per Prop.* 7.

7. Ut omnia in summa dicam, quidquid opinioni probabiliori convenit, vel non convenit, atque de ea affirmari, aut negari potest (excepta una majori veritatis apparentia, & mentis permotione) totum etiam minus probabili convenire, vel non convenire, atque de ea nega-
(a) *per* ri, vel affirmari posse (*a*).
Cor. 8. 8. Hæc omnia Intellectus opinans certissime
*Def.*26. cognoscit, non per actus directos, sed per re-
27. flexos a se elicitos ex imperio Voluntatis (*b*):
(b) *per* nam actus reflexi certissimi sunt (*c*).
Cor. 11. 9. Ex quo postremo liquet, Controversiam de
*Ax.*9.10. Probabilismo, atque Probabiliorismo multiplici-
(c) *per* bus reflexionibus plenam esse, & ideo sine illis
Sch.Def. recte, velint, nolint Probabilioristæ, tractari
37. non posse.

Jam vero his omnibus fuse pertractatis, restat, ut priusquam demonstretur, Controversiam iterum, ut initio polliciti sumus, proponamus, & analytice resolvamus. Est igitur.

QUÆSTIO.

AN opinio probabilis favens libertati in conflictu æque probabilis, vel probabilioris faventis Legi, licite, & sine peccato eligi, atque ad praxim deduci possit.

QUÆSTIONIS INTELLECTUS, LIMITATIONES, ET EXCEPTIONES.

INtelligitur quæstio 1. universim, & per se, non ex accidenti, nempe in hypothesi, quod quis peculiariter teneatur ad tutiora, vel probabiliora.

2. De

2. De opinione tum absolute, tum respective vere, certo, ac practice probabili.

3. De opinione, sive absolute, sive respective certo probabiliore; hoc est etiam cum operans, vel certo scit, opinionem esse absolute probabiliorem, vel cum hujusmodi certo sibi apparet.

4. Non intelligitur de opinione minus probabili considerata in actu exercito, ut Scholæ loquuntur, tanquam probabiliore; hoc sensu, quod probabiliorem in praxi censetur eligere, qui minus probabilem eligit, eo quia unusquisque habet proprias opiniones probabiliores (*a*). Hoc enim pacto Quæstio se ipsam destruit, & vana est: sed intelligitur de opinione considerata, & habita, etiam in ipsa praxi, atque electione, tanquam minus probabili in conflictu. (a) *per Sup.* 10.

Ex his duabus explicationibus, & limitationibus apparet, Quæstionem strictius, ac pressius proponi, & agitari non posse.

5. Non intelligitur hoc sensu, quasi sit obligatio, ut quis, antequam ad operandum sententiam eligat, semper debeat inquirere, & investigare, quænam ex contradictoriis opinio sit probabilior. Hoc enim onerosissimum est, neque semper vel ab ipsis Sapientibus, nedum ab omnibus, fieri potest. Neque vero Probabilioristæ ipsi hoc exigunt. Sed intelligitur, cum operans vel jam in promptu habet, quænam sit probabilior, vel mediocriter consulendo Libros, vel Doctores id comperit.

6. Non inquiritur, an electio opinionis probabilis faventis libertati in utroque conflictu sit prudens, recta, virtuosa, & multo minus meritoria, sed an sit licita, seu permissa, & minime peccaminosa. Quamquam enim hæc duo

duo aliquo modo idem eſſe videantur ; tamen ſtricte diverſa ſunt , ut in Propoſitione 9. admonui , ideoque unum etiam ſine altero haberi poteſt.

7. Denique intelligitur de ſola actus bonitate, ſeu honeſtate, non vero de actus efficacia, & validitate. Nempe intelligitur in iis, in quibus agitur , an aliquid honeſte , & licite fieri poſſit, vel non poſſit , non vero in iis , ubi agitur, an aliquid conſequatur ſuum effectum, nec ne. Clarius . Non in iis, ubi valor, effectus , ſucceſſus pendet ex natura , exiſtentia veritate, & applicatione rei, ſed in iis , ubi honeſtas , vel turpitudo attenditur præcipue ex Conſcientia operantis.

Hinc liquet, quas exceptiones præſens Quæſtio patiatur. Igitur.

1. Excluduntur opiniones probabiles tantum abſolute, non etiam reſpective, hoc eſt illæ , quæ in oppoſitarum conſpectu deperdunt ſuam probabilitatem . Hoc namque accidere poteſt .

2. Opiniones dubie, tenuiter, & ſpeculative tantum probabiles. Quamquam hæc vox *tenuiter* ſuperflua eſt , quia tenuiter probabile vere hujuſmodi non eſt.

3. Miniſter , & Suſcipiens in SACRAMENTIS quoad ea omnia, quæ ad eorum validitatem, & efficaciam ſpectant, & Medicus. Hi enim obligantur ad tutiora.

4. Denique Judex, cæterique Reipublicæ Officiales, Conſultores, Magiſtri , ſi., & quando ſtipendio, contractu, conventione , Lege lata , Juramento; immo, & privati quicumque , qui vel Voto, vel ſuperioris præcepto, vel quolibet alio vinculo tenentur rem publicam, aut priva-

tam

tam curare modo ſive tutiore, ſive probabiliore.

Aliis pluribus modis Quæſtio proponi poteſt ſecundum diverſos aſpectus, ſub quibus poteſt conſiderari, juxta ea, quæ in proxima Analyſi dicenda ſunt, & præcipue, ut aliquod exemplum afferatur, hoc modo.

5. An Confeſſarius conſultus a Pœnitente ſuper prohibitione, aut permiſſione alicujus operationis, ſeu ſuper malitia, aut honeſtate illius, cognoſcens vel æque probabilem pravitatem ac honeſtatem, vel honeſtate probabiliorem malitiam actionis ejuſdem, ſciens, & prudens poſſit univerſim ſine peccato ei reſpondere, licitam eſſe illam actionem; ideoque ſine crimine fieri poſſe. Additum eſt *univerſim*, quia adeſſe poſſunt circumſtantiæ aliquæ, in quibns id a Confeſſario prudenter reſponderi non poſſit.

V. G. An conſultus, utrum ſit obligatio confitendi circumſtantias notabiliter aggravantes, ipſe tenens affirmantem tanquam probabiliorem; & ſciens, D. ex. ca. Thomam, & D. Bonav. tenere negantem, an poſſit, relicta ſententia propria, Pœnitenti conſulere juxta ſententiam D. Bonav., & D. Thomæ.

6. Vel an ſciens, hos duos Sanctos tenere ſententias de moribus contradictorias, & omnes ſibi videantur vel æque probabiles, vel aliæ aliis probabiliores, poſſit nihilominus ſine culpa, vel pro ſe eligere quaslibet etiam libertati faventes, vel aliis conſulere eligendas.

7. Vel cum quilibet habeat ſententiam propriam tanquam probabiliorem, ſciat tamen, Doctores magnos etiam contrarium tenere, inquiritur, num viſa in hoc caſu iſta ſibi probabilioritas debeat eſſe, vel pro ſe, vel pro aliis

Regu-

Regula de honestate operationis, ita ut non possit sine culpa se aliorum Doctorum opinioni minus probabili sibi visæ, tanquam honestæ operationis Regulæ, conformare.

QUÆSTIONIS ANALYSIS.

PROPOSITA quæstio commodius in hanc generalem transformari potest.

AN LICITUS SIT PROBABILISMI USUS.

CUMQUE duas partes habeat, oriuntur primo generales quæstiones duæ.

I. An sit licitus in æqualiter probabilibus.

II. An etiam in inæqualiter, nempe in minus probabili, & probabiliori.

Probabilistæ existimant utrumque licitum, Probabilioristæ illicitum. Utrique suis argumentis rem probant: utrique vicissim contraria solvunt.

Argumenta Probabilistarum ad suprema capita, & in compendium redacta hujusmodi sunt.

1. Quia Ecclesia Probabilismum sciens, & prudens permittit, atque ideo approbat permissive.

2. Quia Doctores antiqui licitum asseruerunt, & exemplo ad praxim licite reduci posse demonstrarunt.

3. Quia qui illum sequitur prudenter operatur.

4. Quia illius usus est securus in conscientia.

5. Quia ex præcepti incertitudine, cujusmodi Probabilismo continetur, non oritur obligatio.

6. Quia consequenter deficit existentia præcepti.

7. Quia

7. Quia ſaltem deficit ſufficiens præcepti promulgatio.

8. Quia in eo adeſt ignorantia invincibilis excuſans a formali peccato.

9. Quia nullum exiſtit præceptum de ſequendo Probabilioriſmo.

10. Quia etiamſi exiſtit, tamen non eſt ſufficienter promulgatum.

11. Quia in illo libertas humana in certa ſuæ licitæ operationis poſſeſſione eſt.

12. Quia illius uſus eſt licitus in ſpeculativis, unde & in practicis.

13. Quia licitus eſt in rebus fidei, unde, & in rebus morum.

14. Quia in moralibus ſufficit quæcumque oſtenſio perſuaſiva, cujuſcemodi in Probabiliſmo reperitur.

15. Quia in incertis proprium judicium alieno ſubmittere prudens, ac laudabile eſt.

16. Quia a Probabilioriſtis, ad quos id ſpectat, certo illicitus non demonſtratur.

17. Denique quia ex admiſſione Probabilioriſmi multa ſequuntur abſurda.

1., 2., 15., & 16. veluti rei extrinſeca, reliqua omnia argumenta, velut intrinſeca ſunt.

Hæc omnia negant Probabilioriſtæ, hiſque ſtatuunt contraria, & ſuis argumentis probant, ut in tertia Parte apparebit, ubi omnia breviſſime demonſtrative ſolventur.

In utraque parte plura æquivoca, incerta, confuſa, indigeſta, manca, arbitraria, perfunctoria, involuta, levia, non concludentia, falſa, ſaltem ut vulgo quæſtio tractari ſolet, reperiuntur, ſicuti peritis notum eſt. Ego propterea ex immenſa horum farragine, uti in Præ-

ſatione dixi, ſolum certa, & communiter admiſſa ſeligenda duxi, eaque evolvi, diſtinxi, explicavi, digeſſi, dilucidavi, ordinavi. Ad hæc valde multa e penu mea ſupplevi, & adjeci; plura etiam, ut fortius rem demonſtrarem, liberalius, quam oporteat, dedi, ut ex Ax. 20., ex Schol. 2. Supp. 26. 28., aliiſque pluribus locis liquet; & quod caput eſt, omnia ad altiora, & certa principia reduxi.

Et quidem quod ad primum argumentum attinet, permiſſivam Eccleſiæ approbationem, qua Probabiliſtæ communiter uti ſolent, reliqui, quod ea acrius intuenti non eſt viſa hujuſmodi, unde aliquid certi pro uſu Probabiliſmi confici poſſit; eique electivam in Doctrina Sanctorum Bonaventuræ, & Thomæ ſubſtitui, qua major dari non poteſt, & qua res, opinor, invicte demonſtratur.

Quod ad ſecundum, qui, & cur ad Scholæ Principes reſtrinxerim, ex ſecunda Parte apparebit, ſicut etiam quid in eo tractando præſtiterim, & quomodo evexerim ad uſque certitudinem.

Quod ad decimum ſeptimum, ſeu ultimum multa quidem abſurda a Probabiliſtis in medium afferuntur, ſed ego uno tantum, eoque certiſſimo uſus ſum, orto ex approbatione Doctrinæ Sanctorum Bonav., & Thomæ, ut in demonſtrationibus proximis videbitur, quod cætera vel levia, vel inutilia, vel æquivoca, vel incerta judicata ſunt.

Quod ad reliqua omnia argumenta, de Prudentia operationis, conſcientiæ Securitate, præcepti Incertitudine, Defectu Legis obligantis, hoc eſt vel ejus exiſtentiæ, vel ſufficientis promul-

mulgationis, Ignorantia invincibili, Carentia præcepti de Probabiliorismo, Possessione libertatis, cæterisque, qua ratione singula tractata, ac demonstrata sint, quidve denique in tota hac versanda Quæstione a me supra communem morem factum, atque præstitum sit, jam peritus Lector hactenus cognovit, & amplius cognoscet.

Ergo cum 17. sint argumentorum Capita, quæstio generalis in totidem primum quæstiones particulares resolvi potest.

1. An Ecclesia Probabilismum electiva approbatione approbaverit.

2. An Schola licitum, & Auctoritate, & Praxi asseruerit.

3. An operetur prudenter qui eo utitur.

4. An sit tutus in conscientia.

5. An cum præceptum est incertum obliget, & præcepti incertitudo in Probabilismo reperiatur.

6. An in eo contineatur defectus existentiæ præcepti.

7. An saltem sufficientis promulgationis ejusdem.

8. An in Probabilismo sit ignorantia invincibilis omnino excusans a peccato.

9. An sit præceptum de sectando Probabiliorismo.

10. An si adest, sit etiam sufficienter promulgatum.

11. An in eo reperiatur certa possessio Libertatis.

12. An sit licitus in speculativis, & practicis politicis, & si sit, inde etiam in moralibus practicis.

13. An sit licitus in rebus Fidei, & si sit, inde etiam in moribus.

14. An in moralibus ad actionis honestatem sufficiat persuasio tantum probabilis, & hujusmodi in Probabilismo reperiatur.

15. An sit laudabile in incertis proprium judicium alieno submittere, & juxta illud operari; idque in Probabilismi usu contingat.

16. An Probabilioristæ probent certo illicitum usum Probabilismi.

17. Denique an ex Probabiliorismi admissione sequantur certa absurda.

Hæ autem quæstiones omnes demonstrative jam resolutæ sunt, præter 2., & 16., quæ secunda, & tertia Parte resolventur.

Et quidem. 1. resoluta est per Cor. 7. Prop. 1.

3. per Cor. 3. Ax. 16., & Cor. 7. Ax. 17., & Prop. 9.

4. per Prop. 1.

5. per Prop. 4.

6., & 7. per Prop. 5.

8. per Prop. 10.

9. per Prop. 7.

10. per Prop. 8.

11. per Prop. 6.

12. per Supp. 19., ejusque Corollaria.

13. per Cor. 10. Supp. 19.

14. per Ax. 12., ejusque Corollarium.

15. per Ax. 13.

17. Denique per Scholium Corollarii Supp. 26. 28.

Sed pergamus. Cum hæc quæstio inquirat de licito, vel illicito (*a*); & licitum sit quod nullo (*b*), illicitum quod aliquo præcepto prohibetur (*c*): inspiciendum omnino in hac Contro-

(a) *per Supp.*2.
(b) *per Def.*12.
(c) *per Def.*13.

tro-

troversia est, an præceptum aliquod vetans Probabilismum, & jubens Probabiliorismum reperiatur. Atque id unum est, quo omnes conatus tendere debent. Hoc enim uno invento, Controversia vel pro Probabilistis, vel pro Probabilioristis certissime rosoluta, etiam sine alio adminiculo, remanebit. Et sane omnia argumenta huc denique reducuntur, ut nimirum ostendatur, esse, aut non esse hujusmodi præceptum, ut consideranti liquet. Non enim quæritur, ut supra in Quæstionis propositione, & expositione dixi, num *bene*, *recte*, *virtuose*, *prudenter*, *laudabiliter*, multo minus *meritorie* operetur, qui opinionem probabilem libertati faventem sequitur in conflictu æque probabilis, vel probabilioris faventis Legi, seu num id *bonum*, *prudens*, *virtuosum*, *laudabile*, vel *meritorium* sit, ut supra admonui: quo tamen sensu quæstionem tractare, ideoque involvere Probabilioristæ solent; sed proprie, & stricte inquiritur, num operetur *male*, & peccet, qui sequitur, seu an id sequi *malum*, *imprudens*, *illicitum*, *peccatum* sit. Id quod sola præcepti existentia, vel non existentia, ac promulgatione determinandum, & resolvendum est. Quamquam, & illud sit liberalissime a nobis abunde multipliciter demonstratum, ut ex toto Opere liquet. Ex quo patet, quæstionem principem, qua res tota continetur, esse nonam, & decimam eidem annexam, nempe: *an sit præceptum de sequendo Probabiliorismo; & an si adest, sit etiam sufficienter promulgatum:* cum Legis existentia, ac promulgatio ad culpam contrahendam requiratur (*a*): cæteras quæstiones esse accessorias, & in subsidium principalis excogita-

(a) *per Ax.* 19.

tatas. Nihil enim aliud per illas contenditur, quam ex multis capitibus demonſtrare, hujuſmodi præceptum eſſe non poſſe. Quare cum omnes aliæ quæſtiones his duabus principalibus involvantur, ab iiſque pendeant, illæ omittendæ, iſtæ excutiendæ, & reſolvendæ ulterius ſunt.

Itaque cum præceptum ſit vel Naturale, vel Divinum, vel Humanum: rurſus vel formale, vel virtuale: denique virtuale, vel certo dedu-
(a) *per* ctum, vel opinative (*a*); promulgatio vero ſit,
Sch.Def. vel authentica, vel non authentica (*b*): illæ
45. *n.* 1. duæ principales quæſtiones in ſequentes reſolven-
2. & 3. dæ, hæque illis ſubſtituendæ ſunt.

(b) *per* 1. An ſit præceptum Legis Naturæ de ſequen-
Sch.Def. do Probabilioriſmo.
46. *n.* 1. 2. An ſit Divinum.

3. An ſit Humanum.

4. An ſit formale, vel virtuale.

5. An ſit virtuale certum, vel opinativum.

6. An ſit *authentice*, vel *non authentice* promulgatum.

In quibus quæſtionibus inter Probabiliſtas, & Probabilioriſtas de his omnibus certo convenit.

1. Non eſſe Divinum, Humanum, aut Na-
(c) *per* turale formale (*c*).
Supp. 7. 2. Non eſſe virtuale certum apud omnes (*d*).
(d) *per* 3. Igitur vel eſſe tantum certum apud plu-
Cor.ejuſd. res, nempe in hypotheſi apud Probabilioriſtas, vel eſſe dumtaxat opinativum.
(e) *per* 4. Conſequenter non eſſe *authentice*, ſed ut
Sch.Def. ſummum *non authentice* promulgatum (*e*).
46. *n.* 4. 5. Si eſt præceptum, potiſſimum naturale eſ-
(f) *per* ſe (*f*).
Sup. 8. Quoniam vero ſi eſt tantum certum apud Pro-

Probabilioriſtas, evidenter patet, etiam oppoſitum poſſe eſſe certum apud Probabiliſtas (hujuſmodi enim certitudo eſſet tantum reſpectiva (*a*)) atque ideo æquis juribus, ſicut ab illis affirmatur, ita ab his negari poſſe; idcirco tota quæſtio recidit in præceptum opinativum. Unde ſequentes quæſtiones ſubſtituendæ ſunt.

(a) *per Sch.Def.* 5. *n.* 6.

1. An præceptum Divinum tantum opinativum, ſeu ſolum opinative exiſtens, vel promulgatum de ſequendo Probabilioriſmo ſit verum præceptum vim habens obligandi conſcientiam.

2. An humanum.

3. An Naturale.

Quæ tres quæſtiones ſimul Propoſitionibus 2., & 4., earumque Corollariis negative reſolutæ ſunt.

Jam vero quod potiſſimum ad Legem Naturalem ſpectat, cum hæc principiis practicis, concluſionibus inde demonſtratis, & ad hæc ſive *abſolute*, ſive *reſpective conſonis* contineatur (*b*): & cum, loquendo de *reſpective conſonis*, nihil exinde contra Probabiliſmum confici poſſit (*c*), erunt ſubrogandæ hæ quæſtiones.

(b) *per Ax.* 20., *& Sch. ejuſd.*

(c) *per Cor.* 4. *ejuſd.*

1. An præceptum de ſequendo Probabilioriſmo ſit practicum principium.

2. An concluſio inde demonſtrata.

3. An aliquid *abſolute conſonum* his concluſionibus, & principiis.

Hæ autem tres quæſtiones pariter negative Prop. 8. reſolutæ ſunt.

Denique cum hæc Naturæ Lex principiis, concluſionibus, & *abſolute conſonis* contenta, ſit idem ac Ratio recta (*d*); hæc vero idem ac Prudentia (*e*), præceptum iſtud ad rectam Rationem, ac Prudentiam pertinebit; neque pote-

(d) *per Sch.Def.* 45. *n.* 1.

(e) *per Cor.* 1. *Def.* 48.

rit consistere, nisi in eo, quod Ratio recta, & Prudentia dictet, esse sequenda æqualia probabilia, & probabiliora tutiora, seu faventia legi, vel absolute, & simpliciter tanquam aliquid *melius*, aut *tutius* (nam etiam *probabilius* ipsum, utpote *prudentius* (*a*), in se, & seorsum acceptum est *melius*, aut aliquo modo *tutius*) (*b*): vel loquendo de æque probabilibus tanquam in dubio practico, quod inter illa potissimum necessario oritur (*c*), in quo pars tutior eligenda est (*d*), loquendo vero de probabilioribus ob illum probabilitatis excessum (*e*), a quo mens suapte natura ita magis ad unam partem impellitur, atque determinatur, ut ad contrariam flecti non possit (*f*). Itaque ob has duas causas neque Intellectum in utroque casu opinioni vel æque, vel minus probabili minus tutæ, seu faventi libertati assentire, neque Voluntatem hanc eligere posse.

(a) *per Cor.* 5. *Ax.* 17.
(b) *per Sch.Def.* 24. *n.* 9.
(c) *per Sch. Ax.* 7.
(d) *per Ax.* 7.
(e) *per Cor.* 8. *Def.* 26. 27.
(f) *per Cor.* 8. *Ax.* 9. 10.

Quapropter hæ quæstiones erunt substituendæ.

1. An sit præceptum a natura eligendi absolute, & per se meliora, aut tutiora.

2. An in æqualibus præsertim probabilibus Intellectus ita necessario constituatur in dubio practico, ut non possit ad partem quamlibet determinari.

3. An in inæqualibus probabilibus ita necessario determinetur ad partem probabiliorem, ut nequeat ad partis minus probabilis assensum determinari. Quod est idem ac dicere, num iste probabilitatis excessus sive realis, & absolutus, sive respectivus, & apparens Intellectum cogat ad eam partem.

Ex his autem quæstionibus 1. Ax. 8. jam negative resoluta est. Quod est ad reliquas, illud con-

conveuit, Intellectum in priori conflictu per se quidem manere necessario in dubio practico, in posteriori vero impelli ad partem probabiliorem (*a*), non tamen ita absolute, & omnino ad hæc cogi, quin possit saltem a Voluntate *physice* in partem quamcumque determinari (*b*).

(a) *per idem*.
(b) *per Cor.* 13. *eorumd.*

Quare restat videre, si id fieri possit etiam *moraliter*, seu prudenter, vel saltem licite, seu non temere, ac imprudenter.

Unde hæc quæstio substituenda est.

An in utroque conflictu possit Voluntas Intellectum ad partem tantum probabilem libertati faventem *moraliter*, seu prudenter, vel saltem licite, & non imprudenter determinare, eamque propterea sine peccato eligere. Quod idem est ac quærere, num hoc facere sit juxta, vel contra Rationem rectam, ac Prudentiam.

Hæc autem quæstio ab ea pendet, an hæc determinatio, & electio in utroque conflictu sit alicujus, quod sit difforme Prudentiæ, & Rationi rectæ, seu irrationabile, vel potius rationabile & conforme. Quare cum id, quod in hypothesi eligitur, sit opinio probabilis, videndum est, num hæc in utroque conflictu sit conformis Rationi rectæ, seu Prudentiæ, ac rationabilis, vel potius difformis, & irrationabilis. Si enim hoc statuatur, profecto licite, & sine crimine eligi poterit. Unde hæc postrema quæstio substituenda est.

An opinio probabilis favens libertati in conflictu tam æque probabilis, quam probabilioris faventis Legi, sit Rationi rectæ, & Prudentiæ conformis, ac rationabilis, an potius difformis, & irrationabilis.

Hæc

Hæc autem quæſtio, præterquam quod vel ex ipſa opinionis probabilis definitione, & Quæſtionis ipſius Supp. 29. evidenter ſoluta manet, demonſtrative multipliciter reſoluta eſt (*a*), ſimulque propterea ſuperior quæſtio reſoluta, nempe poſſe Voluntatem in noto conflictu non ſolum licite, ſed etiam prudenter Intellectum ad partem libertati faventem determinare, eamque eligere (*b*). Itaque tota quæſtio reſoluta eſt.

(a) *per Cor.* 5.6. *Def.* 26. 27., & *Cor.* 5.6. *Ax.* 17.

(b) *per Prop.* 9.

Unde apparet, quo tandem recidat adeo famoſa Controverſia (quæ fortaſſe ex parte Probabilioriſtarum de puro nomine eſt), & quod ſit purum, putumque filum contentionis. Nam ſi loquamur de prima Probabiliſmi parte eſt: an in eo caſu Homo neceſſario conſtituatur in dubio practico, ideoque ad partem tutiorem teneatur. Si vero de ſecunda parte: an in eo caſu ex vi illius exceſſus probabilitatis teneatur ad eam partem probabiliorem: ſeu an ille exceſſus habeat vim præcepti naturalis orti a Ratione recta, ſeu Prudentia Hominem obligantis ad eam partem rationabiliorem: ſeu etiam, an ille ſolus exceſſus rationabilior ita ſit rectus, ac prudens, ut oppoſita minor probabilitas ſit temeraria, & imprudens. Quæ cum omnia jam demonſtrative reſoluta ſint, etiam Controverſia ipſa demonſtrative confecta eſt.

1. Ex hac quæſtionis Analyſi manifeſte liquet primo, quo tandem fundamento a Ratione deſumpto nitatur adeo celebrata Probabilioriſtarum ſententia. Nam quod ad primam Probabiliſmi partem attinet, tota ratio nititur puro æquivoco; quod vero ad ſecundam, pura ſuppoſitione falſa. Nititur in primo caſu puro æquivoco, quod conſiſtit in eo, quod ipſi non di-

ſtin-

ſtinguunt dubium ab aſſenſu, ſeu opinione, & aſſenſum, ſeu judicium directum a reflexo. Cum enim menti inter æquales opiniones probabiles conſtitutæ oriatur dubium practicum (*a*), putant eam debere in hoc dubio neceſſario permanere, neque propterea illud prudenter deponere poſſe. In quo inſigniter decipiuntur, cum per judicia reflexa Intellectus certiſſime cognoſcens (*b*) utramque partem æque rationabilem, per electionem alterutrius, ex imperio Voluntatis, dubium prudenter deponere poſſit. Nititur in ſecundo caſu ſuppoſitione falſa, quia exiſtimant, probabilem opinionem probabiliori comparatam imprudentem eſſe. Dixi *exiſtimant*, quia hoc nunquam a ratione eſt ab illis probatum, nunquam probabitur, quodque amplius eſt, probari non poteſt, cum contradictionem includat, imprudens eſſe, quod rationabile eſt. Unde ex ſola probabilitatis definitione, ſimulque Suppoſitione 29., ſine aliis argumentis, ut ſupra dixi, demonſtrative convincuntur.

(a) *per Sch.Ax.* 7.

(b) *per Cor.* 1. *Schol.*2. *Prop.*10.

2. Eos quæſtionem, ſi Superis placet, non intelligere, & nunquam intellexiſſe.

3. Non Probabiliſtas, ſed eos petere ſemper principium. Nam cum Quæſtio hæc inquirat de licito, vel illicito (*c*); & illicitum ſit quod aliquo præcepto prohibetur (*d*); atque Probabiliorìſtis, utpote Aggreſſoribus hujus probatio incumbat (*e*): cumque a Probabiliſtis ſaltem multis gravibus illud rationibus negetur (*f*), quæ niſi certitudine auferri non poſſunt (*g*), tenentur illi afferre omnino certum de ſectando Probabilioriſmo præceptum (*h*). Nunc non afferunt, niſi vel tantum opinativum, vel ut ſummum reſpective, ſeu ſibi certum (hoc eſt deni-

(c) *per Supp.*2.

(d) *per Def.*13.

(e) *per Can.* 3.

(f) *per hypoth.*

(g) *per Cor.Sup.* 3.

(h) *per idem.*

que

(a) *per Sch.Def. 5. n. 6.* que purum, putum opinativum (*a*),) ideoque nihil afferunt, quod Probabiliſtas convincere poſſit, qui & oppoſitum ſibi certum putant. Unde non ſolum æqua, ſed potiori ratione, & conſcientiæ ſecuritate poſſunt iſti in ſuo ſenſu abundare. Ex quo ſequitur, omnem Probabilioriſtarum vim hac denique ratiocinatione concludi. Eſt præceptum, quia eſt præceptum (nam hoc non probant, quia non probant præceptum abſolute certum, uti dixi, ſicuti tenentur, ſed ut ſummum reſpective, ſeu opinativum, quod in caſu non ſufficit): qua putida manifeſta principii petitio continetur.

ATQUE ex his omnibus univerſim, & ſigillatim fuſe demonſtratis, expeditus tandem patet aditus ad ſingulas demonſtrationes, quibus Probabiliſtarum Sententia ſtricte, & preſſe demonſtratur. Ubi admonendum eſt, ſingulis quidem rem demonſtrative totam conſtare, omnibus vero ſimul omnino invincibilem eſſe.

Item demonſtrationes 1., & 2., licet extrinſecas, nec non 7., & 8., intrinſecas potiores eſſe. Unde Probabiliſmus vel his quattuor ſolis demonſtrationibus, vel etiam earum ſingulis, ſed præſertim 1., & 2. invictiſſime a nobis ſatis abunde demonſtrari poterat. Id quod paucis tantum paginis, atque ideo Opere multo breviore abſolutum fuiſſet, ut conſideranti liquet. Sed ut quæſtio tota ex profeſſo ad omnium, ſed potiſſimum minus peritorum commoditatem (Sapientibus enim, & Inſipientibus debitores ſumus) tractaretur, atque omnino exhauriretur, ſimulque quam certa Probabiliſtarum Sententia ſit, prorſus demonſtraretur, utque etiam omnia, & ſin-

& ſingula eorum Argumenta ad juſtam, ſicuti initio diximus, demonſtrationem promoverentur, omnibus aliis demonſtrationibus demonſtratus eſt. Hoc autem in tanta quæſtionis ipſius celebritate, atque difficultate, in tanta rerum copia, atque diverſitate, non niſi pluribus paginis a nobis, ideoque prolixiori Opere fieri pro dignitate potuiſſe, manifeſtum eſt.

DEMONSTRATIO I.

QUÆ *electiva* approbatione ſive *formaliter*, ſive *virtualiter* approbat Eccleſia, per ſe licita ſunt (*a*).

Eccleſia *electiva* approbatione & *virtualiter*, & *formaliter* approbavit Probabiliſmum (*b*).

Igitur Probabiliſmus per ſe licitus eſt. Q. e. d.

(a) *per Ax.* 23. *& Cor. Ax.* 27.

(b) *per Cor.* 7. *Prop.* 1.

DEMONSTRATIO II.

LICITE poſſunt ad praxim per ſe deduci omnes ſententiæ morales faventes libertati D. Bonav., & D. Thomæ (*c*).

In hac praxi Probabiliſmus per ſe continetur (*d*).

Ergo per ſe licitus eſt. Q. e. d.

(c) *per Cor. Sup.* 28.

(d) *per Prop.* 1. *& hyp.*

ALITER EX ABSURDO.

Si Probabiliſmus non eſſet per ſe licitus, non poſſent ab omnibus, & per ſe ad praxim deduci ſententiæ faventes libertati D. Bonav., & D. Thomæ; ſed ab iis ſolum, quibus videntur, vel tum ſolum, cum videntur, vel illæ ſolum, quæ ſunt, aut videntur probabiliores (*e*).

Hoc eſt abſurdum (*f*).

Ergo Probabiliſmus per ſe licitus eſt. Q. e. d.

(e) *per hypoth. & Sch. Cor. Sup.* 28.

(f) *per idem.*

SCHO-

SCHOLIUM.

ADVERTAT Lector, has Demonſtrationes locum habere, etiam in hypotheſi approbationis ſolius Doctrinæ D. Thomæ, ut ſuo loco demonſtravimus; ſimulque ex his ſolis rem æternum, ut ſupra diximus, omnino confici, etiamſi cæteræ omnes deficerent. Nos enim Eccleſiæ judicium ſecuti, Probabiliſmum licitum ſine religione reputabimus, quouſque eadem illud retractaverit, noſque admonuerit, non eſſe in praxi tutas ſententias faventes libertati D. Bonav., & D. Thomæ. Quod num, & quando contingere poſſit, Lector idem judicabit.

DEMONSTRATIO III.

(a) *per Ax.* 5. (b) *per Prop.* 1.

QUOD eſt tutum eſt per ſe licitum (*a*). Probabiliſmus eſt tutus (*b*). Ergo eſt per ſe licitus. Q. e. d.

DEMONSTRATIO IV.

(c) *per Cor.* 2. *Def.* 16. *& Def.* 12. 13. (d) *per Cor.* 5. 6. *Ax.* 17., *& Prop.* 9.

QUOD eſt rectum, rationi conforme, & prudens, vel ſaltem non malum, & imprudens eſt licitum (*c*).

Probabiliſmus eſt rectus, rationi conformis, prudens, vel ſaltem non malus, & imprudens (*d*).

Ergo licitus eſt. Q. e. d.

ALITER

(e) *per Cor. Prop.* 9.

Qui operatur recte, & prudenter, vel ſaltem non temere, & imprudenter, licite operatur (*e*).

Qui ſequitur Probabiliſmum, operatur recte, & pru-

& prudenter, vel ſaltem non temere, & imprudenter (*a*). (a) *per eamd.*

Ergo licite operatur; ideoque Probabiliſmus licitus eſt. Q. e. d.

DEMONSTRATIO V.

NON tenemur ad melius, aut tutius (*b*). (b) *per Ax.* 8.

Probabilioriſmus eſt melius, aut tutius (*c*). (c) *per Cor.* 5. *Ax.* 17., *& Schol. Def.* 24. *n.* 9.

Ergo non tenemur ad Probabilioriſmum, ideoque Probabiliſmus licitus eſt. Q. e. d.

DEMONSTRATIO VI.

QUANDO præceptum eſt incertum, non obligat (*d*). (d) *per Cor. Prop.* 4.

In Probabiliſmo præceptum eſt incertum (*e*). (e) *per Cor.* 3. *Supp.* 4.

Igitur non obligat; ac propterea ille licitus eſt. Q. e. d.

ALITER

Cum Lex non exiſtit, vel ſaltem non eſt ſufficienter promulgata, non obligat (*f*). (f) *per Ax.* 19.

In Probabiliſmo Lex non exiſtit, vel ſaltem non eſt ſufficienter promulgata (*g*). (g) *per Prop.* 5.

Ergo in eo Lex non obligat; ideoque licitus eſt. Q. e. d.

DEMONSTRATIO VII.

QUOD nullo præcepto prohibetur licitum eſt (*h*). (h) *per Def.* 12.

Probabiliſmus nullo præcepto prohibetur (*i*). (i) *per Prop.* 7.

Ergo licitus eſt. Q. e. d.

Hæc eſt Demonſtratio principalis, qua res tota in-

intrinsece continetur, & ad quam cæteræ omnes, ut in Analysi dixi, reducuntur.

DEMONSTRATIO VIII.

CUM præceptum, etiamsi vere existit, non est tamen sufficienter promulgatum, non obligat (*a*).

Præceptum de vitando Probabilismo, etiamsi existit, non est tamen sufficienter promulgatum (*b*).

Igitur non obligat; ideoque ille licitus est. Q.e.d.

(a) *per Ax.* 19.
(b) *per Prop.* 8.

DEMONSTRATIO IX.

IGNORANTIA invincibilis, etiam prævisa, excusat a peccato (*c*).

In Probabilismo est ignorantia invincibilis, licet prævisa (*d*).

Ergo ille excusat a peccato; ideoque licitus est. Q. e. d.

(c) *per Sch.Ax.* 14., & *Cor.* 4. *Sup.*5.6.
(d) *per Prop.*10.

DEMONSTRATIO X.

CUM Libertas humana in possessione est, ejus operatio licita est (*e*).

In Probabilismo Libertas humana in possessione est (*f*).

Ergo sua actio licita est; & ideo licitus Probabilismus. Q. e. d.

(e) *per Cor.Ax.* 22.
(f) *per Prop.* 6.

DEMONSTRATIO XI.

IN speculativis, & practicis politicis Probabilismus est licitus (*g*).

(g) *per Sup.*19.

Igi-

Igitur & in practicis moralibus. Etenim omnia utrobique paria ſunt (*a*).

Quinimmo in his practicis moralibus multo magis licitus eſt, quam in ſpeculativis: cum minor adhuc perſuaſio requiratur in iſtis, quam in illis (*b*). Q. e. d.

(a) *per Cor. Ax.* 11., & *Prop.* 9. *Demon.* 1.
(b) *per Cor. Sup.* 17.

DEMONSTRATIO XII.

IN rebus Fidei Probabiliſmus eſt licitus (*c*). Ergo etiam in moribus. Nam utrobique par ratio eſt (*d*).

Quinimo in moribus potiori ratione, quam in rebus fidei, licitus eſt; tum quod res fidei nobiliores, tum quod magis neceſſariæ, tum denique quod periculoſiores ſunt (*e*). Q. e. d.

(c) *per Cor.* 10. *Sup.* 19.
(d) *per Schol. Ax.* 15.
(e) *per idem.*

DEMONSTRATIO XIII.

IN moralibus licita eſt quæcumque oſtenſio perſuaſiva (*f*).

Probabiliſmus eſt aliqua oſtenſio perſuaſiva (*g*).

Ergo licitus eſt.

(f) *per Ax.* 12.
(g) *per Cor. ejuſd.* & *hypoth.*

DEMONSTRATIO XIV.

IN rebus obſcuris, & incertis proprium judicium alieno ſubmittere licitum eſt (*h*).

Probabiliſmus eſt in rebus obſcuris, & incertis (*i*); in eoque proprium judicium alieno ſubmittitur (*k*).

Ergo licitus eſt.

Imo ejus uſus, non ſolum licitus, verum etiam virtuoſus, laudabilis, quinimo & valde laudabilis eſt, quandoquidem proprium judi-

(h) *per. Ax.* 13.
(i) *per. Supp.* 4.
(k) *per hypoth:*

cium alieno submittere, non tantum licitum, sed etiam & laudabile, & multum laudabile est (*a*). Q. e. d.

(a) *per Ax.* 13.

DEMONSTRATIO XV.

QUOD in moribus licite defendi, ac doceri potest, potest etiam per se licite practicari (*b*).
Probabilismus potest licite defendi, ac doceri (*c*).
Igitur & licite per se practicari. Q. e. d.

(b) *per Sup.* 13.
(c) *per Cor. Sup.* 14.

DEMONSTRATIO XVI.

QUOD Schola, & Auctoritate, & Praxi licitum asserit, licitum est (*d*).
Schola Auctoritate, & Praxi asserit licitum Probabilismum.
Ergo licitus est. Q. e. d.

(d) *per Cor.* 2. 3. *Def.* 5.

DEMONSTRATIO XVII.

QUOD probabiliter ostenditur licitum, neque certo demonstratur illicitum, licitum est (*e*).
Probabilismus ostenditur saltem probabiliter licitus (*f*), neque certo probatur illicitus.
Ergo licitus est. Q. e. d.
In assumptione XVI, & XVII Syllogismi quoad secundam partem vis tota, ut liquet, Demonstrationis continetur, quæ secunda, & tertia Parte pertractabitur.

(e) *per Sch. Def.* 44. *n.* 5. *& Cor. Supp.* 3.
(f) *per hypoth.*

FINIS PRIMÆ PARTIS.

PRO-

PROBABILISMUS METHODO MATHEMATICA *DEMONSTRATUS.*

PARS SECUNDA.

In qua ostenditur ex Scholæ Authoritate, ac Praxi Probabilismum licitum esse.



Etsi in prima Parte ita Probabilismus abunde sit Ratione licitus demonstratus, ut omnino superflua ulterior demonstratio videatur; tamen ad doctrinæ amplitudinem, consummatamque persuasionem libet Scholæ etiam ipsius Authoritate, atque Praxi demonstrare; ut vel ex hoc præsertim appareat, non antiquitati incognitum, ac sexto dumtaxat devergente Sæculo inventum, uti Probabilioristæ criminantur, sed antiquum, & superioribus etiam sæculis cognitum extitisse.

Scholæ autem nomine diversarum Scholarum Principes, eorumque simul sectatores intelligimus. Quinam autem hi Principes sint, Præmonitione tertia Partis primæ diximus. Sed ut istorum meritum magis cognoscatur, & ad Lectorum utilitatem, totiusque Operis illustrationem, præstat brevem quamdam historiam, tum eorum, tum aliorum Doctorum, quos iisdem adjecimus, præmittere, sicut ibidem polliciti sumus.

1. Primus igitur tempore est S. Raymundus. Hic fuit ex Ordine Prædicatorum, Vir doctus, & sanctus. Natus est anno 1205., vita functus valde senex 1295. Primus composuisse dicitur eam Summam de Moribus, quæ jam nota est: de qua Summa Clemens ipse VIII. in Bulla Canonizationis: *Romana Catholica Ecclesia* 1601. hæc habet. *Conscripsit etiam Summam Casuum Conscientiæ, qui solent in Foro Pœnitentiæ frequenter occurrere, magnæ Doctrinæ, atque authoritatis, & tam Confessariis, quam Pœnitentibus valde utilem, & necessariam*. Hanc animadversionibus illustravit F. Wilhelmus, seu Guillelmus Rhedonensis Gallus Ordinis Prædicatorum, qui floruisse perhibetur ante medietatem Sæculi decimi tertii. Vide, si lubet, Editionem hujus Summæ Veronensem 1744. Edidit etiam Decretalium Collectionem jussu Gregorii IX., cujus fuit Capellanus, & Pœnitentiarius.

2. B. Albertus Magnus Ordinis Prædicatorum. Fuit Theologiæ Professor primum Coloniæ, ubi Auditorem habuit D. Thomam, deinde Parisiis, Magister Sacri Palatii, & Episcopus Ratisponensis. Vir doctissimus in qualibet facultate,

ita

ita ut paucos pares habuisse legatur, & innumera composnit Opera, quæ jam edita sunt. Natus 1205., mortuus 1260.

3. Alexander Alensis Ordinis Minorum, Vir eximiæ Doctrinæ, & summæ pietatis. Fuit Professor Theologiæ Parisiis, & Magister S. Bonaventuræ. Primus Summam integram Theologicam confecit, jussus ab Innocentio IV., quam ob Auctoris mortem imperfectam, Alexandri IV. imperio, complevit, & perpolivit Gullielmus de Militona Ordinis Minorum, eidemque Pontifici præsentavit. Pontifex vero Opus a septuaginta duobus Parisiensibus Theologis recognitum, approbatum, & commendatum, edito Diplomate etiam approbavit, & confirmavit, ac Parisiensi Academiæ sequendum, & docendum proposuit. Florebat 1240. nam occubuit 1245. Doctor Irrefragabilis, licet pro Sæculi more, tamen jure merito dictus est.

4. D. Thomas, & D. Bonaventura florebant post medium Sæculi tertiidecimi; nam an. 1274. mortui sunt. Supervacaneum est de his plura dicere, cum & illi, eorumque Opera jam satis nota sint. Fuerunt ambo eximiæ Doctrinæ, & sanctitatis, ambo Parisienses Theologiæ Professores, ambo inter sanctos adscripti, ambo declarati Patres, & Doctores Ecclesiæ, ac Primarii, & Præcipui inter eos, qui Theologiæ Magisterio excelluerunt, alter a Pio V., alter a Sixto V., amborum Doctrina ab Ecclesia est approbata, quo modo in prima Parte traditum est. Ad hæc D. Bonaventura fuit sui Ordinis Generalis, Episcopus Albanensis, & Cardinalis. Hic Ordinis Minorum, ille Ordinis Prædicatorum lumen, ac decus fuit. D. Thomas est

Princeps Scholæ Thomisticæ longe omnium universalissimæ, ac celeberrimæ; nam illum Theologi majori ex parte sequuntur. Sancti vero Bonaventuræ Doctrinam, præter alios, Capuccinorum Ordo potissimum amplectitur, & profitetur. S. Thomas Doctor Angelicus, S. Bonaventura Doctor Seraphicus nuncupatur.

5. Henricus Goethals a Gandavo Ordinis Servorum B. M. V. Coloniæ Albertum Magnum audivit, & inter Gandavenses primus Doctoris Theologi nomen adeptus est, atque Theologiam in Gymnasio Parisiensi docuit. Floruit a medietate Sæculi tertiidecimi, & anno 1299. defunctus est. Scripsit multa, inter quæ Quodlibeta, quæ sunt hujus Doctoris præcipuum, aureumque Opus. Doctor solemnis dictus est. Hunc veluti Principem Servitæ sequuntur.

6. Joannes Duns Scotus Ordinis Minorum. Floruit labente Sæculo tertiodecimo; nam 1308. obiit. Fuit Vir subtilissimus, & doctissimus in Theologicis, Philosophicis, Mathematicis, aliisque, ut ex pluribus ejus Operibus liquet. Est Princeps alterius valde celebris Scholæ, Scoticæ, ac Subtilis nuncupatæ, eumque Minoritæ omnes ingenti numero, & latissime per Orbem diffusi, aliique permulti sequuntur. Parisiis primum, deinde Oxonii Theologiæ Professor fuit. Doctor Subtilis vocatur.

7. Eodem tempore floruit Ægidius Columna Romanus Ordinis Heremitarum S. *Augustini*; e vivis enim decessit an. 1306. Hic primus ex suo Ordine Parisiis Doctoratus Lauream accepit, & Theologiam professus est. Fuit Auditor, & Discipulus D. Thomæ, ejusque Doctrinam strenue defendit. Sui Ordinis Generalis,

lis, & Cardinalis, & undequaque Doctissimus. Scripsit varii generis Opera. Hic appellatur Doctor Fundatissimus, eumque Heremitarum Ordo in Ducem suæ Scholæ adoptavit.

8. Joannes Bakonus Anglus Ordinis Carmelitarum, Doctor Resolutus nuncupatus, Vir doctissimus, ac subtilissimus. Fuit enim insignis Philosophus, Theologus, Jurisperitus. Plura scripsit. Claruit sub ann. 1345.. Est Princeps Scholæ Carmelitanæ.

9. Gullielmus Okamus Anglus Ordinis Minorum, Scoti primum Discipulus, postea acerrimus Impugnator. Fuit Vir ingenio subtilissimo, sed nimis fervido, ac doctissimus. Multa reliquit Opera. Scholam vel inchoavit, vel maxime stabilivit Nominalium, unde istorum Princeps est. Claruit potissimum tempore Joan. XXII.

10. Horum omnium Opera, quæ usui in hanc rem esse poterant, quæque in promptu fuerunt, legi, consului, expendi, contuli, ex iisdemque quæ opportuna visa sunt in Adversaria conjeci.

Et quidem D. Thomæ Theologorum facile Principis hæc Opera legi.

Integram Summam.

In Quatuor Sententiarum Primo, & Secundo Scripto. Nam in hos Libros semel, atque iterum scripsit.

Quæstiones Disputatas.

Quodlibeta.

Ethicam.

Opuscula omnia certa, & genuina.

D. Bonaventuræ in Quatuor Sententiarum.

Scoti in Quatuor Sententiarum.

Quodlibeta.
Reportata Parisiensia.
Henrici Gandavensis Quodlibeta.
Ægidii Romani in Primum, & Secundum Sententiarum. Nam Quartus Sententiarum, quod sciam, editus non est, & Tertius ad manum haberi non potuit.
Quodlibeta.
Bakoni in Quatuor Sententiarum.
Quodlibeta.
Okami in Quatuor Sententiarum.
Alberti Magni in Quatuor Sententiarum.
Summam Theologiæ.
Alteram pariter Summam de Creaturis.
Alexandri Alensis Summam Theologiæ.
Sancti Raymundi Summam Casuum Conscientiæ.

Ex horum Doctorum communi Doctrina Opus compactum, atque elucubratum est. Quo fit, ut nihil sit a me positum, & affirmatum, quod non, licet aliunde certum sit, vel omnium, vel plurium, vel saltem alicujus ex his Principibus, aliisque adjectis Doctoribus authoritate etiam confirmari possit, quemadmodum Docti experiri poterunt, & Ego in Prima Parte pro re nata pluries ostendi. Non enim omnia sunt in singulis, quandoquidem non omnia a singulis, vel universe, vel eodem modo tractata sunt: est tamen simul in omnibus, unde res universa confici possit. Quæ causa fuit, cur unius dumtaxat, aut alterius testimonio, cum res postulabat, sæpe contentus fui. Non enim aliter potui.

11. Cur autem istorum tantum potissimum Antiquorum auctoritate, atque exemplo utar, hif-

hisque solis consensum totius Scholæ concludam, cum alii plures magni Doctores sint, qui postmodum in ea floruerunt, quique pariter antiqui sunt; præter eminentem horum aliquot sanctitatem, omnium vero jam cognitam doctrinam, ac venerandam ipsam primævam ejusdem Scholæ Theologicæ vetustatem, duo præsertim in causa sunt. Alterum, quod Probabilioristæ toti antiquitati, ut supra dixi, & his præcipue Doctoribus, Probabilismum incognitum fuisse arbitrantur. Alterum, quod aliorum testimonia, aut exempla congeminare omnino supervacaneum est. Primo etenim hanc Spartam alii adornavere, qui omnium ferme antiquorum textus, & exempla diligenter excusserunt, ut Doctis notum est. Tum posteriores priores exscribere, hoc est non solum sententias, verum etiam verba ipsa passim sequi solent. Tandem ex quo Scholastica methodus inventa est, omnes, qui studiis sacris dant operam, quique in hac propterea Controversia partem habent, (non enim alii, nempe profanis, aut politioribus studiis addicti habere solent) non solum hos Scholarum Principes magni faciunt, ac venerantur, sed etiam sub unius, vel alterius vexillo, aut expresse militant, (his nunc adde etiam Suarium, & Vasquium, duarum aliarum Scholarum quoque Principes, quos Præmon. 3. p. p. commemoravi) aut saltem unius, vel alterius, vel plurium simul opiniones sequuntur. Sed præsertim Scoti, & D. Thomæ, qui in Re Theologica utramque inter cæteros paginam faciunt, quorumque Scholæ frequentiores, & celebriores habentur, quamvis istius adhuc magis, illius minus. Quapropter si ostendatur tum ex

com-

communi horum omnium tantum Principum, aliorumque adjectorum Doctorum, qui istos etiam ætate præcesserunt, scientia vero pares sunt, Doctrina, quod etiam prima Parte fecimus; tum auctoritate, ac praxi, quod hac secunda facturi sumus, Probabilismum istis Doctoribus placuisse, is non poterit non esse antiquus, atque omnibus approbatus. Quamquam hoc negotium etiam communi solius Scoti, ac D. Thomæ Doctrina, ac auctoritate ob utriusque Scholæ, ut dixi, celebritatem; vel D. Thomæ, & D. Bonaventuræ ob utriusque doctrinæ, sicuti in Supp. 21. 22. ostendimus, approbationem, facile terminari potest. Immo, ut tandem expromam quod res est, solius D. Thomæ. Primo enim Probabilioristæ fere omnes ejus Sectatores sunt. Deinde tum illi in rejiciendo, tum Probabilistæ in asserendo Probabilismo hoc potissimum Doctore utuntur, quia hunc illi maxime affirmant, hi negant maxime ab eo abhorruisse. Quocirca si ex hoc solo Principe, vel ea tantum sumantur, de quibus inter utrosque conveniat, vel etiam quæ solum a Probabilioristis admittuntur, poterit certo lis hæc demonstratione vel absoluta, vel comparativa, seu *ad hominem*, ut Schola loquitur, tandem aliquando determinari. Omnibus his modis fuisse a me determinatam Lector ex Opere toto cognoscet.

His explicatis secundam quoque Partem ingrediemur, postquam aliquot Canones, Præmonitiones, ac Suppositiones pro recta intelligentia de Auctorum mente, ac Praxi, præmiserimus.

CA-

CANONES.

I.

IN practicis moralibus hæ locutiones: *verius; certius; verosimilius; verior; certior; verosimilior opinio; sententia est, &c.* non intelliguntur de veritate, & certitudine reali, absoluta, & objectiva, sed de subjectiva, apparenti, & relativa.

Tum quod ita intelliguntur etiam in speculativis, & politicis practicis (*a*), quibus moralia practica omnino similia sunt (*b*): tum quod veritas realis, & objectiva nequit esse major, aut minor, quia indivisibilis est (*c*).

II.

In practicis moralibus a comparativo ad positivum, etiam in diversis suppositis, ex Auctorum mente, ac praxi valet consecutio.

V. G. Valet. Opinio A est probabilior, aut tutior: ergo opinio B contradictoria est probabilis, aut tuta.

Intelligitur cum conditionibus Cor. 8. Supp. 19. primæ Partis: nam per se non valet (*d*).

Cor. Hinc cum Auctores in practicis moralibus, de oppositis opinionibus censendo, verbis comparativis, *probabilius; melius; verosimilius; tutius; probabilior; verior; tutior; melior sententia est*, &c., ex una parte utuntur, oppositam tanquam probabilem, ac tutam admittunt.

(a) *per* Cor. 13. *Supp.* 19.
(b) *per* Cor. *Ax.* 11.
(c) *per* Cor. *Def.* 2.
(d) *per* *Can.* 12. *p. p.*

Cum

III.

Cum in practicis moralibus non *asserendo*, sed *opinando*, vel *oppositum tanquam erroneum minime reprobando*, partem unam quæstionis, sive tanquam æque probabilem, sive etiam ut probabiliorem eligunt, alteram eligi quoque posse permittunt.

Porro tunc tantum *opinando*, & non *asserendo*, vel *oppositum velut errorem non improbando* eligunt, cum utuntur locutionibus, vel modis in Schol. Supp. 19. primæ Partis allegatis. Unde Bakonus in 4. Dist. 22. quæst. 1. art. 6., Dubio de aquisitis in Excommunicatione, similia habet in Re practica, ac D. Thomas ibidem allegatus in Re speculativa. *Ostiensis quoque*, inquit, *loquitur in hac materia opinando, & putando, & modicum exemplificat. Unde dicit, videtur, &c.*

Hi Canones intelliguntur in practicis, eodem modo, atque cum iisdem conditionibus, & explicationibus, quibus intelligitur Doctrina his contenta in speculativis, & practicis politicis; ob easdemque rationes hi veri, & certi sunt (*a*). Unde quo sensu, & qua ratione ex locutionibus, vel modis disputandi infertur, Doctores Probabilismi usum admisisse in politicis practicis, atque speculativis, sicut Supp. 19. primæ Partis traditum est; eodem sensu, eademque ratione infertur, admittere etiam in moralibus practicis. Recole ibi omnia, confer, & expende.

(a) *per Cor. Ax.* 11.

PRÆ-

PRÆMONITIONES.

I.

QUOAD usum Probabilismi, inter Scholæ Principes, ex Okamo nullum speciale exemplum allatum est, quia in toto Opere super Quatuor Sentent. nulla est quæstio practica moralis, sed omnes speculativæ, & quidem subtilissimæ sunt.

Item nullum ex Henricò, (quamquam afferri sane aliquo modo poterat, uti Cor. Supp. 4. dicemus) ob rationem infra afferendam Supp. 2.. Sed huic propterea S. Raymundus, Alex. Alens., & Alb. Magn. substituti sunt.

Porro dictum est de Okamo, *nullum exemplum speciale*, quia quod ad generalem Doctrinam de licito usu probabilitatis comparatæ spectat, locum præcisum, & formalem infra dabo, quo res determinata continetur.

II.

Exempla specialia non eodem modo a singulis Doctoribus postulanda sunt. Non enim singuli Res omnes eadem via, ac ratione tractaverunt, ut in eorum lectione exercitatis notum est. Quapropter non est opus, ut exempla afferantur juxta omnes modos, qui Supp. 19. primæ Partis expositi sunt, ex quorum quolibet licita probabilitatis comparatæ electio legitime colligi potest, sed satis est juxta unum, aut alium; cum secundum quemlibet res sufficienter conficiatur.

In

III.

In his Doctoribus, ubi exempla præsertim vel juxta Canon. 2., ejusq. Coroll., vel juxta 3. clarioribus, atque fortioribus loquendi formulis expressa, cujusmodi illæ sunt: *neutram reprobo: utraque sustineri potest: si quis contrarium velit sustinere: elige quam mavis:* & similes, inveniuntur, ea utpote ad rem demonstrandam aptiora tantum afferentur, relictis aliis, quæ juxta alias loquendi formulas, aliosque censendi modos afferri possent, ne superfluis Lectores graventur. Ubi vero ejusmodi desunt, his utemur, quia, ut supra dixi, non apud omnes Doctores Res eadem via, ac ratione tractatæ sunt. Nam etsi ex sola methodo Res decernendi *opinando*, non *asserendo*, atque ideo ex usu alicujus locutionis, aut modi ex assignatis Sup. 19., legitime permissa a Doctoribus comparatæ probabilitatis electio colligatur, unde per solum generalem 3. Can. supra traditum res universa absolvi possit: tamen distinctius, & fortius per Canon. 2., & 3. juxta prædictas expressiores, & efficaciores formulas agi potest, quia in iis vis major deductionis comprehenditur. Ubi etiam advertendum est, cum a nobis variæ opiniones de re aliqua per Doctores commemoratæ referuntur, nos vim non facere in ipsa veritate probabilitatis, quasi quod omnes illæ oppositæ opiniones vere probabiles sint, sed solum in efficacia deductionis. Etenim opiniones multæ, quæ veteribus aliquibus placuerunt, jam antiquatæ, & obsoletæ, vel etiam nunc falsæ, aut improbabiles sunt. Itaque exempla tantum afferuntur, ut appareat, ex modo lo-

loquendi Doctorum, & censendi de rebus practicis legitime colligi posse, eos probabilitatem libertati faventem quomodolibet comparatam licitam admisisse.

I V.

Ad rem conficiendam satis esset exempla tantum ex D. Thoma, & D. Bonav.; vel ex D. Thoma, & Scoto, vel etiam ex solo D. Thoma in medium afferre ob rationes superius allegatas (*a*): sed nos ad Doctrinæ abundantiam ex omnibus Doctoribus, (excepto Okamo, & Henrico) commemoratis aliquot afferemus.

(a) *In Historia n.* 11.

SUPPOSITIONES.

I.

ANTIQUITUS Quæstio de Probabilismo ex professo agitata non est.

Hoc enim agitari cæpit circa ann. 1577., deinceps vero summo studio, & calore, ut Docti norunt, peractum est. Ex quo liquet, quid per to *antiquitus* hoc a me loco intelligatur. Intelligo enim spatium trium circiter Sæculorum cum dimidio, quod fluxit, ex quo Scholastica Theologia a Scholarum Principibus, aliisque Doctoribus commemoratis potissimum tradita est ad usque tempus dimidii, & amplius, hujus Sæculi XVI.

Cor. 1. Hinc si qui sunt Veteres, qui de ea mentionem faciunt, potius indicasse, vel ut summum levissime tetigisse, quam pertractasse dicendi sunt. Quod constat, si comparentur cum tot Doctoribus recentibus, qui a sesqui Sæculo, & am-

& amplius eam pertractarunt. Quare ex nullo antiquo Doctore exacta illius decisio desumenda est.

2. Hinc in veteribus Auctoribus non sunt quærenda verba præcisa, & formalia pro alterutra Probabilismi parte, neque ex quibusdam brevibus, ambiguis, luxatis, perfunctoriis, obscuris, hinc inde dispersis locis, sed ex communibus eorum principiis, ex ratione, ac modo loquendi, disputandi, quæstiones dirimendi, vel potius ex ipsa Rei, seu opinabilitatis natura, de eorum mente in hoc negotio dijudicandum est.

I I.

Nemo Scholæ Principum quæstionem Probabilismi quoad primam ejus partem, nempe quoad conflictum in opinionum æqualitate, in terminis proposuit, ac pertractavit: Unus tantum quoad secundam, licet sub aliis terminis.

Hoc enim nusquam in illis reperitur; immo neque in Alberto Magno, Alexandro Alensi, ac S. Raymundo, ut ego in lectione omnium expertus sum, & quilibet experiri poterit.

Dictum est autem, *quoad primam partem, & in terminis; unus tantum quoad secundam, sed in aliis terminis;* quia Henricus eam proposuit, leviter tractavit, & in partem negantem determinavit, ut in calce Operis apparebit, ubi integram ejus quæstionem afferemus; ut cognoscat Lector, nos nihil ingenue dissimulare. Quæ ratio est, cur nullum ex eo speciale exemplum attulimus, uti Præmonitione prima indicavimus, etsi nihilominus aliquo modo afferri posset, quemadmodum Cor. Supp. 4. innuemus.

Pau-

III.

Pauci Antiquorum aperte docent obligationem ſequendi probabiliora; bene multi vero ita hac de re varie loquuntur, & ita in tractandis diverſis opinionibus, ac quæſtionibus reſolvendis paſſim ſe gerunt, ut ambiguum relinquant, quid ſequantur, ac propterea Probabiliſmum alicubi rejeciſſe, alicubi aſſeruiſſe videantur; quod in cauſa eſt, cur tam a Probabilioriſtis, quam a Probabiliſtis in ſuæ cauſæ patrocinium allegari ſoleant.

Hoc exercitatis in Veterum lectione perſpicuum eſt, & quilibet experiri poterit conſulendo Auctores, qui ex profeſſo de Probabiliſmo tractaverunt. Porro per to *Antiquorum* eos, qui a Sæculo XIII. incluſive ad uſque circiter XVI. Sæculi medietatem ſcripſerunt, ut Supp. I. tactum eſt, intelligimus.

Exemplo ſit inter alios unus S. Antoninus. Is enim Par. I. Summæ tit. 3. cap. 10. §. 10. Probabilioriſmum aperte aſſerere videtur, unde Probabilioriſtæ a ſe certiſſime ſtare putant. Ibi enim Regula quarta docens quomodo quis ſe gerere debeat in rebus moralibus, ubi varietas opinionum reperitur, affirmat, poſſe quemlibet opinionem quamlibet amplecti, dummodo *bonam ſibi Conſcientiam, & credulitatem formet de eo, quod credit, tanquam de probabiliore parte*. Simile repetit Reg. 6. Inquit enim, *poſſe, dum adhæret opinioni alicujus Doctoris, & habet rationes probabiles pro ipſa magis, quam pro oppoſita opinione*. Idem aſtruit tit. 9. cap. primo, §. 3. Reg. 10.. Et Par. 2. tit. 4. cap. 6., §. 8. Et Par. 3. tit. 14. cap. 19., §. 8.

Aliis vero locis Probabilismum licitum insinuare videtur, unde pariter Probabilistæ pro se stare arbitrantur, qui propterea loca opposita apte interpretari, & explicare nituntur. Id autem habetur Par. 2. tit. 1. cap. 11. §. 28. & præsertim 32. Et tit. 3. cap. 11. §. 6. Et tit. 4. cap. 8. Et tit. 5. cap. 9. §. 2. Et cap. 11. §. 2. Et tit. 12. cap. 4. Et Par. 3. tit. 1. cap. 20. §. 3. Et tit. 14. cap. 19. §. 15. Et tit. 16. cap. 1. §. 12. Et tit. 17. cap. 16. §. 1., & 2. Et cap. 20. §. 2. In omnibus his locis ita agit, & loquitur S. Doctor, ut Probabilismum reipsa, licet non verbis, admittere legitime colligatur. Quæ varietas unde oriri possit, in proximo Scholio a me planum fiet. Interim utut sit de mente S. Antonini, nihil ad institutum refert, quia tantum in declarationem Suppositionis exemplum illius allatum est. Nam nonnisi a nobis certa, & utrinque admissa in hoc Opere sumenda sunt.

Porro S. Antoninum verum Probabilismum, cujusmodi in defensione est, non obstantibus iis clarioribus superius allegatis locis, admisisse, facile demonstrari potest. Sed quidquid sit de mente ejus, in præsentia, ut dixi, determinare nihil refert. Non enim hujusmodi Doctore pro causæ nostræ victoria indigemus.

SCHOLIUM.

QUONIAM hoc loco indicavi fieri posse, ut Probabilismus ab aliquo Doctore re, & veritate admittatur, licet verbis clare negari videatur, ne hoc a me dictum a Lectoribus paradoxicum, & ad ostensionem potius inge-

genii, quam veritatis excogitatum existimetur, qua ratione verum esse possit explicandum est. Cur igitur hoc fiat (etiam eo prætermisso, quod possunt Auctores vel docere contradictoria, vel sententiam mutare, vel docere probabiliter utrumque, vel pro his, aut illis circumstantiis secundum utrumque respondere) rerum moralium primo incertitudo, ac difficultas, tum mentis diversitas, ac imbecillitas, ipsius denique opinabilitatis natura in causa est. Cum enim Probabilioritas non sit realis, absoluta, & objectiva, sed subjectiva, apparens, & respectiva (*a*), hic probabilitatis excessus ob rerum incertitudinem, & obscuritatem, mentiumque varietatem, & infirmitudinem vix cognosci potest (*b*): cumque unusquisque Doctor suas sententias tanquam probabiliores tueatur (*c*); hinc fit, quod generatim quidem, & universe esse sequenda probabiliora facile, speciatim vero, & in peculiaribus difficilibus casibus quid sit probabilius determinare, hoc opus, hic labor est. Præsertim ubi Doctores approbati, ac magni, v. g. S. Thomas, S. Bonav., Scotus, Ægidius &c.: cum rationibus pariter magnis inter sese dissentientes inveniuntur. Quare cum ad hosce casus deventum est, ut dici solet, aqua hæret, neque quænam ex duabus contradictoriis pars eligenda sit, de facili determinari potest. Unde tunc rem potius *opinando*, quam *asserendo* transigere necesse est. Quod fit, vel problematice utramque partem adductis, ac solutis contra, proque rationibus expresse defendendo; vel allegatis aut solis rationibus, aut solis sive tacite, sive nominatim Auctoribus, utramque partem in eo statu relinquendo, nihilque de suo addendo:

(a) *per* Cor. 4. *Supp.*10. *p. p.*

(b) *per* *Schol.*2. *Def.*26. 27. *n.*4.

(c) *per* *Supp.*10. *p. p.*

T 2 sive

ſive cum his eiſdem conditionibus, in partem alterutram tanquam probabiliorem, ſive tacite, ſive expreſſe declinando; atque ideo aliquo ex iis modis, quos in Scholio Supp. 19. Partis primæ tradidimus, utendo, quibus opinionis utriuſque permiſſa, atque licita electio apud Auctores ſignificatur. Hac autem agendi forma, ac praxi Probabiliſmum ipſiſſimum noſtrum, ſin verbis, at re tamen, facto, & veritate contineri (nihil enim denique aliud Probabiliſmi nomine, quam hæc inter varias probabiles opiniones cujuslibet electio intelligitur) ex tota prima Parte, ſed præſertim ex ipſa poſteriori Controverſiæ expoſitione, perſpicuum eſt.

I V.

Nullus eſt ferme Doctor, qui de moralibus incertis non agat, vel frequenter, vel aliquando *opinando*, non *aſſerendo*; & ideo non utatur locutionibus, aut aliis modis in Schol. Supp. 19. primæ Partis in hanc rem allegatis.

Hoc enim ex Doctorum antiquorum lectione patet, & peritis notum eſt.

Cor. Hinc nullus eſt ferme Doctor ſive ex Antiquis, ſive ex Recentioribus, unde exempla liciti uſus Probabiliſmi merito deſumi non poſſint; etiam ex iis ipſis, qui vel expreſſe Proba-
(a) *per* biliориſmo favere (*a*), vel de eo leviter (*b*),
*Supp.*2. vel ambigue, ac varie locuti ſunt (*c*). Nam
(b) *per* hac communi, & conſueta omnibus ferme Do-
Cor. 1. ctoribus agendi ratione, nempe *opinando*, non
*Supp.*1. *aſſerendo*, atque formula locutionis ex præfatis
(c) *per* aliqua utendi, libera, ac licita Probabiliſmi
Supp. 3. electio, ſin verbis, at re, quod majus eſt, ac facto ipſo, ut ſupra dixi, luculentiſſime contine-

netur (*a*). Quod qua ratione esse possit, proximo Scholio satis explicatum, atque probatum est. Unde a nobis exempla etiam ex D. Antonino, aliisque pluribus Supp. 3. generatim indicatis, imo etiam ex Henrico ipso, manifesto cæteroqui Probabiliorismi Assertore, facile afferri poterant; cum etiam isti, sicut & cæteri, de rebus moralibus incertis, vel sæpe, vel aliquando hac ratione agant, quemadmodum per se Lectores poterunt experiri. Sed non est omnino opus, sicuti universe Præmon. 4., & sigillatim Supp. 3. indicavimus.

(a) *per Can.* 3.

Atque quod ita gerere potuerint olim se Veteres, mirum sane non est. Sed enim quod possint ita se gerere etiam num Recentissimi, non solum valde mirum, verum etiam lepidum est. Sunt etenim præsentis etiam temporis Scriptores, jurati alioqui Probabilioristæ, qui, editis Operibus, Probabiliorismum initio acriter defendentes, generatim quidem, non nisi tutiores vel æque probabiles, vel probabiliores sequi opiniones se profitentur; at cum ad peculiares quasdam difficiliores quæstiones deventum est, pro eo, quod has tantum opiniones *affirmando* seligere, & speciatim Lectoribus proponere, ac ostendere debent, suæ professionis, & obligationis videlicet obliti, rem totam etiam sibi ipsi solum transigunt *opinando*, ideoque forma disputationis aliqua utuntur ex iis, quibus libera cujusvis opinionis optio permittitur. Neminem indigito, sed solum Lectores cautos, & admonitos facio. Quæ procedendi diversitas, & inconstantia qui fieri possit, & unde oriatur, superiori Scholio satis, inquam, ostensum est.

His præmissis tota hæc secunda Pars una Propositione demonstrabitur.

PROPOSITIO.

SCHOLA, & Auctoritate, & Praxi Probabilismi usum licitum demonstrat.

Demonstratur generatim dupliciter.

1. Primo. Cum Auctores *opinando*, non *asserendo* aut *oppositum non improbando* sententiam aliquam eligunt, oppositam etiam permittunt, & licitam faciunt (*a*). Nullus est autem, vel ex Scholæ Principibus, vel aliis Doctoribus commemoratis, qui vel sæpe, vel aliquando aliquam de rebus moralibus incertis sententiam *opinando*, non *asserendo*, vel *oppositum non improbando*, non eligat (*b*). Igitur Schola universa usu, ac praxi Probabilismum licitum facit.

(a) *per Can.* 3.

(b) *per Supp.*4.

2. Secundo. Okamus in 4. quæst. 3. litt. R de ea quæst. *An in parvulis virtutes per Baptismum infundantur*, hæc habet. *Ad tertium dico, quod nec potest probari per rationem, nec per auctoritatem Ecclesiæ, quod virtutes Theologicæ sufficienter infundantur in Baptismo; quia licet Ecclesia reputat illam probabiliorem* (nempe eo tempore, nam nunc id esse de fide in Schol. 2. Def. 26. 27. notatum est) *quæ tenet, quod illæ virtutes infunduntur, tamen contrariam opinionem non damnat, sicut patet Extra. de sum. Trinit., & Fide Catholica cap. Multo lib. 7., & Extra. de Baptismo, & ejus effectu .... & ideo utrum infundantur, vel non dimittitur Doctoribus disputandum, & investigandum. Sic igitur patet, quod non apparet necessitas ponendi istas virtutes Theologicas in Baptismo.*

Idem affirmat etiam Major antiquus Scholasticus in 4. Dist. 4. q. 1. concl. 2.: imo cla-

rius

rius dicit, *quod licet cuique tali determinationi* (nempe Ecclesiæ) *contraire*. Quem Doctorem propterea addo, quia est Probabiliorista.

Opinio igitur, quæ non damnatur ab Ecclesia, generatim teneri, & defendi potest, etiam in conflictu oppositæ probabilioris, quia ea, de qua hic sermo est, probabilior est. Et advertat Lector, id affirmari ab Okamo, & Majore in casu probabilioritatis approbatæ, & declaratæ per Ecclesiam; ideoque probabilioritatis absolutæ, & realis, qua major dari non potest. Quare si in hujus conflictu electio opinionis minus probabilis licita, multo magis in conflictu probabilioritatis respectivæ, & apparentis licita est.

Ægidius Quodlib. 6. quæst. 5., quæ est. *An ad meritum, præter habitum gratiæ in essentia animæ, requiratur habitus Charitatis in voluntate*. De sententia Magistri id negantis hæc habet. *Diximus vero*, inquit, *super Primum Sententiarum, quod opinio Magistri subtilis esset, & quod non posset per rationes cogentes improbari. Quod sic exponimus: non potest improbari per rationes cogentes, idest nondum vidimus, nec adhuc etiam videmus rationes, quæ sic cogant, quod opinio Magistri non possit tolerari, sicuti opinio aliorum, & maxime secundum eos, qui dicunt, quod idem sit Charitas, & Gratia. Potest autem contingere*, (notet bene hoc Lector) *quod una opinio sit probabilior, & rationabilior, quam alia; hoc tamen non obstante alia toleretur ut opinio. Sic communis opinio multo probabilior, & multo rationabilior est, quam opinio Magistri: sed propter hoc non sequitur, si probabilior est ea opinio, quam alia, quod alia non possit opinio sustineri.*

Et in calce loquens de ea laudata opinione,

quæ ſtatuit Charitatem, & Gratiam eſſe idem, ſicuti etiam eſſe idem ſive formaliter, ſive virtualiter animæ eſſentiam, & potentiam, ſubdit. *Si hoc ergo toleratur ut opinio, quamvis oppoſitum videatur nobis probabilius, & tolerabilius, poteſt & dictum Magiſtri ut opinio tolerari....*

Igitur de mente Ægidii minus probabilis opinio in conflictu probabilioris licite ſuſtineri, & doceri poteſt.

Neque refert, hæc fuiſſe ab Okamo, Majore, & Ægidio dicta in rebus ſpeculativis, & occaſione quæſtionis ſpeculativæ. Nam eadem omnino ratio eſt de ſpeculativis, ac practicis (*a*): & quod teneri, ac defendi licite poteſt, poteſt etiam licite practicari (*b*).

(a) *per Cor.Ax.* 11.
(b) *per Sup.*13. *p.p.*

SCHOLIUM.

EX hoc Ægidii loco plura colliguntur. 1. Doctores per to *rationes cogentes* non intelligere rationes probabiliores, ſed certas, & evidentes in genere ſuo, ſeu tales, quibus probabilitas auferatur. 2. conſequens, probabilitatem non auferri, niſi per rationes hujuſmodi, atque ideo opinionem ſemper probabilem remanere, etſi in conſpectu probabilioris reponatur, neque per hanc enervari poſſe. 3. De utraque opinione ſive probabili, ſive probabiliori vere dici, quod *tolerari* poſſit. Itaque utraque tolerabilis eſt, illa minus, iſta magis, ſeu illa *tolerabilis*, iſta *tolerabilior*. 4. Denique, opinionem probabilem in conſpectu non ſolum probabilioris, ſed etiam multo probabilioris, ac rationabilioris tolerari, & ſuſtineri poſſe.

D. Th.

D. Thom. Quodl. 3. a. 10., ubi inquirit, utrum Auditores diversorum Magistrorum tenentium diversas opiniones excusentur a peccato erroris, si opiniones Magistrorum suorum sequantur, diserte docet, in rebus fidei, & morum manifestis ex Scriptura, vel Ecclesiæ auctoritate, neminem excusari a vitio erroris, si opinionem erroneam alicujus Magistri sequatur; excusari vero in rebus fidei, & morum hoc modo minime certis, ac declaratis, in hisque propterea utramque ex diversis opinationibus absque erroris periculo sequi posse. Et addit hujusmodi esse, in quibus locum habet illud Apostoli ad Rom. 14. *Unusquisque in suo sensu abundet*.

Vide integrum articulum in fonte productum in calce Operis, & attente confer antecedentia cum consequentibus, atque hunc esse genuinum, & unicum hujus articuli sensum clare perspicies. Unde mirari satis non poteris, quomodo locus tam aperte Probabilioristis oppositus, ab iisdem tamen nobis objectari possit. Nam is unus præsertim ex illis est, quibus iidem contra nos utuntur, ut in tertia Parte apparebit.

In rebus igitur pertinentibus ad fidem, hoc est speculativis non solum, sed etiam pertinentibus ad mores, hoc est practicis per Scripturam, vel Ecclesiæ auctoritatem non declaratis, hoc est minime certis, ex D. Thom. testimonio potest quilibet universim in suo sensu abundare; atque ideo ex diversis opinionibus sive æqualiter, sive inæqualiter probabilibus quamlibet sine peccato amplecti; quia nulla opinio sive æque, sive minus, aut magis probabilis Scripturæ, aut declarationi Ecclesiæ opponitur; seu

(a) *per Cor.* 3. *Def.*26. 27. (b) *per Cor.* 2. *earumd.* (c) *per Sup.*13. *p. p.*

seu error est (*a*), sed omnis incerta, & æqualiter incerta est (*b*). Et quod licite sequi potest, potest etiam per se licite ad praxim deduci (*c*).

SCHOLIUM.

PRo assequenda, ac retinenda integra intelligentia, ac vi hujus loci, quattuor advertenda sunt. 1. hic a S. Doctore quæstionem de eo, quod inter diversas Magistrorum opiniones sine erroris peccato sequi licet, vel non licet, non peculiariter, seu in aliqua speciali materia, ut pluries alibi fecisse constat, sed universaliter, hoc est in materia qualibet fuisse propositam, ac resolutam, ut ex verbis ipsis patet. 2. eidem quæstioni sufficienter fuisse ab eo satisfactum. Contrarium enim sentire injuriam irrogat ingenio, ac doctrinæ S. Thomæ. 3. omnes Antiquos (hi autem multi sunt) qui eamdem quæstionem agitarunt, & hoc eodem loco ad verbum usi sunt, in hunc sensum intellexisse; & eorum neminem aut ei quæstioni non fuisse a S. Doctore sufficienter satisfactum indicasse, aut se quoque non satis fecisse reputasse. 4. denique, has diversas Magistrorum opiniones, quas sequi licet, præter id, quod manifestæ Scripturæ, aut determinationi Ecclesiæ cognoscantur non repugnare, jam supponi insuper niti rationibus magnis, seu esse vere probabiles. Nam quod alicui principio certo tantum non opponantur, hoc solum facit, ut ab Ecclesia damnari non possint (*d*); quod autem sine vitio teneri, & multo magis ad praxim deduci possint, etiam fundamentis solidis, ac magnis fulciri

(d) *per Sch. Ax.* 24.

ciri

ciri necesse est, cum utrumque requiratur ad licitam probabilitatem (*a*).

(a) *per Cor. Sup. 29. p. p.*

Tandem D. Bonav. in 3. Sentent. Dist. 40. dub. 3. in quæst. *An Sacramenta Legis veteris contulerint gratiam*; explicans quomodo se gesserit in opinionibus tractandis, & eligendis, de semetipso hæc ait .... *Cui communi positioni* (nempe quod Sacramenta Legis veteris gratiam non conferebant) *pro viribus meis in omnibus præcedentibus Libris adhæsi, tanquam viæ securiori, & sicut scio, & possum, mihi, & aliis consimilibus parum intelligentibus persuadeo adhærendum. Et quoniam per totum Librum hoc diligentius observavi, sicut advertenti clarius apparebit, ut in iis quæstionibus dubiis, & difficilibus, in quibus non potui deprehendere, quæ esset via communis, quia sapientes opinantur contrarie sapientibus, sic unam partem tanquam magis probabilem sustineri, ut tamen aliam minime improbarem.*

SCHOLIUM.

EX hoc pariter loco quattuor colliguntur. 1. per electionem partis probabilioris oppositam minus probabilem non rejici, aut improbari, ideoque eligi posse, non solum *simpliciter, & in sensu diviso*, sed *comparate*, & *in sensu composito*, seu qua minus probabilis est. Affirmat enim S. Doctor, minus probabiles non improbari, cum oppositæ tanquam probabiliores a se defenduntur. 2. Doctores opinionibus communibus, seu probabilioribus adhærere solere *tanquam viæ securiori*, quod est, non ex necessitate, & obligatione, quasi vero via opposita

sita secura non sit, sed ex consilii bonitate. 3. Non improbari opiniones minus probabiles, licet oppositæ probabiliores eligantur, propterea quia *Sapientes opinantur contrarie Sapientibus*; ob idque potissimum *in dubiis, ac difficilibus* opiniones contradictorias non esse improbandas, sed permittendas, & admittendas, quamquam probabiliores eligantur; ac propterea dissentientibus Sapientibus inter se licite quaslibet eligi posse. 4. denique, id esse verum tam in speculativis, quam in practicis, etiam seclusa ea ratione, quod par sit omnino ratio in utrisque (*a*). Etenim D. Bonav. affirmat, se adhæsisse quidem opinionibus probabilioribus, ac securioribus *in omnibus præcedentibus Libris* suis, alias tamen oppositas minus probabiles non improbasse. In Libris vero præcedentibus, nempe in eodem Tertio, & in Secundo multæ quæstiones practicæ sunt, ut quilibet videre potest. Quod idem fecisse consequens est in Quarto, ubi magna ex parte quæstiones practicæ reperiuntur. In omnibus igitur his quæstionibus practicis *dubiis* quidem, ac *difficilibus*, in quibus proinde *Sapientes opinantur contrarie Sapientibus* S. Bonav. eligit, defendit, docet opiniones probabiliores, ac securiores, oppositas tamen sibi minus probabiles, & minus securas non rejicit, ac improbat, sed permittit, admittit, & licitas facit.

(a) *per Cor. Ax.* 11.

Quod autem hi quattuor Doctores claris verbis expresserunt, & fecerunt, idipsum sensisse, quamvis iisdem verbis non explicaverint, ac fecisse, tametsi id minime aliunde constaret, cæteri Doctores censendi sunt. Ita enim postulat natura rei, nempe opinabilitatis ipsius, incertitudinis, & difficultatis (*b*); ita modestiæ ratio,

(b) *per Sch. Sup.* 3.

tio, & reverentia Doctoribus varie opinantibus debita. Immo idipsum re vera omnes, licet non iisdem verbis, tamen consimilibus expressisse, cum illis locutionibus: *neutram reprobo*: *utraque sustineri potest*: *elige quam mavis* : *sine præjuditio*; & aliis hujusmodi usi sunt; nam re ipsa omnes id genus formulis usi sunt (*a*). His enim loquendi, & censendi formulis unius quidem partis electio tanquam rationabilioris, ac tutioris, minime tamen alterius rejectio, ac improbatio significatur (*b*).

(a) *per Supp.* 4.

(b) *per Can.* 3.

Schola igitur universa generali testimonio, ac praxi usum Probabilismi licitum ostendit. Q. e. d.

Demonstratur speciatim quoad exempla.

Incipiamus a D. Thoma, cujus quidem plura afferri possunt, sed aliquot dumtaxat afferenda sunt.

Exempla usus liciti Probabilismi ex D. Thoma.

PRIMA 2., & 2. 2. quæst. 74. art. 8. *Utrum consensus in delectatione sit peccatum mortale*. Duas Opiniones recenset, alteram pro libertate, seu talem consensum non esse peccatum mortale, alteram pro lege, videlicet esse. *Dicendum*, inquit, *quod circa hoc aliqui diversimode opinati sunt*. *Quidam enim .... alii vero* .... de affirmante pro lege ait. *Et hæc opinio est communior, & verosimilior*.

Juxta Can. 2. *ejusq. Cor.*

Iterum Lectorem admoneo, me in his exemplis vim non facere in veritate probabilitatis sententiarum oppositarum, sed in deductione.

In 3. Sentent. Dist. 36. art. 6. *Utrum modus charitatis sit in præcepto*. Affert quattuor opiniones cum suis rationibus, tres absolute enun- tian-

Juxta eumd.

tiantes, quartam distinguentem, quam amplectitur. De hac ait. *Et hac opinio videtur probabilior*.

Juxta eumd. In 4. Sentent. Dist. 1. quæst. 2. art. 3. ad 5. quæstiunculam ad 2. argum.. *An sit Simonia dare pretium Sacerdoti nolenti sine ipso in necessitate baptizare*. Duas opiniones innuit, affirmantem pro libertate dari posse, saltem ad redimendam vexationem, alteram negantem pro Lege, dari posse etiam pro redimenda vexatione. Hanc sequitur, sed inquit tamen. *Quidam vero dicunt, quod potest pretium dare, quia hoc non est Simoniam committere, sed redimere vexationem. Sed primum melius videtur*. Nempe dari non posse. Inter eos, qui affirmantem defendunt, est S. Bonaventura, ut Supp. 13. dixi.

Juxta eumd. Distinct. 8. quæst. 1. art. 4. ad 2. quæstiunculam ad 2.. *An qualibet sumptio impediat jejunium necessarium ad receptionem Eucharistiæ*. Loquens de aqua, duas affert, negantem pro libertate, affirmantem pro lege. Ait enim: *Sed de aqua diversa est opinio. Quidam enim dicunt, quod quia nullo modo nutrit, non solvit neque jejunium naturæ, neque Ecclesiæ. Sed quamvis aqua in se non nutriat, tamen commixta nutrit; & in stomacho oportet, quod aliis humoribus admisceatur, & in nutrimentum cedere potest. Et ideo alii probabilius, & securius dicunt, quod etiam post aquæ potum Corpus Christi sumendum non est*.

Juxta eumd. Dist. 18. quæst. 2. art. 2. ad. 1. quæstiunculam. *An quilibet Sacerdos possit excommunicare*. Duas ponit, negantem pro lege, & affirmantem pro libertate. Ait enim. *Et propter hoc soli Episcopi propria Auctoritate, & majores Prælati*

lati secundum communiorem opinionem possunt excommunicare ; sed Presbyteri Parochiales non nisi ex commissione eis facta , vel in certis casibus, sicut in Furto , Rapina , & hujusmodi , in quibus est eis a Jure concessum, quod excommunicare possint . Alii autem dixerunt , quod etiam Sacerdotes Parochiales possunt excommunicare . Sed prædicta opinio est rationabilior .

Distinct. 19. art. 3. ad 1. quæstiunculam ad 4. *An etiam in foro Conscientiæ possit procedi ad accusationem alicujus monitione non præmissa , nec emendatione expectata .* Ponit duas , affirmantem pro libertate , & negantem pro lege , & ambas admittit , & ambabus in responsionibus utitur . Ait enim . *Dicendum , ut quidam dicunt .... vel dicendum secundum alios .* Itaque problematicus est . *Juxta Can. 3.*

In 4. Dist. 24. q. 1. a. 1. ad 5. quæstiunc. ad 3. quæ est , *an Sacramentum Ordinis habeat materiam* ; & specialiter, an contactus materiæ requiratur de Sacramenti necessitate , vel sufficiat materiæ porrectio . Ponit duas opiniones , negantem aliquorum, contactum hujusmodi esse de essentia Sacramenti : ait enim in oppositione 3. *Sed ut a quibusdam dicitur contactus dictorum materialium ab eo, qui suscipit Sacramentum , non est de necessitate Sacramenti , sed solum porrectio* : & affirmantem esse de essentia , quam ipse defendit . Nihilominus aperte , & fatetur negantem sustineri posse , & causam assignat , cur sustineri possit . Ait namque ad 3. *Ad 3. dicendum , quod sustinendo illud dictum apparet ex dictis causa ejus . Quia enim* , inquit , *potestas Ordinis non accipitur a materia , sed a Ministro principaliter , idcirco porrectio materiæ magis est* *Juxta eumd.*

est de essentia Sacramenti, quam tactus: tamen ipsa verba formæ videntur ostendere, quod tactus materiæ sit de essentia Sacramenti, quia &c. Hæc autem quæstio, & speculativa simul, & practica est, ut liquet.

Distinct. 32. q. 1., art. 4. ad 3. in quæst. *An unus Coniugum emittere possit Votum non petendi debitum, aut non redendi sine consensu alterius.* Duas affert, alteram affirmantem pro libertate, alteram negantem pro lege. Et ait. *Dicendum quod circa hoc duplex est opinio. Quidam enim dicunt, quod unus absque consensu alterius potest vovere, quod non petat debitum, non autem quod non reddat, quia in primo uterque est sui Juris, non in secundo. Sed quia si alter nunquam peteret debitum, ex hoc alteri Matrimonium onerosum redderetur, dum oportet unum semper confusionem petendi subire; ideo alii probabilius dicunt, quod neutrum potest unus sine consensu alterius vovere.*

Juxta Can. 2. ejusq. Cor.

Distinct. 33. quæst. 2. ad 2. quæstiunculam. *An illi, qui sub Lege Mosis Uxores dimittebant per Libellum repudii, excusarentur a peccato.* Duas ponit, alteram negantem, alteram affirmantem, & ambas admittit. Ait enim. *Et quamvis hoc probabiliter dicatur, tamen primum communius sustinetur; ideo ad utrasque rationes respondendum est.*

Juxta Can. 3.

Ut autem magis appareat. D. Thomam utramque opinionem admisisse, ad 3. quæstiunculam hæc habet. *Dicendum quod secundum primam opinionem Uxor peccabat post repudium altero Viro coniuncta . . . sed secundum aliam opinionem, sicut licebat ex Divina dispensatione Viro Uxorem repudiare, ita Uxori alium Virum ducere. . . . Ut ergo ad utrasque rationes respondeamus.* Qua duplici opinione etiam ad 4. quæstiunc. utitur.

Ita-

Itaque vel problematicus est, vel manifeste affirmat, opinionem minus probabilem, & minus tutam in concursu probabilioris tutioris licite sequi posse.

Dist. 37. quæst. 1. art. 2. ad 3. in quæst. *An Græci uxorati possint accedere ad sacros Ordines sine consensu Uxorum*. Duas innuit, affirmantem, & negantem, de qua ait. *Dicendum, quod sicut probabilius videtur, quamvis quidam contrarium dixerint, etiam Græci non debent accedere ad Sacros Ordines sine consensu Uxorum*.

Juxta Can. 2. ejusq. Cor.

Atque ex his solis D. Thomæ exemplis Controversia, etiamsi cætera exempla deficerent, jam confecta est; cum tam Probabilistæ, quam Probabilioristæ unanimi consensu compromittant in D. Thomam, uti Præmonitione 4. diximus.

Exempla ex D. Bonaventura.

IN 2. Distinct. 24. art. 2. quæst. 2. *An pars inferior possit peccare mortaliter absque superiori*. De Delectatione, an sit peccatum, hæc habet. *Aut advertit*, inquit, *periculum, & delectationem illam non repellit, sed mentem in talibus cogitationibus revolvi sinit: & tunc dicunt Magistri, quod peccat mortaliter, quia quamvis non sit ibi consensus verus, est tamen ibi consensus interpretativus .... hoc tamen non est usquequaque certum. Negant enim aliqui esse mortale in negligentia reprimendi, ubi est displicentia, quamtumcumque quis periculum advertat; sed tamen securior via tenenda est, quidquid sit veritas. Et si cui hoc contingat, sanum est consilium, quod de ipso, ut de mortali pœniteat: in dubiis enim securior*

Juxta Can.2. & 3.

via

via eligenda est. Itaque duas ſententias innuit, affirmantem pro lege, nempe mortaliter peccare, & negantem pro libertate, nempe non peccare, & illam tenet tanquam probabiliorem, & ſecuriorem. Ubi etiam ſignificat, in hujuſmodi incertis de conſilio (ait enim *ſanum eſt conſilium*) viam ſecuriorem tenendam eſſe.

Juxta Can.3. Diſtinct. 38. art. 1. quæſt. 4. *An omne mendacium ſit mortale Viris perfectis*. Ponit tres opiniones, quarum ſecunda libertati favet, nempe mendacium hujuſmodi non eſſe mortale, ſed veniale, tertia vero favens legi, nempe Viros perfectos publicos peccare mortaliter, ſi ſcienter mendacium dicant. Hanc tenet D. Bonav., motus præſertim auctoritate quadam D. Auguſtini, quem putat ita ſenſiſſe. Ut autem oſtendat etiam contrariam ſententiam teneri poſſe, ad quartum ſubdit. *Hæc autem ſunt dicta de mendacio ſecundum quod verba B. Auguſtini prætendunt, qui* .... Poſtea ſequitur. *Et propterea ſi quis vellet intelligere, quod mendacium, quod eſt aliis veniale, non ſit Viris perfectis mortale, poterit ad verba Auguſtini reſpondere, intelligendo per ea mendacium ſemper eſſe indecens, & malum Viris perfectis, quoniam mentiendo diſponunt ſe, & alios ad malum, non autem quod ſemper ſit eis mortale peccatum: & per hoc declinari poſſunt omnes rationes adductæ ad oppoſitum. Quidquid autem horum verum ſit, Viro tamen, qui perfectionem profitetur, cavendum eſt omne mendacium*. Itaque defendit, Viros perfectos publicos peccare mortaliter, & quidem tanquam probabilius de more, aperte tamen ſignificat, etiam contrarium teneri poſſe, cum etiam ſolutionem ad ſuæ ſententiæ argumenta adducat.

In

In 4. Distinct. 1. par. 2. quæst. 2. art. 3. *An in Lege Moysi posset differri, aut præveniri dies octavus Circumcisionis*. Affert duas sententias, affirmantem pro libertate, nempe potuisse præveniri sine peccato ob necessitatem, v. g. ob periculum mortis Pueri, etiam seclusa DEI dispensatione; & negantem pro lege, nempe non potuisse sine peccato præveniri, etiam ob necessitatem, sine DEI dispensatione. De prima dicit. *Sed hæc opinio licet probabilis videatur, tamen &c.*. Eam impugnat. Postea de secunda ait. *Et ideo alia opinio est, & probabilior*.

Juxta Can.2. ejusq. Cor.

Distinct. 21. Part. 2. art. 2. quæst. 1. *An Sacerdos possit revelare Confessionem*. Ponit duas, alteram pro libertate, nempe non teneri Sacerdotem ad sigillum, quando Pœnitens non confitetur ad obtinendam absolutionem, sed ficte v. g. ut revelet propositum occidendi, pejerandi &c., alteram pro lege, nempe teneri etiam in his casibus ad sigillum. Hanc tenet S. Doctor; de prima tamen ait. *Sed quamvis istud videatur dici probabiliter, tamen cum &c.* Eam impugnat de more.

Juxta Can. 3.

Distinct. 38. art. 2. quæst. 3. *An Pontifex possit dispensare in Voto*. (advertat Lector, quod quamquam hæc quæstio, utpote tractans de potestate Papæ, videatur speculativa, tamen revera practica est. Nam id decidit, quod si Pontifex facit, peccat, vel non peccat.) Ubi distinxit dispensationem in duplici sensu, nempe, ut est Juris relaxatio, & Juris declaratio, duas sententias affert, primam affirmantem pro libertate, nempe posse dispensare dispensatione in primo sensu, secundam negantem pro lege, nempe non posse in eodem sensu, posse tamen

Juxta Can. 2. & 3.

in secundo sensu. De hac negante, quam sequitur ait. *Et hæc positio est rationabilior, & securior, & quia magis per ipsam satisfit Conscientiæ*. Itaque tenet dispensare posse in Voto dispensatione accepta, ut est Juris declaratio, affirmatque in hoc omnes convenire. Descendens postea ad peculiaria Vota, in quibus dispensare possit, affirmat quoque tanquam communiter admissum, dispensare posse *in omni Voto, quod recipere potest compensationem melioris boni, sive simpliciter, sive pro loco & tempore*. Quæ vero sint ista Vota, quæ compensationem hujusmodi recipere possint, ait non omnes convenire. Itaque hac de re tres sententias ponit. Prima est pro libertate, nempe esse Vota omnia, ideoque in omnibus Votis dispensare posse. Secunda savens aliquantulum Legi, nempe non posse recipere compensationem hujusmodi Votum Castitatis, bene vero omnia alia Vota, ideoque posse dispensare in omnibus, excepto illo. Tertia adhuc magis favens legi, videlicet non posse recipere talem compensationem tria solemnia Vota Paupertatis, Castitatis, Obedientiæ, bene vero alia omnia, atque ideo, exceptis his tribus, posse in aliis omnibus dispensare. Postea subdit. *Quæ istarum trium opinionum sit verior, fateor me nescire, & satis quælibet potest bene sustineri, ideo nullam assero. Si quis tamen vult hanc ultimam acceptare, non occurrit ei inconveniens manifestum, ut dicatur, quia nec in nullo, sed in quodam sic, & in quodam non*. (En quomodo universe affirmare esse sequenda probabiliora facile, in casibus vero difficilibus, quid sit probabilius, determinare, ut in Scholio Supp. 3. dixi, difficile est.) Itaque

que omnes præfatas sententias admittit, dum affirmat, quamlibet satis bene sustineri posse.

Atque ex his D. Bonavent. exemplis simul cum exemplis D. Thomæ, multo magis, etiam si cætera deficerent, Controversia de licito Probabilismi usu demonstrative confecta est. Etenim istorum duorum Doctorum Doctrina ab Ecclesia approbata est (*a*). (a) *per Sup.* 21. 28. *p.*

Exempla ex Scoto.

IN 4. Dist. 33. quæst. 3. *Utrum in Lege Mosaica fuerit licitum repudiare Uxorem*. Duas sententias affert, negantem pro lege, & affirmantem pro libertate. Ponit rationes pro utraque, & utriusque rationes solvit. Et quamvis videatur inclinare in partem pro libertate, & quia præter rationes communes assignat modum convenientem, quo sustineri potest, adducendo nempe argumenta pro dispensatione Divina ad repudium; (nam ait. *Modus conveniens, quo opinio ista teneri posset, est iste, &c.* Et infra. *Sic ergo posset dici, quod sicut Deus dispensavit in Bigamia propter majus bonum, ita cum ista Gente in repudio propter majus malum vitandum;*) & quia huic affirmanti diutius inhæsit; propter quod Scholiastes in 2. Scholio dicit, Doctorem hanc partem libertati faventem tenere: Tamen quia in calce ait. *Qui vult tenere primam opinionem, ad argumenta in oppositum potest faciliter respondere*; fatetur Scholiastes idem ibidem, Doctorem problematicum esse; Commentator vero affirmat, negantem pro lege tenuisse tanquam probabiliorem, licet affirmanti diutius inhæserit. Nam ait, non ideo id fecisse,

Juxta Can. 2. *vel* 3.

quia istam teneret, sed fecisse, *ut reduceret eam ad debitum sensum, in quo potest sustineri, & expediret difficultates, quæ sunt urgentes*. Id quod legitime colligit ex superioribus loquendi formulis *modus conveniens &c.*, *& sic ergo posset dici, &c.*, quibus significatur, si ea teneatur, hoc modo a Doctore assignato melius defendi posse. Itaque Scotus juxta Scholiastem in hac quæstione problematicus est; juxta Commentatorem, sententiam negantem pro Lege defendit tanquam probabiliorem. Quidquid autem asseratur, ex hoc exemplo usus Probabilismi, ut liquet, licitus est.

Distinct. 35. quæst. unica §. *Sed hic est dubium*. Primo ponit casum. An si Vir conjugatus vivente propria Uxore nubat cum alia Muliere nescia hujus Conjugii, ideoque impedimenti dirimentis inde consequentis, mortua propria Uxore, possit, habita impedimenti dispensatione, sine peccato simul cum illa permanere; quod est idem ac, an Matrimonium illud reddatur validum, si Vir ipse tantum de novo in Matrimonium consentiat, Muliere de priori impedimento nec certiorata, nec de novo consentiente. Hunc resolvit negative, nempe Matrimonium non revalidari, ideoque sine peccato habitare simul non posse, quia docet utrumque requiri ad Matrimonii validitatem, ideoque ad licitam eorum cohabitationem, & quod Mulier de prioris Conjugii nullitate certioretur, & quod uterque in Matrimonium de novo consentiat. Postea ponit alium casum. An hoc locum habeat etiam in casu impedimenti orti ex promissione futuri Matrimonii simul cum Adulterio. De hoc duas sententias innuit, nempe affir-

Juxta Can. 2. ejusq. Cor.

affirmantem pro libertate, hoc eſt valere Matrimonium, ideoque ſine peccato cohabitare poſſe, etiamſi mulieri inſciæ non exprimatur Matrimonii defectus, nec Vir de novo conſentiat, & negantem pro lege, nempe non valere Matrimonium, & ideo ſine culpa cohabitare non poſſe, niſi pars inſcia certioretur de Conjugii nullitate, & uterque de novo conſentiat. Ait enim de priori ſententia: *Videtur ex iſto capite*, (nempe ex capite quodam Gloſſæ ſuperius a ſe laudato) *quod ſimpliciter eſt Matrimonium, etiamſi nunquam exprimatur Perſonæ inſciæ defectus ille, nec ipſe poſt expreſſionem defectus de novo conſentiat*. Poſtea de negante ait. *Sed prima ſententia videtur certior &c.*, nempe non valere Matrimonium, & Conjuges peccare ſimul permanentes ſine aſſignatis conditionibus.

Diſtinct. 38. quæſt. unica §. *ex dicta diſtinctione*. In caſu: An contrahens Matrimonium cum Voto ſimplici Caſtitatis peccet in reddendo debitum, & prima vice, & poſt. Duas opiniones innuit, alteram pro lege affirmantem, peccare mortaliter, & prius, & poſt, alteram pro libertate affirmantem peccare reddendo prima vice, poſt vero non peccare. Ait enim. *Quando etiam conſummat, videtur peccare mortaliter, quia contra Votum ſuum* (quod intelligitur, quando contraxit cum intentione non conſummandi, ut hic admonet Commentator, & ex proximis ſuperioribus Scoti verbis colligitur) *licet ſecundum aliquos poſt primum actum non peccet mortaliter in reddendo, quia ad illud eſt jam obligatus vinculo fortiori; peccat tamen mortaliter petendo, quia nihil habet Juris in hoc,* *Juxta Can. 3.*

V 4 *cum*

cum renuntiaverit tali Juri in Voto. Itaque opinando utramque admittit.

Exempla ex Ægidio.

IN 2. Par. 2. Sent. Dift. 24. Par. 2. quæft. 2. art. 2. *An confenfus in delectationem fit peccatum mortale*. Affirmat cum Magiftro. Subdit tamen. *Quamvis autem aliqui in hoc contradicant Magiftro, tamen tutior eft opinio Magiftri &c.*

Juxta Can. 2. ejufq. Cor.

Et ibid. art. 3. *An omnia peccata carnalia fint ex carne, vel oriantur a carne*, & præcipue, *utrum motus fecundo primi fint peccata*: duas fententias innuit, affirmantem, quam defendit, & negantem. Ait autem. *Cum enim fenfualitas movetur ad illicita, femper eft ibi peccatum faltem veniale. Fuerunt tamen aliqui dicentes, quod in fenfualitate poteft effe peccatum, & vitium, fed non culpa, nifi hoc procedat a voluntate. Affentiunt ergo Auguftino, quod nonnullum vitium eft, cum caro concupifcit adverfus Spiritum, & Spiritus adverfus carnem, fed illud vitium, vel peccatum nifi a voluntate, vel ratione procedat, non habebit rationem culpæ. Sed tutius eft dicere, quod licet primi motus naturales nullam habeant rationem culpæ, qui motus funt primo primi, motus tamen fecundo primi, qui funt fenfualitatis fequentes imaginationem noftram, habent rationem culpæ juxta illud Apoftoli &c.*

Juxta Can. 3.

Exempla ex Bakono.

ISTE Author hujufmodi exemplis plenus eft, nam ipfe in moralibus decidendis fere nihil de fuo ponit, fed folum opiniones varias Au-

ćto-

ctorum allegat cum suis rationibus, præcipue Canonistarum. Unde fere semper ex aliorum mente *opinando*, non *asserendo* resolvit.

In 4. Dist. 1. quæst. 3. art. 2. §. primo, in quæstione. *An Judex possit condemnare innocentem, sibi tamen Reum, juxta allegata*; seu An universim debeat semper judicare juxta allegata. Duas ponit, affirmantem pro libertate, condemnare posse, & negantem pro lege, nempe condemnare non posse. Hanc sequitur, & multis rationibus probat, & de ista dicit. *Sed videtur contrarium verius esse.* *Juxta Can. 3.*

Distinct. 22. quæst. 4. art. 1. dub. 1. *An cum paratus ire ad nundinas, petit mutuo pecuniam, qua indiget, cum pacto certum quid reddendi commodanti pro lucro, possit commodans tale lucrum recipere.* Affert duas, ajentem pro libertate Ostiensis, negantem pro lege Innocentii, cum suis rationibus. De hac secunda ait. *Sed securior est opinio Innocentii.* Hanc sequitur; immo conatur in eam trahere etiam ipsummet Ostiensem. *Juxta eumd.*

Et quæst. 7. dub. 8. *An intrantes Religionem possint pactionem facere cum recipientibus, quod de voluntate Prælatorum possint de bonis suis, quæ portant, aliquam portionem sibi retinere ad suam dispositionem.* Affert duas, affirmantem cum duabus rationibus, & negantem pariter cum rationibus suis. Hanc sequitur his verbis. *Credo per Caput* Tua nos, *quod sit Simonia.* *Juxta Can. 3.*

Et quæst. 8. dub. 1. *An occultus Simoniacus in Ordine est suspensus quoad se, & quoad alios.* Duas ponit cum suis Auctoribus, & rationibus, affirmantem pro lege, negantem pro libertate. Post de prima ait. *Sed verius videtur,* *Juxta Can. 2. ejusq. Cor.*

quod

quod sint suspensi pro occulta Simonia, quia indigent dispensatione..... licet in foro Pœnitentiæ pœniteant.

Exempla ex Alberto Magno.

IN 2. Dist. 37. art. 14. *An in Usura transferatur dominium. Solutio. Dicendum, quod hic sunt opiniones Magistrorum diversæ. Legistæ enim &c.* Itaque duas ponit, Legistarum affirmantium pro libertate, Theologorum, & Canonistarum negantium pro lege. Affert utrinque rationes, & argumentorum solutiones. Ipse vero quæstionem non determinat, neque quidquam addit de suo. Unde Problematicus est.

Juxta Can. 3.

In 4. Dist. 15. art. 44. ad quæst. 5. loquendo de mutuo pecuniæ ad certum diem nundinarum, *an sit Usurarium*, & consequenter, an, & quantum Usurarius reddere teneatur. Cum asseruisset, hoc magis pertinere ad Juris peritos, quam ad Theologos, affirmat teneri reddere his verbis.... *Et ideo sine præjudicio dico, quod rationale videtur &c.*, nempe teneri reddere &c.

Juxta eumd.

Distinct. 37. art. 7. *An Uxores Orientalium consentientes Ordinationi suorum Maritorum tenentur continere post mortem eorum.* Duas ponit, affirmantem pro lege, & negantem pro libertate. Primam tenet Auctor: subdit tamen. *Tamen Hugo*, inquit, *dicebat contrarium, scilicet quod licet eis ducere alium; sed dicta opinio est celebrior.*

Juxta Can. 2. ejusq. Cor.

Et art. 6.. *An Clerici Orientales reclamantibus Uxoribus possint in sacris ordinari.* Ipse negativam tenet pro lege, sed innuit, contrariam

pro

pro libertate. Ait enim. *Responsio. Hoc ultimo probatum mihi videtur esse conveniens, licet antiqui quidam dixerint contrarium.* *Juxta Can. 3.*

Exempla ex Alexandro Alense.

Hic Doctor exemplis hujuscemodi cæteris plenior est. Aliquot tantum expressiora afferemus rem ipsam clarius continentia.

Parte 4. memb. 2. art. 2. quæst. 11. §. 4., quæstiunc. 4. *An Pugiles debeant accedere ad S. Communionem.* Duas affert, affirmantem pro libertate de quibusdam Duellantibus sub distinctione, negantem pro lege de omnibus. De hac, quæ est ordine prima, ait. *Prima opinio securior est, & illi consentio, quod nullo casu licet Duellum offerre, neque illatum, vel oblatum suscipere, &c.* *Juxta Can. 2. ejusq. Cor.*

Et quæstiunc. 9. *An Fardantes, sive Fucantes, aut crines adulterinos, sive mortuorum, sive viventium sibi adornamentum usurpantes, debeant accedere ad S. Communionem.* Affert opiniones, affirmantem pro libertate, & negantem pro lege cum multis rationibus. De hac negante, quæ prima ordine est, dicit. *Prima autem definitio videtur mihi verior, & certior.* *Juxta eumd.*

Et articulo 3. §. 2. quæstiunc. 5. *Utrum a Simoniacis dispensandum sit Corpus Christi.* Contradictorias affert pro libertate, & pro lege. Hanc sequitur, & ait. *Aliter dicunt alii, & melius, secundum judicium meum, quod etiam Simoniacus occultus est suspensus a Canone &c.* *Juxta eumd.*

Et quæst. 35. memb. 2.. *An Eleemosyna absolvat raptorem Usurarium a debito restitutionis, si fiat sine consensu ejus, qui dedit Usuras, dummodo* *Juxta eumd.*

modo illum raptor admonuerit, ejusque voluntatem requisierit. Duas ponit, affirmantem pro libertate, seu eximentem raptorem a debito restitutionis, & negantem pro lege, seu raptorem restitutioni obnoxium facientem. De hac ait. *Alii dicunt e contrario, quod iste nunquam absolvitur, si sine consensu alterius facit eleemosynam de Usura. Et hoc videtur mihi probabilius propter plures rationes, &c.* & solvit argumenta contraria.

Sed quid inutiliter plura exempla conquiro, cum duobus tantum res tota invictissime confici possit.

Juxta Can.3. Itaque quæst. 28. memb. 6. art. 2. §. 3. *Quo tempore obligantur homines ad jejunium*. Tres ponit: primam affirmantem non teneri, nisi an. 21., secundam teneri 20. an., tertiam 15. an. Post ait: *Neutram opinionem reprobo, sed tamen medium eligendo dico, quod tempus aptum jejunio est tempus* 18. *an.* Quid ad institutum clarius?

Denique Par. 3. quæst. 31. memb. 4. *An Juramentum coactum obliget*. Hæc habet. *Resolutio.* *Juxta eumd.* *Duæ sunt sententiæ ad hoc, elige quam mavis.* Et has utrinque probat, earumque utrinque rationes solvit. Vide, si lubet.

Quid amplius, Lector, cupis. Ecce quingentis ab hinc annis Probabilismus in Alexandro Alense, qui primus Theologiæ Summam confecit, cujusque Doctrinam Pontifex edito Diplomate approbavit, claris verbis expressus. Nam sive in alterutro ex his duobus locis, sive in utroque consideretur Auctor inter opiniones vel æque probabiles constitutus, vel inter minus probabilem, & probabiliorem, ex hoc

solo

ſolo Controverſia de licito Probabiliſmi uſu confecta eſt. Recole Canones hujus ſecundæ Part. ſimul cum doctrina Schol. Supp. 19. p. p., præſertim num. 8. 9. 10.

At inquies. Fortaſſe hæc non Alexandri Alenſis, ſed Gullielmi de Militona, qui ejus Summam perfecit, ſunt. Vide, Lector, me nihil contra diſſimulare.

Sane id eſſe poteſt. Cum enim neſciamus, ubi Alexander deſierit, & Gullielmus inceperit, quamquam admodum credibile eſt, nonniſi extremam Operis partem perfeciſſe; idcirco quænam ſint unius, quænam Doctoris alterius, determinate certo aſſignari non poteſt. Sed hoc utut ſit, quid eſt? Nam quiſquis ſit Auctor iſtius pericopes, certe antiquus, & Alexandro ſin æqualis, at ſuppar eſt. Nam Gullielmus ipſe floruit ſub Innoc. IV. paulo poſt mortem Auctoris, ut in hujus hiſtoria tactum eſt.

Exempla ex S. Raymundo.

ETIAM hic Sanctus hujuſcemodi exemplis plenus eſt, quamquam, Probabilioriſtarum ſententia, omnium Doctorum maxime Probabilioriſta eſt. Etenim in toto Opere nihil aliud facit, quam diverſas Canoniſtarum ſententias cum rationibus ex Jure Canonico deſumptis afferre, eaſque nihil, vel parum ſæpiſſime de ſuo addendo, ex eorum opinionibus determinare.

Lib. 1. tit. 4. de Judæis, & Saracenis, §. 2. in quæſt.: *An Chriſtiani poſſint comedere cum his Infidelibus*. Duas ponit, affirmantem pro liber-

Juxta Can. 2. *ejusq. Cor.* bertate posse comedere cum Saracenis, non cum Judæis, negantem pro lege, nempe non posse, neque cum Saracenis. Hanc sequitur, & dicit: *Alii, scilicet Laur. Joan., & multi sequaces dicunt indistinctè, & melius, &c.*

Lib. 2. tit. 7. de Usuris §. 5. De duobus quibusdam casibus. Præsertim, An propter periculum pecuniæ, quod ab eo suscipitur, qui illam confert, ut in Navigatione, Nundinis, &c. si accipiatur aliquid lucri, committatur Usura. Duas affert, negantem pro libertate, pro qua affert unam rationem, & unam Decretalem; *Juxta eumd.* & affirmantem pro Lege, quam sequitur. Ait enim. *Ad hoc dicunt quidam, quod non .... alii vero contrarium notaverunt, & verius, quod sit Usura .... & ideo tutior est hæc ultima opinio, maxime quia tales semper faciunt tale propter spem mutui pecuniarii, quod non licet.*

Et ibidem §. 9. *An Christiani a Judæis, vel Paganis, vel cæteris hostibus Fidei possint exigere Usuras*. Postquam attulit auctoritatem Ambrosii *Caus.* 14. *quæst.* 4. *Cap. Ab illo:* qua ex- *Juxta eumd.* presse asseritur hoc licitum, super hujus explicatione quatuor affert opiniones. 1. Intelligi de lege veteri respectu Hæbreorum; 2. Posse exigi Usuras ab Hebræo; 3. A Paganis, & Hostibus Reipublicæ; 4. A nullo posse exigi. Ait enim: *dicunt quidam .... alii intelligunt .... alii intelligunt .... alii dicunt, quorum opinio communior est, quod a nullo homine Christiano, Judæo, Pagano, vel alio licet exigere Usuram.*

Lib. 3. tit. 3. §. 2. *An Episcopus possit dispensare cum Bigamo, ut promoveatur*. Duas ponit, affirmantem; *dicunt quidam, quod Episcopus &c.* & ne-

& negantem; & utramque probat. Hanc sequitur, & ait. *Alii dicunt, & forte verius, quod hodie non licet Episcopis cum Bigamo dispensare, quia Jus expressum est.* *Juxta Can. 2. ejusq. Cor.*

Et tit. 14. De Neophyto. *An possit recipere Ordines, antequam sit probatus.* Duas affert, affirmantem pro libertate de Ordinibus Minoribus, non de Sacris, & negantem pro lege de omnibus: & utramque probat Jure Canonico. Dicit autem. *Item Neophytus potest, ut quidam dicunt, recipere minores Ordines, sed non sacros .... alii contra, quod nec Minores recipere potest, donec sit probatus ... Et hoc credo verius his, quæ dicta sunt.* *Juxta eumd.*

Lib. 3. tit. 33. de Sentent. defin. præcep. ff. 7. pag. 406. Edit. Veron., in quæstione, *quid debeat facere Debitor Excommunicati*. Duas opiniones ponit, alteram debitorem teneri ei debitum persolvere, alteram debere deponere debitum in Æde sacra, donec excommunicatus ab excommunicatione absolvatur; & utramque admittit. Ait enim. *Solutio. Dicunt quidam, quod licet ille non possit petere, ego tamen debeo ei persolvere. Alii dicunt, quod non debeo persolvere, sed debeo deponere in Æde sacra, donec ille sit absolutus. Hæc ultima opinio bona est, & secura: vel si vis tenere primam, consulo quod veniat Debitor cum Testibus in domum Creditoris, & dicat, &c.* Quæstio præcisa est. An obligatus juramento aliquid solvere in certo termino, & interim excommunicetur Creditor, an possit ei solvere adveniente termino prædicto. *Juxta Can. 3.*

Probabilioristæ fortasse dicent, hoc exemplum, omnium cæteroqui clarissimum, ad rem non esse, propterea quia hæ duæ resolutionis partes

non

non diversæ, & contradictoriæ, sed unum idemque sunt, ideoque utrinque ex æquo securæ. Sed eos decipi, ex clariori, & strictiori quæstionis propositione, atque in suas partes resolutione liquet. Nam hæ sunt. 1. *Debitor excommunicati debet*, seu tenetur, *ei ipsi debitum persolvere*. 2. *non debet*, seu non tenetur, *ei ipsi persolvere*. Ait enim: *dicunt quidam, quod licet .... ego tamen ei debeo persolvere. Alii dicunt, quod non debeo* (nempe *ei ipsi*) *persolvere, sed debeo deponere in Æde sacra, donec &c.* In qua propositione, ac resolutione ambas partes esse inter se contradictorias, ideoque alteram quidam libertati faventem, seu minus tutam, alteram vero faventem legi, seu tutiorem, manifestum est.

Schola igitur speciali etiam exemplo, ac praxi Probabilismum licitum ostendit. Q. e. d.

FINIS SECUNDÆ PARTIS.

PRO-

PROBABILISMUS

METHODO MATHEMATICA

DEMONSTRATUS.

PARS TERTIA.

In qua omnia Probabilioriſtarum Argumenta breviſſime demonſtrative diluuntur.

QUAMQUAM in noſtra Methodo non ſit neceſſe Adverſariorum oppoſitiones ſolvere, cum id neque Rei certitudo, neque Methodus ipſa patiatur; (ſicut enim exoriente Sole ſtatim per ſe tenebræ ſine alio adminiculo diſpelluntur, ita adveniente certitudine, & evidentia argumenta per ſe quælibet evaneſcunt;) ad Doctrinæ tamen complementum, & abundantiam, & præſertim ad minus peritorum commoditatem libet eas diluere, cum potiſſimum certitudo Rei, qua de agitur, Mathematica minime ſit. Diluemus eas vero etiam demon-

ſtrative, ne a rigore Mathematico recedamus, etſi idipſum non ſit neceſſarium. Conſtat enim tum diſputationis natura, tum Scholæ exemplo, ac praxi, ad ſtabiliendam ſententiam propriam ſatis eſſe, ſi ea prius, ſive probabilius, ſive etiam certo probata, Argumenta oppoſita ratione probabili diluantur. Sed prius Canones, Præmonitiones, & Suppoſitiones quædam ponendæ ſunt.

CANONES.

I.

QUÆ Auctoritas, aut Ratio probabili reſponſione ſolvitur, ea certa non eſt.

Etenim contra certitudinem Probabilitas dari non poteſt (*a*).

(a) *per Sch.Sup. 3.par.*1.

II.

Auctoritas, quæ non eſt clara, præciſa, formalis, ſed obſcura, ambigua, incerta, nihil certo conficit.

III.

Ea Auctoritas non clara, & præciſa, ſed obſcura, & ambigua habenda eſt, quæ diverſim intelligi, & explicari rationabiliter poteſt, & præſertim circa cujus intelligentiam multi magni Interpretes diſſentiunt inter ſe.

Res enim hujuſmodi ad eorum jus, ac judicium pertinet (*b*).

(b) *per Cor.* 2. *Def.* 5.

IV.

Cum agitur de mente alicujus claſſici Doctoris, ex. g. D. Thomæ, Scoti, &c. ratio Interpretum potiſſimum domeſticorum habenda eſt.

Quam-

Quamvis enim etiam Extranei mentem Doctoris æque nosse possint, ideoque etiam sint adhibendi, domestici tamen, utpote majori studio erga illum affecti, atque in defendendis illius sententiis magis exercitati, ejus mentem magis tenere præsumendi sunt.

V.

Quæ facto ipso innotescunt esse falsa, evidenter sine aliena ope confutata sunt.

Ut si v. g. authoritas aliqua afferatur, quæ non reperitur, vel mutilata, adaucta, luxata, extra chorum, & in alieno sensu producta ad oculum demonstretur; aliquod historiæ factum per monumenta falsitatis convincatur, &c.

V I.

Non ex eo, quod plerique Doctores veteres aliquibus in locis affirment aliquid, unde Probabiliorismus inferri posse videatur; v. g. cum afferunt in dubiis, & incertis certa, & secura esse sequenda, versari autem in dubio Intellectum inter opiniones æque probabiles, inter vero probabiles inæqualiter determinari ad probabiliorem, eamque sequi debere, & his similia: propterea Probabilismum nostrum semper rejecisse dicendi sunt.

Etenim omnia hujusmodi loca de dubio practico, eo manente (*a*); de dubio circa ipsiusmet opinionis probabilitatem (*b*); de dubio potissimum in rebus facti, non juris (*c*); vel de dubio aliter accepto (*d*); de consilio, non de præcepto (*e*); vel in re Sacramentaria, aut alia a Probabilistis jam excepta (*f*); de certitudine, atque securitate directa, non reflexa (*g*); de de-

(a) *per Ax. 7.*
(b) *per Sch. ejusd.*
(c) *per Sch. Cor. 15. Ax. 9. 10. n. 1.*
(d) *per Def. 6.*
(e) *per Ax. 8.*
(f) *per Exposit. quæst. ante Analys. n. 3. & 4. in Except.*
(g) *per Sch. Ax. 6.*

determinatione ex parte Intellectus, non Voluntatis (*a*); de conflictu opinionis minus probabilis in alieno sensu acceptæ, v. g. in sensu levis credulitatis, & temerariæ opinionis (*b*); vel non habentis ex una parte rationem expressam (*c*); de opinione probabiliore in actu exercito, non signato (*d*), cum exercite unusquisque amplectatur probabiliora (*e*); denique in alio quopiam sensu ex iis, quos Opere toto deduximus, apte, ac rationabiliter intelligi, & explicari possunt, sicuti ea expendenti, & conferenti patebit.

Cujus ratio est, quod cum quæstio hujusmodi non fuerit ex professo ab iis agitata (*f*), sed ut summum a paucis levissime indicata, non ita clare, præcise, circumspecte, & cumulate de ea locuti sunt. His clavibus Doctores antiqui referari, & his repagulis eorum placita cohiberi possunt.

(a) *per Cor.* 8. *Ax.*9.10.
(b) *per Def.*25.
(c) *per Sch.* 1. *ad Def.* 26.
(d) *per Expos. quæst. ante Analysim n.*4.
(e) *per Sup.*10. *p.p.*
(f) *per Supp.*1. 2. *p.*

PRÆMONITIO.

OMNIA fere Argumenta non solum a ratione, verum etiam ab auctoritate, quæ a Probabilioristis contra Probabilismum afferuntur, etiam adversus Probabiliorismum ipsum libertati faventem ex æquo retorqueri possunt. Quidquid enim affirmari, aut negari debet, aut potest de opinione minus probabili favente libertati in conflictu probabilioris faventis Legi, excepto uno attributo majoris apparentiæ de veritate, ac permotionis, etiam de opinione probabiliore favente libertati in conflictu minus probabilis faventis Legi affirmari, aut negari debet, ac potest (*g*). Hoc verissimum esse, sin-

(g) *per Cor.* 8. *Def.*26. 27.

gu-

gulorum Argumentorum consideratione, & collatione Lector ipse experimento cognoscet : & nos in prima Parte de pluribus pro re nata jam ostendimus, atque de aliquibus præsertim auctoritatibus D. Thom. infra peculiariter ostendemus. Quæ causa est, cur Tutioristæ ad labefactandum non minus Probabilismum, quam Probabiliorismum iisdem omnino argumentis utantur.

SUPPOSITIONES.

I.

OMNES Probabilioristarum responsiones, & oppositiones tum ab authoritate, tum a ratione petitæ, quæ quidem in medium sunt hactenus allatæ, a Probabilistis vel certa, vel saltem probabili, & quidem multiplici solutione dilutæ sunt.

Et quidem quod ad certitudinem attinet, patet vel ex solo Opere nostro, in quo omnes demonstrative solutæ sunt. Quod vero ad probabilitatem, patet præsertim ex Doctoribus sive antiquis, sive modernis, qui quæstionem hanc ex professo pertractarunt. Nam ab illis hæc omnia vitra satis abunde fracta sunt. Consule, si libet, præcipue Recentissimos, qui occasione hujusce controversiæ hoc tempore acrius excitatæ, scripserunt. In his enim omnes Probabilioristarum hallucinationes, sive ad rationem, sive ad auctoritatem, sive ad historiam quomodolibet pertinentes, multipliciter confutatas, & explosas invenies. Nam ego, ut in prima Parte dixi, non Criticus, aut Scholasticus in hoc Opere, sed Mathematicus sum.

II.

In Doctoribus classicis sunt nonnulla loca ambigua, & obscura, de quorum intelligentia Interpretes etiam domestici dissentiunt inter se.

Hoc liquet potissimum in Schola D. Thomæ, & Scoti, in qua eorum sequaces non conveniunt aliquando circa illorum mentem, unde in varias opiniones distrahuntur.

Sit exemplo locus D. Thomæ Quodlib. 8. art. 13. Nam plures, & magni Doctores etiam Thomistæ hunc uno modo, plures, & magni alii, quos inter etiam S. Antoninus, alio modo interpretantur. Vide Auctores hac de re pertractantes. Nam hæc afferre, & peculiariter ad crisim revocare in nostra methodo nihil refert.

Cor. Hinc loca hujusmodi non clara, certa, & præcisa, sed ambigua, obscura, & incerta sunt, quandoquidem id, de cujus intellectu plures, & magni Interpretes dissentiunt, hujusmodi est (*a*).

(a) *per Can.* 3.

NUNC innumera sunt Argumenta, quæ a Probabilioristis tum antiquis, tum recentioribus afferuntur: his enim ingentia Volumina plena sunt. Omnia vero ad duo suprema capita reducuntur, nempe ad Auctoritatem, & ad Rationem. Nos non singula, quod omnino supervacaneum est, sed singulorum summa capita proferemus.

Incipiamus a Ratione. Et quidem quod ad hoc caput spectat, cum ii contraria rationibus nostris statuant, sicuti in Analysi diximus, eorum argumenta ex his locis eruuntur.

1. Ab Existentia, & sufficienti Promulgatio-

ne

ne Legis, ideoque a Certitudine præcepti, qua in Probabilismo actio illicita continetur.

2. Ab Existentia, ac Promulgatione Legis, sive Divinæ, sive Humanæ, sive potissimum Naturalis præcipientis usum Probabiliorismi.

3. A Carentia securitatis requisitæ ad Conscientiam.

4. A Defectu Ignorantiæ invincibilis.

5. A Defectu possessionis Libertatis.

6. Ab Imprudentia operationis.

7. A Doctrinæ Novitate. Ajunt enim, Probabilismum antiquitus incognitum fuisse, quippe qui solum anno 1577. ortus est. Novitas autem ipsa sola in rebus Fidei, & morum indicium falsitatis est.

8. A Probabilistici systematis pernicie. Probabilismus enim (inquiunt ipsi) est origo, & fons omnium laxitatum: omnia scelera licita facit; cuilibet Sectæ viam aperit, eique securitatem inducit: Pontificiæ etiam, & Civili Potestati bellum indicit.

9. Ab Absurdis. Plura proferuntur. Quia vero multa minoris momenti sunt, & omnia in argumentis ipsis, vel a Ratione, vel ab Auctoritate petitis involvuntur, atque ex iis colliguntur, ea proferre superfluum est. Nam in Demonstrationibus contrariis nostris satis abunde manent confutata. Unum inter omnia rationabilius, & ad rem propius est. Igitur

10. Ab Inutilitate Scientiæ Moralis. Ajunt enim, si Probabilismus foret licitus, hujusce Scientiæ studium superfluum futurum. Nam nihil aliud a Doctoribus fit in Scientia Morali, nisi discussio Opinionum ad hoc, ut cognoscatur in unaquaque re veritas, seu certitudo, vel

probabilioritas, & inde sententiæ, vel certæ, vel saltem probabiliores statuantur, quæ propterea jam cognitæ a Doctoribus defenduntur (*a*). Si autem has ad praxim deduci non oportet, ut quid opera hujusmodi, ac tam difficilis labor sumendus est?

(a) *per Sup.* 10. *part.* 1.

Quod vero ad alterum ab Auctoritate caput attinet, hæc proferuntur.

11. Plura Scripturarum loca inculcantia prudentiam operandi, conscientiæ securitatem in rebus incertis, salutis difficultatem, morum lubricitatem, & laxitatem, ac similia.

12. Plura aliquorum Patrum testimonia in eumdem, similemve sensum.

13. Plura Juris Canonici loca, & exempla, ubi in dubiis, & incertis eligitur, vel præcipitur via securior, aut probabilior.

14. Plurium antiquorum Theologorum testimonia. Putant enim, antiquitatem totam Probabilismum exhorruisse. Ex his autem sunt etiam Alb. Magn., Alex. Alens., D. Bonav., & Scotus, quos idcirco speciatim commemoro, & quod ex iis Doctoribus sint, quos Probabilismo favere, tum ex communibus eorum principiis Parte prima, tum etiam peculiaribus exemplis secunda Parte adductis demonstravi, & ut videas, Lector, me in hoc Opere nihil ingenue dissimulare. Ne autem frustra onereris, satis est horum plura loca universim indigitare. Etenim ea per extensum videre licet apud Auctores hac de re pertractantes. Nisi quod facere non possum, quin ad verbum afferam unum locum Alb. Magn., quia celebrior est, & duos Scoti, potissimum ut cognoscas quorumdam Probabilioristarum in allegandis testimoniis exactitudinem, atque fidelitatem.

Alex.

Alex. Alenſ. in Sum. p. 2. qu. 112. memb. 6. Caſu 5.

D. Bonav. Opuſc. de Proceſſu Religionis Proceſs. 5. cap. 3. (In editione Romana Opuſc. de Profectu Religioſ. Lib. 2. cap. 12.) *Dubia interpretatio &c.*

Et Proceſſ. 6. cap. 41. *Cum Deo autem &c.*

Et in 2. Sent. Diſt. 22. art. 2. qu. 3. *Quod quoties quis &c.*

Et Diſt. 39. art. 1. qu. 3.

Et in 4. Diſt. 38. art. 2. qu. 3.

Alb. Magn. Sum. de Creaturis, de Homine Tract. 1. q. 70. a. 2. q. 2. *Quæritur hic de regula quorumdam dicentium, quod ſi aliquis eſt dubius de aliquo, an ſit mortale peccatum, & facit illud peccatum, mortaliter peccat propter contemptum. Ponamus enim quod dubitet, & habet probabiles rationes ad oppoſitum, ſed tamen non ſufficientes, tunc enim non videtur contemnere, eo quod ſequitur magis probabile.* Huic quæſtioni reſpondens ait. *Duplex eſt dubitans, ſcilicet dubitans ſupponens aliquid magis eſſe, quam non eſſe, & de tali intelligitur regula, & eſt dubitans nihil ſupponens, & hoc non eſt verum.* Ecce per Albertum dubitans per rationes probabiles magis eſſe peccatum, quam non eſſe, ſi operatur, mortaliter peccat propter contemptum.

Scotus in 1. Sent. q. 2. Prolog. ff. *Habito igitur ad 3.*

Et in 3. Diſt. 25. q. 1. ff. *Sed eſt ne neceſſarium.*

Et in 4. Diſt. 11. q. 6. ff. *Sed hic eſt dubium.*

Et in Report. Pariſienſ. Lib. 3. Diſt. 25. qu. unica ad 1., & 2.

Porro ſecundus, & tertius locus inſigniores ſunt,

ſunt, & his verbis concepti a Probabilioriſtarum nonnullis afferuntur.

Secundus.... *Sicut in moralibus, quando ſunt altercationes de aliquo peccato, quando primo eſt mortale, ut ſi unus peritus in ſcientia dicat, quod non licet ſic mercari, & alius dicat quod licet: tutius eſt non procedere ſic, nec ſic, ſed expectare quouſque veritas pateat aliunde. Si enim ita eſſet, quod unus Doctor diceret, aliquem peccare mortaliter niſi ſic faceret, & alius, quod peccaret, ſi ſic faceret, tunc ſimplex foret perplexus. Ideo bene videndum eſt in moralibus antequam aliquid aſſeratur. Quia videlicet cum habens duas opiniones contrarias perplexus ſit, periculoſe ſe determinaret ad unam, niſi re diligenter inſpecta, illam probabiliorem agnoſceret.*

Tertius.... *Cum multis ſit probabilior pars negativa, non ſine peccato aliquis ſe exponit dubio ſequendo affirmativam minus probabilem.*

Potuit ne Scotus clarius Probabiliſmum rejeciſſe? Et quomodo Scotiſta aliquis hunc amplius defendere, ac tenere poterit?

15. Plures præſertim Auctoritates D. Thomæ. Præter autem illas, quas Operis decurſu pro Probabilioriſtis attuli, & minime iis favere pro re nata demonſtravi, tres ſunt inſigniores. Sunt autem art. 10. Quodl. 3., & art. 15. Quodl. 9., & potiſſimum art. 13. Quodl. 8. Hunc locum rei ſedem ipſam putant, ideoque hic quæſtionem a S. Doctore pro ſe evidenter determinatam. Cum hæc loca alioquin prolixa cognoſcere ſit Lectoribus neceſſarium, ne iſtarum objectionum curſus iterrumpatur, in calce ad verbum integra dabimus.

His addi poteſt quartus brevior locus a Probabi-

babilioristarum nemine adhuc tactus (an ob causam infra in respons. afferendam, an ob aliam?) qui me judice, iis magis favet, quam cæteri omnes, quos ipsi afferunt, etiam ex iis, quos insigniores, ut dixi, aut rei sedem ipsam putant. Habetur autem Opusc. 72. in fine Prologi, estque hujusmodi. Cum ibi proposuisset concordare diversas opiniones, quas in suis Operibus docuerat, quæ videbantur oppositæ, postquam dixit, se hoc perfecisse quoad eas, quæ sibi venerunt in mentem, subdit. *Supplicantes si quid aliquis invenerit a nobis non concordatum, si ei non sit magna causa dicendi, ex qua secundum Hilarium accipienda est intelligentia dictorum, discretum, & magis exercitatum consulat; si vero non fuerit inventum, quod simul utrumque stare possit, id illorum eligat, quod magis veritati consonum judicaverit*, (nota hæc verba, quibus Probabilismi rejectio clare continetur) *alterum vero revocaremus, si talis nobis discordia occurreret*.

16. Henrici Scholæ Serviticæ Principis auctoritas. Nam is unus ex Scholarum Principibus quæstionem tractavit, & Probabiliorismum clare tutatus est. Hoc argumentum addo ego, ut cognoscat Lector, me nihil dissimulare. Etiam locus iste ad Lectorum commoditatem in calce integer dabitur.

17. Præsertim S. Raymundus, & S. Antoninus. Putant enim, hos Sanctos Probabilismum aperte rejecisse. Nam hi frequentissime affirmant, inter opiniones, præsertim æque probabiles, esse dubium practicum; ideoque in his incertis semper securiorem partem esse eligendam. Potissimum vero S. Anton. clare asserit obli-

obligationem Probabilismi, uti patuit Supp. 3. p. 2.

Et hæc quidem Argumenta vetera sunt. Recentiora autem.

18. Probabilismus est rejectus ab Alex. VII. in Prologo notæ Constit. per ea verba: *modus opinandi irrepsit, alienus omnino ab Evangelica simplicitate, Sanctorumque Patrum Doctrina &c.*

19. Est damnatus in Sacramentis Propos. 1. Innoc. XI.

20. In materia Fidei Prop. 4. ejusdem.

21. In materia Judicii Prop. 2. ejusdem. Adde: non condemnatum, sed tamen illicitum in Medico, Magistro, cæterisque Officialibus Reipublicæ. Quidni ergo illicitus etiam in aliis rebus ad propriam cujusque salutem pertinentibus? Utrobique enim, vel æqua ratio, vel etiam ex hac parte major est. Et quidem in his Propositionibus virtualiter, seu arguitive probabiliter damnatum existimant.

22. Universim autem damnatus est Prop. 3. Innocentii ejusdem. *Generatim dum probabilitate sive intrinseca, sive extrinseca quantumvis tenui, modo a Probabilitatis finibus non exeatur, confisi aliquid agimus, semper prudenter agimus.* Atque hic esse proscriptum vi ratiocinii evidentis arbitrantur, quod est idem, ac evidenter.

23. Quoddam Concilium Gallicanum 1700. De hoc vero, præter alia, quæ parum ad rem faciunt, tria afferunt. 1. in eo fuisse Probabilismum condemnatum. 2. fuisse Concilium Nationale. 3. fuisse plenius, & celebrius omnium, quæ hactenus in Gallia facta sunt. Fortasse plenissimo Concilio Generali Lateranensi 4. simillimum putes. Addunt, ex eo tempore Probabilis-

bilismum ultimum lethale vulnus accepisse. Itaque, Lector, cave speres illum amplius videre, quia jam mortuus est.

Vide hoc Concilium integre productum in calce, excerptum ab Auctore minime suspecto, nempe a Natali ab Alexandro Tom. 2. Theol. Dogmat. in fine.

24. Multorum insignium Doctorum recentiorum Probabilismum rejicientium consensus.

25. Plurium Diœceseon contra illum Decreta.

26. Multarum Universitatum, præsertim Galliæ, & Flandriæ judicia.

27. Denique plurium Ordinum Regularium pariter Decreta Probabiliorismi Doctrinam injungentium, Probabilismi vero prohibentium.

Ne Lector alibi ea quærat, inveniet pariter simul cum aliis Monumentis in calce Operis.

Responsiones demonstrativæ generales.

1. HÆc omnia Argumenta, præsertim a Ratione, evertunt pariter Probabiliorismum libertati faventem. Nam contra ipsum ex æquo regeri possunt (*a*).

2. Ex his omnibus Argumentis nihil certi conficitur: quod tamen a Probabilioristis præstandum est (*b*). Singula enim, vel certa, vel saltem probabili, & quidem multiplici solutione diluuntur (*c*): quæ autem saltem probabiliter solvuntur, ea certa non sunt (*d*). Quapropter cum Probabilioristis, utpote Aggressoribus, probatio incumbat (*e*); eaque, supposita probabilisticæ sententiæ ut minus probabilitate, certa esse debeat (*f*): hinc fit, ut illi nihil

(a) *per Præmon. hujus.*

(b) *per Can. 3. p.p, & Cor. Sup. 3. p.p.*

(c) *per Supp. 2.*

(d) *per Can. 1.*

(e) *per Can. 4. p.p.*

(f) *per Cor. Sup. 3. p.p.*

nihil conficiant, ideoque vel ex hoc solum ipso causa demonstrative cadant.

3. Cum hujus Controversiæ scopus generatim, & universe sit investigare, num extet præceptum injungens Probabiliorismum, eoque propterea collineent omnia, quæ contra, proque afferuntur argumenta; filum vero ipsum, in quod ultimo resolvitur quæstio, in eo denique contineatur: utrum sit imprudens, & minime tuta, an vero secus, Probabilismi electio, sicuti ex tota Analysi liquet; ideo omnia Adversariorum Argumenta, vel ex contrariis capitibus, vel aliunde mutuata in universum soluta demonstrative manent per solas Propositiones 1., 7., 8., 9.

Responsiones demonstrativæ peculiares.

QUOD spectat ad Argumenta a Ratione. Primum demonstrative solvitur per Cor. 3. Supp. 4. P. 1., & Prop. 5.

Secundum per Prop. 7.

Tertium per Prop. 1.

Quartum per Prop. 10.

Quintum per Prop. 6.

Sextum per Prop. 9.

Septimum per totam Partem secundam.

Octavum per Def. 13. Etenim nullum scelus licitum esse potest, cum certo prohibeatur & contra certitudinem vera probabilitas dari non possit (*a*).

Nonum per omnes totius Operis demonstrationes simul. Nam nullum absurdum contra rem adeo multipliciter certam, sive demonstratam locum habere potest, cum argumentatio

(a) *per Supp.*3. *p.p.*

tio certa pariter e contrario, atque demonstrativa sit (*a*). (a) *per Can.*10. *p.p.*

Decimum per Cor. Supposit. 29. P. 1. Cum enim ad hoc, ut opinio sit vere, certo, & practice probabilis quatuor requirantur, nempe ut ejus rationes sint solidæ, ac magnæ; ut ab oppositis non elidantur, & enerventur; ut nullo certo principio opponatur; ut fundamenta contraria apte solvantur: hæc omnia inspicienda, & examinanda sunt, siquidem constare debeat, opiniones vere, certo, atque practice probabiles esse; quod nisi per exactam rei discussionem, ideoque per studium Scientiæ Moralis fieri, ut liquet, non potest.

Quod vero unusquisque suas sententias sequatur tanquam probabiliores, hoc non ex obligatione eas sequendi in praxi, sed ex natura disputationis, & Intellectus ipsius repetendum est (*b*). (b) *per Sch.Sup.* 10. *n.*3.

Quod vero ad Argumenta ab Auctoritate spectat.

Undecimum, Duodecimum, & Tertiumdecimum per Can. 6. Nam uno, aut alio modo ex ibidem traditis intelligi apte, & explicari possunt. Ut omittam, hæc Argumenta potius concionatoria, quam theologica esse.

Quartum decimum per Supposit. 1. P. 11. ejusque 1. & 2. Cor., & Supp. 2. Etenim cum pauci tantum Veteres levissime hanc quæstionem tractaverint, paucissimi in terminis proposuerint, reliqui vero eam penitus etiam omiserint, illorum Auctoritates non claræ, & præcisæ, sed obscuræ, & ambiguæ sunt; ideoque nihil certo conficere possunt (*c*); neque ex iis tantum de eorum mente judicandum est. Unde (c) *per Can.*2.

uno,

uno, aut alio ex modis Can. 6. assignatis rationabiliter intelligi, & explicari possunt. Item per Sch. Supp. 3. Nam fieri potest, ut Probabilismus re, & praxi admittatur, licet verbo negari videatur. Quare ex nullo Antiquorum certa hujus quæstionis resolutio expresse, & clare desumi potest. Quæ responsio generalis etiam ad quattuor Doctores inibi peculiariter commemoratos universim extendenda est. Sed quod ad Alb. Magn. præsertim, & Scotum attinet, quoniam quædam eorum loca distincte proposita, ita distincte solvenda sunt.

Itaque quod est ad textus Scoti, secundi quidem vim nihil reformidet Lector, quia verba illa: *Quia videlicet:* usque ad finem, in quibus solum ea continetur, a Probabilioristis pro sua, ut alias diximus, liberalitate, vel ut minus indiligentia addita sunt. Tertii vero verba partim mutilata, partim mutata, partim adjecta pariter sunt. Nam locus hic integer, ac genuinus hujusmodi est.

Sed hic est dubium primo de Amido &c.

Hic breviter potest dici, quod cum certum sit, farinam tritici purgatam secundum communem purgationem, eo modo scilicet, quo Pistores solent eam purgare, esse materiam convenientem ad faciendum panem consecrabilem: (Jam nunc incipit Lector intelligere, qua de re loquatur Scotus, & num hic locus, etiamsi esset germanus ac verus, ad rem facere possit): *& dubium sit, an Amidum sit hujusmodi materia; & pars negativa multum sit probabilior, non sine peccato aliquis se exponit tali dubio: maxime ille, qui exponit hostias consecrandas, quia sibi simpliciter est certum, quod de tali materia præparat. Utens forte po-*

te potest magis excusari de peccato, quia supponit talem materiam esse bene præparatam.

Quod tandem ad locum Alb. Magn., qui re vera clarior est, is dupliciter peculiariter solvitur. 1. per illius exempla P. II. allata, & Sch. Sup. 3. p. ejusdem. Nam in illis Probabilismus re, & praxi diserte licitus invenitur, licet hoc loco verbis clare negari videatur. 2. per Schol. 1. ad Def. 26. Fortasse enim per minus probabile, quod ex to *magis probabile* hoc loco necessario infertur, non intelligit veram, & propriam probabilitatem, sed potius impropriam, ac diminutam, nempe eam, quæ pro se *non habet rationem expressam*; ideoque aliter intelligit, ac nos intelligimus. In qua usurpatione, ejus testimonium nobis non solum non obesse, sed ne quidem ad rem esse, perspicuum est.

Quod vero Antiquitas fere tota Probabilismum non rejecerit, sed approbaverit, ex tota secunda Parte in Scholarum Principibus, aliisque Doctoribus liquet.

Quintumdecimum per Cor. 2. Ax. 15., & Can. 6., ac Supp. 2. p. hujus. Siquidem quod ad primum locum attinet, de opinionibus Magistrorum diversis in rebus Fidei aut Morum necessariis intelligitur, quæ sunt erroneæ, seu quæ certo principio opponuntur, nempe vel manifestæ Scripturæ, vel Ecclesiæ determinationi. Hæ autem opiniones probabiles esse non possunt, quia opinio probabilis error non est (*a*). Unde hic locus potius Probalioristis vel maxime nocet, ut secunda Parte notavimus. Lege articulum in fonte, & id ipsismet oculis cognosces.

(a) *per Cor. 3. Def.26. 27.*

Quod ad secundum, cum hujus loci vis contineatur in illis verbis: *præcipue autem periculo-*

sum est, ubi veritas ambigua est; *quod in hac quæstione accidit, quia inveniuntur Theologi Theologis, & Juristæ Juristis contraria sentire*: ea aptissime intelligi, & explicari possunt de ambiguitate, ac dubietate practica, & directa, mi-
(a) *per* nime de speculativa, & reflexa (*a*). Practica
Can. 6. autem, & directa reflexe certo removeri potest
(b) *per* test (*b*).
Schol.2. Quod ad tertium, cum is locus sit non so-
Prop.10. lum obscurus, sed omnium obscurissimus, eo
n. 8. minime omnium quidpiam conficitur (*c*). Tu
(c) *per* ipse, Lector, periculum fac, atque, seclusa etiam
Can. 2. Interpretum dissensione, locum esse intellectu valde difficilem experimento cognosces. Et tamen hoc loco Probabilismus a D. Thoma evidenter, si DEO placet, rejectus est. Quod a veritate tamen longissime abesse illud magnopere confirmat; & quod etiam Probabilistæ ipsi hoc eodem loco ad probandum ex D. Thoma licitum Probabilismi usum maxime utuntur; & quod non distinguit S. Doct. de Opinione *minus*, *æque*, vel *magis* probabili, sed de opinionibus contrariis magistrorum universim loquitur; & quod affirmat diserte, non peccare quempiam, si ex contrariis opinionibus in *dubitationem* non adducatur; & quod alia dicit, ex quibus bene consideratis, atque perpensis ratiocinando legitime colligi possit, S. Doct. Probabilismum admisisse. Vide Scriptores hunc locum ex professo interpretantes, ac discutientes. Sed nos hoc loco minime usi sumus, quia non ambigua, involuta, incerta, peculiaria, contentiosa,
(d) *per* sed clara, certa, & communia solum a nobis
Præm.4. sumenda sunt (*d*).
p.p. Quartus denique locus de novo additus invicte

fol-

ſolvitur per hoc primum, quod Opuſculum illud communi conſenſione non eſt fœtus genuinus D. Thomæ. Quæ fortaſſe cauſa eſt, cur a Probabilioriſtis non fuerit hactenus uſurpatus. Deinde etiam fac eſſe, ſolvitur tamen demonſtrative per Supp. 10., & 19. Etenim per ea verba, quibus vis continetur, nihil aliud aſtruitur, quam mos amplectendi, defendendi, conſulendi proprias ſententias tanquam probabiliores, qui apud Doctores obtinet; non vero aſtruitur, minus probabiles opiniones in probabiliorum conflictu ſequi non poſſe. Nam contrarium poſſe licite fieri etiam per D. Thom., niſi ſi eum ſibi turpiter contradicentem velis, cum ex Scholio ejuſdem Supp. 19., tum ex Propoſ. 2. p., tum denique ex toto Opere luculentiſſime demonſtratum eſt.

SCHOLIUM.

QUONIAM ex ſolius D. Thomæ auctoritate, ſi de illius mente certo conſtet, conſentientibus in id Probabilioriſtis ſimul, atque Probabiliſtis, controverſia hæc nullo negotio definiri poteſt (*a*); & illi tribus ſuperioribus peculiariter locis evidenter pro ſe definitam putant, ſed præſertim loco tertio, quem propterea quæſtionis ſedem appellant; iſti vero contra arbitrantur: ut Lectoribus facile appareat, cujuſmodi ſint vel illæ auctoritates, quæ habentur demonſtrativæ, juvat retorſionem omnibus argumentis applicabilem generatim reſponſione prima univerſali traditam, his tribus locis peculiariter applicare.

(a) *per hiſtor.* 2. *p. n.* 11.

Ajo igitur, has tres auctoritates, vel Probabiliſ-

mum nihil omnino tangere, vel etiam Probabiliorismum libertati faventem simul ex æquo labefactare. Ut cætera omittam, quæ in mea Methodo ad rem modicum faciunt, tota istorum locorum efficacia in illis verbis majusculo charactere impressis continetur. Lege, Lector, & confer. Nunc etiam Probabiliorismus favens libertati versatur in dubiis, ac ambiguis, ubi veritas expresse non habetur (*a*): Etiam opinio probabilior favens libertati error esse potest æque, ac opinio minus probabilis (*b*): Et exposita æquali peccandi periculo (*c*); quamquam neutra determinate error est (*d*): Cum sunt duæ opiniones contradictoriæ de eodem, oportet esse alteram veram, alteram falsam (*e*); idque sive æqualiter, sive inæqualiter sint probabiles: Neque cum opinione probabiliore adest ulla certitudo (*f*): Etiam inter probabilem, & probabiliorem dubitatio oriri solet, & potest ob ipsam opinionum contrarietatem (*g*): In summa opinionis minus probabilis, vel probabilioris faventis libertati, omnia paria sunt (*h*). Quare si in his locis Probabilismus utcumque evertitur, everti quoque Probabiliorismum utcumque necesse est. Sed nec unus, nec alter ullo modo evertitur, cum hæc loca certo non intelligantur, quemadmodum Probabilioristæ contendunt. Vide interpretationes varias apud Auctores.

Adde, quod ad secundum locum attinet, illum magis adhuc Probabilioristis, quam Probabilistis obesse. Etenim affirmat D. Thomas, periculose determinari quæstionem de peccato mortali, *nisi expressa veritas habeatur, & præcipue, ubi illa ambigua est*, quia errari potest. Subdit vero, errorem, quo *non creditur esse peccatum mor-*

(a) *per Supp.* 4. *p.p.*
(b) *per Cor.* 8. *Def.* 26. 27.
(c) *per Sch. Sup.* 5. 6. *n.* 2. *&* 6.
(d) *per Cor.* 3. *Def.* 26. 27.
(e) *per Ax.* 1.
(f) *per Cor.* 2. *Def.* 26. 27.
(g) *per Sch. Ax.* 7.
(h) *per Cor.* 8. *Def.* 26. 27.

mortale, *quod est peccatum mortale*, *Conscientiam non excusare a toto*, *licet forte a tanto* (hoc est efficere, ut sit peccatum veniale, vel saltem mortale levius) errorem *vero*, *quo creditur esse mortale*, *quod non est mortale*, *ex Conscientia obligare ad peccatum mortale*. Jam vero inter opiniones utrinque vel æqualiter, vel inæqualiter probabiles, veritas expressa nunquam habetur, sed ea ambigua est (*a*). Probabilioristæ determinant, esse peccatum mortale, quod probabilius mortale est, licet probabiliter non sit mortale; Probabilistæ vero determinant, non esse mortale, quod probabiliter mortale non est, quamvis probabilius sit mortale. Quamobrem etiamsi peccatum mortale a parte rei non sit, Probabilioristæ tamen ligant Conscientiam ad mortale, & quidem ita grave, sicuti in conscientia est; Probabilistæ vero, etiamsi peccatum mortale a parte rei sit, Conscientiam tamen solvunt, vel omnino a mortali, vel a mortali graviore; ideoque illi periculosius quæstionem de mortali determinant, quam isti, & propterea in D. Thomæ Doctrinam impingunt, eo vel ipso maxime loco, quem sibi potissimum evidenter favorabilem arbitrantur.

(a) *per Supp.* 4. *p.p.*

Sextumdecimum per Supposit. 2. P. II. Nam Henricus ita leviter quæstionem pertractavit, ut fere nihil contulisse ad ejus decisionem videatur. Lege in fonte. Et unum tantum argumentum ex capite Conscientiæ, & rectæ Rationis desumptum affert, quod falsum esse a nobis demonstratum est. (*b*) Accedit, quod loquitur tantum de conflictu minus probabilis cum probabiliore, non vero cum æqualiter probabili. Unde Probabilismus ex ea parte, qua inter opinio-

(b) *per Cor.* 6. *Ax.* 17.

nes æque probabiles versatur, etiam data auctoritate Henrici, sartus tectus est.

Decimum septimum per P. II. in calce, & Supp. 3. ejusd. & Can. 6. hujus. Nam quod ad S. Raymundum attinet, eum Probabilismum non rejecisse ex secunda Parte jam liquet: quod vero ad S. Antoninum, de eo ita varie locutus est, ut quid de illo senserit, revera certo definiri non possit. Accedit, quod etiam iste de solo conflictu opinionis minus probabilis cum probabiliori loquitur; ideoque altera Probabilismi pars, etiam admissa ejus Sententia, licita est. Porro quæ hi Sancti dicunt de opinionum incertitudine, ac practica dubietate, sicut & alia Probabilismo opposita, quæ ex his afferri possunt, uno, aut alio modo ex assignatis Can. 6. apte intelliguntur.

Decimum octavum per Supposit. 14. P. I. & Cor. 7. 8. 9. Prop. 1. Quid enim opus est recurrere ad hujusmodi implicitam, & incertam Probabilismi condemnationem, præcipue ubi qnærenda non est (quis enim unquam audivit, rejici in Proœmio Pontificiæ Constitutionis, quod postea censura peculiari rejciendum est?) si is non est reprobatus in terminis tum, cum reprobari merito, & potuisset, & debuisset? Et quomodo Ecclesia potuit *virtualiter* Probabilismum reprobasse, si nedum *virtualiter*, sed etiam *formaliter* approbavit? Adde, quod alienum est ab Evangelica simplicitate, & Sanctorum Patrum Doctrina, ipsorum Probabilistarum sententia, probabile esse non posse, (*a*) quia error est.

Decimum nonum, Vigesimum, & Vigesimum primum per Exposit. ipsius quæst. ante Analysim in Except. Materia enim Sacramento-

(a) *per Cor.* 3. *Def.* 26. 27., & *Cor.* 2. 3. *Def.* 5.

torum, Fidei, Judicii, Medici, aliorumque Reipublicæ Officialium ab hac quæstione suo quælibet modo excepta est. Cur igitur ab una Re ad plane diversam argumentari a nobis ipsis exceptam? Porro illæ Propositiones tanquam falsæ per certa principia damnatæ sunt (*a*): unde non erant vere, & absolute probabiles. Quænam igitur contra veram, & absolutam probabilitatem hujusmodi argumentatio est?

(a) *per Sch. Ax.* 24.

Vigesimum secundum per Supp. 14. P. I. & Cor. 7. 8. 9. Prop. 1. Non enim Ecclesia in illa Propositione 4. Probabilismum virtualiter, & implicite damnasse censenda est, quæ in terminis explicitum, manifestumque indemnatum dimisit, tum maxime, cum damnare, & potuisset, & debuisset; quæque non solum implicite, verum etiam explicite approbavit. Cum autem addunt Probabilioristæ evidentiam hujus arguitivæ condemnationis, de sua, an de communi loquuntur? Nos enim omnes, licet non prorsus bardi, ac stupidi evidentiam hujusmodi non videmus: imo e contrario evidentiam non solum virtualis arguitivæ, sed etiam formalis approbationis videmus. Ne autem ignoret Lector, quid in ea Propos. 4. sit ab Ecclesia fulguritum, breviter accipiat, condemnationem potissimum contineri in his verbis *generatim;* & *probabilitate quantumvis tenui*. Etenim certo falsum est, & *generatim* esse prudentem minorem probabilitatem; & *tenuem probabilitatem* esse veram, solidam, practicam, & certam probabilitatem, de qua Probabilistæ loquuntur. Nam tenuis probabilitas, non magis vera probabilitas, quam pictus homo, verus homo est.

Vigesimum tertium per Can. 5. Nam facto

ipso omnia in argumento assumpta falsa sunt. Falsum primum. Non enim fuit Concilium Nationale, sed simplex Conventus, qui quotannis fieri solet. Falsum secundum. Nam cum in Gallia sint 18. Archiepiscopi, & 112. ut minus Episcopi, huic Conventui solum 16. adfuerunt. Falsum tertium. Probabilismus etenim neque in propositione aliqua expresse damnatus, neque ulla censura affectus est; cum tamen multæ aliæ propositiones fuerint hoc modo in eo condemnatæ. Lege in fonte. Itaque hujus Gallicani Conventus (vel etiam, si mavis, Concilii Nationalis) auctoritas magna quidem, & reverenda, sed minime certa, & decretoria est (Concilia enim Nationalia communem, & certam fidem non faciunt, nisi ab Apostolica Sede approbata) unde adversus Probabilismum nihil certo conficit. (*a*)

(a) *per Can.* 2.

Tandem velim dicant mihi Probabilioristæ, quinam Gallicanus Conventus plenior, celebrior, atque solemnior habendus sit, an iste An. 1700., in quo contra Probabilismum, an vero ille An. 1682., in quo contra Pontificis potestatem, ejusque infallibilitatem, atque supra Concilia Œcumenica superioritatem definitum est. Sane præter alias communes utrique solemnitates, iste & ordinaria tantum convocatione, & *permissione* solum *Regia*, ille autem & extraordinaria, & *Mandato Regio* indictus, & ille præ isto majori Patrum numero peractus est. Nam in isto Episcopi duntaxat sexdecim, alii vero Viri Ecclesiastici viginti; in illo autem Episcopi triginta quattuor, aliique Ecclesiastici Viri triginta octo interfuerunt. Ut omittam in illo expressius, & solemnius repræ-

sen-

ſentari Gallicanam Eccleſiam per verba hujuſmodi, *Eccleſiam Gallicanam repræſentantes*, quæ in iſto deſiderantur. Et tamen quid ab illo ſit confectum, & quanti a Theologis minime Gallis, imo & ab ipſamet Apoſtolica Sede ſit faciendum, atque profecto fiat, Doctis compertum eſt.

Vigeſimum quartum, Vigeſimum quintum, Vigeſimum ſextum per Hypotheſim, & totum Opus noſtrum. Nam ex his omnibus nihil certi conficitur, cum quod ſpectat ad Doctorum recentiorum numerum, vel æqualis, vel etiam multo major Probabiliſtarum ei numerus opponatur: & illi rationibus certis deſtituantur, ut ex noſtris demonſtrationibus liquet. Humana vero auctoritas, quanta quanta ſit, ſine efficaci ratione, aut nihil, aut modicum valet. (*a*) Quod vero ſpectat ad Diœceſeon Decreta, & Univerſitatum Judicia, his quoque multæ opponuntur, quæ nihil contra Probabiliſmum ſtatuere. Ut omittam pluribus de cauſis, quam ea, quæ in manu eſt, aliquid moliri contra Probabiliſmum potuiſſe. Itaque earum momentum grave quidem, & non parvi faciendum, non tamen certum eſt.

(a) *per Sch.Def. 29. v.1.*

Ultimum denique per Schol. Supp. 10. P. I. n. 4. Etenim omnia illa Decreta ſolos Magiſtros, ac Lectores afficiunt, qui ſane etiam ex ipſa diſputationis natura, ne dum ex munere, ſeligere tenentur, & docere ſententias communiores, tutiores, & probabiliores modo ibidem explicato. Quod ſi id facere a Superioribus vero præcepto præcipiantur, multo magis tenentur; ſed hoc contra nos nihil eſt. (*b*) Aliud eſt de re aliqua ſcholaſtice decernere, aut etiam con-

(b) *per Expoſit. quæſt. ante Analyſ.*

consulere, aliud eam ad praxim deducere. Qui eo modo decernit, immo qui & in praxi consulit, nititur ad probabilius, ac tutius. Sed quoniam privatum judicium alieno præjudicare non debet, aut potest, cum uni unum, alii oppositum probabilius videatur (*a*); hinc quod privato est probabilius, sola regula liciti tum apud se, cum apud alios per se esse non potest: unde & oppositum licite eligi potest. Adde, quod cum Confessarius ex. gr. respondens Pœnitenti, ei aliquid consulit, non dicit simpliciter, id sibi videri probabilius, aut speculative verum, sed dicit solum, posse id fieri sine peccato ex probabiliorum Doctorum sententia (*b*). Quare etiam ex modo decernendi, vel consulendi rigorose nihil contra conficitur. Adde, Sententiam de licito usu Probabilismi non solum communiorem, & probabiliorem opposita, tum præsertim, cum hujusmodi Decreta emanata sunt, sed etiam certam fuisse & nunc esse, uti demonstravimus. Quapropter probabiliora, immo certa defendit qui licitum Probabilismi usum defendit. Afferant Probabilioristæ Ordinum Decreta clare suis prohibentia, vel usum Probabilismi a nobis demonstrati, vel etiam Magistris, ac Lectoribus, ne defendant, aut doceant sententiam, quæ statuit, eum licitum esse, & aliquid fortasse contra Nos probabunt. Nam in iis, quæ afferuntur, nihil tale reperitur.

(a) *per Schol.* 2. *Def.* 26. 27. *n.* 4. *& Supp.* 10.

(b) *per Expos. q. ante Analys. in Except. n.* 5. *& seq.*

Corollaria Universalia Tria.

I. ATQUE hinc ex toto Opere liquet, num Probabilismus sit res vetus, an nova, sicuti Probabilioristæ arbitrantur. Veritas enim,

ac

ac certitudo non nova, aut certi temporis, sed antiqua, & æterna eſt.

II. Quomodo Scientiæ Morali conſtantia, ſoliditas, ſecuritas, certitudo, atque ideo dignitas, ac utilitas facile comparari poſſit. Cum enim hujus facultatis munus ſit docere, quid certo liceat, quidve non liceat, hoc nullo negotio obtineri poteſt, ſi quod ad res hactenus jam ſatis examinatas, atque diſcuſſas attinet, ſtatutis prius, ex mutua Probabiliſtarum, ac Probabilioriſtarum conſenſione, veris certiſque fontibus, hoc eſt Doctoribus, unde vera, ac ſolida probabilitas certo hauriri poſſit, primo certa quælibet in unaquaque materia ponantur, deinde omnes ſententiæ certo probabiles faventes libertati ex ſingulis Doctoribus exacte, ac fideliter colligantur, (hoc jam fecit Mendo in Epitome Opinionum Probabilium, num ſatis pro rei dignitate, ac neceſſitate, judicare modo non refert) adjectis unicuique breviter ſuis potioribus fundamentis: quod vero ad res de novo in dies emergentes, ac ſatis nondum diſcuſſas pertinet, ſi collatis mutuo auxiliis, opiniones per exactam diſcuſſionem, vel ad certam probabilitatem promoveantur, vel ex albo probabilitatis expungantur. Hoc pacto Moralis ſolidæ, conſtantis, firmæ, ſecuræ, certæ Corpus breve, ſuccinctum, expeditum, ac numeris omnibus abſolutum haberi facile poteſt. Atque hoc præſtat magis, quam æternas de Probabiliſmo lites ſerere, productis ad nauſeam Operibus tempus conſumere, ſe mutuo cum fidelium ſcandalo proſcindere, atque Orbem clamoribus implere. Hoc Confeſſariis, cunctis fidelibus ipſis, toti denique Eccleſiæ ne dum utile, ſed etiam perneceſſarium eſt.

III.

III. An ab Ecclesia damnari debeat, ac possit Probabilismus, quemadmodum Probabilioristæ cupiunt, venditant, postulant, & fortasse sperant, an vero Probabiliorismus. Quod ut intelligas, hæ duæ Propositiones contradictoriæ distinguendæ sunt.

Prima. In rebus ad solam actionis honestatem pertinentibus licet sequi, & ad praxim deducere opinionem vere, absolute, certo, & practice probabilem libertati faventem in conflictu opinionis, vel æque probabilis, vel probabilioris faventis legi, seu tutioris.

Secunda. Non licet.

Prima Probabilistarum, secunda Probabilioristarum est.

Nunc quæ ex istis duabus contradictoriis Propositionibus ab Ecclesia damnari debeat, si id oporteat, aut possit, an Prima, an Secunda, si Probabilismus sit vere a Nobis toto hoc Opere demonstratus, periti, & æqui iidem Lectores judicabunt.

FINIS TERTIÆ PARTIS.

MO-

MONUMENTA

AD PROBABILISMI CONTROVERSIAM PERTINENTIA.

S. Augustinus contra Cresconium Grammaticum.

Lib. 3. Cap. 73.

Tu vero callidus Examinator, appensorque verborum, doces nos quid valeat comparativus gradus, & tanquam victor exultas, quod non possem dicere, traditionem probabilius nos vobis objicimus, nisi vos nobis eam probabiliter objicere confiterer. Si enim vos, *inquis*, probabilius, nos ergo probabiliter. *Et hoc doces*, quia sic est probabiliter, & probabilius, ut si dicas, vere, & verius: & quia gradus iste quod ante positum est auget, non quod ante dictum est improbat. *Adjungis alia verba, quibus hoc evidentius intelligamus: ac dicis, sic est bene, & melius, male, & pejus, horribiliter & horribilius, sic esse ostendens probabiliter, & probabilius. Unde colligi putas, quia si ego probabilius, quod falsum est objicio, superest, ut vos probabiliter, quod verum est objecisse confirmes. Hic ego nunquid dico, quod in quæstione, vel disputatione ecclesiastica nos artificiali grammatica docere conaris, quid valeat comparativus* De vi comparativi gradus.

tivus gradus, quia id, quod ante positum est, auget, non quod ante dictum est, improbat? Video enim, quam hoc inepte tibi objiciam, quod tu videre noluisti, quando mihi anticategoriam velut ex arte rhetorica objiciendam putasti: quod genus quæstionis, ubi dicitur, non ego feci, sed tu fecisti, etiam in auctoritate prophetica demonstravi.

CAP. 74.

CONsidera tamen diligentius, ne forte invenias in Latinæ locutionis auctoribus, quibus grammaticorum artificialia serviunt, non semper istum gradum quod ante positum est augere, sed aliquando contrario superferri. Cujus locutionis exemplum interim mihi ex Apostoli Epistola occurrit, quam scripsit ad Hebræos. Cum enim loqueretur de benedictione terræ, quæ accepta pluvia fructum reddit, deinde subjecit, Proferens autem spinas, & tribulos, reproba, & maledictioni proxima est, cujus finis in ustionem. Quod ne illis, quibus loquebatur, optasse videretur. Confidimus autem, inquit, de vobis fratres charissimi, meliora, & hærentia saluti. Attendis certe quomodo hic dixerit meliora: non quia bona erant, quæ supra dixerat, proferre spinas, & tribulos, ustionem mereri; sed magis, quia mala erant, ut illis devitatis meliora eligerent, & optarent, hoc est, bona tantis malis contraria. Sed forte Apostolum sic audiendum esse arbitraris, quemadmodum de se ipse dicit, tanquam hominem, & si imperitum sermone, sed non scientia: & ideo non verborum in eo, sed rerum, atque sententiarum auctoritatem putas esse sectandam, bona

poni

poni debuisse, contendens, ubi posuit ipse meliora? Quid si & ego sum his litteris assuefactus, & illas, quas puer didici, oblitus, sic dixi, Objicitis traditionem, hanc ipsam multo probabilius nos vobis objicimus, *tanquam dicerem probabiliter, comparativum pro positivo ponens, non quia vos probabiliter, sed magis quia improbabiliter: sicut ille meliora, non quia illa erant bona, sed magis quia mala: tu quare tam temere concludis, ex hoc confirmasse me, vos probabiliter, quia dixi nos probabilius?*

CAP. 75.

QUanquam nec secundum grammaticos in verbo me errasse reprehenderes, si saltem verborum ipsorum auctores, vel attendere, vel memoriter recolere voluisses. Pueriles enim habent litteræ, sed non a puero imperito dictum.

Compa-rativus gradus non semper auget.

Dii meliora piis, erroremque hostibus illum:
Discissos nudis laniabant dentibus artus.

Virg. l. 3. Georg.

Quomodo ergo meliora piis, quasi bona essent istis, ac non potius magna mala, qui discissos nudis laniabant dentibus artus? Jam vides certe, quia sicut iste piis potuit optare meliora, quamvis illa, in quorum comparatione optabat, non essent bona: sic & ego potui dicere, traditionem probabilius vobis objicimus, quamvis eam vos nobis non probabiliter objiceretis. Ut omittam, quia probabile quando dicitur, non consequenter est verum; cum ea dicuntur, quæ fieri possunt, ac solent, & ideo probantur; hoc est approbantur, & creduntur, etiam si facta non sint; quod autem verum est, cum ostenditur, necessario probabile est, & illo utique probabilius. Recole libros, ubi ver-

verba didicisti, quam te non fallam, profecto reperies.

CAP. 76.

Unde etiamsi vestros probabiliter nostris traditionem objecisse concederem, non ideo verum objecisse contenderem, & recte non dicerem probabilius hanc objicere: quandoquidem a vobis nominari tantum traditores solemus audire, nullis autem gestis, vel ecclesiasticis, vel publicis recitari, demonstrarique confessos; a nobis autem proferri & gesta publica, ubi vestri tradiderunt, & ecclesiastica, ub confessi Deo judici derelicti sunt.

CAP. 77.

Sed non omitto tam manifestum adjutorium tuum, quo nobis etiam nesciens plurimum faves, docendo regulas comparativi gradus: quia id quod ante positum est auget, non quod ante dictum est improbat, secundum enim hanc regulam tuam, secundum quædam verba tua in Epistola tua, sine ulla difficultate obtinuimus causam nostram. Tu enim dixisti in primis partibus litterarum tuarum, velut nostram pertinaciam criminando; tot documenta legalia, quod melius, & verius est, nobis persuadere non posse. *Ubi ego concludo secundum artificialia tua, jam nos verum, & bonum tenere, si quod verius, & melius est, nobis persuaderi non potest. Cum ergo nos non rescindamus, ut secundum te loquar, verius, & melius baptisma vestrum, quare vos rescinditis verum, & bonum nostrum? Item cum dixisses*, hoc & nos volumus, ut Christus sit ori-

Retorquet in adversarium.

origo, & radix, caputque Christiani: *continuo subjecisti*. Sed quærimus per quem hoc melius fiat? *Quod dicendo utique concessisti & per malum ministrum bene hoc fieri, sed melius per bonum. Cum itaque nos non rescindamus baptismum, quem per vestrum, tanquam per bonum ministrum dari dicitis: quare vos rescinditis baptismum, quem per nostrum, tanquam per malum ministrum datum esse contenditis? Tu enim dixisti*, quærimus per quem melius fiat. *Et tua regula est*, quia gradus iste quod ante positum est auget. *Unde si per vestrum, sicut putas, melius fit, ergo & per nostrum bene fit. Ac per hoc quando per nos baptizatum rebaptizatis, id quod ex ista tua regula bene factum esse conceditis, sacrilega præsumtione rescinditis.*

ET LIB. 4. CAP. 55.

QUin etiam quia dixi, traditionem multo probabilius nos vobis objicimus. *Respondes me hoc fuisse confessum, quod eam vos nobis probabiliter objicitis; doces etiam regulam locutionis*, qua comparativus gradus quod ante positum est auget, non quod ante factum est improbat: *& adjungens*, sicut bene, & melius, male, & pejus, horribiliter, & horribilius, ita esse probabiliter, & probabilius. *Unde tibi colligere videris, & dicis*; Si vos probabilius, nos ergo probabiliter. *Hinc ego in illo prolixiore trium librorum Opere suo loco tibi satis, aut plusquam satis fortasse respondi, & ostendi ex illis litteris ubi verba didicimus, quomodo comparativus gradus non semper augeat, quod comparat, aliquando improbat, cui comparatur. Inde est:*

Lib. 1. contra Pet. cap. 21.

Sup. lib. 3. cap. 73. 74. 75. 76. 77.

Virg.lib. 3.Georg. Dii meliora piis. *Inde est:*

Æneid.3. —— *melioribus opto Auspiciis. Lege diligenter, plura ipse reperies. Sed nonne miraris, obsecro te, in hac caussa Maximianensium, ex qua tibi ad omnia nunc statui respondere, nec hujus mihi defuisse locutionis exemplum? In illa quippe luculentissima, & fœcundissima sententia Bagajensis Concilii.* Inventa est, *inquiunt*, causa salubrior, ne per cuncta membra pestilens irrepat virus, ut compendioso dolore natum decidat vulnus. *Certe secundum regulam tuam salubris, non salubrior dicere debuerunt. Neque enim illud salubre, sed perniciosum erat, ut per cuncta membra pestilens virus irreperet. Salubrior ergo erat causa, ut compendioso dolore natum decideret vulnus, quamvis non esset salubris, sed contra exitiabilis, ut per cuncta membra pestilens irreperet virus. Sic traditionem probabilius nos vobis objicimus, quamvis eam vos nobis non probabiliter objiciatis.*

D. THOMAS QUODL. 3. ART. 10.

AD *secundum sic proceditur: Videtur quod Auditores diversorum Magistrorum tenentium diversas opiniones excusentur a peccato erroris, si opiniones Magistrorum suorum sequantur. Dicit enim Dominus Matth.* 23. Super Cathedram Moysi sederunt Scribæ, & Pharisæi; omnia, quæ dicunt vobis, servate, & facite. *Multo ergo magis servanda sunt illa, quæ traduntur a Doctoribus sacræ Scripturæ; ergo non peccant qui eorum opiniones sequuntur. Sed contra est quod dicitur Matth.* 15. Si Cœcus ducatum cœco præstet, ambo in foveam cadunt. *Sed quicumque errat,*

cœ-

cœcus est in quantum errat; ergo quicumque sequitur opinionem errantis Magistri, in foveam peccati cadit.

Resp. Dicendum, quod diversæ opiniones Doctorum sacræ Scripturæ, si quidem non pertineant ad fidem, & bonos mores, absque periculo Auditores utramque opinionem sequi possunt. Tunc enim habet locum quod Apostolus dicit ad Rom. 14. Unusquisque in suo sensu abundet. IN HIS VERO, QUÆ PERTINENT AD FIDEM, ET BONOS MORES NULLUS EXCUSATUR, SI SEQUATUR ERRONEAM OPINIONEM ALICUJUS MAGISTRI. IN TALIBUS ENIM IGNORANTIA NON EXCUSAT, *alioquin immunes a peccato fuissent qui secuti sunt opinionem Arii, Nestorii, & aliorum Hæresiarcharum, nec potest excusationem habere propter simplicitatem Auditorum*, SI IN TALIBUS ERRONEAM OPINIONEM SEQUATUR. IN REBUS ENIM DUBIIS NON EST DE FACILI PRÆSTANDUS ASSENSUS, *quinimmo ut August. dicit Lib.* 3. *de Doctrina Christiana*. Consulere debet quis regulam fidei, quam de Scripturarum planioribus locis, & Ecclesiæ auctoritate percepit. *Qui ergo assentit opinioni alicujus Magistri contra manifestum Scripturæ testimonium; sive contra id, quod publice tenetur secundum Ecclesiæ auctoritatem, non potest ab erroris vitio excusari.*

Ad illud ergo, quod in contrarium objicitur dicendum, quod ideo præmisit, super Cathedram Moysi sederunt Scribæ, & Pharisæi, *ut quod postea subdit*: omnia quæ dixerint vobis servate, & facite: *de illis intelligatur, quæ ad Cathedram pertinent, ad quam non pertinent ea, quæ sunt contra fidem, vel bonos mores.*

Z 2 QUO-

Quodlib. 8. Art. 13.

Quis titulus fuerit huic articulo a D. Thoma præfixus non convenit. Alii enim volunt hunc.

Utrum ille, qui habet plures præbendas peccet. Alii vero iſtum.

Utrum quando ſunt diverſæ opiniones de aliquo (alii legunt *: de eodem*) *facto, ille qui ſequitur minus tutam peccet: ſicut de pluralitate præbendarum.* Vide, Lector, num hic articulus clarus eſſe poſſit, quemadmodum Probabilioriſtæ dicunt, ſi vel ipſe titulus in quæſtione poſitus eſt. Neque vero parum ad Probabiliſmi quæſtionem conducit, utrum unus, vel alter verus ſtatuatur, ut conſideranti liquet.

Ad tertium ſic proceditur. Videtur quod ille qui habet plures præbendas, peccet ex hoc ipſo, quod opiniones Magiſtrorum ſunt in contrarium. Quicumque enim committit ſe diſcrimini in his, quæ ſunt ad ſalutem, peccat; ſed iſte committit ſe diſcrimini, ut videtur, cum faciat contra multorum peritorum ſententiam; ergo videtur, quod peccet. Sed contra. Poteſt eſſe; quod in tali caſu aliquis adhibeat diligentiam inquirens, an habere plures præbendas ſit licitum, nec invenit aliquid, quod eum moveat ad hoc, quod ſit illicitum; ergo videtur quod ſine peccato poſſit plures præbendas habere.

Reſp. Dicendum, quod duobus modis aliquis ad peccatum obligatur: uno modo faciendo contra legem, ut cum aliquis fornicatur: alio modo faciendo contra conſcientiam, etſi non ſit contra legem, ut ſi conſcientia dictat alicui, quod levare feſtucam de terra ſit peccatum mortale. Ex conſcientia au-

tem

tem obligatur aliquis ad peccatum, five habeat certam fidem de contrario ejus, quod agit, five etiam habeat OPINIONEM CUM ALIQUA DUBITATIONE. *Illud autem quod agitur contra legem femper eft malum, nec excufatur per hoc, quod eft fecundum confcientiam, & fimiliter quod eft contra Confcientiam eft malum, quamvis non fit contra legem; quod autem nec contra confcientiam, nec contra legem eft, non poteft effe peccatum.*

Dicendum eft ergo, quod quando funt DUÆ OPINIONES CONTRARIÆ DE EODEM, OPORTET ESSE ALTERAM VERAM, ET ALTERAM FALSAM. *Aut ergo ille, qui facit contra opinionem Magiftrorum, utpote habendo plures præbendas, facit contra veram opinionem, & fic cum faciat contra legem Dei, non excufatur a peccato, quamvis non faciat contra confcientiam, fic enim contra legem Dei facit. Aut illa opinio non eft vera, fed magis contraria, quam ifte fequitur, ita quod vere licet habere plures præbendas; & tunc diftinguendum eft; quia aut talis habet confcientiam de contrario; & fic iterum peccat contra confcientiam faciens, quamvis non contra legem: aut non habet confcientiam de contrario, fed certitudinem* (alii legunt: *feu certitudinem*). (Ex quo iterum patet, hunc locum effe obfcuriorem. Nam ob hanc variam lectionem, redditur clarior certe, vel obfcurior, ut liquet), *fed tamen* IN QUAMDAM DUBITATIONEM INDUCITUR EX CONTRARIETATE OPINIONUM, ET SIC SI MANENTE TALI DUBITATIONE PLURES PRÆBENDAS HABET, PERICULO SE COMMITTIT, ET SIC PROCULDUBIO PECCAT, *utpote magis amans beneficium temporale, quam propriam falutem. Aut ex contrariis opinionibus in nullam dubitationem adducitur, & fic*

 non

non committit se discrimini, nec peccat. Unde patet solutio ad obiecta.

QUODLIB. 9. ART. 15.

A*D secundum sic proceditur. Videtur quod habere plures præbendas sine cura animarum, absque dispensatione, sit peccatum mortale. Quicumque enim facit contra statutum Concilii peccat mortaliter: sed qui habet plures præbendas facit contra statutum Concilii generalis; ergo peccat mortaliter.*

Probatio mediæ; Distinctione 7. *dicitur in quodam Decreto Urbani Papæ, quod incipit:* Sacrorum Canonum. Omnino aliquem in duabus Ecclesiis titulari non liceat, sed unusquisque in qua titulatus est, in ea tantum Canonicus habeatur. Licet enim Episcopi dispositione unus diversis præesse possit Ecclesiis, Canonicus tamen præbendarius, nisi unius Ecclesiæ, in qua conscriptus est, esse non debet. *Præterea* 15. q. 1. *dicit quoddam Decretum Septimæ Synodi.* Clericus ab instanti tempore in duabus non connumeretur Ecclesiis, negotiationis enim est hoc, & turpis lucri commodum, & ab Ecclesiastica consuetudine penitus alienum. *Et sic idem quod prius.*

Præterea Chrysostomus dicit. Quod tenebra erubuit, lumen erubescat; quod figuræ non fuit concessum, rei reor esse illicitum; figuræ autem uon fuit concessum, quam inter Levitas: qui capiebat in Bethlehem, caperet in Jerusalem, quomodo cum perfectiores esse debeamus, qui capit in Tyro, non capit in Damasco? *Præterea Bernard. dicit.* Qui non unus, sed plures est in beneficiis, non unus, sed plures erit in suppliciis. *Sed qui ha-*

habet plures præbendas, plures est in beneficiis; ergo plures erit in suppliciis, & sic gravissime peccat.

Præterea, quicumque committit se discrimini, & periculo peccati mortalis, peccat mortaliter. Iste est hujusmodi, quia recipiendo plures præbendas jurat statuta utriusque Ecclesiæ, in quibus præbendatur, quæ aliquando non possunt simul servari, utpote si eodem tempore vocetur ad electionem in utraque Ecclesia, vel ad aliqua Ecclesiæ negotia peragenda; & præcipue si sit causa inter duas Ecclesias, cum utrique teneatur; ergo videtur quod peccet mortaliter.

Sed contra est, quia illud, quod vergit in commune periculum, non est ab Ecclesia sustinendum; Sed Ecclesia sustinet, ut aliqui communiter habeant duas præbendas; ergo in hoc non est periculum peccati mortalis.

Præterea licitum est alicui patrimonium habenti præbendam accipere; sed major est convenientia inter Ecclesiastica beneficia, quam inter patrimonium, & præbendam; ergo etiam licet habenti unam præbendam, accipere aliam.

Resp. Dicendum, QUOD OMNIS QUÆSTIO IN QUA DE PECCATO MORTALI QUÆRITUR, NISI EXPRESSE VERITAS HABEATUR, PERICULOSE DETERMINATUR, QUIA ERROR, QUO NON CREDITUR ESSE PECCATUM MORTALE, QUOD EST PECCATUM MORTALE, CONSCIENTIAM NON EXCUSAT A TOTO, LICET FORTE A TANTO. ERROR VERO, QUO CREDITUR ESSE MORTALE, QUOD NON EST MORTALE, EX CONSCIENTIA LIGAT AD PECCATUM MORTALE. PRÆCIPUE AUTEM PERICULOSUM EST, UBI VERITAS AMBIGUA EST, QUOD IN HAC

QUÆSTIONE ACCIDIT. CUM ENIM HÆC QUÆSTIO AD THEOLOGOS PERTINEAT, IN QUANTUM DEPENDET EX JURE DIVINO, VEL EX JURE NATURALI, ET AD JURISTAS IN QUANTUM DEPENDET EX JURE POSITIVO; INVENIUNTUR IN EA THEOLOGI THEOLOGIS, ET JURISTÆ JURISTIS CONTRARIA SENTIRE. *In jure namque Divino non invenitur determinata expresse; cum in Sacra Scriptura expressa mentio de ea non fiat; quamvis ad eam argumenta ex aliquibus auctoritatibus Scripturæ forte adduci possint, quæ tamen non lucide veritatem ostendunt.*

Determinando vero eam secundum jus naturale, sic videtur ad præsens de ea dicendum, quod actionum humanarum multiplex est differentia. Quædam enim sunt, quæ habent deformitatem inseparabiliter annexam, ut Fornicatio, Adulterium, & alia hujusmodi, quæ nullo modo bene fieri possunt. De numero talium non est habere plures præbendas, aliter in nullo casu dispensationem recipere posset, quod nullus dicit. Quædam vero sunt actiones, quæ de se indifferenter sunt ad bonum, vel malum, ut levare festucam de terra, vel aliquid hujusmodi, inter quarum numerum quidam computant habere plures præbendas, dicentes. Ita licitum est plures præbendas, sicut habere plura Poma. Sed hoc non videtur esse verum; cum hoc, quod est habere plures præbendas, plurimas in se inordinationes contineat, utpote quia non est possibile aliquem in pluribus Ecclesiis deservire, in quibus est præbendatus, cum præbendæ videantur esse ordinatæ, quasi quædam stipendia Deo ibidem ministrantium. Sequitur etiam diminutio cultus Divini, dum unus loco plurium instituitur. Sequitur etiam in aliquibus defraudatio voluntatum

tum

tum testatorum, qui ad hoc aliqua bona Ecclesiis contulerunt, ut certus numerus Deo deservientium ibi esset. Sequitur etiam inæqualitas, dum unus pluribus beneficiis abundat, & alius nec unum habere potest, & multa alia hujusmodi, quæ de facili patent; unde non potest contineri inter indifferentes actiones, & multo minus inter eas, quæ sunt secundum se bonæ, ut dare eleemosynam, & hujusmodi.

Sunt vero quædam actiones, quæ absolute considerata deformitatem, vel inordinationem quamdam important, quæ tamen aliquibus circumstantiis advenientibus, bonæ efficiuntur, sicut occidere hominem, vel percutere in se deformitatem quamdam important. Sed si addatur occidere malefactorem propter Justitiam, vel percutere delinquentem causa disciplinæ, non erit peccatum, sed virtuosum. In numero harum actionum videtur esse habere plures præbendas. Quamvis enim aliquas inordinationes contineat, tamen aliæ circumstantiæ possunt supervenire ita honestantes actum, quod prædictæ inordinationes totaliter evacuantur; ut puta, si sit necessitas in pluribus Ecclesiis ejus obsequio, & possit plus servire Ecclesiæ, vel tantumdem absens, quantum alius præsens; & si quæ alia sunt hujusmodi; & tunc istis conditionibus supervenientibus cum recta intentione, non erit peccatum, etiam nulla dispensatione interveniente, si consideretur tamen secundum Jus naturale, quia dispensatio ad Jus naturale non pertinet, sed solum ad positivum. Si vero aliquis hac intentione plura beneficia habeat, ut sit ditior, ut lautius vivat, & ut facilius ad Episcopatum perveniat in aliqua Ecclesiarum, ubi est præbendatus, non tolluntur prædictæ deformitates, sed augentur, quia cum tali inten-

ten-

tentione, & unum beneficium habere, quod nullam inordinationem importat, esset illicitum. Et sic quidem esset dicendum secundum Jus Naturale, etiam nullo Jure Positivo superveniente. Nunc autem certum est per antiqua jura hoc esse prohibitum. Patet etiam huic prohibitioni consuetudinem esse contrariam, per quam quidam dicunt, illa Jura esse abrogata; nam per contrariam consuetudinem Jura humana abrogantur. Quidam vero dicunt per hanc consuetudinem antiqua Jura non abrogari, eo quod quædam Decretalis &c. multa per patientiam tolerantur, quæ si in judicium fuerint deducta, justitia cogente, cessarentur. *Et hæc controversia Juristis est relinquenda, quamvis videatur hoc esse probabile, quod quantum ad hoc, quod Jura illa antiqua continent Jus naturale, abrogari non possunt per contrariam consuetudinem, utpote irrationalem.*

Quantum autem ad hoc, quod solum de Jure positivo continent, possunt esse abrogata; præcipue si simulantes hanc contrariam consuetudinem, in quorum potestate est Jus Positivum mutare, intendunt per talem dissimulationem antiqua Jura mutare. Si ergo antiqua Jura, quæ hoc prohibent, in suo robore maneant, contraria consuetudine non obstante, certum est non posse aliquem plures præbendas habere absque dispensatione, etiam illis circumstantiis supervenientibus, quæ secundum considerationem Juris naturalis actum poterant honestare. Si autem antiqua Jura sunt per consuetudinem abrogata, tunc prædictis circumstantiis supervenientibus etiam sine dispensatione, licitum est plures præbendas habere; sine quibus circumstantiis licitum non est, quantumcumque dispensatio interveniat, eo quod dispensatio humana non aufert ligamen Juris Na-

Naturalis, sed solum ligamen Juris Positivi, quod per hominem statuitur, & per hominem dispensari potest. Et ex his de facili potest patere responsio ad objecta.

HENRICUS QUODL. 5. QUÆST. 33.

U*Trum Doctoribus contrariantibus circa aliquid agibilium, & agere secundum unam opinionem est periculum, & dubium de peccato mortali, agere autem secundum aliam est sine periculo, mortaliter peccet ille, qui agit illud, de quo est dubium, an sit peccatum mortale, ut emere redditus ad vitam.*

Circa secundum arguitur, quod mortaliter peccat exponens se illi periculo, quia dicitur Ecclesiast. 3. Qui amat periculum peribit in illo.

Contra. Tunc multi essent in periculo mortalis peccati, & damnationis.

Resp. Dicendum quod quæstio ista generalis est de omnibus, in quibus Doctores contrariantur. Et certum est, quod in altero contrariorum est peccatum mortale, sicut est in tenere redditus ad vitam, & accipiendo ultra sortem, si hoc sit vere Usura, super quo variantur opiniones Doctorum.

Et sunt circa ejus dissolutionem tria advertenda.

Primo status Doctorum. Secundo rationes, & fundamenta eorum. Tertio conditio Auditorum, quos appello omnes, qui agere volunt secundum consilia alterius partis Doctorum.

Primo status Doctorum advertendus est, quales inventi sunt in aliis determinationibus suis, utrum veraces, dubii, vel mendaces secundum magis, & minus, qualiter vivunt, si ostendunt se esse amatores veritatis, non tam sermone, quam opere, qua-

qualiter instructi sunt , & illustrati in notitia eorum , quæ pertinent ad quæstiones terminandas , qua affectione in determinando moveantur , qualia hactenus determinabant ipsi , vel amici eorum , ad quæ sequitur forte , vel non sequitur id , quod nunc super proposita quæstione determinant , qualia consilia dare super casu proposito quæstionis ipsi , vel conjuncti eis consueverunt . Facilius enim homines sententiant secundum talia .

Secundo rationes , & fundamenta Doctorum in sententiando respicienda sunt , quorum rationes efficaciores , & validiores , & auctoritates expressiores .

Tertio conditio Auditorum , an sint litterati , & discreti potentes discernere determinationes , & ea comparare , an simplices , quos oportet alteri parti credere , & etiam an utraque pars Doctorum quoad omnia æqualiter nota est eis , an altera tantum . Et secundum hoc combinando prædicta varie tenentur conscientias suas ipsi Auditores informare . Et secundum hoc est aliquando uni peccatum mortale exponere se dubio illi , & periculo , & non alteri .

Si enim Auditor peritus sit , & novit statum Doctoris , qui sentiat contra partem periculosam , habere omnes bonas conditiones prædictas , aut plures ex eis , quam alius , novit etiam rationes ejus esse efficaciores , & expressiores auctoritates , quas adducit , iste procul dubio exponens se illi periculo , mortaliter peccat , quia quod agit non est ex fide , sive conscientia , sed contra dictamen conscientiæ , & Rationis rectæ .

Si vero Auditor simplex sit , non potens discernere Doctorum determinationes , neque conditiones prædictas circa Doctorem , qui stat contra partem periculosam , sed novit probos esse illos , qui sententiant contrarium , aut præsumit eos esse magis fi-

de

de dignos, iste exponendo se illi periculo, non peccat mortaliter, quia non reputat illud periculum, & si sit in rei veritate.

Quod si non sit in rei veritate, licet non peccet exponendo se illi periculo, peccat tamen mortaliter faciendo quod Regula Fidei prohibet, licet occultum sit ei, quod illud prohibet, quia hujusmodi ignorantia non est facti, sed Juris, quæ neminem excusat. Nisi forte distinguendum sit inter ea, quæ pertinent ad principia Legis naturalis, ut sunt illa, quæ sunt expressa in præceptis Decalogi, quæ neminem habentem liberum arbitrium ignorare licet; & inter ea, quæ sunt post illa principia, & ex illis ductu rationis elicienda, quæ forte licet aliquos simpliciores ignorare, & maxime habentes ignorantiam invincibilem ex debilitate ingenii ad illa cognoscenda.

Per hæc patet primum objectum.

Ad secundum. Quod tunc multi essent in periculo mortalis peccati, dicendum. Quod ex casu propositæ quæstionis non sunt aliqui in periculo mortalis peccati, nisi solum illi, qui contra conscientiam illi periculo se exponunt, & si forte sint multi, qui peccant ratione rei factæ, utpote potentes ex se ipsis circa hoc veritatem dijudicare; non quia ille, qui hujusmodi periculo se exponit, semper duo ex hoc peccata incurrit, unum ex temeritate, aliud ex facto; sed quin etsi factum non esset mortale in veritate, propter temeritatem tamen in agendo contra conscientiam, qua illud reputatur mortale, esset mortale.

Cen-

Censura, & Declaratio Conventus Generalis Cleri Gallicani congregati in Palatio Regio San-Germano An. MDCC.

IN MATERIA FIDEI, ET MORUM.

R*Eligionem Christianam Fidei, & Moribus constare, Dogmatum autem tum Fidei, tum Morum eumdem esse fontem* . . . .

. . . .

Sequuntur autem damnatæ Propositiones, nec probatis aliis Propositionibus, aut erroribus, quos pro angustia temporis prætermisimus.

CENSURA PROPOSITIONUM.

I.

D*E observandis Innocentii X., Alex. VII. Constitutionibus, &c.* . . . .

De Opinionum Probabilium usu.

A*Bsit vero, ut probemus eorum errorem, qui negant* licere sequi opinionem, vel inter probabiles probabilissimam: *sed ad rectum usum probabilium opinionum, has Regulas a jure præscriptas agnoscimus. Primum, ut in dubiis de salutis negotio, ubi æqualia utrinque animo se se offerunt rationum momenta, sequamur id quod tutius, sive quod est eo in casu unice tutum: neque id consilii, sed præcepti loco habeamus, dicente Scri-*
Eccl. 3. 27. *ptura:* Qui amat periculum peribit in illo. *Hæc prima Regula. Altera, ut circa probabiles de Christiana Doctrina sententias, sequamur id, quod Viennense Æcumenicum Concilium circa infusas tam*

tam parvulis, quam adultis in Baptiſmo virtutes decrevit his verbis. Nos hanc opinionem .... tanquam probabiliorem, & dictis Sanctorum, ac Doctorum modernorum Theologiæ magis conſonam, & concordem .... duximus eligendam. *Quod Concilii judicium eo magis ad regendos mores pertinere conſtat, quo magis ex ipſis Fidelium ſanctitas, ac ſalus pendet*. Clem.un. de Sum. Trin., & Fide Cathol.

Ex hac igitur Regula ſit conſequens. Primum, ut in rebus Theologicis ad Fidei, & Morum dogmata ſpectantibus, Theologos quidem etiam modernos audiamus, ſi tamen conſonas Sanctis Patribus tradant ſententias. Deinde, ut ſi ab eis recedant, harum opinionum inhibeatur curſus, nedum earum aliqua ratio habeatur, aut ulla eis tribuatur auctoritas. Denique, ut nemini liceat eligere eam ſententiam, quam non veritati magis conſentaneam duxerit.

Quod ergo in praxi eam nobis liceat ſequi ſententiam, quam nec ipſi ut probabiliorem eligendam judicemus, hoc novum, hoc inauditum, hoc certis, aut notis Auctoribus poſtremo demum Sæculo proditum, & ab iiſdem pro regula morum poſitum, repugnat huic effato a Patribus celebrato, Quod ubique, quod ſemper, quod ab omnibus; *nec habere poteſt Chriſtianæ Regulæ ſecuritatem*. Vincent. Lirin. Common. 1. cap. 3.

*Hoc initium malorum eſſe, atque omnium ante dictarum corruptelarum caput, & Doctrinæ conſecutio, & ſeries temporum oſtendit. Hoc ab * Anteceſſoribus noſtris viris fortibus, ac religioſis cenſorie notatum, hoc ſæpe reprehenſum, hodieque reprehendi, nullo incuſante, immo bonis probantibus, diffiteri nemo poteſt.* * In Cenſuris Apolog.Caſuiſt.

Nos quoque iis de cauſis, has novas ſententias,

in

in salutis negotio periculosas, re diligenter inspe-
cta, summa ope caveri, ac prohiberi oportere cen-
suimus, ac censemus. Placet autem illa pruden-
tia, ut ante omnia custodiamus, & in tuto col-
Luc. 10. *locemus id, quod* Unum est necessarium, *fiatque*
14. *illud dominicum*, Estote prudentes sicut serpen-
Matt. 10. tes, *qui protecto, quod præcipuum est, capite sibi*
6. *consulunt; neque quisquam in dubio salutis ad a-*
ctum prosiliat, nisi ipso dubio, non ad nutum vo-
luntatis, aut ex cupiditatis instinctu, sed ex re-
Rom. 2. 1. *cta ratione deposito, dicente Scriptura*: Rationa-
Prov. 14. bile obsequium vestrum; *& iterum*: Sapiens ti-
16. met, & declinat a malo, stultus transilit, &
confidit: *postremo audiatur Apostolicum illud:*
1. Thess. Omnia probate, quod bonum est, tenete: *&*
5. 21. *iterum*: Omne quod non est ex fide: *idest ex con-*
Rom. 14. *scientia, sive ex persuasione*, peccatum est: *deni-*
23. *que* Testimonium reddente illis conscientia ipso-
Ibid. 11. rum, *non aliorum utique, sed ipsorum, & sua.*
15.

ADMONITIO, ET CONCLUSIO.

A*Dmonemus autem Compresbyteros nostros, si-*
ve Sæculares, sive Regulares, quicumque
Episcoporum auctoritate, vel verbum Dei prædi-
Alex. VII. *cant, vel Sacramenta administrant*: Ne ullo un-
in Præfat. quam tempore viam salutis, quam suprema ve-
Decret. ritas Deus, cujus verba in æternum permanent,
24. Sept. arctam esse definivit, in animarum perniciem
1665. dilatari, seu verius perverti sinant, plebemque
Christianam ab ejusmodi spatiosa, lataque, per
quam itur ad perditionem, via, in rectam se-
mitam evocent. *Quæ Christi Verba ab Alexan-*
dro VII. inculcata, alte animis insidere optamus,
& oramus; speramusque in Domino fore, ut qui-
cum-

eumque hactenus, laxiores illas sententias, nulla certa ratione, sed alii alios secuti docuerunt, docere ipsas jam desinant; quippe quas, & Episcopi, ipsique Romani Pontifices reprehendant; Hæretici vero, immerito illi quidem, sed tamen pro more suo Ecclesiæ imputent, atque invidiæ vertant: filii quoque sæculi, ut vanas, rideant. Quare inanem, adeoque, & hominibus exosam sophisticem aliquando aversati, auctore Sancto Hieronymo, ad recta se conferant: Ut qui prius populum blandimentis decipiebant, postea vera annuntiando deterreant, & ad rectam revocent viam; & qui causa erroris fuerunt, incipiant mederi vulneribus, quæ intulerunt, & esse occasio sanitatis.

Hieron. in Mich. cap. 3. ad illa verba: *Hæc dicit Dominus.*

Datum in Palatio Regio San-Germano, in Comitiis Generalibus Cleri Gallicani, die quarta Mensis Septembris anno Millesimo Septingentesimo. Sic signatum in Originali.

✠ *L. A. Card. de Noailles Archiep. Parisiensis Præses.*
✠ *Carolus M. Arch. Dux Rhemensis.*
✠ *Anna, Arch. Auxitanus.*
✠ *Armandus, Arch. Viennensis.*
✠ *Leo P. P. Arch. Bituricensis.*
✠ *Armandus, Arch. Burdigalensis.*
✠ *J. Benignus, Episc. Meldensis.*
✠ *Henricus, Episc., & Comes Cabilonensis.*
✠ *Joannes Baptista, Episc. Rhedonensis.*
✠ *Carolus, Episc. Massiliensis.*
✠ *Henricus, Episc. Montis albani.*
✠ *Henricus, Episc. Cadurcensis.*
✠ *Carolus, Episc. Glandatensis.*
✠ *Josephus Ignatius, Episc. Aptensis.*

✠ *Ludovicus, Episc. Sagiensis.*
✠ *D. Franciscus, Episc. Trecensis.*
Jo. B. de Cailus.
Rogerius de Bussis Rabutin.
C. Mauritius de Roquepine, Abbas S. Nicolai Andegavensis.
Henricus Carolus Arnauld de Pomponne, Abbas S. Medardi.
Joannes Franciscus Paulus de Caumartin, Abbas B. M. de Buzayo.
Joannes de Catellan.
Jacobus Benignus Bossuet, Abbas Saviniaci.
Ludovicus Armandus de Gourgue.
Franciscus de Thomassin de S. Paul.
Claudius le Mazuyer.
Cl. de Biet. de Maubranches.
J. Franciscus Petit de Ravanne.
Flodoardus Moret de Bourchenu, Præpositus Ecclesiæ S. Andreæ Gratianopolis.
Franciscus Prosper Choart de Buzanval.
H. de Beaujeu.
Camillus le Tellier de Louvois.
Carolus Mauritius Colbert de Villacerf, nuper Agens Generalis, & Promotor.
Gabriel de Cosnac, Agens Generalis in rebus Cleri.
Carolus Andrault de Langeron Maulevrier Agens Generalis in rebus Cleri.
Vincentius Franciscus Desmaretz nuper Agens in rebus Cleri, nunc a Secretis.

Ali-

Aliquorum Ordinum Regularium Decreta ad Quæſtionem Probabiliſmi pertinentia.

ORD. SOC. JESU CONSTITUT.
Par. 4. cap. 5. n. 4.

SEquantur in quavis facultate ſecuriorem, & magis approbatam Doctrinam, & eos Auctores, qui eam docent.

Hæc Conſtitutio pluries renovata eſt, ſed præſertim in Duodecima Congregatione celebrata anno 1682. Decret. 28. his verbis.

Quamvis contra novitatem, laxitatemque opinionum, præſertim in rebus moralibus, abunde proviſum ſit, & Præpoſitorum Generalium ordinationibus, & Superiorum Congregationum Decretis, & Conſtitutionibus ipſis, quibus jubemur ſequi in quavis facultate ſecuriorem, magiſque approbatam Doctrinam: in re tamen tanti momenti, poſtulante pro ſuo Zelo Patre Noſtro, omniumque conſpirantibus votis, nihil prætermittendum rata Congregatio præſens, Decretorum, quibus novæ illæ, laxioreſque opiniones doceri, typiſque mandari prohibentur, vim totam renovat, roborat, & confirmat.

ORD. CARMELIT. DISCALCEATORUM.

PRælector Caſuum Conſcientiæ breviter dubia diſſolvat, & omnes opiniones in tutiorem partem incumbens, ſemper ſequatur.

ORD. TOTIUS FRANCISC. ut eſt in Directorio Trium Ordinum S. Franciſci Romæ edito 1688. , & ab Innocentio XI. approbato n. 63.

OMnibus noſtri Ordinis, ac aliis ſub noſtra directione, ſeu Obedientia degentibus perſonis in Domino ſuademus, ac mandamus, ut Doctrinas tutiores, & probabiliores ſemper doceant, & amplectantur.

ORD. SANCTISSIMÆ TRINITATIS de Redemp. Captiv.

IN opinionum delectu habeant Patres Lectores ſpecialem advertentiam, & enixe ſuadeant communiores, magiſque probatas ſententias tueri, ne ad oſtendendam ingenii ſubtilitatem, adducant opiniones. . . . . minus probabiles.

ORD. PRÆDICATORUM in Cap. Generali celebrato anno 1656.

CAveant ab omni proritu exoticarum, minuſque cum littera S. Thomæ cohærentium opinionum, præcipue vero in moralibus, ubi preſſius de ſalute, ac indemnitate animarum agitur. Porro in his ſtudeant omni cautela evitare opiniones laxas, novas, ac parum tutas, abſtineantque a paradoxis, & monſtris recentium placitorum, ſeu problematum, quæ magis vanitati, ac periculoſæ oſtentationi militant, quam veritati. Denique ſatagant non tantum fideliſſime in omnibus adhæreſcere ſanæ Doctrinæ Noſtri Angelici Præceptoris,

ris, quam ille ex limpidis, & incorruptis Sanctorum Patrum fontibus integerrime in Alveos suorum Operum corrivavit; verum etiam assuescere propriæ ipsius phrasi, & modo loquendi, ita quod quantum fieri potest, ne quidem ab ipso verborum ejus ordine, stylo, emphasi longius discedatur.

Hæc sunt Decreta, quæ peculiariter, & distincte a Probabilioristis contra Probabilismum afferuntur, quæ propterea eodem sicco modo, quo ab iis afferri solent, allata sunt. Attente consideret Lector omnia eorum verba, & manifeste perspiciet, num vere adversus Probabilismum nostrum quippiam universe conficiant, & num propterea contra eumdem a Probabilioristis legitime afferri possint.

F I N I S.

ERRATA CORRIGE.

ERRATA	CORRIGE
Pag. 31 lin. 8. Antonio.	Antonino.
Pag. 53 (e) per Sch. Def. 11.	per Sch. Def. 2. n. 2.
Pag. 146 lin. 7. eligendum.	eligendam.
Pag. 215 lin. ult. cognoſcerent.	cognoſcent.
Pag. 233 (a) per Sch. Ax.	per Schol. Ax. 15.
Pag. 234 (g) per Sch. Supp. 4.	per Cor. 3. Supp. 4.
Pag. 241 (l) per Sch. 45. n. 5.	per Sch. Def. 45. n. 5.
Pag. 242 (a) per Sch. Def. 46. n. 4.	per hypotheſim.
(b) per Prop. 2.	per Sch. Def. 46. n. 4.
(c) per hypoth.	per Prop. 2.
Sunt enim hæ citationes tranſpoſitæ.	
Pag. 248 (b) per Sch. Supp. 4.	per Supp. 4.
Pag. 251 (l) per Cor. ejuſd.	per Cor. 3. ejuſdem.
Pag. 312 Juxta Can. 3.	Juxta eundem.
Pag. 313 Juxta Can. 3. primo.	Juxta Can. 2., ejuſq. Cor.
Pag. 332 lin. prima. Probabiliſſimi.	Probabilioriſſimi.

Alia quædam pauca leviſſima Lector ipſe corriget per ſe ſe.

ELEN-

ELENCHUS

RERUM NOTABILIUM.

CON-

ut

ex

PRU-

TU-

Finis Rerum Notabilium.